

Правата на човека и наказателният процес

Практиката на Европейския съд по правата на човека

Джерми Макбрайд

„Европейски съд по правата на човека“
и „Европейски съд“

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Правата на човека и наказателният процес

Практиката на Европейския съд по правата на човека

Джереми Макбрайд

**Human right
and criminal procedure**

The case law of the European Court of Human Rights

Jeremy McBride

© Council of Europe 2009

ISBN 978-92-871-6689-0

Printed at the Council of Europe

Council of Europe Publishing

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int/>

**Правата на човека
и наказателният процес**

Практиката на Европейския съд по правата на човека

Джереми Макбрайд

За автора: адвокат, Monckton Chambers, Лондон; гостуващ професор, Централноевропейски университет; член на Научната комисия на Агенцията за основните права на Европейския съюз; съучредител и председател на INTERIGHTS (Международен център за правна защита на правата на човека); редактор, Butterworths Human Rights Cases

© Съвет на Европа, 2012

Превод на български език: © Фондация Български адвокати
за правата на човека, 2012

ISBN 978-954-8094-19-1

Преводачи: Диляна Гитева, Динко Кънчев, Ивайло Костов,
Николай Руневски, Полина Русинова,
София Разбойникова, Станислав Костов

Редактор на превода: Анна Гаврилова-Анчева

Предпечат и печат: "Архонт-В" ООД

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	9
------------------------	----------

НАКАЗАТЕЛНО ОБВИНЕНИЕ	16
------------------------------------	-----------

РАЗСЛЕДВАНЕ	28
Задължения, свързани с разследването	28
Задължение за провеждане на пълно и ефективно разследване	28
Няма задължение за безпристрастност ...	31
Арест и задържане	37
Правно основание	37
Изискване за обосновано подозрение	39
<i>Не се изискват категорични доказателства, стр. 39</i>	
<i>Убедително основание, стр. 39</i>	
Обстоятелствата и употребата на сила	43
<i>В присъствието на членове на семейството, стр. 43</i>	
<i>Употреба на сила, стр. 44</i>	
<i>Прекомерна, стр. 44</i>	
<i>Непрекомерна, стр. 47</i>	
Задължение да се посочат основанията ...	48
<i>Достатъчна информация, стр. 48</i>	
<i>Извършено незабавно, стр. 49</i>	
Задържане под стража	59
Правно основание	59
Обосноваване	60
Изявления пред медиите	32
Критики към органите на разследването	34
Първо явяване пред съдия	49
<i>Значението на „съдия“, стр. 49</i>	
<i>Периодът, стр. 50</i>	
<i>Прекомерна продължителност, стр. 50</i>	
<i>Непрекомерна продължителност, стр. 53</i>	
<i>Изслушване, стр. 54</i>	
<i>Необходимост от служебно съдебно разглеждане на решението за задържане по съществуването му, стр. 55</i>	
<i>Необходимост от правомощие за освобождаване, стр. 55</i>	
Задължение за даване на отчет за задържането	56
Условия и малтретиране	57
Контакти с външния свят	58
<i>Задължение да се обсъди необходимостта от задържане, стр. 60</i>	

<i>Не се изискват категорични доказателства за престъплението, стр. 60</i>	<i>становища, стр. 84</i>
<i>Необходимост от конкретни мотиви, стр. 60</i>	<i>Подходяща възможност за подготовка за делото, стр. 84</i>
<i>Тежестта на престъплението и на възможното наказание не са достатъчни, стр. 62</i>	<i>Присъствие на адвокат, стр. 85</i>
<i>Обосновано подозрение, стр. 62</i>	<i>Присъствие на обвиняемия, стр. 87</i>
<i>Риск от укриване, стр. 63</i>	<i>Няма изискване за публично разглеждане на делото, стр. 87</i>
<i>Риск за осъществяването на правосъдието, стр. 66</i>	<i>Подходящо провеждане на заседанието, стр. 88</i>
<i>Риск от извършване на други престъпления, стр. 70</i>	<i>Необходимост от правомощие за освобождаване, стр. 89</i>
<i>Опасност за обществения ред и защита на задържаня, стр. 71</i>	<i>Условия 90</i>
<i>Нормативно изключване на обсъждането на евентуално освобождаване, стр. 72</i>	<i>Качество, стр. 90</i>
<i>Задължение да се вземе предвид здравословното състояние на задържаня 73</i>	<i>Настаняване отделно от осъдени лица, стр. 92</i>
<i>Използване на алтернативни мерки 73</i>	<i>Режим на засилени мерки за сигурност, стр. 92</i>
<i>Гаранция, стр. 73</i>	<i>Контрол върху съобщенията, стр. 94</i>
<i>Заповед за принудително заселване, стр. 77</i>	<i>Контакти със семейството, стр. 94</i>
<i>Домашен арест, стр. 77</i>	<i>Надзор над лица в риск, стр. 97</i>
<i>Полицейски надзор, стр. 78</i>	<i>Защита от други задържани, стр. 97</i>
<i>Отнемане на паспорта, стр. 78</i>	<i>Медицински грижи, стр. 98</i>
<i>Контрол за законност 79</i>	<i>Право да се гласува, стр. 103</i>
<i>Достъпност, стр. 79</i>	<i>Малтретиране от служителите по охраната, стр. 103</i>
<i>Бързина, стр. 81</i>	<i>Продължителност 104</i>
<i>Обхват на контрола, стр. 82</i>	<i>Необходимост от подлагането ѝ на контрол, стр. 104</i>
<i>Периодичност, стр. 83</i>	<i>Определяне на периода, стр. 104</i>
<i>Достъп до делото, стр. 83</i>	<i>Продължителност, която не е неразумна, стр. 104</i>
<i>Несъобщаване на прокурорските</i>	<i>Продължителност, която е неразумна, стр. 106</i>
Събиране на доказателства 112	<i>Освобождаване след прекратяване на задържането под стража, стр. 109</i>
<i>Претърсване и изземване 112</i>	<i>Приспадане от наказанието, стр. 110</i>
<i>Претърсване, стр. 112</i>	112
<i>Изземване, стр. 120</i>	<i>Аудио и видео наблюдение 126</i>
<i>Употреба на сила, стр. 120</i>	<i>Служители под прикритие 128</i>
<i>Унищожаване на имущество, стр. 122</i>	<i>Задължение да се предоставя информация 131</i>
<i>Освидетелстване, включително аутопсия 122</i>	<i>Задължения във връзка с личната сфера, отнасящи се до събраните доказателства 135</i>
<i>Психиатрично освидетелстване 124</i>	<i>Запазване на доказателства след приключване на разследването/на действията по повдигане и поддържане на обвинението 136</i>
<i>Оглед на местопрестъплението с пряката помощ на заподозрения 125</i>	
<i>Контрол върху съобщенията 125</i>	
Разпит 138	138
<i>Право на адвокатска помощ 138</i>	<i>Незаконни методи на разпит 146</i>
<i>Право да не се дават обяснения 144</i>	<i>Изтезаване, стр. 146</i>
	<i>Нечовешко и унижително отнасяне, стр. 148</i>

Прекратяване на производството	149		
Не съществува право на лицата да бъдат наказателно преследвани	149	Оспорване на решение за прекратяване на производството	151
Мотиви на решението, подсказващи вина	150		
<hr/>			
ПЪРВОИНСТАНЦИОНЕН ПРОЦЕС	152		
Съд	152		
Терминологията	152	<i>Влияние на други лица, стр. 167</i>	
Създаден в съответствие със закона	152	Военни съдилища	168
Независимост	154	<i>Съдене на цивилни лица, стр. 168</i>	
Безпристрастност	156	<i>Съдене на военнослужещи, стр. 168</i>	
<i>Предими действия, стр. 156</i>		<i>Съдилища за държавна сигурност и съдилища при извънредно положение, стр. 170</i>	
<i>Лична предубеденост, стр. 161</i>		Промени в съдебния състав	170
<i>Външни признаци за пристрастност, стр. 163</i>		Съдебната зала	173
<i>Поведение в съдебната зала, стр. 164</i>		Съдебен контрол върху административни наказания	173
<i>Изявления, направени извън съда, стр. 165</i>			
<i>Влияние на коментарите в пресата, стр. 166</i>			
Публично гледане на делото	174		
Съдържание	174	Обявяване на решението	178
Ограничения, включително отказ от право	176	Ограничения при огласяването на данни от делата	179
Тежест на доказване	183		
Основателното съмнение е в полза на заподозрения	183	Забрана на самоуличаването	188
Презумпции и преместване на доказателствената тежест	184		
Свидетели	189		
Задължение за изслушване	189	Достоверност на показанията	199
Тайна на самоличността	190	Лъжесвидетелстване	200
Разпит на свидетелите на обвинението ..	199		
Вещи лица	201		
Безпристрастност	201	Разпит на вещите лица	204
Равенство на процесуалните права на страните/нова експертиза	202		
Допустимост на доказателствата	205		
Разглеждане на въпроса за допустимостта на доказателствата	205	Провокиране и подбуждане	212
Прибягване до изтезания и нечовешко и унижително отнасяне	205	Нарушаване на личната сфера	215
Противоречие със забраната на самоуличаването	208	<i>Незаконно претърсване и изземване, стр. 215</i>	
		<i>Използване на подслушвателни устройства, стр. 216</i>	
		<i>Използване на видеонаблюдение, стр. 217</i>	

Самопризнания, направени без ползване на адвокатска помощ	219	Обяснения/показания, дадени по-рано, и разпит относно такива	222
Показания за нещо, което свидетелят е чул от друго лице	221	Имунитет, гарантиран на свидетели	223
Право на преводач	224	Нарушение на националното право	223
Приложимост	224	Искане за възстановяване на разноските за безплатно предоставени услуги на преводач	226
Задължение за предоставяне	225		
Качество на превода	226		
Защита	227		
Уведомление за повдигнатите обвинения	227	<i>Комуникация, стр. 256</i>	
Призоваване за процеса	232	<i>Среци, стр. 256</i>	
Достатъчно време и възможности за подготовка	232	<i>Кореспонденция и телефонни обаждания, стр. 261</i>	
Разкриване на доказателствата на обвинението	237	<i>Отговорност на представителя за изявления, стр. 263</i>	
<i>Достъп до делото, стр. 237</i>		<i>Присъствие на заседанията, стр. 266</i>	
<i>Запазване на доказателства в тайна в обществен интерес, стр. 240</i>		<i>Заплащане на хонорар, стр. 267</i>	
Право на подсъдимия да се защитава сам	243	<i>Финансови санкции за некоректно поведение, стр. 267</i>	
Представителство от адвокат	246	<i>Оттегляне от делото, стр. 268</i>	
<i>В кой момент, стр. 246</i>		Наличност на доказателствата	269
<i>Интересите на правосъдието изискват държавата да осигури правна помощ, стр. 247</i>		Възможност подсъдимият да бъде изслушан и да представи доказателства	270
<i>Относителни обстоятелства, стр. 247</i>		<i>Присъствие, стр. 270</i>	
<i>Задължение за възстановяване на разноските, стр. 248</i>		<i>Необходимост от изслушване, стр. 271</i>	
<i>Избор, стр. 249</i>		<i>Възможност за представяне на доказателства, стр. 272</i>	
<i>Компетентност, стр. 252</i>		Необходимост от предписана процедура	273
<i>Независимост, стр. 255</i>		Използване на средства за физическо ограничаване	275
Права на жертвите	276		
Не съществува право да се предизвика наказателно преследване на трето лице	276	Прекратяване или оправдателна присъда и произнасянето по граждански права	281
Не съществува право на конституиране като граждански ищец	279	Ограничаване на участието в производството	283
Възможност за участие в разследването	280	Запазване в тайна на становища	283
		Прекомерно забавяне	284
Процес <i>in absentia</i>	285		
Отказ от право на участие	285	Необходимост от повторно разглеждане на делото	288
Защита от адвокат	287	Отсъствие при осъждането	290
Присъда	291		
Установяване на вината	291	<i>Необходимост от мотиви, стр. 291</i>	

<i>Последващо производство за същите факти, стр. 294</i>	<i>Задължение за изпълнение, стр. 303</i>
Прекратяване 297	<i>Последващо гражданско производство, стр. 304</i>
Осъждане 299	<i>Прецизност на регистрите, стр. 305</i>
Оправдаване 302	Достъп до материалите по съдебните дела 306
<i>Ефект, стр. 302</i>	
<hr/>	
ОБЖАЛВАНЕ 307	
Жалба 307	
Право на обжалване 307	Равенство на процесуалните права на страните 336
Отказ 315	Представителство от адвокат 340
Орган 318	Присъствие на подсъдимия 344
Безпристрастност 319	Публично гледане на делото 347
Уведомяване за съдебно заседание 321	Обявяване на решението 352
Изменение на обвинението 324	Несправедливост 353
Несъобщаване на становища 328	Необходимост от мотивирано решение 355
Подходящ срок и условия 331	Обхват на произнасянето 356
Допускане на нови доказателства 333	
Разпит на свидетели 335	
Възобновяване на производството 356	
Искане на прокуратурата 356	Най-подходящата форма на обезвреда 358
<hr/>	
ПРОЦЕС В РАЗУМЕН СРОК 359	
Определяне на периода 359	Предоставяне на ефективно вътрешноправно средство за защита 365
Фактори, относими към извода за нарушение 360	
<hr/>	
ОБЕЗЩЕТЕНИЕ И РАЗНОСКИ 367	
Обезщетение 367	
Арест и задържане 367	<i>Оценка на вредите, стр. 232</i>
<i>Изискване за установено нарушение на Конвенцията, стр. 367</i>	Оправдаване/прекратяване 373
<i>Липса на разпоредба, стр. 367</i>	<i>Отказ, основан на признание за вина, стр. 373</i>
<i>Отказ, основан на подозрение, стр. 369</i>	<i>Отказ, основан на подозрение, стр. 373</i>
<i>Отказ без изслушване или мотиви, стр. 371</i>	Погрешно осъждане 376
Възстановяване на разноски 378	
Не съществува общо гарантирано право .. 378	Отказ, когато обявяването за престъпление противоречи на Конвенцията 380
Отказ и презумпцията за невинност 379	

ПРОБЛЕМИ, СВЪРЗАНИ С ДЕЦА 382

Задържане под стража 382	Осигуряване на справедлив процес 387
Разпит 386	Влияние на процеса 390
Запазване на доказателства 387	

ИНДЕКС НА ДЕЛАТА 391

Въведение

Настоящият наръчник има за цел да подпомогне съдиите, прокурорите и адвокатите да вземат предвид изискванията на Европейската конвенция за правата на човека („Европейската конвенция“), и по-специално практиката на Европейския съд по правата на човека („Европейският съд“), когато тълкуват и прилагат наказателно-процесуалните кодекси и сходно или свързано с тях законодателство. За тази цел той представя извадки от решения с ръководно значение, постановени от Европейския съд и от вече несъществуващата Европейска комисия за правата на човека („Европейската комисия“)¹ по жалби, съдържащи оплаквания за едно или повече нарушения на Европейската конвенция в хода на разследването, повдигането и поддържането на обвинението и съдебния процес по твърдения за извършени престъпления, както и в производствата по обжалване и различни други процедури, свързани с наказателния процес.

Използването на извадки от тези решения за илюстриране на различните изисквания на Европейската конвенция относно функционирането на наказателния процес отчита не само факта, че самият текст на Европейската конвенция не е достатъчен за разкриване на цялото ѝ приложно поле като правен инструмент – тъй като в редица отношения то зависи много от тълкуването на разпоредбите ѝ, извършено от споменатите два органа – но също така и факта, че обстоятелствата по подбраните дела дават представа как изискванията ѝ следва да се прилагат в конкретни казуси.

Значението на Европейската конвенция за тълкуването и прилагането на наказателно-процесуалните кодекси и на сходно или свързано с тях законодателство произтича както от раз-

¹ Комисията имаше функции по прилагането на Европейската конвенция до влизането в сила на Протокол № 11, но решенията ѝ по ред важни въпроси във връзка с наказателния процес остават обвързващи. Наръчникът предполага наличието на базисни познания за системата на Европейската конвенция.

поредбите на Конвенцията, които изрично въвеждат изисквания относно функционирането на системата на наказателното правораздаване, така и от много други нейни разпоредби, пораждащи ред имплицитни изисквания, които също трябва да се имат предвид.

Изричните изисквания са свързани предимно с правото на свобода и сигурност по чл. 5 и правото на справедлив съдебен процес при наличие на обвинение за извършено престъпление по чл. 6, но също и с правото на обжалване по наказателни дела, правото на обезщетение в случай на осъждане, признато за неправилно, и правото никой да не бъде съден или наказан два пъти за едно и също деяние, съответно по чл. 2, чл. 3 и чл. 4 от Протокол № 7.

Имплицитните изисквания в Европейската конвенция произтичат по-специално от: правото на живот по чл. 2 и забраната за изтезания, нечовешко и унизително отнасяне и наказване по чл. 3 (които са от значение в случаи като употреба на сила при правоохранителни действия, разследване на престъпления и провеждане на разпити); правото на зачитане на личния и семейния живот, жилището и кореспонденцията по чл. 8 (което не само поставя съществени ограничения при разследването на престъпления и събирането на доказателства, но също така има отношение към ограниченията, на които могат да бъдат подлагани арестувани и задържани под стража лица, както и към публичността, която може да бъде давана на някои аспекти от наказателното производство); правото на свобода на изразяване по чл. 10 (който се отнася не само до отразяването на наказателни производства, но и до ограниченията, които могат да се налагат върху критиките към системата на наказателното правосъдие, по-специално във връзка с работата ѝ по конкретни дела); правото на мирно ползване на собствеността по чл. 1 от Протокол № 1 (което трябва да се зачита при правоохранителни действия, а може да е от значение и при обезпечителни мерки по отношение на доказателствата за извършено престъпление или на имуществото, придобито чрез такова) и правото на свобода на придвижване по чл. 2 от Протокол № 4 (което може да повлияе на ограниченията, налагани на заподозрени в извършването на престъпления лица в хода на разследването или по време на съдебния процес).

Възможно е разпоредбите на наказателно-процесуалните кодекси или на сходно или свързано с тях законодателство да отразяват и съдържат повечето или дори всички изисквания на Европейската конвенция относно наказателното производство. Но решаващото по въпроса дали изискванията на Европейската конвенция са спазени в действителност, ще бъде как те се прилагат на практика. Така съобразяването на смисъла, в който Европейският съд и Европейската комисия са тълкували и прилагали разпоредбите на Европейската конвенция при дадени конкретни обстоятелства, може да даде ценни насоки при тълкуването и прилагането на наказателно-процесуалните кодекси и сходно или свързано с тях законодателство, като по този начин

гарантира надлежно изпълнение на ангажимента, залегнал в чл. 1 от Европейската конвенция, за осигуряване на установените в нея права и свободи.

Когато се разглежда връзката на Европейската конвенция с наказателното правораздаване, не трябва да се пропуска, че правата и свободите, които тя гарантира – по-специално относно събранията, сдружаването, изразяването, личния живот и изповеданието по членове 8 до 11, както и забраната за обратно действие на наказателния закон по чл. 7 – също поставят значителни ограничения в обхвата на наказателното право. Тези ограничения обаче не са предмет на настоящия наръчник, защото той е съсредоточен само върху функционирането на наказателния процес, когато не се поставя въпрос за допустимостта на наказателната отговорност.

Освен това трябва да се отбележи, че обхватът на термина „наказателен“ по смисъла на Европейската конвенция не се ограничава до разбирането му съгласно законодателството на всяка страна, обвързана от този акт. Както е и с много други разпоредби на Европейската конвенция, „престъпление“ е термин, на който Европейският съд и Европейската комисия са придали автономно значение. В резултат на това, докато квалифицирането на дадена материя като „наказателна“ съгласно националния закон има решаващо значение и обосновава приложимост на различните изисквания на Европейската конвенция към съответното производство, то обстоятелството, че определени производства не са квалифицирани като наказателни според националния закон, не изключва приложимостта на тези изисквания към тях.

Както илюстрират извадките в първата част на наръчника, факторите, които се смятат за особено важни в разглеждания контекст, са: дали съответната норма е общоприложима; дали по характера си целта на наложеното наказание е обезщетяване или наказване; дали наказанието е свързано с лишаване от свобода или е друг вид (например заплащане на значителна сума пари). В резултат на прилагането на тези критерии, за наказателни по смисъла на Европейската конвенция се считат, поне в някои случаи, нарушенията на затворническата дисциплина и на правилата за движение по пътищата, както и налагането на допълнителни данъчни задължения. Това не означава, че подобни случаи трябва да бъдат квалифицирани като „наказателни“ от националното законодателство, а че в производствата по тези случаи трябва да се гарантира същото ниво на защита. Ето защо, когато става въпрос за изпълнение на изискванията на Европейската конвенция в производства, които Европейският съд счита за „наказателни“, наказателно-процесуалните кодекси и сходното или свързано с тях законодателство няма да бъдат единственият приложим национален процесуален стандарт.

Разбира се, важно е да се има предвид, че извадките нямат за цел да обхванат всеки отделен аспект на изискванията на Европейската конвенция. Това би било невъзможно не само поради

ограничения обем на наръчника, но и защото в практиката си Европейският съд и Европейската комисия не са се занимали с всеки евентуален въпрос, който може да се постави при тълкуването и прилагането на Европейската конвенция в сферата на наказателното производство. Без съмнение ще възникват нови проблеми, тъй като от системите на наказателно правосъдие се очаква да се справят с постоянно променящия се характер на престъпната дейност. Освен това самата Европейска конвенция е жив инструмент, поради което начинът на тълкуване и прилагане на разпоредбите ѝ може да се променя – винаги към по-голяма изисквателност – доколкото и европейският консенсус относно изискванията ѝ също се развива². При горните уговорки, извадките са подбрани така, че да дават добра представа за обхвата на изискванията на Европейската конвенция, както са установени понастоящем.

Подредбата на наръчника не е съгласно последователността на разпоредбите на Европейската конвенция. Вместо това той е структуриран така, че да следва отделните фази на наказателния процес, като се започне от етапа на разследването, във връзка с който се разглеждат различните относими към него задължения, изпълването на арест, полицейско задържане и задържане под стража, събирането на доказателства и разпитите, както и прекратяването на производството преди съдебната фаза. След това е застъпен първоинстанционният процес, като се разглеждат изискванията по отношение на съдебния състав, необходимостта от публично разглеждане на делото, тежестта на доказване, задълженията, свързани със свидетелите, изискванията относно допускането на доказателства, правото на преводач, специфичните права на защитата, правата на жертвите на престъплението, провеждането на задочен процес и правилата относно съдебните решения и техните последици. Следват обжалването на присъдата и възобновяването на производството, изискването за разглеждане на делото в разумен срок и различни задължения, свързани с плащане на обезщетение и разноски. Накрая са разгледани редица особени въпроси, свързани с децата, които са възниквали при прилагането на Европейската конвенция.

Основните елементи на изискванията на Европейската конвенция относно наказателния процес са изведени в следващите параграфи, за да се очертае съдържанието им. Важно е да се отбележи, че наказателният процес протича в определена последователност от етапи, но е възможно някои аспекти на правата и свободите по Европейската конвенция да се отнасят за повече от един от тези етапи, поради което прилагането на поставените от тях изисквания не може да бъде разграничено стриктно.

Задълженията при наказателното разследване – по-специално за пълнота, ефективност и независимост – са били извадени в

² Виж например *Borgers v. Belgium*, 12005/86, 30 октомври 1991 г., относно изискването за безпристрастност по чл. 6, и *Selmouni v. France* [GC], 25803/94, 28 юли 1999 г., за действия, които представляват изтезание.

контекста на оплаквания за незаконно лишаване от живот и лошо третиране в нарушение на чл. 3, но изградените стандарти се прилагат общо към твърденията за престъпления, не на последно място защото извършването им може да засегне много съществени права по Европейската конвенция и пропускат те да бъдат разгледани надлежно може да доведе до нарушение на правото на ефективно средство за защита, гарантирано от чл. 13.

Правото на свобода и сигурност по чл. 5 установява една твърда презумпция, че заподозреният следва да остане на свобода. Това налага съществени задължения във връзка с първоначалния арест и задържане, както и с последващото прибягване до задържане под стража и продължителността му. Необходимостта от обосновано подозрение е трайно, но недостатъчно само по себе си изискване, като Европейският съд е обръщал особено внимание на случаи на произволно упражняване на власт, както и на необходимостта продължаването на задържането да почива на допустими основания и да бъде обективно оправдано. Освен това общата продължителност на задържането под стража трябва да бъде подлагана на внимателен контрол, който да обхваща и усърдието при придвижване на делото.

Във всички случаи на задържане упражняването на ефективен съдебен контрол се разглежда в системата на Европейската конвенция като жизненоважна гаранция не само за правото на свобода и сигурност, но и срещу възможността за незаконно третиране при обстоятелства, в които съответното лице е особено уязвимо. Ето защо чл. 5, § 3 налага изискването за автоматичен и своевременно съдебен контрол относно обосноваването на лишаването от свобода в резултат на първоначалния арест и задържане на заподозряното като предполагаем извършител лице. След това чл. 5, § 4 изисква на задържаното лице да бъде предоставена реална възможност да оспорва законността на задържането – и предвижда изпълнението на ред специални условия, за да се гарантира ефективността ѝ – през целия период на задържането по време на наказателния процес и след приключването му.

Въпреки че адвокатската помощ е потенциално ключов елемент от възможността на съответното лице да се защитава в съдебния процес, опасността интересите на защитата да бъдат накърнени в много по-ранен етап на производството е накарала Европейския съд да постанови, че такава защита може да се окаже необходима дори още при провеждане на първоначалния разпит. Щом правото на адвокатска защита е възникнало, винаги трябва да се гарантира безпрепятственият достъп до адвокат по начин, позволяващ адвокатската помощ да бъде предоставена конфиденциално. Освен това правото на адвокатска помощ може да включва задължение на държавата да осигури и да заплати адвокатските услуги, когато заинтересованото лице не е в състояние да го стори. Това се отнася особено за случаите, в които способностите на обвиняемия и/или последниците от осъждането са такива, че предоставянето на

правна помощ е в интерес на правосъдието. Но правото на адвокатска помощ – независимо дали е предоставена от държавата – не означава, че то не подлежи на регулиране, по-специално ако може да се създадат пречки в производството.

Събирането на доказателства в подкрепа на обвинението може да засегне различни права по Европейската конвенция. Например забраната за изтезания и нечовешко отнасяне изключва употребата на определени техники за водене на разпит; гаранциите за доброволно даване на обясненията изключват както използването на наказателната репресия по такъв начин, че лицето да се самоуличи в извършването на престъпление, така и използването при определени обстоятелства на техники за провокация и подбуждане. Има обаче случаи, в които доказателства могат да се събират против волята на лицето, чрез претърсване и медицински прегледи, стига да бъдат съблюдавани определени гаранции. Също така, дори и доказателствата да са събрани в нарушение на правото на зачитане на личния живот, основното съображение при преценката за тяхната допустимост ще бъде въздействието, което това е оказало върху справедливостта на процеса като цяло.

Последното съображение – справедливостта – ще бъде от значение при преценката на множество аспекти на първоинстанционния съдебен процес, както и на производството по обжалване, ако такова е проведено. Въпреки че съществуват специални стандарти по въпроси като достатъчното време за подготовка на защитата, призоваването на свидетели и разпита на свидетелите на обвинението, съдебната практика показва, че основният въпрос пред Европейския съд е конкретното въздействие на неспазването на тези стандарти по дадено дело. Този съд обаче има преимущество да извършва последваща оценка, докато предположението, че даден съдебен акт няма да се окаже увреждащ, не може да бъде направено така проникателно от съда, пред който производството все още следва своя ход.

Справедливост не може да се постигне в случаите, в които не е осигурено равенство между обвинението и защитата в наказателното производство. Липса на такова равенство ще бъде констатирана например когато вещите лица не са безпристрастни, а на практика ангажирани с тезата на обвинението; когато защитата няма пълен достъп до материалите по делото; когато в първата инстанция или в производството по обжалване обвинението може да изложи твърдения, на които защитата е лишена от възможност да отговори.

При всяко наказателно преследване презумпцията за невиновност възлага тежестта на доказване на обвинението, а това означава, че обвиняемият не може да бъде принуждаван да се самоуличи и че трябва да съществуват доказателства, които да обосновават осъждането. Същевременно извеждането на предположения на базата на определени обстоятелства, както и искането обвиняемият да обясни конкретна ситуация, не биха предизви-

кали непременно възражения, стига да съществуват определени гаранции. Презумпцията за невиновност обаче има последици и във връзка с даването на изявления от представители на властите преди съдебния процес, поведението на съда по време на процеса и третирането на лицето след неговото оправдане или след прекратяване на наказателното производство.

Като основен фактор във всеки процес се разглеждат независимостта и безпристрастността на съда. В тази връзка се преценяват гаранциите, че върху съдиите няма да бъде оказван натиск, а също и обстоятелства, които могат да породят действителна предубеденост на съдиите или – по-често – основателно опасение за наличие на такава предубеденост, която може да се дължи на тяхно предишно участие в производството, връзки с органите на обвинението или с жертвата, както и на въздействието на медийното отразяване на делото.

Наред с различните стандарти, гарантиращи справедливостта на наказателното производство, от основно значение по Европейската конвенция е и провеждането на процеса в разумен срок. Това задължение – често нарушавано на практика – съществува както при първоинстанционното разглеждане на делото, така и в производствата по обжалване пред по-горни инстанции. Не е предписан конкретен период, който се смята за „разумен“, тъй като обстоятелствата по всяко отделно дело неизбежно се различават. Но докато сложността на делото може да оправдае до известна степен по-голяма продължителност на процеса, то бездействието при провеждане на процесуалните действия и забавянето в резултат на недостатъчна ресурсна обезпеченост не са приемливи оправдания.

Всички тези проблеми са застъпени в отделните извадки от решения на Европейския съд и Европейската комисия. Извадките са подбрани така, че да илюстрират различните аспекти на изискванията на Европейската конвенция по многообразните въпроси, свързани с провеждането на наказателното производство. Обемът на наръчника позволи да бъдат включени само ограничен брой извадки, поради което препратките към съдебната практика, части от изречения и дори цели параграфи често са пропускани. Това е направено със стремеж да се отразят основната аргументация и особенният контекст на конкретното съдебно решение, като едновременно с това са положени усилия да се избегне неточно представяне на позицията на Европейския съд или Европейската комисия.

Пълните текстове на всички решения, от които са направени извадките, могат да се намерят в базата данни на Европейския съд по правата на човека HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int/>), обикновено както на английски, така и на френски език, но в някои случаи само на един от тези езици.

Извадките са направени от решения, постановени до 31 март 2009 г.

Наказателно обвинение

📄 *Ezeh and Connors v. the United Kingdom* [GC], 39665/98 и 40086/98, 9 октомври 2003 г.

82. Съдът отбелязва, че безспорно отправна точка при преценката за приложимостта на наказателния аспект на чл. 6 от Конвенцията към настоящото производство са критериите, очертани по делото *Ензел и други* (цитирано по-горе, стр. 34-35, §§ 82-83):

„82. ...

... [Н]а първо място трябва да се установи дали съгласно националното право на държавата-ответник разпоредбата или разпоредбите, дефиниращи нарушението, за което се отнася обвинението, спадат към наказателната или към дисциплинарната правна уредба, или пък едновременно и към двете. Но това може да послужи единствено като отправна точка. Получените в резултат на тази проверка указания имат само формална и относителна стойност и трябва да се разглеждат под общия знаменател на съответното законодателство в различните високодоговарящи държави.

По-съществен фактор е самото естество на нарушението. ...

Упражняваният от Съда контрол обаче не се ограничава до това. В общия случай този контрол би останал илюзорен, ако не се вземе предвид и тежестта на наказанието, което може да бъде наложено на засегнатото лице. В общество, възприело принципа за върховенството на закона, предвиденото наказание лишаване от свобода принадлежи към „наказателно-правната“ сфера, с изключение на онези случаи, в които поради естеството, продължителността или начина на изпълнението му, то не може да се приеме за причиняващо значима вреда. ...

83. Въз основа на тези критерии Съдът ще прецени дали срещу някои от жалбоподателите или срещу всички тях е имало „наказателно обвинение“ по смисъла на чл. 6, § 1.

...”

86. В допълнение към това, постоянната практика на Съда е, че вторият и третият критерии, формулирани в решението *Енгел*, са алтернативни, а не непременно кумулативни: за да се приеме, че чл. 6 е приложим, достатъчно е нарушението да е „наказателно“ по характер от гледна точка на Конвенцията или засегнатото лице да подлежи на санкция, която по естеството и строгостта си поначало се отнася към „наказателноправната“ сфера ... Това не изключва прилагането на кумулативен подход, когато самостоятелният анализ въз основа на всеки отделен критерий не позволява да се стигне до категоричен извод относно съществуването на „наказателно обвинение“ ...

90. В националната нормативна уредба нарушенията, в извършването на които са били обвинени жалбоподателите, са класифицирани като дисциплинарни: според алинеи 1 и 17 на правило 47 от Правилата за затворите въпросните действия, извършени от затворник, представляват „дисциплинарно нарушение“ ...

Следователно ... съгласно националното право производството във връзка с такива нарушения се счита за дисциплинарно и има за цел поддържането на реда в затвора. Обстоятелството ..., че констатациите на директора на затвора не съставляват част от криминалното досие, е само естествена последица от дефинирането на нарушението като дисциплинарно.

91. Тези индикации по вътрешното право обаче имат само формално и относително значение; „по-съществен фактор е самото естество на нарушението“ (виж *Енгел и други* ...) ...

100. Разяснявайки автономния характер на понятието „наказателно“ в чл. 6 от Конвенцията, Съдът е подчертал, че договарящите държави не могат по свое усмотрение да класифицират едно нарушение като дисциплинарно вместо като престъпление или да преследват извършителя на едно „смесено“ нарушение по дисциплинарен вместо по наказателен ред, тъй като това би подчинило действието на фундаменталните изисквания на чл. 6 на суверенната им воля. Ролята на Съда е да се увери, че не е налице неправомерно навлизане от дисциплинарната в наказателната сфера

101. ... [У]коримото поведение на затворника може да бъде различно по форма. Някои деяния касаят единствено вътрешната дисциплина, докато други не могат да бъдат разглеждани по същия начин. Относителните съображения са, че „някои нарушения са по-сериозни от други“, че незаконността на съответното действие може да не зависи от факта на извършването му именно в затвора, както и че поведение, което съставлява нарушение съгласно Правилата за затворите, може да съставлява и престъпление по наказателното право, така че поне теоретически да има възможност то да бъде предмет както на наказателно, така и на дисциплинарно производство.

102. Освен това обичайно се признава, че наказателните санкции преследват двойката цели наказване и възпиране ...
103. ... [Р]азглежданите нарушения са свързани с определена група с особен статус, а не с всички граждани. На пръв поглед това обстоятелство определя естеството на нарушението като дисциплинарно. Но това е само един от релевантните фактори при преценката за характера на нарушението ...
104. На второ място, ... обвинението срещу първия жалбоподател съответства на престъпление по общото наказателно право ... Ясно е също така, че посегателството, в което е обвинен вторият жалбоподател, е нарушение както по наказателния закон, така и по Правилата за затворите ...
105. На трето място, правителството поддържа, че дисциплинарните правила и санкции в затворите са предназначени най-вече да осигурят правилното функциониране на системата за предсрочно освобождаване, така че „санкционният“ елемент при нарушенията е второстепенен по отношение на основната цел „предотвратяване“ на безредици. Съдът отбелязва, че при всички положения наказанието допълнителни дни лишаване от свобода е било наложено след установяването на виновно поведение ... с цел жалбоподателите да бъдат наказани за извършените от тях нарушения и да се предотврати извършването на следващи нарушения както от тях, така и от другите затворници. Съдът не намира за убедителен довода на правителството, разграничаващ санкционната и възпиращата цел при разглежданите нарушения, тъй като тези цели не се изключват взаимно и са признати за характерни черти на наказателните санкции ...
106. Съответно Съдът счита, че тези фактори, макар и сами по себе си да не са достатъчни за да обосноват извод, че нарушенията, в които са били обвинени жалбоподателите, следва да се разглеждат като „наказателни“ по смисъла на Конвенцията, очевидно им придават определен оттенък, който не съвпада изцяло с този в чисто дисциплинарната материя.
107. Поради това Съдът намира, че е необходимо да се обърне към третия критерий – характерът и строгостта на наказанието, което е заплашвало жалбоподателите ...
120. Характерът и строгостта на наказанието, на което „са подложали“ жалбоподателите, ... се определят с оглед на максималното потенциално наказание, предвидено от съответната разпоредба ...
- Наложено в действителност наказание е релевантно при преценката ..., но не може да намали значението на това, което ги е заплашвало първоначално ...
124. Съдът намира, че определените от директора на затвора допълнителни дни задържане съставляват ново лишаване от

свобода, наложено със санкционна цел, след констатиране на виновност ...

125. Поради това според Съда простият факт, ... че към момента на решението на директора жалбоподателите вече са били затворници, изгърпяващи законно наложено наказание лишаване от свобода, не дава основание за разграничаване на техния случай от този на цивилни лица или военнослужещи, които са на свобода. По същата причина и въпросът за процедурната защита, дължима при производството за налагане на дисциплинарно наказание в затвора, следва да се отнесе към чл. 6, а не, както поддържа правителството, към чл. 5 от Конвенцията ...

126. Съдът припомня, че по делото *Енгел и други* е приел:

„В общество, възприело принципа за върховенство на закона, предвиденото наказание лишаване от свобода принадлежи към „наказателноправната“ сфера, с изключение на онези случаи, в които поради естеството, продължителността или начина на изпълнението му, то не може да се приеме за причиняващо значима вреда. Както сериозността на засегнатия интерес, така и традициите на договарящите държави и значението, което Конвенцията придава на зачитането на физическата свобода на личността, налагат този извод“.

Следователно, с оглед на лишаването от свобода, което е заплашвало жалбоподателите в случая и което действително им е било наложено, съществува презумпция, че обвиненията срещу тях са наказателни по смисъла на чл. 6 – презумпция, която може да бъде оборена изцяло само по изключение и само ако това лишаване от свобода не може да се приеме за „причиняващо значима вреда“, предвид естеството, продължителността или начина на изпълнението му ...

128. В настоящия случай се установява, че максималният брой на допълнителните дни лишаване от свобода, които директорът на затвора е могъл да наложи на всеки от жалбоподателите, е по 42 дни за всяко нарушение (правило 50 от Правилата за затворите). На първия жалбоподател са били наложени 40 допълнителни дни, като това е било неговото двадесет и второ дисциплинарно нарушение и седмо, свързано със заплахата с насилие. На втория жалбоподател са били наложени 7 допълнителни дни задържане, като това е било тридесет и седмото му дисциплинарно нарушение. Съгласно разпоредбите на чл. 33, ал. 1 от Закона от 1991 г. налагането на 40 и на 7 допълнителни дни е било еквивалентно, от гледна точка на продължителността, на наложени от националните съдилища наказанията приблизително 11, респективно 2 седмици лишаване от свобода. ...

Съдът отбелязва също, че ... пред Голямото отделение не е представено нищо, от което да се предположи, че наложените допълнителни дни ще бъдат изгърпени на място, различно от затвора,

или при режим, различен от приложимия до нормалната дата за освобождаване, предвидена в чл. 33 от За-кона от 1991 г.

129. При тези обстоятелства Съдът намира, че лишаването от свобода, на което са подлежали двамата жалбоподатели и което действително им е било наложено, не може да се приеме за достатъчно пренебрежимо или незначително, за да обори пре-зюмирания наказателен характер на обвиненията срещу тях.

Съдът отбелязва, че максималното наказание, което е могло да бъде наложено на г-н Енгел, и действително наложеното му наказание – и двете възлизали на два дни строг арест – са били приети за твърде кратки, за да бъдат отнесени към наказателно-правната сфера. В настоящия случай обаче Съдът отбелязва, че дори най-ниското по размер наложено наказание е значи-телно по-голямо от това в случая на г-н Енгел ...

130. При тези обстоятелства Съдът стига до същото заключение, което е направило и отделението: характерът на обвиненията и естеството и строгостта на наказанията са били такива, че обвиненията срещу жалбоподателите са съставлявали наказа-телни обвинения по смисъла на чл. 6 от Конвенцията, който е приложим по отношение на дисциплинарните производства срещу тях.

▣ *Matyjek v. Poland* (решение по допустимостта), 38184/03, 30 май 2006 г.

48. Що се отнася до първия от критериите по делото Енгел – класифицирането на производството по националното право, Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил обвинен в подаване на невярна лустрационна декларация, в която е заявил, че не е сътрудничил на службите за държавна сигурност. Това деяние не попада в приложното поле на полския наказателен закон, а е уредено от Закона за лустрацията. Става ясно, че нито националното право, нито утвърдената съдебна практика считат За-кона за лустрацията за част от наказателното законодателство. Въпреки това Варшавският апелативен съд е приел, поне по няколко дела, че се касае за „процедура по налагане на репре-сивна мярка“ и той трябва да се разглежда като „друг закон, установяващ наказателна отговорност“

49. Съдът намира тясна връзка между лустрационната проце-дура и наказателноправната сфера. По-специално, Законът за лустрацията предвижда, че за неуредените от него въпроси се прилагат относимите разпоредби на Наказателно-процесуал-ния кодекс. Като последица от това, на комисаря – представител на общественния интерес, овластен да образува лустрационното производство, са предоставени правомощия, идентични с тези на прокурора, както са уредени в наказателния процес ... Също така, положението на лицето, срещу което се провежда проце-дурата по лустрация, е приравнено на това на обвиняемия в наказателния процес, по-специално що се отнася до предоста-

вените му процедурни гаранции, независимо че Законът за лустрацията не го определя като „обвиняем“, нито използва термина „обвинение“

50. Съдът отбелязва още, че организацията и провеждането на уредената от закона лустрационна процедура се основават на модела на полския наказателен процес, а правилата на Наказателно-процесуалния кодекс се прилагат пряко към лустрационното производство. То се провежда от съд по лустрацията, съставен от апелативни и окръжни съдии, подбрани измежду съдиите от наказателните колегии на съответните съдилища. Законът предвижда обжалване на първоинстанционните решения, както и касационно обжалване пред Наказателната колегия на Върховния съд. Провеждането на въззивната и касационната фаза, както и възобновяването на производството са подчинени на съответните разпоредби на Наказателно-процесуалния кодекс ...

51. В обобщение, въпреки че по националния закон лустрационното производство не е определено като „наказателно“, Съдът намира, че то има черти със силно изразен наказателноправен оттенък.

52. Съдът припомня, че вторият от посочените критерии – същността на нарушението, разгледан също и във връзка с естеството на съответното наказание, е фактор с по-голяма тежест при преценката. В това отношение Съдът констатира, че извършеното от жалбоподателя нарушение се състои в излагане на неверни твърдения в декларация, която законът го е задължавал да даде. Съдът отбелязва, че задължението за представяне на декларация е обичайно задължение, включващо например декларациите за имуществено състояние, представяни от членовете на парламента и от други длъжностни лица, както и данъчните декларации, задължителни за всички данъкоплатци. На второ място, неспазването на задължението в такива случаи да се заяви истината се разглежда като нарушение на вътрешното законодателство и обичайно води до налагане на санкции, в това число от наказателен характер. Съдът смята, че нарушението, изразяващо се в невярно заявление в лустрационна декларация, е твърде сходно със споменатите нарушения. Освен това, според обикновеното значение на понятията то е аналогично на лъжесвидетелстването, което извън контекста на лустрацията обикновено води до преследване по наказателноправен ред.

53. Съдът отбелязва също така, че нарушената от жалбоподателя законова разпоредба не се отнася за малка група от хора със специален статус, както е например при нормите, уреждащи дисциплинарна отговорност. Тя е насочена към широк кръг граждани, родени преди месец май 1972 г. – не само заемачи различни публични длъжности, но и желаещи да упражняват професии като адвокат, държавен служител, съдия и прокурор,

или възнамеряващи да се кандидатира на президентски или парламентарни избори. В тази връзка Съдът намира за необходимо да подчертае, че предметът на производството пред съда по лустрацията е да се установи верността на представената лустрационна декларация. Противно на наименованието си, Законът за разкриване на работа за службите за държавна сигурност, заемане на длъжност в тях или сътрудничество с тях между 1944 г. и 1990 г. от страна на лица, упражняващи публични функции, не се отнася за разследване на миналото на тези лица, а историческите констатации за предишно сътрудничество със службите за сигурност от комунистическата ера остават на заден план в производството. Съдът по лустрацията преценява дали съответното лице е нарушило закона чрез представяне на невярна декларация. Ако се направи такава констатация, се налагат установените в закона санкции. Ето защо лустрационната процедура в Полша не цели наказване за действия, извършени по време на комунистическия режим ... В светлината на изложеното Съдът констатира, че разглежданото нарушение не е лишено от чисто наказателни характеристики.

54. Що се отнася до характера и тежестта на наказанието, понесено от жалбоподателя в изпълнение на закона, Съдът отбелязва на първо място, че този закон предвижда автоматична и еднообразна санкция, когато с влязло в сила съдебно решение бъде признато, че съответното лице е дало лъжлива лустрационна декларация. Такова окончателно решение води до отстраняване на подлежащото на лустрация лице от упражняваните от него публични функции, както и до забрана то да кандидатства за широк кръг публични позиции за период от 10 години. Съдът отбелязва, че моралните характеристики, от които представилото лъжлива лустрационна декларация лице се лишава автоматично, са определени широко като: отличен морален облик, неопетнена репутация, безупречна репутация, добра гражданска репутация, уважаване на основните ценности. Задължението да се докажат тези характеристики е предпоставка за упражняването на много професии, като прокурор, съдия или адвокат. Това изброяване обаче не е изчерпателно, защото законът препраща към други нормативни актове, които също може да изискват наличието на някое от изброените морални качества като предпоставка за заемане на определена публична позиция.

55. Наистина, на лицето, за което е установено, че е представило невярна декларация, не може да бъде наложено наказание лишаване от свобода или глоба. Но Съдът отбелязва, че забраната да се упражняват определени професии (политически или юридически) за дълъг период от време може да има много сериозни последици за засегнатото лице, тъй като го лишава от възможността да продължи професионалния си живот. Това може и да е оправдано с оглед на историческия контекст в Полша, но не променя преценката за тежестта на наложената сан-

кция. Ето защо характерът на въпросната санкция трябва да се приеме за поне частично наказателен и възпиращ.

56. В настоящия случай жалбоподателят, който е политик, е загубил депутатското си място в парламента и е лишен от правото да се кандидатира на избори за следващите 10 години, тъй като с влязло в сила решение е бил признат за „лустрационен лъжец“. Съдът припомня в тази връзка, че целта на лустрационната процедура не е да лиши бившите сътрудници на комунистическите тайни служби от правото да заемат позиция в държавните институции и в други сфери на дейност, важни за националната сигурност на страната, тъй като признанието за съпричастност, или т. нар. „потвърдителна декларация“, не води до никакви отрицателни последици, а наказания се налагат единствено на онези, които не са изпълнили задължението си да разкрият пред обществото миналото си сътрудничество с въпросните служби ...

57. Съдът намира, че предвиденото в лустрационния закон наказание, с оглед на естеството и продължителността му, трябва да се приеме за причиняващо вреда и водещо до сериозни последици за жалбоподателя.

58. След извършената преценка на различните аспекти на случая, Съдът отбелязва, че преобладават тези, които имат наказателен отгънък. При това положение той приема, че характерът на нарушението, разгледан заедно с естеството и тежестта на наказанията, определя обвинението срещу жалбоподателя като наказателно по смисъла на чл. 6 от Конвенцията.

📖 *Dogmoch v. Germany* (решение по допустимостта),
26315/03, 8 септември 2006 г.

Що се отнася до настоящия случай Съдът отбелязва, че заповедта за налагане на запор е издадена от наказателен съд в хода на разследване срещу С. и К. и двама други съизвършители. Но в решенията на районния съд от 8 май 2000 г. и на окръжния съд от 16 юни 2000 г. жалбоподателят е посочен изрично като лице, обвинено в извършването на престъпление.

Остава да се прецени дали спорните решения са свързани с произнасяне по такова обвинение. В тази връзка Съдът е отдал значение на въпроса дали целта на мярката е била осъждането или оправдаването на жалбоподателя и дали оспорваната мярка е имала отражение върху криминалното му досие ... Според Съда това са относими съображения, които са приложими и по настоящото дело.

Съдът отбелязва, че заповедта за налагане на запор е временна мярка, взета във връзка с наказателно разследване, с основната цел да обезпечи евентуални бъдещи искиове, които могат да бъдат предявени от увредени трети лица. Ако такива искиове не бъдат предявени, заповедта е могла да обезпечи и евентуалната бъдеща конфискация на имуществото. Такава конфиска-

ция обаче може да бъде постановена само в отделно производство, следващо осъждането по наказателно дело. Отсъстват данни самата заповед за налагане на запора да е имала отражение върху криминалното досие на жалбоподателя. Поради това Съдът намира, че сами по себе си оспорваните решения не могат да се разглеждат като произнасяне по „наказателно обвинение“ срещу жалбоподателя по смисъла на чл. 6, §§ 1 и 3 от Конвенцията.

▣ *Jussila v. Finland* [GC], 73053/01, 23 ноември 2006 г.

29. Делото се отнася за производство, в което жалбоподателят е бил задължен да плати ДДС и допълнителен санкционен данък в размер на 10% върху основния данък, поради констатирани грешки в данъчните му декларации ...

30. В постоянната практика на Съда са установени три критерия за приложимост на наказателноправния аспект на чл. 6. Тези критерии, понякога наричани „критериите *Енгел*“, са потвърдени последно в решението на Голямото отделение по делото *Езех и Конърс с/у Обединеното кралство* ...

32. Съдът е разгледал въпроса дали неговата практика допуска различен подход в случаите, свързани с бюджетни и данъчни проблеми ...

33. По делото *Janosevic v. Sweden* (№ 34619/97 ...) Съдът ... се е придържал стриктно към посочените по-горе критерии *Енгел*. Взел е предвид тежестта на наложеното и на предвиденото за това нарушение наказание (било е наложено допълнително облагане с 161 261 шведски крони, равняващи се на 17 284 евро, и в случая не е бил предвиден максимален размер на допълнителното облагане), но това е било самостоятелно и допълнително основание за характеризиране на нарушението като наказателно, след като такъв извод вече е бил направен при разглеждането на естеството на нарушението ...

35. Голямото отделение се съгласява с подхода по делото *Janosevic*, където проблемите са анализирани подробно в решение по същество, постановено след изслушване на становищата на страните ... Съдът не намира в досегашната си практика достатъчно установено или обвързващо основание, за да приеме, че незначителният характер на наказанието, независимо дали става дума за данъчно или за друго производство, може да бъде решаващ за изключването на едно наказателно по своята същност нарушение от приложното поле на чл. 6.

36. Освен това Съдът не е убеден, че по естеството си производството по налагане на допълнителен данък остава или трябва да остане извън защитата на чл. 6. Подобни аргументи не са издържали и в контекста на дисциплинарни производства срещу затворници и леки пътни нарушения ... Макар и да няма съмнение в значението на данъците за ефективното функциони-

ниране на държавата, Съдът не е убеден, че премахването на процесуалните гаранции при налагането на санкции в тази сфера е необходимо, за да се поддържа ефективността на фискалната система, нито че то може да се разглежда като съвместимо с духа и целта на Конвенцията. Поради това в този случай Съдът ще приложи посочените по-горе критерии *Енгел*.

37. Що се отнася до първия критерий, ясно е, че допълнителният данък не попада в обхвата на наказателното право, а е част от данъчната уредба. Но това не е от решаващо значение.

38. По-важен е вторият критерий – характерът на нарушението. Съдът отбелязва, ... че законовата разпоредба, с която е въведен допълнителният данък, може да се приеме за обща и засягаща всички данъкоплатци. Той не е убеден ... , че ДДС се прилага само по отношение на ограничен кръг лица със специален статус; подобно на посочените по-горе случаи, жалбоподателят е носел отговорност в качеството си на данъкоплатец. Обстоятелството, че той е избрал да се регистрира по ДДС за бизнес цели, не го лишава от това качество. Освен това, както признава и правителството, допълнителният данък не е замислен като парично обезщетение за вреди, а като наказание с цел предотвратяване на бъдещи нарушения. Следователно може да се заключи, че допълнителният данък е наложен по силата на разпоредба с възпиращ и наказателен характер. Съдът намира, че това обстоятелство е достатъчно, за да се установи наказателният характер на нарушението. Незначителността на наказанието отличава настоящия случай от *Janosevic* ... от гледна точка на третия критерий *Енгел*, но не го изключва от приложното поле на чл. 6. Следователно чл. 6 е приложим в наказателноправния си аспект, независимо от неговия размер на допълнителния данък.

▣ *Storbreten v. Norway* (решение по допустимостта),
12277/04, 1 февруари 2007 г.

... [Н]а жалбоподателя са били наложени две мерки, в две отделни, последователни съдебни производства.

Първата от тях – лишаване от право да упражнява подобна дейност за срок от две години, му е била наложена на основание чл. 142 (1), т. 1 и 2 от Закона за несъстоятелността, за действия, имащи отношение към несъстоятелността, и по-специално във връзка с данъчни и ДДС нарушения и нарушения при водене на счетоводството, наказуеми по чл. 286 (2) и чл. 288 от Наказателния кодекс. След това е бил разследван за три отделни деяния, свързани с несъстоятелността, а именно неизпълнение на изискването за водене на счетоводство, в нарушение на чл. 286 от Наказателния кодекс и на съответните разпоредби на Закона за счетоводството от 1977 г.; неподаване на декла-

рация за търговския оборот в нарушение на чл. 72 (2) от Закона за данък добавена стойност (ДДС) от 1969 г. и неподаване на данъчни декларации в нарушение на чл. 12-1 (1) D от Закона за данъчното облагане от 1980 г.

Не се спори, че както заповедта за лишаване от права, така и предприетото наказателно преследване са били основани на поне част от тези деяния. В крайна сметка жалбоподателят е бил признат за виновен по някои от обвиненията за счетоводни нарушения и е бил осъден на 15 дни лишаване от свобода. Поставя се въпросът дали във втория процес жалбоподателят е бил „съден и наказан повторно в наказателно производство... за деяние, за което вече е бил окончателно ... осъден съгласно закона и наказателната процедура на тази държава“.

Съдът отбелязва веднага, че заповедта за лишаване от права е издадена след процедура по Закона за несъстоятелността, който има предимно гражданскоправен характер, и тя не се разглежда като „наказателна процедура на [ответната] държава“ ...

... [К]акто се вижда и от последователността на събитията в настоящия случай, заповед за лишаване от право да се упражнява подобна дейност, издадена на ранен етап, има допълваща функция по отношение на наказателното преследване и осъждането на по-късен етап, при което извършителят може да бъде лишен от права на основание на чл. 29 от Наказателния кодекс и това да замести действието на заповедта. Тази заповед би била отменена в случай на оправдателна присъда или прекратяване на наказателното производство, но образуването на такова производство не представлява нейна пряка и неизбежна последица. Заповедта не се счита и за част от предвидените по норвежкия закон санкции за престъпленията, за които жалбоподателят е съден по наказателен ред ...

Що се отнася до характера и тежестта на мярката трябва да се отбележи, че заповедта за лишаване от право води до забрана за учредяване или управление на друго дружество с ограничена отговорност за период от две години, но не и до обща забрана за извършване на търговска дейност. Според Съда характерът на тази санкция не обосновава отнасянето ѝ към „наказателната“ сфера. Макар че заповедта за лишаване от право, която се вписва в специален публичен регистър на наложените такива мерки, може да има сериозно отражение върху репутацията на засегнатото лице и възможността му да упражнява професията си ..., Съдът не смята, че засегнатият интерес на жалбоподателя е бил достатъчно значим, за да обоснове определянето на мярката като „наказателна“. Този извод не се променя от обстоятелството, че на основание чл. 142 (4) могат да бъдат наложени по-строги мерки, обхващащи заеманите позиции и почетни длъжности в други дружества.

С оглед на изложеното Съдът стига до същото заключение, което е направил и Върховният съд на Норвегия, а именно че издаването на заповед за лишаване от право не се отнася към „наказателната“ материя от гледна точка на чл. 4 от Протокол № 7 към Конвенцията.

В допълнение може да се отбележи, че двете мерки не само преследват различни цели – превенция и възпиране що се касае до първата, но също и наказване що се касае до втората; освен това те се различават и в съществените си елементи ... Така например виновността не е била предпоставка за прилагане на чл. 142 (1) т. 1 от Закона за несъстоятелността в първото производство, но е била предпоставка за признаването на наказателната му отговорност във второто производство; въпросът дали налагането на санкцията е разумно е бил предпоставка в първия случай, но не и във втория.

В светлината на изложеното Съдът намира, че наказателното производство срещу жалбоподателя, в което на 11 септември 2002 г. Върховният съд го е осъдил за свързани със счетоводната отчетност престъпления, не е довело до това той да бъде „съден и наказан повторно ... за деяние, за което вече е бил окончателно ... осъден“, така че да е извършено нарушение на чл. 4, § 1 от Протокол № 7.

Виж също „Мотиви на решението, подсказващи вина“ по-долу, на стр. 150.

Разследване

Задължения, свързани с разследването

Задължение за провеждане на пълно и ефективно разследване

📖 *Kaya v. Turkey*, 22729/93, 19 февруари 1998 г.

89. ... [Р]ъцете или облеклото на починалия не са били изследвани за установяване на следи от барут, нито оръжието – за пръстови отпечатьци ... [Т]ези пропуски следва да се приемат за изключително сериозни, като се има предвид, че след това трупът на починалия е бил предаден на селяни и така е станало невъзможно да се проведат по-нататъшни анализи, в това число изследване на куршумите, останали в тялото. Единствените веществени доказателства, събрани от местопрестъплението за последваща експертиза, са били оръжието и амунициите, за които се е твърдяло, че са използвани от починалия. Но каквото и да е било значението на въпросните действия по разследването към онзи момент, трябва да се отбележи, че прокурорът е издал постановление за липса на компетентност без да изчака заключението на балистичната експертиза

Протоколът от аутопсията е бил единственият документ, съдържащ данни за естеството, тежестта и местоположението на раните от куршуми по тялото на убития. Съдът споделя загрижеността на Комисията относно непълнотата на този протокол в някои аспекти от решаващо значение, и по-специално липсата на отбелязване на действителния брой на куршумите, които са улучили убития, и каквато и да било преценка за разстоянието, от което са изстреляни куршумите. Не може да се поддържа, че повърхностно извършената аутопсия или записаните в протокола констатации са в състояние да представляват основа за каквото и да е ефективно последващо разследване или да удовлетворят дори и минималните изисквания за разследване на безспорно ясен случай на правомерно лишаване от живот, тъй като прекалено много въпроси от изключителна важност са останали без отговор ...

▣ *Ergi v. Turkey*, 23818/94, 28 юли 1998 г.

82. ... [З]адължението за защита на правото на живот по чл. 2 ... налага имплицитно изискването за някаква форма на ефективно официално разследване, когато в резултат на употребата на сила има убити лица ... [Т]ова задължение не се ограничава само до случаите, в които е установено, че лишаването от живот е причинено от служител на държавата. Не е от решаващо значение и обстоятелството дали членовете на семейството на убития или други лица са подали формално оплакване за извършеното убийство пред съответните разследващи органи. В разглеждания случай самото узнаване от властите за убийството е породило *ipso facto* задължение по чл. 2 от Конвенцията за провеждане на ефективно разследване на обстоятелствата около причинената смърт ...

▣ *M.C. v. Bulgaria*, 39272/98, 4 декември 2003 г.

181. Съдът намира, че макар понякога да е практически трудно да се установи липсата на съгласие, ако няма „преки“ доказателства за изнасилване, като следи от насилие или очевидци, властите все пак трябва да изследват всички факти и да вземат решение въз основа на преценка на всички обстоятелства по случая. Разследването и неговите заключения трябва да бъдат фокусирани върху въпроса за липсата на съгласие.

182. В настоящия случай това не е направено. Съдът установява, че пропускът на властите да разследват достатъчно всички обстоятелства по случая на жалбоподателката се е дължал на прекаленото значение, отдадено на „преките“ доказателства за изнасилване. Подходът им в конкретния случай е бил ограничен, тъй като на практика е въздигнал „оказването на съпротива“ в определящ елемент на престъплението.

183. Властите търпят критика и за това, че са отдали малко значение на особената уязвимост на младите хора и на характерните психологически фактори, които са налице в случаи на изнасилване на непълнолетни ...

184. Освен това те са провели разследването със значителни забавяния ...

▣ *Ramsahai and others v. the Netherlands* [GC], 53291/99, 15 май 2007 г.

329. Остават без обяснение пропускът ръцете на двамата служители да бъдат изследвани за следи от барут и да бъде извършен следствен експеримент, възпроизвеждащ инцидента, както и явната липса на експертиза на оръжията ... или амуниците им, а също така и липсата на адекватен снимков материал на травмата върху тялото на Моравия Рамсахаи, причинена от куршума.

330. Освен това полицаяте Бронс и Бултстра не са били държани отделно след инцидента и са били разпитани едва три

дни по-късно ... Макар и, както вече беше отбелязано, да няма доказателства за тайни уговорки между тях или между тях и колегите им от полицията на Амстердам/ Амстеланд, простият факт, че не са били предприети адекватни мерки за намаляване на подобен риск, представлява значителен недостатък от гледна точка на адекватността на разследването ...

332. Следователно е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията поради това, че разследването на обстоятелствата около смъртта на Моравия Рамсахаи е било неадекватно ...

338. Вярно е, че ако местната полиция бъде задължена да остане пасивна докато пристигнат независими разследващи, може да се стигне до загуба или унищожаване на важни доказателства, но правителството не е посочило нито едно особено обстоятелство, което в настоящия случай да е налагало незабавни действия на полицията, освен отцепването на района ...

339. ... Наред с това, както министърът на правосъдието е заявил пред парламента, представители на Държавния департамент за разследване на престъпления са в състояние да пристигнат на местопроезшествието в рамките на средно не повече от час и половина. Погледнато в тази светлина, закъснение от най-малко 15 часа и половина е неприемливо.

340. Що се отнася до разследванията на полицията на Амстердам/ Амстеланд след поемането на случая от Държавния департамент за разследване на престъпления, Съдът намира, че по-късното включване на департамента не е достатъчно, за да отстрани опорочаването, причинено от липсата на независимост на полицията...

347. Разкриването или публикуването на полицейски доклади и следствени материали е в състояние да повдигне чувствителни въпроси с възможни неблагоприятни последици за частни лица или други разследвания. Поради това не може да се счита, че чл. 2 съдържа автоматично изискване на близките на починалата жертва да бъде предоставен достъп до материалите по всяко разследване. Необходимият достъп на обществото или на близките на жертвата може да бъде даден и на други етапи от производството ...

348. Съдът не смята, че чл. 2 налага на разследващите органи задължението да удовлетворяват всяко искане на роднина за извършване на конкретно следствено действие в хода на разследването.

349. Отделението е приело, че на жалбоподателите е бил даден достъп до събраната от разследващите органи информация в степен, която им е била достатъчна, за да участват ефективно в производство по оспорване на отказа за наказателно преследване на полицей Бронс ...

353. Член 2 не отива толкова далече, че да изисква публичност на всички производства след разследването на смърт в резултат

на употреба на сила ... [П]роверява се дали има достатъчен елемент на обществен контрол върху разследването или върху неговите резултати, за да се осигури отговорност както на теория, така и на практика, за да се поддържа общественото доверие, че властите спазват върховенството на закона, и за да се предотврати създаването на впечатление за тайно споразумение или за толериране на незаконни действия. В тази връзка трябва да се приеме, че степента на необходимото обществено наблюдение може да варира значително в зависимост от случая.

Няма задължение за безпристрастност

▣ *Daktaras v. Lithuania*, 42095/98, 10 октомври 2000 г.

44. ... [В] настоящия случай оспорваните твърдения са направени от прокурор не във външен за наказателното производство контекст – например на пресконференция, а в мотивирано решение в предварителната фаза на това производство, с което е отхвърлено искането на жалбоподателя за прекратяването му.

Съдът отбелязва също така, че като е посочил в постановлението си, че вината на жалбоподателя е „доказана“ от събраните по делото доказателства, прокурорът е употребил същия термин, който и жалбоподателят е използвал в искането си за прекратяване на делото, като е поддържал, че вината му не е била „доказана“ от събраните по делото доказателства. Използването на термина „доказана“ е неудачно, но с оглед на контекста, в който е употребена тази дума, Съдът намира, че както жалбоподателят, така и прокурорът са имали предвид не дали вината на жалбоподателя е установена от доказателствата – въпрос, който очевидно не се решава от прокурора, а този дали делото съдържа достатъчно доказателства за вината на жалбоподателя, които да обосноват внасяне в съда.

45. С оглед на тези обстоятелства Съдът стига до заключение, че твърденията, направени от прокурора в постановлението му от 1 октомври 1996 г., не нарушават принципа на презумпцията за невиновност.

▣ *Priebke v. Italy* (решение по допустимостта), 48799/99, 5 април 2001 г.

1. ... В частност жалбоподателят изтъква следните обстоятелства, които при прилагане на субективния тест доказвали проявената спрямо него пристрастност:

– че по време на заседанието от 10 май 1996 г. представителят на прокуратурата И. публично декларирал своето при съединяване към съпротивата, като в същото време показал крайно презрение към онези, които са се сражавали на другата страна ...

b) ... Съдът веднага припомня, че гаранциите за независимост и безпристрастност по чл. 6 от Конвенцията се отнасят единствено за съдилищата, на които е възложено произнасянето по наказателни обвинения, и не се прилагат ... за представи-

теля на прокуратурата, тъй като той е една от страните в състезателното съдебно производство. Във всеки случай Съдът счита, че изявленията на И. са се ограничавали до позоваване на ценностите на съпротивата срещу националсоциализма.

▣ *Craxi v. Italy*, 34896/97, 5 декември 2002 г.

105. Що се отнася до твърдението на жалбоподателя, че прокуратурата систематично и умишлено е изпращала на пресата поверителни документи, Съдът отбелязва, че жалбоподателят не е представил никакви обективни данни, които биха могли да поставят въпрос за отговорност на представителите на прокуратурата или да наведат на мисълта, че те не са изпълнили задълженията си с цел да навредят на публичния образ на жалбоподателя и на Италианската социалистическа партия.

▣ *Karakaş and Yeşmak v. Turkey*, 43925/98, 28 юни 2005 г.

50. Свободата на изразяване, гарантирана от чл. 10 от Конвенцията, включва свободата да се получава и разпространява информация. Следователно чл. 6, § 2 не забранява на властите да информират обществеността за висящи наказателни разследвания, но изисква те да го правят с цялото внимание и предпазливост, необходими за съобразяването с презумпцията за невиновност ...

52. Съдът констатира, че в настоящия случай полицията е организираща пресконференция в контекст, отделен от наказателното производство, по време на която е дала на журналистите информация за задържаните и е позволила да се правят снимки.

53. ... Вярно е, че след пресконференцията два вестника са публикували имената и снимки на двамата жалбоподатели и са посочили, че те са задържани от полицията като членове на Дев-сол, докато са подготвяли провеждането на демонстрация, но Съдът не намира за установено представители на полицията да са казали на пресконференцията, че жалбоподателите са виновни в престъпленията, за които са задържани, или по друг начин да са направили предварителни изводи относно преценката на фактите от компетентните съдебни органи.

54. С оглед на изложеното Съдът приема, че по настоящото дело правото на жалбоподателя да бъде считан за невиновен не е нарушено.

▣ *Y.B. and others v. Turkey*, 48173/99 и 48319/99, 28 октомври 2004 г.

49. Прессъобщението, изготвено от полицията и разпространено до медиите, е посочвало пряко и категорично жалбоподателите като „членове на нелегална организация“, а именно Марксистко-ленинската комунистическа партия. Освен това, също съгласно текста на прессъобщението, „е [било] устано-

Изявления пред медиите

вено”, че задържаните лица са извършили множество престъпления на различни места в окръг Измир ... По мнението на Съда тези два текста са могли да бъдат тълкувани като потвърждение, че според полицията жалбоподателите са извършили вменените им престъпления.

50. Разгледано като цяло, поведението на полицейските органи е несъвместимо със зачитането на презумпцията за невиновност, доколкото отразява една предварителна преценка за уличаващите жалбоподателите факти, които могат да бъдат приети за установени, и предоставя на пресата данни, които позволяват жалбоподателите лесно да бъдат идентифицирани. От една страна така проведената пресконференция е подтиквала обществеността да повярва във виновността на жалбоподателите, а от друга страна са били направени изпреварващи изводи относно преценката на фактите от компетентните съдии.

 Khuzhin and others v. Russia, 13470/02, 23 октомври 2008 г.

95. ... Съдът отбелязва, че няколко дни преди насроченото първо съдебно заседание по делото на жалбоподателите, канал на държавната телевизия е излъчил предаване, в което са участвали следователят по делото, градският прокурор и ръководителят на отдела за особено тежки престъпления към окръжната прокуратура. Участниците са обсъдили делото на жалбоподателите в подробности, като в разговора са се включвали водещият на предаването и твърдяната жертва на техните престъпления. Впоследствие предаването е било излъчено отново – два пъти по време на съдебния процес и още веднъж няколко дни преди разглеждането на делото в по-горната инстанция.

96. Що се отнася до съдържанието на предаването Съдът отбелязва, че и тримата представители на органите на досъдебното производство са описали вменените на жалбоподателите действия като „престъпление”, извършено от тях ... Изявленията им не са се изчерпвали с информация за развитието на процеса или за „състояние на подозрение” срещу жалбоподателите, а са представяли тяхното участие в извършването на престъпленията като установен факт, без никакви уговорки или резерви, без дори да се спомене, че те го отричат. Освен това градският прокурор господин Зинтереков се е позовал на криминалните досиета на жалбоподателите и ги е описал като закоравели престъпници, а също така е заявил, че извършването на „престъплението” е резултат на техните „лични качества” – „жестокост и безпричинна грубост”. В заключителното си изказване той е споменал, че единственият избор, който съдът ще трябва да направи, е относно подходящата продължителност на наказанието и по този начин е представил осъждането им като единствен възможен изход на съдебния процес ... Съдът смята, че тези изказвания на официални представи-

тели на властите са съставлявали обявяване на виновността на жалбоподателите и изпреварващи изводи относно оценката на фактите от компетентния съдебен орган. С оглед на високите позиции на въпросните лица в градската и в окръжната прокуратура, те е трябвало да проявят особена предпазливост при избора на изразите, с които да поднесат информацията за вицията наказателен процес срещу жалбоподателите. Но като взема предвид съдържанието на описаните по-горе изказвания, Съдът намира, че някои от тях не може да не са насърчили обществеността да вярва, че жалбоподателите са виновни, преди да бъдат признати за такива съгласно закона. В съответствие с това Съдът намира, че презумпцията за невиновност на жалбоподателите е била нарушена.

📄 *Leviņk v. Slovakia*, 35640/97, 11 март 2003 г.

Критики към органите на разследването

57. Твърденията на жалбоподателя относно професионалните и личностни качества на въпросния прокурор могат да се разглеждат като оценъчни съждения, които не подлежат на доказване, но Съдът намира, че споменатите писма съдържат също и обвинения в незаконно поведение и злоупотреба от страна на прокурора. Жалбоподателят твърди по-конкретно, че прокурорът неправомерно е отказал да приеме жалбата му, злоупотребил е с власт и в този контекст е бил замесен в подкуп и незаконно подслушване на телефона му. Според Съда това са твърдения за факти ...

58. Националните съдилища обаче, след като са разгледали всички събрани доказателства, са стигнали до заключението, че въпросните фактически твърдения на жалбоподателя са недоказани. Пред Съда не е представена информация, която да сочи, че това заключение противоречи на фактите по делото или е произволно в друго отношение ...

59. Тези обвинения са сериозни и са били отправени многократно. Те са били в състояние да оскърбят прокурора, да му въздействат при изпълнението на задълженията му, а що се отнася до писмото, изпратено до Главната прокуратура – и да навредят на доброто му име.

60. Наистина, с твърденията си жалбоподателят е целял да получи от съответните органи поправка на нарушенията, които е считал за извършени чрез според него неправилни и незаконни действия на П. ... Съдът смята обаче, че жалбоподателят не е бил лишен от възможност да стори това с подходящи средства ...

63. Макар че наложеното на жалбоподателя наказание – четири месеца условно лишаване от свобода с една година изпитателен срок – не е незначително само по себе си, ... то е в най-ниския размер, предвиден от закона ...

65. Следователно не е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

July and Sarl Libération v. France, 20893/03,
14 февруари 2007 г.

65. В случая Съдът констатира, че жалбоподателите са били осъдени за публикуването на статия относно провеждането и съдържанието на пресконференция, състояла се в навечерието на публикуването на статията и организирана от граждански ищци, които са изказали критики към медийно отразено наказателно разследване на условията и причините за настъпилата при подозрителни обстоятелства смърт на френски магистрат, назначен в Джибути. Той отбелязва също, че тази пресконференция е имала за цел да огласи искане общата инспекция на съдебните служби да разследва условията, при които се води следствието, подадено на 13 март 2000 г. от вдовицата на починалия – една от гражданските ищци – и отправено до министъра на правосъдието. ...

68. С оглед на това Съдът установява, че за да постанови осъдителна присъда, Версайският апелативен съд е приел два пасажа от процесната статия за засягащи „честта и репутацията“ на първоначално натоварените с делото двама съдия-следователи, тъй като съдържали обвинения в „пристрастност“, проявена при изслушването на ключов свидетел по това дело, както и във водене на следствието по „екстравагантен“ * начин – твърдения, окачествени като клеветнически по смисъла на чл. 29, 30 и 31 на Закона от 29 юли 1881 г. ...

70. Съдът отбелязва, че за да отхвърлят възражението за добросъвестност, апелативните съдии са упрекнали журналистката, от една страна, че „не е искала да представи темата в рамките на интервю“, като са посочили, че е избрала „среден път“ за „улеснение“ и е трябвало „да уточни, че ще предостави на критикуваните лица право на отговор“, въпреки че – Съдът подчертава това – националните съдилища не следва да се поставят в ролята на пресата, за да определят конкретната техника на отразяване, която журналистите трябва да възприемат при разпространяването на информация, тъй като чл. 10 защитава не само съдържанието на изразените идеи и информацията, но и начина на изразяването им. ...

71. Апелативните съдии са приели, от друга страна, че „като е избрала за отразяването форма, различна от интервю, авторката не може да не е знаела, че определени части от статията могат да ѝ бъдат приписани“, въпреки че едно общо изискване към журналистите да се дистанцират систематично и формално от съдържанието на цитат, който може да обиди трети лица, да ги провокира или да засегне честта им, не е съвместимо с ролята на пресата да информира относно текущи факти, мнени-

* На френски „*rocambol*“, по името на Рокамбол – герой от романи с продължение от Понсон дю Терай, публикувани в пресата в края на XIX век, превърнал се в нарицателно за екстравагантност и необикновени обрати (Бел.прев.)

ния или идеи ... В това отношение изложените от Версайския апелативен съд мотиви не убеждават Съда.

72. Освен това съдът е счел, че „особено тежкото обвинение, отправено към разследващите магистрати“, е задължавало журналистката – а оттам и жалбоподателите – да вземат специални предпазни мерки и да проявят най-голяма стриктност.

73. Тези мотиви също не убеждават Съда. Той счита, че процесната статия представлява отразяване на пресконференцията, проведена на 13 март 2000 г. във връзка с дело, което вече е било разгласено от медиите и познато на обществеността. Относно предприетите предпазни мерки Съдът установява, че в статията умишлено е използвано условно наклонение, както и кавички на много места, с цел да се избегне каквото и да било объркване в съзнанието на публиката между направените изказвания и анализа на вестника, като всеки път имената на изказалите се лица са посочени на читателите, поради което няма основание да се приеме, както е направил апелативният съд, че някои пасажии могат да бъдат приписани на журналистката, и следователно на жалбоподателите. Също така, статията не разкрива лична неприязън към въпросните магистрати, както са приели съдилищата, разгледали делото по същество.

74. Освен това въпросните лица са магистрати. Следователно, макар да не е точно да се каже, че те съзнателно са се изложили на внимателен контрол за всяко действие и жест, също както и политиците, и че поради това следва да бъдат третираны еднакво с тях що се отнася до критиките към поведението им, все пак границите на допустима критика към служители, когато действат в изпълнение на официалните си функции – както е в конкретния случай – са по-широки, отколкото когато става дума за обикновени граждани... От това Съдът заключава, че мотивите, с които Касационният съд е отхвърлил подадената от жалбоподателите касационна жалба, не са нито относими, нито достатъчни, тъй като противоречат на цитирания по-горе принцип. Всъщност не е съществувала пречка и двете въпросни лица, като служители, принадлежащи към „основните институции на държавата“, да бъдат подложени на лични критики в „допустими“ граници, а не само теоретично и общо.

75. Накрая остава мотивът на апелативния съд, свързан с изопачаването на думите на едно от участвалите в пресконференцията лица що се отнася до употребата на епитета „екстравагантен“, което показвало недоброръководност на жалбоподателите. Тази дума действително е била използвана по време на пресконференцията, но Съдът установява, че съществува съмнение относно точната формулировка, тъй като апелативният съд е счел, че направилият изказването „не е целял [да изрази] недвусмислено намерение да осъди начина, по който колегите му са водили следствието“. Съдът отбелязва най-вече, че според статията това прилагателно – което със сигурност не

изразява похвала, макар отдавна да е навлязло в говоримия език – е било употребено от един от участниците в пресконференцията и не е било оценка на самата журналистка.

76. Във всеки случай Съдът счита, че с публикуването на статията жалбоподателите дори не са прибегнали до известна доза „преувеличение“ или „провокация“, макар това да е разрешено при упражняване на журналистическата свобода в едно демократично общество, и следователно не са престъпили границите, в които е разрешено тя да бъде използвана. Всъщност Съдът не вижда в спорните думи – които са били възпроизведени – „явно оскърбителен“ израз спрямо въпросните магистрати..., в частност що се отнася до епитета „екстравагантен“. Според него мотивите, които националният съд е изложил по този въпрос, за да стигне до извода за липса на добросъвестност, не са съвместими с принципите относно свободата на изразяване и ролята на „куче пазач“, изпълнявана от пресата ...

77. С оглед на горното и на конкретния контекст, в който се вписват спорните думи, осъждането на жалбоподателите за клевета не може да се приеме за пропорционално и следователно за „необходимо в едно демократично общество“ по смисъла на чл. 10 от Конвенцията. Ето защо е налице нарушение на тази разпоредба.

Арест и задържане

Правно основание

▣ *Raninen v. Finland*, 20972/92, 16 декември 1997 г.

46. ... Според омбудсмана не е имало причина за опасения, че жалбоподателят ще се опита да избяга, нито пък преди налагането на мярката той е бил запитан дали ще продължи да отказва изпълнението на военната служба ... Следователно – а и по това не се спори – арестът и задържането на жалбоподателя, докато военната полиция го е транспортирала от затвора до казармата в Пори на 18 юни 1992 г., е в противоречие с националното законодателство ...

Съответно, що се отнася до тези мерки, лишаването му от свобода не е било „законно“ по смисъла на чл. 5, § 1 от Конвенцията и следователно в настоящия случай е налице нарушение на тази разпоредба.

▣ *Brogan and others v. the United Kingdom*, 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/84, 29 ноември 1998 г.

53. ... Фактът, че жалбоподателите не са били привлечени като обвиняеми, нито изправени пред съд, не означава, че целта на задържането им не е била в съответствие с чл. 5, § 1 (с) ... Както отбелязват правителството и Комисията, наличието на такава цел трябва да се разглежда независимо от нейното постигане и буква (с) на чл. 5, § 1 ... не предполага, че полицията трябва да е събрала достатъчно доказателства за повдигане на

обвинение – в момента на ареста или в периода, през който жалбоподателите са били задържани.

Събирането на такива доказателства може да не е било осъществимо или, с оглед на естеството на престъпленията, за които се е отнасяло подозрението, представянето им пред съда да не е било възможно без това да застраши живота на други хора. Няма причина да се смята, че в случая полицейското разследване не е било проведено добросъвестно или че задържането на жалбоподателите не е имало за цел по-нататъшно разследване чрез потвърждаване или отхвърляне на конкретните подозрения, които – както Съдът вече констатира – са оправдавали ареста им ... Има основание да се приеме, че ако беше възможно, полицията щеше да обвини жалбоподателите и те щяха да бъдат изправени пред компетентния съдебен орган.

Следователно трябва да се заключи, че арестът и задържането на жалбоподателите са извършени с посочената в § 1 (с) цел ...

▣ *Цалан v. Turkey* [GC], 46221/99, 12 май 2005 г.

90. Независимо дали арестът съставлява нарушение на правото на държавата, в която се е укрило избягалото от правосъдието лице – въпрос, който Съдът може да разгледа само ако тази държава е страна по Конвенцията, Съдът изисква доказване под формата на непротиворечиви изводи, че властите на държавата, в която жалбоподателят е бил отведен, са действали извънтериториално по начин, несъвместим със суверенитета на държавата, в която той се е намирал, и поради това влизащ в противоречие с международното право ... [С]амо тогава тежестта на доказване, че суверенитетът на тази държава и международното право са били спазени, се прехвърля върху правителството-ответник ...

98. Жалбоподателят не е представил доказателства, от които да могат да се направят непротиворечиви изводи ..., че в настоящия случай Турция не е зачела суверенитета на Кения или е нарушила международното право ...

99. Следователно арестът на жалбоподателя на 15 февруари 1999 г. и неговото последващо задържане са били в съответствие „с процедури, предвидени от закона“, по смисъла на чл. 5, § 1 от Конвенцията, и не е извършено нарушение на тази разпоредба.

▣ *Emrullah Karaguz v. Turkey*, 78027/01, 8 ноември 2005 г.

59. ... Съдът отбелязва, че прехвърлянето на жалбоподателя в командването на жандармерията след задържането му под стража е избегнало ефективния съдебен контрол. Освен това Съдът счита, че предаването на задържано под стража лице на жандармерията за разпит представлява заобикаляне на законните норми относно срока на полицейското задържане. Именно това е станало в случая на жалбоподателя, който е бил подложен

на по-нататъшни разпити няколко часа след като е бил задържан под стража. Освен това задържането му от жандармерията е било продължено до 12 декември 2001 г. без видима причина. Това само по себе си трябва да се приеме за нарушение на изискването за законност по чл. 5, § 1 (с) от Конвенцията, тъй като са му били отнети всички гаранции, които следва да бъдат осигурени по време на разпита, и по-специално достъпът до правна помощ.

60. Следователно е налице нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

Виж също „Убедително основание“ по-долу, на стр. 39.

Изискване за обосновано подозрение

Не се изискват категорични доказателства

▣ *Ferrari-Bravo v. Italy* (решение по допустимостта), 9627/81, 14 март 1984 г., DR37, 15

3. ... Комисията подчертава, че няма никакво основание арестът или задържането под стража да се приемат за оправдани само когато са доказани извършването и характерът на престъпленията, за които се отнася обвинението, тъй като именно това доказване е целта на разследването, чието провеждане задържането цели да улесни. ...

▣ *Murray v. the United Kingdom*, 14310/88, 28 октомври 1994 г.

55. ... [Ц]елта на разпита по време на задържането по б. (с) на чл. 5, § 1 ... е по-нататъшно разследване чрез потвърждаване или отхвърляне на конкретното подозрение, дало основание за ареста. Не е необходимо фактите, на които се основава подозрението, да бъдат установени с такава сигурност, каквато е необходима за произнасяне на осъдителна присъда или дори за повдигане на обвинение, което идва на по-късен етап в хода на наказателното разследване.

Убедително основание

▣ *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*, 12244/86, 12245/86 и 12383/86, 30 август 1990 г.

32. ... [Н]аличието на „обосновано подозрение“ предполага съществуването на факти или информация, които биха убедили един обективен наблюдател, че съответното лице може да е извършило престъплението. Кое подозрение може да се приеме за „обосновано“, ще зависи от всички обстоятелства по делото ...

35. ... Фактът, че както г-н Фокс, така и г-жа Кембъл са имали предишни осъждания за терористични актове, свързани с ИРА ..., макар и да е в състояние да засили подозрението, че са замесени в извършването на престъпления от този род, сам по себе си не е достатъчен, за да обоснове подозрение, което да оправдае ареста им през 1986 г. – седем години по-късно.

Обстоятелството, че по време на задържането им всички жалбоподатели са били разпитвани за конкретни терористични актове, не е нищо повече от потвърждение, че полицаите, които са ги арестували, са имали действителни подозрения, че те са замесени в тези актове, но не е достатъчно, за да убеди един обективен наблюдател, че жалбоподателите може да са ги извършили.

Сами по себе си посочените обстоятелства не са достатъчни, за да подкрепят извод, че е имало „обосновано подозрение“ ...

▣ *Murray v. the United Kingdom*, 14310/88, 28 октомври 1994 г.

51. ... [Ч]лен 5, § 1 (с) ... от Конвенцията не следва да се прилага така, че за полицейските органи на договарящите държави да се създават непропорционални затруднения при предприемането на ефективни мерки в борбата срещу организирания тероризъм Следователно от договарящите държави не може да се очаква да доказват обосноваността на подозрението, довело до ареста на заподозряно в тероризъм лице, като разкриват секретните източници на относимата информация или дори факти, които са в състояние да насочат към такива източници или към тяхната самоличност.

Съдът обаче трябва да има възможност да се увери дали е била осигурена същината на гаранцията по чл. 5, § 1, (с) ... Поради това правителството-ответник следва да предостави поне някои факти или информация, годни да убедят Съда, че подозрението срещу арестуваното лице в извършване на твърдяното престъпление е било обосновано ...

▣ *K.-F. v. Germany*, 25629/94, 27 ноември 1997 г.

58. По настоящото дело наемодателката г-жа С. е информирала полицията, че г-н и г-жа К.-Ф. са наели апартамента ѝ без намерение да изпълняват задълженията си на наематели, както и че се готвят да напуснат, без да ѝ платят дължимите суми ... След като първоначалната проверка е разкрила, че адресът на г-н и г-жа К.-Ф. представлява само номер на пощенска кутия и че г-н К.-Ф. е бил разследван за измама ..., полицията е арестувала двойката в 21.45 ч. на 4 юли 1991 г. и ги е отвела в полицейското управление за проверка на самоличността ... В изготвен в 23.30 ч. доклад полицията е посочила, че срещу г-н и г-жа К.-Ф. има сериозни подозрения за измама на наемодателя, както и че съществува риск те да се укрият.

59. Като взема предвид тези обстоятелства, Съдът принципно може да сподели мотивите на Апелативния съд в гр. Кобленц, който ... е приел за оправдани подозренията на полицията, че господин К.-Ф. е извършил измама на наемодателя и че има опасност да се укрие. Следователно жалбоподателят е задържан по обосновано подозрение за извършено престъпление по смисъла на чл. 5, § 1 (с).

📖 *Wloch v. Poland*, 27785/95, 19 октомври 2000 г.

109. Но за да е налице „обосновано подозрение“ по смисъла на чл. 5, § 1 (с), се изисква – наред с фактическия му аспект – също така и фактите, на които то се основава, да могат да се приемат разумно за попадащи в някой от съставите на престъпленията по наказателния кодекс. Ето защо очевидно не може да има „обосновано подозрение“, ако действията или фактите, дали основание за задържането на лицето, не са съставлявали престъпление към момента на осъществяването им. ...

115. ... [А]ко задържането на жалбоподателя се основаваше единствено на подозрението, че е участвал в престъплението търговия с деца, законността на това задържане би била съмнителна, като се имат предвид съществуващите противоречия в тълкуването на националното законодателство. То обаче се е основавало и на подозрението, че жалбоподателят е извършил престъпление чрез подбуждане на други лица, участващи в производства по осиновяване, да дават лъжливи показания с цел да заблудят съда.

📖 *Stepuleac v. Moldova*, 8207/06, 6 ноември 2007 г.

70. ... [Е]динственото основание, посочено от прокуратурата при ареста на жалбоподателя и в искането ѝ съдът да разреши задържането му под стража, е било, че пострадалият (Г. Н.) го е посочил като извършител на престъплението ... Но ... подаденото от Г. Н. оплакване не е назовавало директно името на жалбоподателя, нито пък е загатвало, че са замесени всички служители от фирмата му ... В прокурорското постановление ... за образуване на наказателно производство е било посочено името на жалбоподателя ... Не е ясно защо това е било сторено в самото начало на разследването и преди да бъдат събрани повече доказателства. Трябва да се отбележи, че срещу жалбоподателя е било повдигнато обвинение за лично участие в изнудване, но не и че е допускар в офиса на фирмата му да се извършва незаконна дейност, което би обяснило ареста му като директор на *Тантал* ...

72. ... [Р]азглеждайки искането за задържане под стража ..., националният съд е констатирал, че поне едно от твърденията в оплакването на Г. Н. е недобросъвестно ... Този факт би трябвало да хвърли съмнение върху достоверността на изложеното от Г. Н. Конфликтът, който той е имал с ръководството на фирмата, ... дава допълнителни основания за съмнение в подбудите му. Но вместо да провери тази информация – което служителите на реда биха могли да направят лесно, още повече като се има предвид големият брой на прокурорите по делото – прокурорът е арестувал жалбоподателя включително и на основание твърдяното негово участие в отвлечането на Г. Н. Всичко това подкрепя тезата на жалбоподателя, че разследващите органи не са проверили фактите истински, за да установят наличието на обосновано подозрение, че той е извършил престъп-

ление, а вместо това са пристъпили към арест, според него поради частни интереси. ...

73. В светлината на изложеното, и по-конкретно с оглед на решението на прокурора да включи името на жалбоподателя в списъка на заподозрените, без то да е посочено от пострадалия и без никакви други уличаващи го доказателства ..., както и неизвършването от страна на прокуратурата на истинско разследване на основните факти, за да се провери основателността на оплакването, Съдът стига до заключение, че предоставената му информация не е достатъчна, за да „убеди един обективен наблюдател, че съответното лице може да е извършило престъплението“.

74. Следователно по отношение на първия арест на жалбоподателя е налице нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията ...

76. ... Ако жалбоподателят наистина е извършил престъплението и ако наистина е искал да окаже натиск върху пострадалия или свидетелите или да унищожи доказателства, той е имал достатъчно време да го направи преди декември 2005 г., но пред Съда не бяха представени никакви доказателства за подобни действия от негова страна. Следователно не е имало спешна необходимост от арест, за да се прекрати извършването на престъпна дейност, и назначените по делото 24 следователи са могли да използват това време, за да проверят дали оплакванията са *prima facie* основателни. Вместо да бъде осъществена такава проверка, жалбоподателят е бил арестуван в деня на започване на разследването ...

77. Още по-обезпокоително е, че както става ясно от твърденията на двамата предполагаеми пострадали, едното от оплакванията е било изфабрикувано, а разследващите органи не са проверили дали то наистина е направено от пострадалия; другото оплакване пък е било резултат от прякото влияние на служителя О. – същият, който е регистрирал първото оплакване срещу жалбоподателя ... Това прави и двете оплаквания неотнормисими при преценката за наличие на обосновано подозрение, че жалбоподателят е извършил престъпление, а друго основание за ареста му не е посочено ...

78. На Съда е известно, че е възможно жертвата на престъпление да оттегли твърденията си, защото е променила преценката си или дори в резултат на принуда. Но дали пострадалият е подписал оплакването може да се провери чрез обективно експертно заключение, а освен това по делото няма никакви данни, от които да се предположи, че той е излъгал пред националния съд за това, че не го е подписал. Ако беше доказано, че пострадалият наистина е подписал оплакването, но по-късно го е оттеглил в резултат на принуда, националният съд щеше да има сериозни основания да отхвърли искането на жалбоподателя за освобождаване. Но съдът не е изразил подобни опасения ...

79. Всичко това, заедно с безпричинното включване на името на жалбоподателя в списъка на заподозрените, което бе установено във връзка с първия му арест ..., създава обезпокоително впечатление, че жалбоподателят е бил взет на прицел предумишлено.

80. Но независимо дали жалбоподателят е бил арестуван преднамерено или в резултат на пропуск при преценката на фактите по делото, или пък в резултат на неумишлена грешка, Съдът не намира, както и по отношение на първия арест, каквито и да било доказателства в подкрепа на едно обосновано подозрение, че той е извършил престъпление.

81. Следователно във връзка с втория арест на жалбоподателя също е налице нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

▣ *Kandzhov v. Bulgaria*, 68294/01, 6 ноември 2008 г.

60. ... Съдът отбелязва, че действията на жалбоподателя са се състояли в събиране на подписи под искане за оставка на министъра на правосъдието и показване на два плаката, в които същият е бил наречен „топ идиот“. Когато е разглеждал наказателния обвинения срещу жалбоподателя, Върховният касационен съд е установил изрично, че тези действия са били изцяло мирни, не са пречели на минувачите и едва ли са били в състояние да провокират други хора към насилие. На това основание той е заключил, че не са налице елементите от фактическия състав на престъплението хулиганство и че като е осъдил жалбоподателя, Плевенският районен съд „не е изложил никакви аргументи“, а просто е направил бланкетни декларации в това отношение ... Нито пък заповедите за задържане на жалбоподателя по чл. 70, ал. 1 от Закона за министерството на вътрешните работи от 1997 г. и за задържането му под стража по член 152а, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. – върху които не е бил упражнен съдебен контрол – съдържат нещо, което би могло да се приеме за показващо, че властите са имали разумно основание да смятат поведението му за съставляващо хулиганство – престъпление, чиито елементи са изложени подробно в задължително тълкувателно решение на Върховния съд от 1974 г. ...

Обстоятелствата и употребата на сила

В присъствието на членове на семейството

▣ *Murray v. the United Kingdom*, 14310/88, 28 октомври 1994 г.

92. Националните съдилища са приели, че г-жа Мъри е била действително и добросъвестно заподозряна в извършването на престъпление, свързано с тероризъм ... Съдът приема, че по принцип е имало необходимост както от правомощия като представените с чл. 14 от Закона от 1978 г., така и – в конкретния случай – от влизане в дома на семейство Мъри и претърсването му с цел г-жа Мъри да бъде арестувана.

При това „трябва да бъдат признати условията на изключи-

телно напрежение ... , в които се налага да се провеждат подобни арести в Северна Ирландия ...

Това са легитимни съображения, които обясняват и оправдават начина, по който са осъществени влизането и претърсването в дома на жалбоподателите. Съдът не намира по отношение на никой от тях, че средствата, използвани от властите, са били непропорционални на преследваната цел.

93. Записването и съхраняването от компетентните органи на основни лични данни на арестуваното лице или дори на други лица, присъстващи на мястото и в момента на ареста, също не може да се разглежда като попадащо извън законоустановените рамки в процеса на разследване на терористични престъпления. Цялата лична информация, събрана по време на претърсването в дома на семейството и по време на престоя на г-жа Мъри във военния център, изглежда относима към процедурите по ареста и разпита ...

▣ *Erdoğan Yağiz v. Turkey*, 27473/02, 6 март 2007 г.

34. Съдът установява, че жалбоподателят не се оплаква от физическо насилие, а от нечовешко и унижително отнасяне, което се е изразявало в това, че е бил принуден да остане седнал на стол в продължение на три дни, бил е обиждан и показван публично с белезници на работното му място, в квартала, където живее, и пред семейството му.

46. Без да е налице предишно поведение, което да дава основание да се мисли, че е съществувал риск за сигурността, в действителност по делото няма нито едно доказателство, което да показва, че жалбоподателят е представлявал опасност за себе си и за другите, че в миналото е извършвал престъпления, действия на самоувреждане или насилие към други лица. Поспециално, Съдът отдава значение на факта, че в своето становище правителството не предлага никакво обяснение, което да оправдае необходимостта от носенето на белезници.

47. Съдът не открива каквото и да било обстоятелство, което да позволи да се допусне, че държането на жалбоподателя с белезници по време на ареста му и на претърсването е било необходимо. Следователно той счита, че в конкретния контекст на делото излагането на жалбоподателя с белезници е имало за цел да предизвика у него чувства на страх, тревога и подчинение, които са били в състояние да го уязвят и унижат и евентуално да сломят неговата морална съпротива.

Употреба на сила

Прекомерна

▣ *Dalan v. Turkey*, 38585/97, 7 юни 2005 г.

25. В конкретния случай не се спори, че при съдебно-медицинския преглед на 17 август 1995 г. по тялото на жалбоподателката са установени рани ... Това обаче не се отнася за въпроса кога и как те са били причинени.

26. По този въпрос правителството опитва да обясни положението със спречкването, което станало в момента на задържането на жалбоподателката, и въз основа на съставения протокол твърди, че в този момент прибягването до физическа сила е било стриктно необходимо поради самото поведение на жалбоподателката, както се приема в практиката на Съда ...

От подобен аргумент обаче не могат да се направят изводи, тъй като не е подкрепен с медицински доказателства, с каквито властите са били длъжни да се сдобият незабавно след спорния арест, ако той наистина е протекъл така, както твърди правителството.

27. Впрочем не се налага Съдът да се спира на този въпрос ... Защото във всеки случай броят и тежестта на раните, установени върху жалбоподателката дванадесет дни след задържането, изглеждат твърде значителни, за да съответстват на пропорционалното използване на сила, към което осем полицаи би трябвало да прибягнат, за да задържат три жени, които със сигурност не са представлявали никаква особена заплаха за тях ...

Накратко, Съдът не вижда каквото и да било правдоподобно обяснение, което да може да освободи държавата-ответник от нейните отговорности по чл. 3 във връзка с раните, понесени от г-жа Далан докато е била във властта на полицията, в който и момент да са били нанесени.

▣ *Nachova and others v. Bulgaria* [GC], 43577/98 и 43579/98, 6 юли 2005 г.

105. ... [С]ъществуващата нормативна уредба е позволила изпращането на екип от тежковъоръжени полицаи за ареста на двама мъже, без предварително обсъждане на заплахата, която последните представляват – ако има такава – или ясно предупреждение за необходимостта от свеждане до минимум на евентуална опасност за живота. Накратко, начинът на планиране и контролиране на операцията показва плачевно пренебрегване на върховното значение на правото на живот...

106. ... Никой от мъжете не е бил въоръжен и не е представлявал опасност за служителите, извършващи ареста, или за трети лица – факт, който трябва да е бил известен на полиците въз основа на информацията, с която са разполагали. Във всеки случай, когато са намерили мъжете в с. Лесура, полицаите – или поне майор Г. – са забелязали, че те са невъоръжени и не показват никакви признаци на застрашаващо поведение ...

107. С оглед на изложеното Съдът намира, че при обстоятелствата в настоящия случай чл. 2 от Конвенцията е забранявал каквото и да било използване на потенциално смъртоносна сила, независимо от евентуален риск г-н Ангелов и г-н Петков да избягат. Както беше посочено по-горе, прибягването към употреба на сила, която е в състояние да причини смърт, не може да се счита за „абсолютно необходимо“, когато е известно,

че лицето, което трябва да бъде арестувано, не представлява опасност за живота или здравето и не е заподозряно в извършването на престъпление, свързано с насилие.

▣ *Wieser v. Austria*, 2293/03, 22 февруари 2007 г.

40. В настоящия случай Съдът отбелязва, първо, че полицейските служители не са се задоволили да наредят на жалбоподателя да се съблече, а са го съблекли, докато се е намирал в особено безпомощно състояние. Дори да не се вземе предвид другото твърдение на жалбоподателя – че в това време е бил с вързани очи – тъй като националните съдилища не са направили такава констатация, Съдът намира, че тази процедура е съставлявала толкова инвазивна и потенциално унизителна мярка, че не е трябвало да се прилага без наложителна причина. Не са наведени обаче аргументи, които да показват, че провеждането на обиск след разсъбличане е било необходимо и оправдано по съображения за сигурност. Съдът отбелязва в тази връзка, че жалбоподателят, който вече е бил с белезници, е бил претърсван за оръжие, а не за наркотици или други малки предмети, които да не могат да бъдат забелязани чрез обикновен обиск, без жалбоподателят да бъде събличан изцяло.

41. С оглед на изложеното Съдът намира, че при конкретните обстоятелства в случая обискът на жалбоподателя след пълното му събличане по време на полицейската акция в дома му представлява неоправдано третиране с достатъчно висока степен на суровост, за да бъде определено като „унизително“ по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

▣ *Fahriye Zalişkan v. Turkey*, 40516/98, 2 октомври 2007 г.

42. В конкретния случай изобщо не е решаващо дали подобно третиране е било следствие на вербална агресия или на плесница от страна на жалбоподателката ... Важното е да се установи дали използваната от комисар С. Ч. сила е била необходима и пропорционална, като се има предвид, че в това отношение Съдът придава особено значение на нараняванията, които са били причинени, и на обстоятелствата, при които са били причинени ...

43. В този контекст Съдът е готов да предположи, че комисар С. Ч. е действал, за да овладее жалбоподателката, за която се твърди, че е била превъзбудена в момента на събитията. Това обаче не променя факта, че става дума за жена, която се е озовала сама в полицейско управление, където е била призована по повод на обикновен проблем във връзка със сдружението, в което е членувала. Съдът изпитва затруднения да разбере и точните обстоятелства, които биха могли да я подтикнат да стигне до бой с комисар, като се има предвид, че нищо по делото не показва тя да е била до такава степен предразположена към насилие.

Във всички случаи, дори и под въздействие на яда от това, че е бил зашлевен, един комисар, заобиколен от своите подчинени, би трябвало да действа по-сдържано и да използва средства, със сигурност различни от това да причини на жалбоподателя временна нетрудоспособност за пет дни.

Става дума за унизително отнасяне, годно да внуши непропорционални чувства на страх и уязвимост, което следователно не би могло да съответства на една стриктно необходима употреба на сила ...

44. Ето защо в конкретния случай е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията в материалния му аспект.

Непрекомерна

▣ *Raninen v. Finland*, 20972/92, 16 декември 1997 г.

56. ... [П]оставянето на безлезици обикновено не повдига въпрос по чл. 3 от Конвенцията, когато мярката се използва във връзка със законен арест или задържане и не включва употреба на сила или излагане пред публика, надхвърлящи необходимото с оглед на конкретните обстоятелства. В тази връзка е от значение например дали има основание да се смята, че засегнатото лице ще окаже съпротива, ще избяга, ще причини нараняване или щети, или ще укрие доказателства.

▣ *Scavuzzo-Hager v. Switzerland*, 41773/98, 7 февруари 2006 г.

61. Дори да се предположи, че сборичкването на П. с двамата полицейски служители, както и с притеклия се на помощ съсед, е довело до усложнения в здравословното състояние на П., Съдът счита, че за да се ангажира международната отговорност на държавата-ответник, трябва също така да е имало разумна възможност служителите да си дадат сметка, че П. се намира в състояние на уязвимост, което изисква повишено ниво на предпазливост при избора на „обичайните“ техники на задържане ...

62. В конкретния случай Съдът е учуден, че самите служители не са били разпитани по този въпрос. В същото време съдебно-медицинската експертиза на Цюрихския университет от 21 януари 1997 г. установява невъзможността те да си дадат сметка, че П. е уязвим до такава степен, та и най-малкият външен натиск върху тялото му да е в състояние да предизвика фатални усложнения.

63. С оглед на горното Съдът, като не намира никакво основание да постави под съмнение заключенията на експертите, приема за неоснователно твърдението, че смъртта на П. се дължи на употребата на сила от полицейските служители.

Достатъчна информация

Задължение да се посочат основанията

☒ *Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom*, 12244/86, 12245/86 и 12383/86, 30 август 1990 г.

41. При задържането полицаят, който е арестувал г-н Фокс, г-жа Кембъл и г-н Хартли, им е казал само, че са арестувани на основание чл. 11 (1) от Закона от 1978 г. по подозрение, че са терористи ... Простото посочване на правното основание за ареста само по себе си не е достатъчно за целите на чл. 5, § 2 ...

След ареста им обаче всички жалбоподатели са били разпитани от полицията относно участието им в конкретни престъпни деяния и членството им в незаконни организации, за които са били заподозрени. ... Няма основание да се допусне, че от естеството на проведените разпити жалбоподателите не са могли да разберат каква е причината за ареста им. По този начин основанията, на които са били заподозрени като терористи, са им станали известни по време на разпита.

☒ *Dikme v. Turkey*, 20869/92, 11 юли 2000 г.

55. ... [П]ървият жалбоподател ... твърди, че служителите, които са започнали разпита, са били от отряда „анти-Дев-сол“ ... и че след първия разпит, в около 19 ч. член на тайните служби го е заплашил, като е казал: „Ти си член на Девримджи сол и ако не ни дадеш информацията, която искаме, ще излезеш от тук с краката напред!“ ...

56. Според Съда тези думи са дали достатъчно ясна представа какви са подозренията по отношение на първия жалбоподател. Следователно, и като се вземат предвид незаконният характер на въпросната организация и вероятните причини, които жалбоподателят е имал да крие самоличността си и да се страхува от полицията (сестра му е била убита в сблъсъци с полицията ...), Съдът намира, че на този етап г-н Дъкме вече е трябвало или е могъл да осъзнае, че е заподозрян за участие в незаконна дейност, като извършваната от организацията Дев-сол ...

☒ *H.B. v. Switzerland*, 26899/95, 5 април 2001 г.

48. ... [П]ри ареста му на 12 май 1993 г. жалбоподателят веднага е бил уведомен писмено за различните престъпления, в извършването на които е заподозрян. Освен това ... съдия-следователят го е информирал устно за обвиненията срещу дружеството Б. и всъщност интересът на разследващите органи към това дружество му е бил добре известен. Тази информация му е позволила да подаде написана на ръка жалба до Апелативния съд на кантона Солотурн в деня на ареста ...

49. Като се има предвид, че жалбоподателят – член на съвета и управител на дружеството Б. – е бил запознат в детайли с финансовото му положение, Съдът намира, че при задържането му той е бил информиран надлежно за „съществените правни и фактически основания за ареста, така че, ако счете за необходимо, да оспори законността му пред съд“ ...

Извършено незабавно

▣ *Murray v. the United Kingdom*, 14310/88, 28 октомври 1994 г.

76. ... [О]свен повтарянето на официалната формулировка за арест, изисквана от закона, полицаят, осъществил ареста – ефрейтор Д., е информирал г-жа Мъри за разпоредбата на закона от 1978 г., въз основа на която го извършва ... Простото посочване на правното основание за ареста само по себе си не е достатъчно за целите на чл. 5, § 2

77. ... Според Съда г-жа Мъри трябва да е била наясно, че е разпитвана във връзка с предполагаемото ѝ участие в набирането на средства за закупуване на оръжие за ИРА-временна от братята ѝ в САЩ. Наистина, ако се използват думите на съдията, водил процеса, „никога не е имало разпит, за да се установи дали тя е събирала пари“, но – както са отбелязали националните съдилища – причината за това е, че г-жа Мъри е отказала да отговаря на каквито и да било въпроси, освен да посочи името си ... Следователно Съдът намира, че по време на разпита тя е била осведомена достатъчно ясно за причините, поради които е арестувана.

78. Г-жа Мъри е била арестувана в дома си в 7 ч. сутринта и разпитана във военния център между 8.20 и 9.35 ч. същия ден ... В контекста на настоящия случай този интервал не може да се разглежда като надхвърлящ времевите ограничения, наложени от изискването на чл. 5, § 2 за незабавност ...

▣ *Dikme v. Turkey*, 20869/92, 11 юли 2000 г.

56. ... Във всеки случай интензивността и честотата на разпитите също подсказват, че още по време на първия разпит, който [е започнал няколко часа след ареста му в 7.30 ч. и] е продължил до 19 ч. или малко след това, г-н Дъкме е могъл да придобие представа в какво е заподозрян ... Следователно времевите ограничения, наложени от изискването на чл. 5, § 2 за незабавност, ... са били спазени, особено като се има предвид, че първият жалбоподател в известна степен е допринесъл за продължаване на този период, прикривайки самоличността си.

**Първо явяване пред
съдия**

Значението на „съдия“

▣ *Nikolova v. Bulgaria* [GC], 31195/95, 25 март 1999 г.

49. ... За да може да се каже, че едно „длъжностно лице“ изпълнява „съдебни функции“ по смисъла на чл. 5, § 3 ..., то трябва да отговаря на известни условия, предоставящи на задържания гаранции срещу всякакво произволно или неоправдано лишаване от свобода ...

Така „длъжностното лице“ трябва да е независимо от изпълнителната власт и от страните. В това отношение са важни обективните обстоятелства към момента на вземане на решението за задържане под стража: ако в този момент се вижда, че след това

„длъжностното лице“ може да участва в по-нататъшните процесуални действия от името на обвинението, неговата независимост и безпристрастността му могат да изглеждат съмнителни ... „Длъжностното лице“ трябва лично да изслуша доведеното пред него лице и да прецени, въз основа на правни критерии, дали задържането е оправдано или не. Ако задържането не е оправдано, „длъжностното лице“ трябва да има правомощието да даде задължително разпореждане за освобождаване на задържаното лице ...

50. ... След ареста ѝ на 24 октомври 1995 г. жалбоподателката е била изправена пред следовател, който не е имал правомощието да вземе задължително решение по отношение на задържането ѝ под стража и не е бил процесуално независим от прокурора. Освен това не е имало правна пречка той да участва като прокурор в съдебния процес срещу жалбоподателката ... Это защо следователят не може да се приеме за „длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции“ по смисъла на чл. 5, § 3 от Конвенцията. Жалбоподателката не е била изслушана от прокурор. Във всеки случай прокурорът, който е могъл по-късно да участва като страна в наказателното производство срещу г-жа Николова ..., не е бил достатъчно независим и безпристрастен за целите на чл. 5, § 3 ...

📄 *H.B. v. Switzerland*, 26899/95, 5 април 2001 г.

62. ... Съдът констатира, че по времето, когато съдия-следователят се е произнесъл относно ареста и задържането на жалбоподателя, е било видно, че същият съдия-следовател, който е наредил задържането му под стража, е бил „овластен да участва в по-нататъшното наказателно производство като представител на органа, поддържащ обвинението“, в случай че делото бъде изпратено за разглеждане от районния съд ...

64. Поради това Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията, тъй като жалбоподателят не е бил изправен пред „длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции“.

Периодът

Прекомерна продължителност

📄 *Brogan and others v. the United Kingdom*, 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/84, 29 ноември 1988 г.

59. Задължението за своевременност, изразено на английски език чрез думата „promptly“ и на френски език чрез думата „aussitôt“, ясно се отличава от не толкова строгото изискване във втората част на § 3 ... („разумен срок“/„reasonable time“ „délai raisonnable“) и дори от това в § 4 на чл. 5 ... („в кратък срок“/„speedily“/„a bref délai“) ...

62. Както беше посочено по-горе ..., възможността за гъвкавост при тълкуването и прилагането на понятието „своевремен-

ност“ е много ограничена. Според Съда дори най-краткото от четирите задържания, а именно четирите дни и шест часа, през които г-н Макфаден е бил задържан от полицията ..., надхвърля строгите ограничения по отношение на срока, разрешен съгласно първата част на чл. 5, § 3 ... На особените обстоятелства по настоящото дело не може да се придаде такова значение, което да оправдае подобна продължителност на задържане без изправяне на лицето пред съдия или пред друг съдебен орган, тъй като това би било недопустимо широко тълкуване на ясения смисъл на думата „своевременно“. Такова тълкуване би отслабило сериозно процесуалната гаранция по чл. 5, § 3 ... във вреда на засегнатите лица и би предизвикало последици, накръняващи самата същност на правото, защитено от тази разпоредба. Ето защо Съдът стига до заключение, че след извършване на ареста никой от жалбоподателите не е бил изправен пред съдебен орган или освободен „своевременно“. Безспорният факт, че арестът и задържането на жалбоподателите са преследвали легитимната цел обществото като цяло да бъде защитено от тероризъм, сам по себе си не е достатъчен да осигури съответствие с конкретните изисквания на чл. 5, § 3 ...

▣ *Koster v. the Netherlands*, 12843/87, 28 ноември 1991 г.

23. Според обясненията на правителството продължителността на въпросния период се дължи на това, че в него е попаднал уикенд и че в същото време военните – членове на съдебния състав, са участвали в големите военни учения, провеждани на всеки две години.

25. ... Съдът счита, че тези учения не могат да оправдаят забавянето на производството. Тъй като се провеждат през определени интервали от време и следователно са били предвидими, те по никакъв начин не са пречели на военните власти да осигурят военният съд да заседава своевременно, така че да изпълни изискванията на Конвенцията – включително и в събота и неделя, ако е необходимо.

Следователно, дори и като се отчетат особеностите на военния живот и военното правосъдие ..., изправянето на жалбоподателя пред съдебен орган не е задоволило изискването за своевременност на чл. 5, § 3 ...

▣ *Aksoy v. Turkey*, 21987/93, 18 декември 1996 г.

77. В решението си по делото *Brannigan and McBride* ... Съдът прие, че правителството на Обединеното кралство не е надхвърлило предоставената му свобода на преценка, като се е освободило от задълженията си по чл. 5 от Конвенцията ..., доколкото е била предвидена възможност лица, заподозрени в извършване на терористични деяния, да бъдат задържани за срок до 7 дни без съдебен контрол ...

78. Макар Съдът да е на мнение ..., че разследването на свързани с тероризъм престъпления несъмнено изправя властите

пред особени проблеми, той не може да приеме за необходимо задържането на заподозряно лице за 14 дни, без съдебна намеса. Този период е изключително дълъг и е направил жалбоподателя уязвим не само за произволна намеса в правото му на свобода, но също и за изтезания ... Освен това правителството не е изложило пред Съда никакви подробни аргументи по въпроса защо борбата срещу тероризма в Югоизточна Турция прави съдебната намеса неосъществима ...

82. В споменатото по-горе решение по делото *Браниган и Макбрайд* ... Съдът се е съгласил, че в Северна Ирландия са били прилагани ефективни гаранции, представляващи важна мярка за защита срещу произвол и задържане без връзка с външния свят. Например, средството *habeas corpus* е било на разположение, за да се провери законността на първоначалния арест и задържането; съществувало е абсолютно и гарантирано от закона право на задържания да се консултира с адвокат в срок до 48 часа след ареста му; задържаните лица са имали право да информират свой роднина или приятел за задържането, а също така и да получат достъп до лекарска помощ ...

83. За разлика от това, по настоящото дело Съдът смята, че жалбоподателят, който е бил задържан за продължителен период от време, не е разполагал с достатъчно гаранции. Поспециално, отказаният му достъп до адвокат, лекар, близък или приятел, както и липсата на реалистична възможност да бъде изправен пред съд, който да провери законността на задържането, водят до извода, че той е бил оставен изцяло във властта на тези, от които е бил задържан.

 Harkmann v. Estonia, 2192/03, 11 юли 2006 г.

38. ... [Ж]албоподателят – но не и адвокатът му – е предпочел да не се яви пред районния съд в съдебното заседание, на което е било взето решението да бъде арестуван. Сам по себе си този факт не поставя проблем по чл. 5, § 3, тъй като от Конвенцията не може да се изведе изискване в смисъл, че лице, избягващо съдебния процес, трябва да присъства в съдебното заседание, на което се разглежда въпросът за разрешението то да бъде задържано под стража ... Но Съдът отбелязва, че след като действително е бил арестуван на 2 октомври 2002 г., жалбоподателят не е имал възможност да представи пред съда евентуалните си лични съображения срещу задържането му под стража, въпреки задължението на властите по чл. 5, § 3 да му предоставят възможност да бъде изслушан.

39. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил освободен след съдебно заседание по наказателното му дело, проведено на 17 октомври 2002 г., т.е. преди да бъде разгледан въпросът за законността на задържането му. До този момент той е бил задържан под стража 15 дни. Съдът намира, че тази продължителност не е съобразена с изискването за „своевременност“ по чл. 5, § 3 ...

☞ *Kandzhov v. Bulgaria*, 68294/01, 6 ноември 2004 г.

65. ... Чл. 5, § 3 изисква арестуваното лице да бъде изправено своевременно пред съдия или длъжностно лице, изпълняващо съдебни функции, за да може да се установи евентуално лошо третиране и всяка неоправдана намеса в индивидуалната свобода да се сведе до минимум. Въпреки че своевременността трябва да бъде преценявана във всеки конкретен случай според неговите специфики ..., строгото времево ограничение, наложено от член 5, § 3, не оставя голяма възможност за гъвкавост в тълкуването, защото в противен случай би се стигнало до сериозно отслабване на една процесуална гаранция, във вреда на лицето, и до риск да бъде накърнена самата същност на правото, защитено от тази разпоредба ...

66. ... [Ж]албоподателят е бил изправен пред съдия три дни и двадесет и три часа след ареста му ... При конкретните обстоятелства това не изглежда своевременно. Той е бил арестуван по обвинение в малозначително престъпление, което не е включвало насилие. Вече е бил прекарал двадесет и четири часа в ареста, когато полицията е предложила на прокурора по делото да поиска от компетентния съд да му наложи мярка задържане под стража. В упражнение на своите правомощия ..., прокурорът е наредил жалбоподателят да бъде задържан за още седемдесет и два часа, без да се мотивира защо счита това за необходимо, като се изключи стандартната формулировка, че има риск той да се укрие или да извърши друго престъпление. Не личи прокурорът, продължавайки по този начин задържането на жалбоподателя, да е предприел подходящи действия, за да осигури незабавното му явяване пред съдия, както предвижда цитираната по-горе разпоредба ... Вместо това въпросът е бил отнесен пред Плевенския районен съд в последния възможен момент преди изтичането на тези седемдесет и два часа ... Съдът не открива особени затруднения или изключителни обстоятелства, които да са попречили на властите да изправят жалбоподателя пред съдия много по-рано ... Това е особено важно с оглед на съмнителните правни основания за лишаването му от свобода.

67. Следователно е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията.

Непрекомерна продължителност

☞ *Rigopoulos v. Spain*, 37388/97 (решение по допустимостта), 12 януари 1999 г.

Съдът отбелязва, ... че задържането на жалбоподателя е продължило 16 дни, защото когато представители на властите са се качили на борда на командвания от него плавателен съд, за да го претърсят, той се е намирал в открито море в Атлантическия океан на значително отстояние – повече от 5 500 км. – от

испанската територия и са били необходими не по-малко от 16 дни, за да се стигне до пристанището на Лас Палмас. В тази връзка самият жалбоподателят потвърждава, че поради съпротивата, оказана от някои членове на екипажа, корабът *Архангелос* е могъл да отплава отново едва четиридесет и три часа след качването на властите на борда му. Ето защо испанските власти не са отговорни за това забавяне. В крайна сметка всички тези обстоятелства са попречили жалбоподателят да бъде изправен пред съдебен орган по-скоро. С оглед на изложеното Съдът смята, че е било практически невъзможно жалбоподателят да бъде изправен пред съдия по-рано. Той отбелязва по този въпрос, че след като е пристигнал в Лас Палмас, жалбоподателят е бил прехвърлен в Мадрид с полет и е бил изправен пред съда на следващия ден. Съдът счита за нереалистично твърдението на жалбоподателя, че испанските власти са могли да потърсят съдействие от британските власти и да насочат *Архангелос* към остров Възнесение, който се е намирал на приблизително 890 морски мили (около 1 600 км.) от мястото, на което служителите са се качили на борда.

Поради това Съдът стига до заключение, че с оглед изключителните обстоятелства по настоящото дело периодът, изтекъл от задържането на жалбоподателя до изправянето му пред съдия, не е в нарушение на изискването за своевременност по чл. 5, § 3.

Изслушване

▣ *De Jong, Baljet and Van Den Brink v. the Netherlands*, 8805/79, 8806/79 и 9242/81, 22 май 1984 г.

51. Формулировката на § 3 ... („да бъде своевременно изправен пред“), разгледана в светлината на целта на разпоредбата, разкрива включеното в нея „процесуално изискване“, а именно че „съдията“ или „длъжностното лице“, изпълняващо съдебни функции, трябва реално да изслуша задържаното лице и да вземе съответното решение ...

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

81. Странно е също така, че в решението си от 22 февруари 2005 г. окръжният съд е приел, че не се изисква да изслуша становищата на страните относно материалите, представени от прокурора в подкрепа на искането за продължаване на срока на задържането. В тази връзка Съдът припомня, че чл. 5, § 3 задължава „лицето, изпълняващо съдебни функции“, да изслуша лично обвиняемия, да обсъди всички факти за и против задържането под стража и да посочи в решението за задържане под стража фактите, на които то се основава Следователно продължаването на срока на задържане на жалбоподателя под стража без да бъде изслушано мнението ѝ, без да ѝ бъде дадена възможност да вземе становище по материалите, представени от прокурора, и без да бъдат надлежно обсъдени нейни-

те аргументи в полза на освобождаването ѝ, не е съобразено с гаранциите, съдържащи се в чл. 5, § 3 от Конвенцията.

Необходимост от служебно съдебно разглеждане на решението за задържане по съществуващото му

▣ *T.W. v. Malta*, 25644/94 [GC], 25 април 1999 г.

43. Освен че трябва да е своевременен, съдебният контрол на задържането трябва да бъде и автоматичен ... Той не може да се поставя в зависимост от предварителното искане на задържаното лице. Подобно условие би променило естеството на защитата, предоставена от чл. 5, § 3 – защита, различна от тази по чл. 5, § 4, който гарантира правото на всеки да оспори законносъобразността на задържането си пред съда ... Такова условие би могло дори да лиши гаранцията по чл. 5, § 3 от смисъла ѝ, който е засегнатото лице да бъде защитено от произволно задържане, като се осигури, че актът за лишаването му от свобода ще бъде подложен на независим съдебен контрол ... Своевременният съдебен контрол на задържането е и важна гаранция срещу лошо третиране на задържаното лице ... Освен това арестуваните лица, които са претърпели малтретиране, може да не са в състояние да подадат до съдията искане за разглеждане на задържането им ...

Необходимост от правомощие за освобождаване

▣ *T.W. v. Malta*, 25644/94 [GC], 25 април 1999 г.

48. ... Според Съда изправянето на жалбоподателя пред съдията на 7 октомври 1994 г. не е могло да осигури спазване на чл. 5, § 3 от Конвенцията, тъй като съдията не е имал правомощие да нареди освобождаването му. Следователно е налице нарушение на тази разпоредба.

▣ *McKay v. the United Kingdom* [GC], 543/03, 3 октомври 2006 г.

31. Като част от тази система от гаранции, структурно чл. 5, т. 3 се отнася за два отделни етапа: началната фаза, следваща ареста, когато властите установяват контрол върху лицето, и периодът до приключване на евентуалното дело от наказателен съд, когато заподозреният може да бъде задържан или освободен, със или без поставени условия. Тези два елемента дават отделни права, които от външна страна не са свързани логически или във времето ...

48. Съдът напомня, че жалбоподателят е бил арестуван на 6 януари 2001 г. в 22.00 ч., по подозрение, че е извършил грабеж на бензиностанция. Обвиненията срещу него са били повдигнати в 12.37 ч. на следващия ден. В 10.00 ч. на 8 януари 2001 г. той за първи път е бил изправен пред съдия, който му е наложил мярка задържане под стража. Между страните не се спори, че съдията е разполагал с компетентност да провери законността на ареста и задържането на жалбоподателя, както и съществува-

нето на обосновано подозрение срещу него, и че освен това той е бил оправомощен да разпoredи освобождаването на жалбоподателя, ако въпросните изисквания не са спазени. Това е било достатъчно, за да предостави задоволителни гаранции срещу злоупотреба с власт и е осигурило съобразяване с изискванията на първия елемент от чл. 5, § 3, тъй като производството е било проведено своевременно, автоматично и пред разполагащ с нужните правомощия съдия.

49. Въпросът за освобождаването на задържания до приключването на делото е нещо отделно и самостоятелно и логично се поставя едва след като се установи наличието на основание за задържането по закона и по Конвенцията. В случая на жалбоподателя този въпрос е бил разгледан около 24 часа по-късно – на 9 януари 2001 г., от висшия съд, който е разпоредил неговото освобождаване. Съдът не вижда елемент на възможна злоупотреба или произвол нито във факта, че това е било направено от различен съд или съдия, нито пък във факта, че контролът е зависел от подаването на искане, каквото адвокатът на жалбоподателя е отправил без каквито и да било пречки или затруднения ...

51. Следователно не е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията.

 Kurt v. Turkey, 24276/94, 25 май 1998 г.

123. Трябва да се подчертае също така, че създателите на Конвенцията са засилили защитата на индивида срещу произволното му лишаване от свобода, като са гарантирали набор от самостоятелни права, насочени към минимизиране на рисковете от произвол, чрез предоставяне на възможност за контрол от независим съд върху акта за лишаването от свобода и чрез осигуряване на отговорността на властите за този акт ... Става въпрос както за защита на физическата свобода на индивидите, така и за тяхната лична сигурност в контекст, който при липсата на гаранции може да доведе до нарушаване на върховенството на закона и до лишаване на задържаните от всякакъв достъп до най-елементарни форми на правна защита.

124. ... [Н]епризнаването на факта, че едно лице е задържано, представлява пълно отричане на тези гаранции и най-тежка форма на нарушение на чл. 5. След като властите са установили контрол върху лицето, тяхно задължение е да дават отчет за неговото местонахождение. По тази причина следва да се счита, че чл. 5 поставя изискване властите да предприемат ефективни мерки за защита срещу риска от изчезване, както и да проведат бързо ефективно разследване в случай на защитимо твърдение, че дадено лице е било задържано и след това вече никой не го е виждал.

125. На този фон Съдът припомня възприетата от него констатация на Комисията, че Юзенир Курт е бил задържан от вой-

Задължение за даване на отчет за задържането

ници и селска охрана сутринта на 25 ноември 1993 г. Задържането му по това време не е било регистрирано и няма официални следи за последващото му местонахождение и за участието му. Този факт сам по себе си следва да се разглежда като изключително сериозно нарушение, тъй като е дал възможност на лицата, отговорни за акта на лишаване от свобода, да прикрият участието си в престъпление, да заличат следите си и да избегнат носенето на отговорност за участието на задържания. Според Съда липсата на регистър, съдържащ данни като дата, време и място на задържане, името на задържания, както и основанията за задържането и името на лицето, което го е извършило, трябва да се счита за несъвместима с основната цел на чл. 5 от Конвенцията.

Условия и малтретиране

▣ *Tomasí v. France*, 12850/87, 27 август 1992 г.

115. Съдът ... намира за достатъчно да констатира, че медицинските свидетелства и заключения, изготвени от напълно независими лекари, установяват големия брой удари, нанесени на г-н Томази, и тяхната интензивност; това са два елемента, които са достатъчно сериозни, за да определят подобно третиране като нечовешко и унижително. Изискванията на разследването и безспорните трудности в борбата срещу престъпността, и по-конкретно срещу тероризма, не могат да водят до ограничаване на защитата, която трябва да се осигури по отношение на физическия интегритет на индивидите ...

116. Следователно е налице нарушение на чл. 3...

▣ *Elci and others v. Turkey*, 23145/93, 13 ноември 2003 г.

641. Съдът намира за правдоподобни и последователни твърденията на жалбоподателите във връзка с ужасните условия на задържането – студ, тъмнина и влага, без подходящи постеля за спане, храна и санитарни условия, както и твърденията им ..., че са били обиждани, унижавани, зашлевявани и заплашавани, за да подпишат всеки документ, който им бъде поднесен. Освен това Съдът приема, че поне в решаващи моменти – например по време на разпит и при очните ставки с г-н Гювен – жалбоподателите са били със завързани очи.

646. ... Съдът намира за установено, че жалбоподателите ... са претърпели физическо и психическо насилие по време на задържането им от жандармерията през ноември и декември 1993 г. Малтретирането им е причинило силни болки и страдания и е било особено сериозно и жестоко, в нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Поради това то трябва да се счита за изтезание по смисъла на тази разпоредба.

▣ *Scavuzzo-Hager v. Switzerland*, 41773/98, 7 февруари 2006 г.

67. ... Съдът не е убеден от аргументацията на жалбоподателите. Като припомня, че двамата служители незабавно са пови-

кали линейка и са поставили П. в сигурно странично положение, той се съмнява, че в подобна ситуация от държавни служители, които принадлежат към силите на реда, може разумно да се очаква да вземат други мерки.

68. Освен това Съдът споделя заключенията на съдебно-медицинската експертиза, назначена от федералния съд, съгласно която евентуална реанимация – твърде сложна за неспециалисти и с много ограничени шансове за успех, по всяка вероятност не би могла да предотврати смъртта на П. От това следва, че в конкретния случай не се касае за ситуация, при която, разумно погледнато, предприетите от държавата позитивни действия несъмнено биха намалили един действителен и непосредствен риск от настъпване на смърт.

69. С оглед на горното Съдът приема, че не е налице неизпълнение на задължението, възложено на полицейските служители, да защитават живота на П.

Ето защо в това отношение не е извършено нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

 Sadak v. Turkey, 25142/94 и 27099/95, 8 април 2004 г.

Контакти с външния свят

39. По чл. 3 от Конвенцията жалбоподателят се оплаква, че е бил задържан единадесет дни без никакъв контакт с външния свят.

45. ... Съдът не изключва и възможността едно задържане с прекомерна продължителност при пълна изолация и при особено тежки за задържаното лице условия да представлява третиране, което противоречи на чл. 3.

46. В конкретния случай Съдът установява, че жалбоподателят не е бил задържан в условия на сетивна изолация, комбинирана със социална изолация. Истина е, че по време на задържането той не имал възможност за контакти с външния свят, но е осъществявал такива с персонала, работещ в мястото за задържане, и в голяма степен с останалите задържани лица. Освен това, при липсата на какъвто и да било разпит на жалбоподателя, въпросното задържане се е свеждало до продължително очакване той да бъде изправен пред магистратите. Този период на очакване не е бил прекомерно дълъг, така че да засегне личността на жалбоподателя.

47. Следователно Съдът счита, че само по себе си задържането на жалбоподателя от полицията не е достигнало минималната степен на тежест, необходима за да е налице нечовешко или унижително огнасяне по смисъла на чл. 3. Ето защо не е налице нарушение на разпоредбата на това основание.

Задържане под стража

Правно основание

▣ *Jėčius v. Lithuania*, 34578/97, 31 юли 2000 г.

62. ... Съдът припомня, че практиката дадено лице да остава задържано под стража не защото за това има конкретно правно основание, а защото липсват ясни правила, уреждащи положението на задържаните, в резултат на което лицето може да бъде лишено от свобода за неограничен период от време без съдебно разрешение, е несъвместима с принципите на правната сигурност и защитата от произвол, съставляващи основни елементи както на Конвенцията, така и на върховенство на закона ...

▣ *Boicenco v. Moldova*, 41088/05, 11 юли 2006 г.

151. Правителството сочи няколко разпоредби от Наказателно-процесуалния кодекс, които според него са представлявали правното основание за задържането на жалбоподателя, след като срокът по съдебното решение за задържането му под стража е изтекъл на 23 юли 2005 г. ...

152. Като анализира тези разпоредби, Съдът отбелязва, че никоя от тях не предвижда задържане на жалбоподателя без съдебно решение. Дори да се допусне, че някоя от правните норми, цитирани от правителството, е позволявала такова задържане, то това би било в противоречие с чл. 25 от Конституцията, който разпорежда ясно, че задържане под стража може да се извършва само въз основа на съдебно решение и за период, не по-дълъг от 30 дни. Потвърждава го и чл. 177 от Наказателно-процесуалния кодекс, ... който повтаря текста на чл. 25 от Конституцията, че мярката задържане под стража се налага само въз основа на съдебно решение.

153. Изложеното по-горе води до заключение, че задържането на жалбоподателя след 23 юли 2005 г., когато е изтекъл срокът по решението, не се е основавало на правна разпоредба.

▣ *Gusinskiy v. Russia*, 70276/01, 19 май 2004 г.

66. Що се отнася до амнистията Съдът припомня, че „законност“ на задържането означава по същество съответствие с националния закон ...

67. Правителството признава, че по силата на Закона за амнистия следователят е бил длъжен да прекрати производството срещу жалбоподателя веднага щом е научил, че той е удостоен с ордена „Дружба между народите“. Макар да поддържа, че следователят е узнал за това едва на 16 юни 2000 г., правителството не отрича, че същият следовател лично е вписал информацията за наградата в протоколите от разпитите, проведени на 2 ноември 1999 г. и 14 юни 2000 г. Поради това Съдът счита, че на 13 юни 2000 г. властите са знаели или основателно може да се очаква да са знаели, че наказателното производство срещу жалбоподателя следва да бъде прекратено.

68. Съдът се съгласява с жалбоподателя, че би било неразумно Законът за амнистия да се тълкува като позволяващ задържането под стража на лица, срещу които всички наказателни производства трябва да бъдат прекратени. Следователно разпоредбите на вътрешното право не са били спазени.

69. В съответствие с това е налице нарушение на чл. 5 от Конвенцията.

Задължение да се обсъди необходимостта от задържане

Обосноваване

▣ *Letellier v. France*, 12369/86, 26 юни 1991 г.

35. Предимно националните съдебни власти са тези, които трябва да гарантират, че задържането под стража на обвиняемия по конкретно дело не надхвърля разумния срок. За целта те трябва да разгледат всички факти, които потвърждават или опровергават наличието на действителна необходимост в обществен интерес, оправдаваща – при надлежно съобразяване с презумпцията за невиновност – отклонение от правилото за зачитане на индивидуалната свобода, както и да ги посочат в решенията си по исканията за освобождаване.

Не се изискват категорични доказателства за престъплението

▣ *Ferrari-Bravo v. Italy* (решение по допустимостта), 9627/81, 14 март 1984 г., DR37, 15

Виж „Не се изискват категорични доказателства“ по-горе, на стр. 39.

Необходимост от конкретни мотиви

▣ *Boicenco v. Moldova*, 41088/05, 11 юли 2006 г.

143. По настоящото дело Съдът констатира, че когато са разпоредили задържането на жалбоподателя под стража и по-късно продължаването на срока му, както първоинстанционният, така и апелативният съд са цитирали приложимите правни разпоредби, без да посочат по какви съображения намират за основателни твърденията, че той може да попречи на разследването, да се укрие или да извърши друго престъпление. Те не са се опитали и да отхвърлят мотивирано доводите, изложени от защитата на жалбоподателя ...

144. ... Съдът намира, че мотивите, изложени в решенията на Районния съд на Буюкани и Кишиневския апелативен съд за задържането на жалбоподателя под стража и за продължаването на срока му, не са „относими и достатъчни“.

145. Следователно в това отношение е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията.

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

80. Съдът констатира също, че решенията, с които срокът на задържането на жалбоподателката под стража е бил продължен, не са съобразили достатъчно личното ѝ положение. В повечето

решения националните съдилища са използвали една и съща кратка формулировка и стереотипни изрази. В решенията на районния съд от 19 юли и 2 август 2005 г. не се сочат никакви основания за продължаването на задържането на жалбоподателката. Отбелязва се само, че „жалбоподателката следва да остане задържана под стража“. Още по-силно впечатление прави обстоятелството, че по това време жалбоподателката е била задържана под стража вече от една година, разследването е било приключено и делото е било изпратено в съда.

▣ *Hıseyin Esen v. Turkey*, 49048/99, 8 август 2006 г.

77. Съдът смята също така, че ако изразът „състоянието на доказателствата“ може да се разбира като указващ, че са съществували и продължават да съществуват сериозни индиции за виновност, и макар по принцип тези обстоятелства да могат да представляват относими фактори, те все пак не са достатъчни сами по себе си, за да оправдаят оставянето в сила на спорното задържане под стража за толкова продължителен период.

▣ *Vukov v. Russia* [GC], 4378/02, 10 март 2009 г.

65. ... [Ж]албоподателят е бил задържан под стража в продължение на една година, осем месеца и 15 дни преди и по време на съдебния процес. През този период съдилищата са разгледали поне десет пъти исканията му за освобождаване, като всеки път са отказвали да ги уважат, поради тежестта на обвиненията и вероятността той да се укрине, да попречи на правосъдието и да окаже натиск върху свидетелите. Съдебните решения обаче не са отишли по-далече от изброяването на тези основания, като са пропуснали да изложат относими и достатъчни мотиви за доказаното им съществуване. Съдът отбелязва също, че с течение на времето мотивите на съдилищата не са се променили, за да отразят развитието на обстоятелствата и проверката дали посочените основания все още са налице с напредването на производството по делото. Освен това, след 7 септември 2001 г. решенията за продължаване на задържането на жалбоподателя вече не са определяли каквито и да било срокове, от което се подразбира, че той е следвало да остане задържан под стража до края на съдебния процес.

66. Що се отнася до довода на правителството, че обстоятелствата по делото и личността на жалбоподателя са доказвали сами по себе си необходимостта от задържането под стража, Съдът не счита, че това освобождава съдилищата от задължението им да изложат мотиви как са стигнали до това заключение, особено що се отнася до решенията, взети в по-късните етапи на процеса. Съдът припомня, че ако обстоятелствата, наложили задържането на дадено лице, са съществували, но не са били упоменати в решенията на националните съдилища, не е негова задача да ги разкрива и да замества националните власти, които са се произнесли по задържането на жалбоподателя ...

67. Така Съдът намира, че националните власти не са изложили относими и достатъчни съображения, които да оправдаят продължаването на срока на задържане на жалбоподателя, за да достигне една година, осем месеца и 15 дни.

Тежестта на престъплението и на възможното наказание не са гостатъчни

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

74. Като са разглеждали въпроса дали продължаващото задържане на жалбоподателката е законно и оправдано, районният и окръжният съд неизменно са се мотивирали с тежестта на обвиненията като основен фактор при преценката на риска жалбоподателката да се укрие, да попречи на правосъдието или да извърши друго престъпление. Съдът обаче многократно е приемал, че тежестта на очакваното наказание е относим елемент при оценката на риска лицето да се укрие или да извърши друго престъпление, но необходимостта от продължаване на задържането не може да се обосновава само от чисто абстрактна гледна точка, като се отчита единствено тежестта на престъплението. Нито пък продължаването на задържането може да се използва като изпреварване на едно наказание лишаване от свобода ... Това се отнася с особена сила за случаи като настоящия, в който правната квалификация на фактите – а оттам и наказанието, което може да бъде наложено на жалбоподателката – е била определена от прокуратурата без съдебен контрол по въпроса дали събраните доказателства подкрепят едно обосновано подозрение, че тя е извършила престъплението, в което е обвинена ...

Обосновано подозрение

▣ *Labita v. Italy* [GC], 26772/95, 6 април 2000 г.

159. ... В началото на производството задържането на заподозряното лице въз основа на показания, дадени от *pentiti**, може да бъде правомерно, но значението на такива показания намалява с времето, по-специално когато в хода на разследването не се разкрият повече доказателства.

160. По настоящото дело Съдът отбелязва, че не е имало доказателства, подкрепящи показанията на Б. Ф. за обстоятелства, на които не е бил пряк свидетел, както са потвърдили Районният съд на Трапани и Апелативният съд в Палермо в решенията си за оправдаване на жалбоподателя. Напротив – основният, макар и непряк източник на информация на Б. Ф. е починал през 1989 г., като и самият той е получил информацията непряко, от друго лице, което също е било убито преди да може да бъде разпитано. Освен това показанията на Б. Ф. вече са били опро-

* *Pentito* (ит.) – разкалял се; в случая – лице, обвинено като участник в престъпна група, което се е съгласило да сътрудничи на правосъдието (Бел. прев.)

вергани в хода на разследването от други *pentiti*, които са заявили, че не разпознават жалбоподателя ...

161. При тези обстоятелства се изискват много убедителни мотиви, за да може продължителното задържане на жалбоподателя (две години и седем месеца) да се приеме за оправдано от гледна точка на чл. 5, § 3.

▣ *Punzelt v. the Czech Republic*, 31315/96, 25 април 2000 г.

74. Съдът отбелязва, че обвиненията срещу жалбоподателя са се основавали на факта, че е представил два чека за 891 412 и 682 139 германски марки (DEM) като обезпечение в преговори за продажба на два универсални магазина, които продавачът не е могъл да осребри, тъй като са били без покритие. При тези обстоятелства Съдът намира, че е съществувало обосновано подозрение, че жалбоподателят е извършил престъпление.

▣ *N.C. v. Italy*, 24952/94, 11 януари 2001 г.

47. Жалбоподателят не спори, че властите са разполагали с определени данни, насочващи към неговата отговорност, но излага фактически доводи, за да докаже, че индициите за вината му са могли да бъдат опровергани лесно, ако фактите по делото бяха разследвани по-подробно. Съдът намира обаче, че не е негова задача да преценява дали тези данни, които се отнасят за основателността на обвинението, е трябвало да бъдат известни на властите и дали те е трябвало да ги разследват по-подробно, когато са издали заповедта за задържане под стража. Задача на Съда е да прецени дали данните, които националните власти са знаели при издаването на заповедта, са били достатъчни, разумно погледнато, за да вярват, че жалбоподателят е извършил престъпление. Съдът разгледа тези данни и не намира, че компетентните власти са направили въз основа на тях явно необосновани или произволни заключения. Поради това той не вижда причини да се съмнява, че данните, с които властите са разполагали, са били достатъчни за да вярват, към онзи момент, че жалбоподателят е извършил престъплението³.

Риск от укриване

▣ *W. v. Switzerland*, 14379/88, 26 януари 1993 г.

33. Съдът отбелязва, че за опасността лицето да се укрие не може да се съди единствено въз основа на тежестта на възможното наказание; тя трябва да се преценява след разглеждане на ред други относими фактори, които могат или да потвърдят съществуването на такава опасност, или да покажат, че тя е твърде малка, за да оправдае задържането под стража ... По-специално, в този контекст трябва да се обърне внимание на характеристиката на съответното лице, морала му, имуществото му,

³ Този въпрос не е разгледан в решението на Голямото отделение от 18 декември 2002 г.

връзките му с държавата, в която се осъществява наказателното преследване, и международните му контакти ...

В старателно мотивираните си решения съдилищата в Берн са се основали на особените характеристики на положението на жалбоподателя: след като се е преместил от Швейцария в Монте Карло, той често е посещавал Германия, Англия, Съединените щати и остров Ангуила (където се е предполагало, че притежава банка); по този начин е установил многобройни тесни контакти с чужди държави. Освен това няколко пъти е заявявал, че желае да се премести да живее в Съединените щати. Имало е индикации, че все още разполага със значителни средства извън страната си и притежава няколко различни паспорта. Като човек без семейство, който няма нужда от контакти, не би му било трудно да живее скрит извън Швейцария.

Федералният съд ... е признал, че опасността той да се укрие е намаляла с растящата продължителност на задържането ... Приел е обаче, че посочените от обвинителното съдебно отделение* обстоятелства не оставят съмнение относно намерението на В. да се укрие, поради което обосновано могат да се приемат за достатъчни да покажат, че такава опасност все още съществува.

Съдът няма основание да направи различен извод.

 I.A. v. France, 28213/95, 23 септември 1998 г.

105. ... [К]омпетентните съдилища са приемали, че е налице риск жалбоподателят да се укрие, ако бъде освободен ..., най-вече въз основа на връзките му с Ливан и в някои случаи поради „поведението“ му ... и наказанието, което може да му бъде наложено ...

Това несъмнено са обстоятелства, които говорят за опасност от бягство, и доказателствата по делото разкриват тяхната относимост в настоящия случай. Съдът отбелязва обаче, че в решенията са били изложени твърде схематични мотиви по този въпрос. Освен това той обръща внимание, че подобна опасност по необходимост намалява с времето ..., но съдебните органи са пропуснали да посочат точно защо в настоящия случай намират основание да се приеме, че тя е продължила да съществува повече от 5 г.

 Punzelt v. the Czech Republic, 31315/96, 25 април 2000 г.

76. Относно опасността жалбоподателят да се укрие чешките съдилища са отбелязали по-специално, че той го е правил в миналото и така е избегнал наказателно преследване в Германия, както и че има многобройни делови контакти зад граница и може да му бъде наложено относително тежко наказание. Според Съда тези съображения са „достатъчни“ и „относимии“ и вземат връх над аргументите, изложени от жалбоподателя.

* *Chambre d'accusation* – специализирано съдебно отделение с контролни и други правомощия във фазата на разследването (Бел. прев.)

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

76. Националните съдилища са преценили риска жалбоподателката да се укрие, като са се позовали на обстоятелството, че съучастникът ѝ е постъпил така. Според Съда поведението на съучастник не може да бъде решаващ фактор при преценката за опасността задържаният да се укрие. Тази преценка трябва да се основава на факти, свързани със самия задържан. По настоящото дело националните съдилища не са посочили нито един аспект на характеристиката или поведението на жалбоподателката, който би обосновал заключението им, че все още е налице риск тя да се укрие. От друга страна, жалбоподателката постоянно е навеждала факти, намаляващи риска от укриване. Но националните съдилища не са отделили внимание и не са обсъдили аргументите на жалбоподателката, че е неосъждана, има постоянно местоживееене и работа във Владимир, установен начин на живот, две непълнолетни деца, както и че баща ѝ е сериозно болен. Те не са разгледали и факта, че жалбоподателката е имала възможността да избяга след претърсването на апартамента ѝ, но е останала на разположение на следователя. С оглед на това Съдът стига до заключение, че в настоящия случай съществуването на опасност жалбоподателката да се укрие не е било установено.

▣ *Aleksandr Makarov v. Russia*, 15217/07, 12 март 2009 г.

125. В решението си от 5 февруари 2007 г. Районният съд Советский за пръв път се е позовал на информацията, предоставена от Томското окръжно управление на Федералната служба за сигурност (ФСС), и е стигнал до заключение, че жалбоподателят планира да се укрие, като настоява близките му да продават имущество и да закупуват чуждестранна валута ... Във всички следващи решения за задържане съдебните власти са се основавали до голяма степен на опасността жалбоподателят да се укрие, с оглед на предоставената от ФСС информация...

126. Съдът обаче не може да се пренебрегне факта, че информацията от ФСС не е била подкрепена от никакви доказателства (копия на договори за покупко-продажба, официални удостоверения за прехвърляне на собственост, банкови документи за обмяна на валута, и т. н.). Съдът се съгласява, че първоначално продължаването на срока на задържане на жалбоподателя може да е било оправдано за един кратък период, за да се даде на разследващите органи време да проверят предоставената от ФСС информация и да представят доказателства в нейна подкрепа. Но с течение на времето простото съществуване на тази информация, без никакви установяващи достоверността ѝ доказателства, неизбежно е ставало все по-малко относително, особено като се има предвид, че жалбоподателят през цялото време е отричал възможността да се укрие, като е твърдял, че не е било продавано имущество, нито е била закупувана чужда валута, и като се е позовавал на възрастта си, лошото си здраво-

словно състояние, липсата на валиден задграничен паспорт и здравна застраховка, както и на факта, че няма близки и не притежава имущество извън окръг Томск, за да докаже, че не съществува подобна опасност ...

127. ... [Н]ационалните власти са били задължени да анализират личното положение на жалбоподателя по-подробно, както и да изложат конкретни мотиви, подкрепени от доказателствени изводи, за решението си да го оставят задържан... Съдът не намира, че в настоящия случай националните съдилища са изпълнили това свое задължение. Той е особено загрижен, че властите са подхождали избирателно и непоследователно при преценката на доводите на страните във връзка с основанията за задържането на жалбоподателя. Съдилищата са приели аргументите на жалбоподателя за субективни и не са обърнали внимание на относими факти, намаляващи риска той да се укрие, но в същото време безкритично са приели информацията, предоставена от ФСБ, без да поставят под въпрос достоверността ѝ.

128. Съдът припомня освен това, че в подкрепа на извода си за наличие на вероятност жалбоподателят да се укрие, съдебните власти са изтъкнали и обстоятелството, че той има няколко адреса на местопребиваване в окръг Томск. В тази връзка Съдът припомня, че липсата на фиксирано местоживеее сама по себе си не доказва наличието на опасност от укриване ... Освен това той отбелязва, че националните власти не са посочили никакво друго обстоятелство в подкрепа на предположението, че жалбоподателят ще се укрие, ако бъде освободен ... Ето защо Съдът намира, че съществуването на такъв риск не е било установено.

Риск за осъществяването на правосъдието

 Letellier v. France, 12369/86, 26 юни 1991 г.

39. Съдът приема, че първоначално може да е имало действителен риск от оказване на натиск върху свидетелите, но е на мнение, че с течение на времето този риск е намалявал и всъщност е престанал да съществува.

 W. v. Switzerland, 14379/88, 26 януари 1993 г.

36. За да обоснове, че е съществувала – и до началото на съдебния процес е продължила да съществува – сериозна опасност от постигане на тайна уговорка във вреда на правосъдието, обвинителното съдебно отделение* се е позовало главно на изключителния мащаб на делото, необикновено големия брой иззети документи и умишлено внесения в тях безпорядък, както и на големия брой свидетели, които трябва да бъдат разпитани, в това число свидетели зад граница. Допълнителен аргумент е бил основан на личността на жалбоподателя, чието пове-

* Chambre d'accusation – виж бележката под линия на стр. 64 (Бел.прев.)

дение преди и след ареста разкривало намерението му систематично да унищожава доказателствата, установяващи вината му, като например фалшифицира или унищожава счетоводни записи. Според обвинителното съдебно отделение е имало и конкретни данни в подкрепа на опасенията, че той може да злоупотреби с излизането си на свобода, като извърши действия – които биха били улеснени и от силната преплетеност на контролираните от него около 60 търговски дружества и влиянието му върху служителите им – изразяващи се например в унищожаване на доказателства, които все още не са разкрити, но за вероятното им съществуване се съди от други документи, както и във фабрикуване на фалшиви доказателства или уговорки със свидетели. Накрая, обвинителното отделение е споменало разширения през април 1987 г. обсег на разследването, за да се обхванат и престъпления, извършени и първоначално разследвани в Германия ...

... [Н]ационалните власти са имали право да преценят обстоятелствата в случая като оправдаващи позоваването на опасността от наговаряне във вреда на правосъдието като още едно основание за задържането.

▣ *I.A. v. France*, 28213/95, 23 септември 1998 г.

110. ... За Съда е трудно да си обясни как подобни рискове [за оказване на натиск върху свидетели и унищожаване на доказателства] биха могли да варират по такъв начин. Въпреки това той приема, както са отбелязали и компетентните съдебни органи, че те са били очевидни с оглед на личността на жалбоподателя и отношението му по време на разследването. Но макар да са оправдавали задържането на жалбоподателя в началото, постепенно те неизбежно са загубили значението си, след като малкото свидетели по делото са били разпитани и разследването е напреднало.

Вярно е, че разследването, проведено след обира в дома на господин И. А. на 4 май 1993 г., е разкрило, че той е извършен по негово нареждане с цел укриване на определени документи ... Лесно разбираемо е, че подобно събитие е в състояние да накара разследващите органи да се опасяват, че ако бъде освободен, обвиняемият може да се опита да прикрие други доказателства. Но от материалите по делото се вижда, че на етапа, на който разследването се е намирало в момента на обира, повечето доказателства вече са били събрани, а освен това на 24 октомври 1994 г. съдия-следователят е наредил сваляне на печатите, поставени на дома на жалбоподателя ...

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

79. Единственото друго основание, посочено от националните съдилища за продължаване на задържането на жалбоподателя, е било че тя може да унищожи доказателства, да възпрепятства разследването или да извърши друго престъпление.

Съдът се съгласява, че в началните етапи на разследването опасността жалбоподателката да възпрепятства процеса е могла да оправдае задържането ѝ. Но след като доказателствата вече са били събрани, това основание е загубило значение.

▣ *Kauczor v. Poland*, 45219/06, 3 февруари 2009 г.

46. Според властите вероятността жалбоподателят да получи сериозно наказание е създала презумпция, че той би препятствал производството. Съдът припомня обаче, че строгостта на наказанието, което може да бъде наложено, е относителен фактор при оценката на опасността от укриване или от извършване на друго престъпление, но тежестта на обвинението сама по себе си не може да оправдае задържане под стража за дълъг период от време ...

Освен това Съдът констатира, че опасността жалбоподателят да подправи доказателства не е била достатъчно обоснована от властите, когато са взели решение за продължаване на срока на задържането му под стража. Съдът отбелязва, че правителството се е позовало на презумпцията, че жалбоподателят би попречил на разследването и би повлиял върху доказателствата, защото не се е признал за виновен за престъпленията, в които бил обвинен. Доколкото националните съдилища явно са извели заключения в негова вреда от факта, че не се е признал за виновен, Съдът счита, че мотивите им разкриват очевидно незначително на презумпцията за невинност и в никакъв случай не могат да се разглеждат като легитимни съображения за лишаването на жалбоподателя от свободата му. ...

47. С оглед на изложеното Съдът стига до заключение, че основанията, посочени от националните власти, не могат да оправдаят целия период на задържане на жалбоподателя ...

▣ *Aleksandr Makarov v. Russia*, 15217/07, 12 март 2009 г.

129. ... Съдът отбелязва, че националните съдилища са свързали възможността жалбоподателят да попречи на разследването със статута му на кмет на гр. Томск и с факта, че много от свидетелите по делото са негови бивши подчинени, служители в кметството. Те са се позовали и на твърденията, че роднини и доверени лица на жалбоподателя са заплашвали жертви и свидетели.

130. ... Съдът отчита длъжността на жалбоподателя като относителен фактор при преценката на националните съдилища, че съществува риск за въздействие върху свидетелите. Едновременно с това той не изпуска от внимание обстоятелството, че жалбоподателят е бил отстранен от длъжността кмет на Томск веднага след ареста му и че евентуалното му освобождаване не би довело до възстановяването му на тази позиция. Ето защо Съдът изпитва известни съмнения относно годността на този довод да оправдае продължителното задържане на жалбоподателя. Освен това Съдът припомня, че за да се докаже съществу-

ването на значителна опасност от тайна уговорка през целия период на задържане на жалбоподателя, не е било достатъчно националните съдилища просто да се позоват на официалната му длъжност. Те е трябвало да анализират и други относими фактори, като етапа, на който се намира разследването или съдебното производство, личността на жалбоподателя, поведението му преди и след ареста, както и всички други конкретни данни, обосноваващи опасността той да злоупотреби с освобождаването си, като извърши действия с цел фалшифициране или унищожаване на доказателства или манипулиране на свидетели ...

131. В тази връзка Съдът констатира, че едва на 3 декември 2007 г. Томският окръжен съд за пръв път е мотивирал заключението си за наличие на опасност от наговаряне, като се е позовал на твърдените опити от страна на близки на жалбоподателя да въздействат върху свидетелите ... [Н]о освен голословното изтъкване на твърдените заплахи, отправени от роднини и доверени лица на жалбоподателя към свидетелите, окръжният съд не е посочил в решението си никакви конкретни факти, налагащи задържането на жалбоподателя на това основание.

132. Погледнато по-принципно, на Съда прави впечатление, че позовавайки се на конкретна информация, националните съдилища не са дали на жалбоподателя възможност да я опровергае, например като поиска разпит на тези свидетели ..., нито най-малкото като му предоставят копия от техните оплаквания и изявления. Оказва се ..., че жалбоподателят дори не е бил уведомен за естеството и съдържанието на сведенията, представени от прокуратурата в подкрепа на твърденията за манипулиране на свидетели. Освен това Съдът намира за странно, че прокуратурата не е образувала наказателно производство, нито дори е започнала предварителна проверка, след като е била уведомена за сплашването и тормоза на свидетелите и отправените им закани за отмъщение. Съдът констатира ..., че националните власти не са предприели никакви действия нито срещу жалбоподателя, нито срещу роднините и приближените му; те изобщо не са били разследвани, нито дори разпитани за твърдените опити да манипулират свидетелите. Ето защо Съдът не е убеден, че заключенията на властите относно възможността жалбоподателят да попречи на осъществяването на правосъдието са били достатъчно обосновани от фактическа страна.

133. По-нататък Съдът отбелязва, че досъдебното производство срещу жалбоподателя е приключило в края на месец август 2007 г. ... Той е останал задържан още осемнадесет месеца, през които производството е било висящо пред съда. Ясно е, че националните органи са имали достатъчно време да съберат показанията на свидетелите по начин, който да изключи всякакво съмнение относно тяхната достоверност, и така необходимостта жалбоподателят да бъде лишен от свободата си на това основа-

ние би отпаднала ... Следователно Съдът намира, че тъй като националните власти не са действали с дължимото усърдие, те не са имали основание да се позовават на обстоятелствата по делото, за да оправдаят използването на опасността от възпрепятстване на правосъдието като още едно основание за задържането на жалбоподателя.

Риск от извършване на други престъпления

▣ *Muller v. France*, 21802/93, 17 март 1997 г.

44. Що се отнася до опасността от извършване на друго престъпление, позоваването на предишни прояви на жалбоподателя не може да е достатъчно, за да бъде отказано освобождаването му ...

▣ *N.C. v. Italy*, 24952/94, 11 януари 2001 г.

48. Съдът отбелязва, че съдията, отговорен за разследването, е мотивирал решението си от 2 ноември 1993 г. не само с доказателствата за вината на жалбоподателя, но и с факта, че той е продължавал да заема поста технически директор на дружеството Х., като по този начин е имал възможност да извърши други подобни престъпления ...

49. Що се отнася до решението от 13 ноември 1993 г., Съдът отбелязва, че Районният съд на Бриндизи отново се е позовал на сериозните доказателства за вина и е обосновал съществуването на опасност жалбоподателят да извърши друго престъпление с това „как той е успял да постигне посочените икономически цели по незаконен начин“. Съдът счита, че макар и лаконично, това решение задоволява изискването на чл. 274 (с) от НПК при допускане на мерки за неотклонение да се вземат предвид „особените обстоятелства по делото“.

50. С оглед на изложеното Съдът не намира за произволни заключенията на националните власти, че е налице реална опасност жалбоподателят да извърши друго престъпление⁴.

▣ *Aleksandr Makarov v. Russia*, 15217/07, 12 март 2009 г.

134. В не едно от решенията относно задържането, като допълнително основание за продължаването му националните съдилища са изтъкнали вероятността жалбоподателят да извърши друго престъпление. В тази връзка Съдът отбелязва, че съдебните органи не са посочили каквито и да било конкретни факти, подкрепящи заключението им за наличие на риск от извършване на следващо престъпление. Освен това Съдът не споделя становището на националните власти, че е налице реална опасност той да извърши други престъпления, след като всички обвинения срещу него, с изключение на едно, са били във връзка с негови действия в качеството му на кмет на Томск и той е бил отстранен от този пост.

⁴ Този въпрос не е разгледан в решението на Голямото отделение от 18 декември 2002 г.

Опасност за обществения ред и защита на задържания

▣ *I.A. v. France*, 28213/95, 23 септември 1998 г.

104. ... Съдът се съгласява, че поради особената си тежест и обществената реакция, която предизвикват, някои престъпления могат да доведат до такива обществени вълнения, които да оправдаят задържане под стража, поне за определен период от време. Следователно в изключителни случаи това обстоятелство може да се вземе под внимание от гледна точка на Конвенцията, доколкото вътрешното законодателство признава ... смущаването на обществения ред в резултат на извършено престъпление като правно релевантен факт. Това основание обаче може да се приеме за относимо и достатъчно само ако е подкрепено от факти, които са годни да докажат, че освобождаването на обвиняемия действително би предизвикало разстройване на обществения ред. Освен това задържането ще остане легитимно само докато общественият ред е наистина застрашен; продължаването му не може да се използва като изпреварване на едно наказание лишаване от свобода

Посочените условия не са били изпълнени по настоящото дело, тъй като онези от спорните решения, които по някакъв начин се позовават на това основание, само споменават по абстрактен начин естеството на извършеното престъпление, обстоятелствата, при които е извършено, и в някои от случаите – реакциите на семейството на жертвата ...

108. Съдът се съгласява, че понякога сигурността на разследваното лице изисква продължаване на задържането му, поне за известно време. Но това може да се направи само при изключителни обстоятелства, свързани с естеството на съответните престъпления, както и с условията и контекста, в които са извършени ...

Съдебните власти са изтъквали това основание ... спорадично, сякаш опасностите за жалбоподателя периодично са възниквали и изчезвали.

Освен това няколкото решения, позоваващи се на обстоятелства, които биха могли да обяснят необходимостта от защита на жалбоподателя, отбелязват опасността от „нападения от страна на семейството на жертвата с цел отмъщение“ или „възмездие“ ... или „страха“, изразен от жалбоподателя поради „често варварските и несправедливи [ливански] обичаи“ По-специално, не се споменава конкретно на какво се дължи тази необходимост, след като почти цялото семейство на жертвата е живееело в Ливан.

▣ *Aleksandr Makarov v. Russia*, 15217/07, 12 март 2009 г.

136. Съдът вече е имал не един повод да приеме, че поради особената си тежест и обществената реакция, която предизвикват, някои престъпления могат да доведат до такива обществени вълнения, които да оправдаят задържане под стража поне за

известен период от време. В изключителни случаи това обстоятелство може да се вземе под внимание от гледна точка на Конвенцията, доколкото вътрешното законодателство признава смущаването на обществения ред в резултат на извършено престъпление като правно релевантен факт. Това основание обаче може да се приеме за относимо и достатъчно само ако е подкрепено от факти, които са годни да докажат, че освобождаването на обвиняемия действително би предизвикало разстройване на обществения ред. Освен това задържането ще остане легитимно само докато общественият ред е наистина застрашен; продължаването му не може да се използва като изпреварване на едно наказание лишаване от свобода ...

137. По настоящото дело тези условия не са били изпълнени. Освен че руското законодателство не посочва смущаването на обществения ред сред допустимите основания за задържане на обвиняеми лица, Съдът отбелязва и че правителството се позовава на предполагаемата опасност за обществения ред от чисто абстрактна гледна точка, като изтъква единствено тежестта на престъпленията, в които жалбоподателят е бил обвинен. То не представя никакви доказателства и не сочи никакви примери, които могат да покажат, че освобождаването на жалбоподателя би представлявало реална опасност за обществения ред.

Нормативно изключване на обсъждането на евентуално освобождаване

▣ *Caballero v. the United Kingdom* [GC], 32819/96, 8 февруари 2000 г.

18. Жалбоподателят поддържа, че автоматичното отричане на възможността да бъде освободен под гаранция, докато трае процесът, по силата на чл. 25 от Закона за наказателното правораздаване и обществения ред от 1994 г., („законът от 1994 г.“), представлява нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията ...

20. ... В становището си до Съда правителството признава, че е извършено нарушение на тези разпоредби.

21. Съдът приема признанието на правителството, че в случая е налице нарушение на чл. 5, § 3 ... от Конвенцията, вследствие на което е оправомощен да присъди на жалбоподателя справедливо обезщетение по чл. 41 ...

▣ *Boicenco v. Moldova*, 41088/05, 11 юли 2006 г.

135. ... [С]поред чл. 191 от молдовския наказателно-процесуален кодекс не е възможно освобождаване до приключване на съдебния процес на лица, обвинени в извършването на умислени престъпления, за които се предвижда наказание лишаване от свобода за срок повече от 10 години. Установява се, че по настоящото дело жалбоподателят е бил обвинен в извършването именно на такова престъпление ...

138. В съответствие с това Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията, тъй като съгласно чл. 191 от

Наказателно-процесуалния кодекс не е съществувала възможност жалбоподателят да бъде освободен до приключване на съдебния процес.

Задължение да се вземе предвид здравословното състояние на задържания

☞ *Bonnechaux v. Switzerland*, 8224/78, 5 декември 1979 г., DR18, 100 [DH (80) 1]

88. Комисията не може да изключи възможността задържането за 35 месеца на 74-годишно лице, страдащо от диабет и сърдечно-съдови смущения, при определени обстоятелства да повдигне въпрос от гледна точка на чл. 3 ...

Тя не разполага с информация, позволяваща ѝ да критикува условията на задържане на жалбоподателя или поставяща под съмнение достъпа му до медицинските грижи, които здравословното му състояние е изисквало.

☞ *Sakkopoulos v. Greece*, 61828/00, 15 януари 2004 г.

40. В конкретния случай се установява, че здравословното състояние на жалбоподателя несъмнено е било обезпокоително. Преди преместването му в затвора в Коридалос той е страдал от сърдечна недостатъчност и диабет и е бил хоспитализиран. Въпреки това от нито едно доказателство по делото не следва, че утежняването на здравословното състояние на жалбоподателя по време на задържането му, след като е получил сърдечна криза и е припадал в затвора, може да се вмени на затворническите власти.

41. ... Съдът констатира, че по време на задържането му под стража, което е продължило девет месеца и деветнадесет дни, жалбоподателят е бил както в гражданска болница, така и в диспансера на затвора в Коридалос. Видно от медицинските удостоверения на лекарите, които са го преглеждали и са се грижили за него, той е бил под редовен медицински и фармацевтичен контрол и е получавал подходяща за здравето му храна... В частност кардиологът на диспансера е удостоверил, че жалбоподателят е бил на постоянно лечение, че гликемичният му индекс е бил измерван сутрин и вечер, както и че е спазвал хранителен режим за диабетици...

Използване на алтернативни мерки

Гаранция

☞ *Letellier v. France*, 12369/86, 26 юни 1991 г.

46. Когато единствената останала причина за продължаване на задържането е опасението, че обвиняемият може да се укрие и по този начин да избегне явяването си пред съда, той трябва да бъде освободен, ако е в състояние да предостави надлежно обезпечение, че ще се яви, например чрез внасянето на гаранция ...

Съдът отбелязва ..., че обвинителните съдебни отделения * не са установили липсата на такава възможност в конкретния случай.

* Виж бележката под линия на стр. 64. (Бел.прев.)

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

78. В настоящия случай, в течение на цялото задържане на жалбоподателката властите не са разгледали възможността да осигурят явяването ѝ чрез използването на по-лека мярка за неотклонение, въпреки че адвокатите ѝ многократно са искали да бъде освободена под гаранция или срещу поемане на задължение да не напуска града – „превантивни мерки“, изрично предвидени в руското законодателство за гарантиране на надлежното провеждане на наказателното производство Също така, националните съдилища не са обяснили в решенията си защо считат, че алтернативите на лишаването от свобода не биха били достатъчна гаранция за нормалното протичане на съдебния процес. Този пропуск е още по-необясним с оглед на факта, че новият наказателно-процесуален кодекс изрично изисква съдилищата да обсъждат налагането на предвидени от националното законодателство по-леки мерки, като алтернатива на задържането под стража ...

▣ *Bonnechaux v. Switzerland*, 8224/78, 5 декември 1979 г., DR18, 100 [DH (80) 1]

74. ... След като сумата на гаранцията се определя главно с оглед на имуществото, притежавано от заподозрения ..., той не може да поддържа, че задържането му е продължило поради изискваната прекалено висока гаранция, щом не е предоставил информацията, необходима за фиксиране на размера ѝ. С други думи, когато съдебните власти са заявили готовност да освободят обвиняемия под гаранция, той трябва добросъвестно да предостави достатъчна информация за имущественото си състояние – която при необходимост може да бъде проверена – така че властите да могат да определят размера на гаранцията ...

▣ *W. v. Switzerland*, 14379/88, 26 януари 1993 г.

33. ...[О]бстоятелствата по делото и данните за личността на жалбоподателя са давали основание на съответните съдилища да отхвърлят предложението му, направено на 18 май 1988 г., да внесе гаранция (което малко по-рано – на 1 февруари – той все още е отказал да стори), защото както размерът на сумата (30 000 швейцарски франка), така и неизвестният произход на средствата, които биха били внесени, са говорели за негодността ѝ да гарантира, че жалбоподателят няма да се укрие, за да не загуби парите ...

И накрая, обстоятелството, че след като вече е бил осъден, жалбоподателят се е връщал в затвора след всяка отпуски, не може да опровергае с обратно действие това становище на съдилищата.

▣ *Punzelt v. the Czech Republic*, 31315/96, 25 април 2000 г.

85. Съдът отбелязва, че през релевантния период чешките съдилища са отхвърляли предложенията на жалбоподателя да плати гаранция до 15 000 000 чешки крони (CZK), тъй като са

считали, че това не е достатъчно, за да осигури явяването му пред съда. В един от случаите градският съд е показал готовност да обсъди освобождаването на жалбоподателя с оглед на здравословните му проблеми, ако предостави гаранция от 30 000 000 CZK. В решението на градския съд се сочи, че жалбоподателят е издал два чека без покритие, равняващи се на равностойността на 28 400 000 CZK, както и че преди да бъде арестуван той е възнамерявал да купи два универсални магазина за 338 856 000 CZK и 236 000 000 CZK и че се е ангажирал да плати цената им на вноски от по 150 000 000 CZK.

86. Като отчита особените обстоятелства по настоящото дело, Съдът намира, че нито многократните откази за освобождаване под гаранция, нито евентуалното налагане на гаранция от 30 000 000 CZK са нарушили правата на жалбоподателя по чл. 5, § 3, с оглед на мащаба на финансовите му операции ...

▣ *Iwańczuk v. Poland*, 25196/94, 15 ноември 2001 г.

69. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е изпълнил своевременно своето задължение да предостави необходимата информация за имуществото си. Единствено преценката на съдилищата за действителната сума на гаранцията, която да бъде внесена, е продължила да се променя. Основното затруднение обаче се е състояло в определянето на формата, под която да бъде предоставена гаранцията – дали да бъде под формата на пари в брой, държавни ценни книжа или възбрана върху недвижими имоти на жалбоподателя. Трябва да се има предвид, че в един момент властите са отказали да приемат гаранция под формата на възбрана върху недвижим имот, без да оспорват правото на собственост на жалбоподателя върху съответното недвижимо имущество. Според Съда това разкрива нежеланието им да приемат тази форма на гаранция, тъй като в случай на неявяване на жалбоподателя пред съда те е следвало да изпълнят определени формалности, за да отнемат имуществото. Съдът е на мнение, че само по себе си това не е било достатъчно основание той да бъде държан под стража четири месеца след като с решение на компетентен съдебен орган вече е било преценено, че задържането не е необходимо.

70. С оглед на обстоятелството, че производството по определяне на размера и начина на плащане на гаранцията е продължило четири месеца и четиринадесет дни, като през този период жалбоподателят е останал задържан въпреки взетото съдебно решение, че по-нататъшното му задържане не е необходимо, както и поради това, че властите не са посочили основателни причини, оправдаващи последователните промени в решенията относно начина на предоставяне на гаранцията, Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията.

▣ *Mangouras v. Spain*, 12050/04, 8 януари 2009 г.

38. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил лишен от свободата си осемдесет и три дни и е бил освободен след предста-

вянето на банкова гаранция за 3 000 000 евро, на колкото е възлизала определената гаранция ...

39. Съдът признава високия размер на гаранцията. Той отчита обаче, че тя е платена от *London Steamship Owners Mutual Insurance Association* – дружеството, което е било застраховател на корабопричителя на *Престиж*, т.е. на работодателя на жалбоподателя ..., и което, съгласно сключения между двете страни договор, е покривало гражданската отговорност на кораба в случай на вреди, причинени от замърсяване на околната среда. Следователно гаранцията е предоставена в изпълнение на съществуващото между застрахователя и корабопричителя договорно правоотношение.

40. Наистина, след внасянето на гаранцията жалбоподателят се е върнал в Гърция, където се явява редовно в полицейското управление. Тъй като и до момента производството по разследването е висящо пред съдия-следовател № 1 на Коркубион ..., тази система позволява на испанските власти постоянно да бъдат в течение относно местоположението на жалбоподателя. Във всеки случай Съдът обръща внимание на обстоятелството, че основната цел на определянето на гаранцията, а именно да се осигури присъствието на жалбоподателя на процеса, се запазва и до момента ...

42. Съдът смята, че следва да се отчитат особените обстоятелства по делото, а именно спецификата на правонарушенията, извършени в рамките на „каскадна отговорност“, типична за областта на морското право, и в частност за засягането на морската околна среда – обстоятелства, отличаващи делото от други дела, по които Съдът е трябвало да разглежда продължителността на задържането под стража. По този въпрос Съдът е на мнение, че сериозността на фактите в конкретния случай е оправдавала грижата на националните съдилища да определят различните нива на отговорност за екологичната катастрофа и поради това е разумно те да са искали да си осигурят присъствието на жалбоподателя на процеса чрез определянето на висока гаранция.

43. Впрочем Съдът установява, че лишаването на жалбоподателя от свободата му е продължило по-кратко, отколкото по други разгледани от него дела, по които – въпреки че не е ставало дума за престъпление срещу морската среда като това в настоящия случай – жалбоподателят също е бил задържан под стража с възможност да бъде освободен при условие, че плати гаранция ...

44. С оглед на горното Съдът счита, че националните власти са обосנוвали в достатъчна степен пропорционалността на размера на гаранцията, която е трябвало да бъде платена от жалбоподателя, и в достатъчна степен са отчели неговото лично положение, в частност статута му на наемен работник на корабопричителя, който на свой ред е бил застрахован за събития от този род ... Той счита, че размерът на гаранцията в конкретния

случай, макар да е висок, не е бил непропорционален с оглед на защитавания правен интерес, на тежестта на конкретното престъпление и катастрофалните последици от изливането на горивото в морето – както от екологична, така и от икономическа гледна точка.

Заповед за принудително заселване

▣ *Ciancimino v. Italy*, 12541/86, 27 май 1991 г., DR 70, 103

2. ... Комисията намира, че с оглед на изключително сериозната заплаха, която престъпните организации представляват за самите основи на обществения ред, и значението на превенцията на престъпленията, когато става въпрос за лица, заподозрени в принадлежност към мафията, мерките за принудително заселване принципно могат да се разглеждат като необходими в едно демократично общество за постигане на посочените по-горе цели ...

По настоящото дело Комисията отбелязва, че „опасността“ на жалбоподателя е била преценена в хода на все още висящия съдебен процес ..., както и че във въпросното производство правата на защитата са били изцяло спазени. Освен това в разглеждания случай прилагането на такива мерки, макар и те да са предмет на отделно производство, все пак е свързано с наказателния процес срещу жалбоподателя, срещу когото са повдигнати различни обвинения в три отделни наказателни производства ...

С оглед на това Комисията счита, че наложената на жалбоподателя мярка не е непропорционална на преследваната цел. Следователно оплакването на жалбоподателя е явно необосновано от гледна точка на чл. 2 от Протокол № 4 към Конвенцията ...

Домашен арест

▣ *Mancini v. Italy*, 44955/98, 2 август 2001 г.

17. ... [С] оглед на ефекта и начина на прилагането им, както задържането под стража, така и домашният арест са съставлявали лишаване на жалбоподателя от свобода по смисъла на чл. 5, § 1 (с) от Конвенцията. Ето защо настоящият случай касае забавянето при замяната на задържането под стража с по-лека мярка за неотклонение ...

19. ... Вярно е, че при определени обстоятелства прехвърлянето от една психиатрична болница в друга може да доведе до сериозно подобрене на цялостното състояние на пациента, но то по никакъв начин не променя вида на лишаването от свобода, на което е подложен съответният жалбоподател. Същото не може да се каже обаче за случая, когато задържането под стража се заменя с домашен арест, тъй като това води до промяна на мястото на задържане от публична институция на частно жилище. За разлика от домашния арест, задържането под

стража изисква включване на лицето в една цялостна организация, споделяне на общи дейности и ресурси с други задържани лица, както и стриктен надзор от страна на властите върху основните аспекти на ежедневиия живот.

Полицейски надзор

📄 *Raimondo v. Italy*, 12954/87, 22 февруари 1994 г.

39. ... Предвид заплахата, която мафията представлява за „демократичното общество“, мярката [специален полицейски надзор] е била необходима и „за поддържане на обществения ред“, и „за предотвратяване на престъпления“. По-специално, тя е била пропорционална на преследваната цел до момента, в който Апелативният съд в Катандзаро е решил, на 4 юли 1986 г., да я отмени ...

... Дори и да се приеме, че това решение, взето в закрито заседание, не би могло да влезе в сила преди да бъде обявено в деловодството, на Съда е трудно да разбере защо са били необходими близо пет месеца за изготвянето на мотивите към едно решение, което е подлежало на незабавно изпълнение и е засягало основно право, а именно правото на жалбоподателя да се придвижва по свое желание. При това той е бил информиран за отмяната на мярката едва 18 дни по-късно.

40. Съдът стига до заключение, че най-малкото в периода от 2 до 20 декември 1986 г. разглежданата намеса не е била нито предвидена от закона, нито необходима. Следователно е налице нарушение на чл. 2 от протокол № 4. ...

Отнемане на паспорта

📄 *Scmid v. Austria*, 10670/83, 9 юли 1985 г., DR44, 195

2. ... Освен това жалбоподателят се оплаква от нарушение на чл. 2 от Протокол № 4 към Конвенцията, тъй като прилагането на наложените му мерки за неотклонение, продължило дори след освобождаването му от задържането под стража, и решението от 12 юни 1984 г. не са му позволявали да напусне страната, а понеже са били задържани документите му за пътуване, също и да се придвижва свободно вътре в страната ... Комисията счита, че в настоящия случай ограниченията, разрешени от § 3 на чл. 2 от Протокол № 4, трябва да се разглеждат във връзка с последното изречение на § 3 на чл. 5 от Конвенцията. Жалбоподателят е бил освободен до приключването на съдебния процес, като му е била наложена мярка „гаранции за явяване на процеса“. Според Комисията няма причина подобни мерки да се ограничават само до парична гаранция. Освен това тя намира, че изискванията на тези гаранции, доколкото са ограничавали правото на жалбоподателя на избор на местоживеење и на свободно придвижване във и извън страната, са били „предвидени в закона и ... необходими в едно демократично общество ... за предотвратяване на престъпления ...“. Ето защо те са попадали в хипотезата на § 3 на чл. 2 от Протокол № 4.

Достъпност

▣ *R.M.D. v. Switzerland*, 19800/92, 26 септември 1997 г.

52. По настоящото дело не се спори, че г-н Р. М. Д. би могъл да подаде искане за освобождаване във всеки кантон. Ако беше задържан само в един кантон, процедурата несъмнено би била в съответствие с изискванията на чл. 5, § 4 от Конвенцията. Проблемът е бил не в липсата на достъпни за жалбоподателя средства за защита във всеки кантон, а в това, че те са се оказали неефективни в конкретния случай. Поради това, че е бил местен последователно от един кантон в друг, и поради ограниченията в юрисдикцията на кантоналните съдилища, той не е бил в състояние да получи съдебно решение относно задържането си, каквото право е имал съгласно чл. 5, § 4.

53. Обяснението на тази ситуация се крие във федералната структура на Конфедерация Швейцария, където всеки кантон има собствен наказателно-процесуален кодекс ...

54. ... Съдът намира, че тези обстоятелства не могат да оправдаят лишаването на жалбоподателя от правото му по чл. 5, § 4. Когато едно задържано лице е местено постоянно от един кантон в друг, както е било в настоящия случай, отговорност на държавата е да организира съдебната си система по такъв начин, че да даде на съдилищата възможност да се съобразяват с изискванията на тази разпоредба.

▣ *Kučig v. Slovakia*, 39753/98, 20 януари 2004 г.

20. По настоящото дело окръжният съд в гр. Кошице е признал жалбоподателя за виновен в извършването на две престъпления и му е наложил наказание лишаване от свобода за определен срок. Но окръжният съд не ... се е произнесъл по искането за освобождаване, което жалбоподателят е направил преди произнасянето на присъдата. Поради липсата на решение по това искане, жалбоподателят технически е останал задържан под стража по силата на решение, взето при друг случай, преди произнасянето на присъдата на окръжния съд.

21. При тези обстоятелства не може да се приеме, че контролът, изискван от чл. 5, § 4, е бил инкорпориран в присъдата на Окръжния съд на гр. Кошице от момента на произнасянето ѝ на 24 февруари 1997 г. Такъв контрол е бил упражнен едва на 2 юли 1997 г., когато Върховният съд е отхвърлил жалбата на жалбоподателя и присъдата на окръжния съд е влязла в сила ...

▣ *Цалан v. Turkey* [GC], 46221/99, 12 май 2005 г.

70. Що се отнася до особените обстоятелства по време на задържането на жалбоподателя от полицията, Съдът не намира основание да не се съгласи със заключението на отделението, че в случая те са направили невъзможно жалбоподателят да се възползва ефективно от средството за защита, споменато от правителството. В решението си отделението се е мотивирало както следва ...:

„... Първо, условията, в които е бил държан жалбоподателят, и най-вече фактът, че е бил в пълна изолация, не са му позволили лично да се възползва от това средство. Той не е имал правна подготовка, нито възможност да се консултира с адвокат по време на полицейското задържане. Както беше отбелязано по-горе обаче, ... производството, което има предвид чл. 5, § 4, трябва да бъде съдебно по естеството си. При тези условия не би могло разумно да се очаква жалбоподателят да е в състояние да оспори законността и продължителността на задържането си без адвокатска помощ.

... Второ, що се отнася до твърдението, че ангажираните от жалбоподателя или от неговите близки адвокати са могли да оспорят задържането му без да се консултират с него, Съдът отбелязва, че на единствения член на правния екип на жалбоподателя, който е имал пълномощно да го представлява, полицията е попречила да пътува ... Останалите адвокати, които са били ангажирани от семейството на жалбоподателя, не са могли да се свържат с него докато е бил задържан от полицията. Освен това, с оглед на необикновените обстоятелства при ареста му, жалбоподателят е бил основният източник на непосредствена информация за събитията в Найроби, които към този момент на производството биха били от значение, за да се оспори законността на ареста.

... И накрая, само що се отнася до продължителността на полицейското задържане на жалбоподателя, Съдът отчита сериозните обвинения срещу него и факта, че времето, през което е бил задържан от полицията, не е превишило позволеното по националното законодателство. Съдът намира, че при тези обстоятелства евентуалната жалба до районния съдия по въпроса би имала малки изгледи за успех.”

 Asenov v. Bulgaria, 42026/98, 15 юли 2005 г.

75. Съдът констатира, че на два пъти – на 30 септември 1997 г. и на 3 февруари 1998 г., районният съд е оставил без разглеждане молбите на жалбоподателя за освобождаване, като се е мотивирал, че макар той да е все още задържан, от формална гледна точка това не е по силата на наложена му мярка за неотклонение задържане под стража, а поради задължението му да внесе парична гаранция.

76. Съдът отбелязва, че първият от тези откази е направен съгласно приложимите по това време процедурни правила, които не са предвиждали възможност във фазата на предварителното производство задържането под стража да се обжалва пред съда, когато е резултат от неплащане на исканата парична гаранция. Що се отнася до втората молба, от относимата вътрешноправна уредба следва ..., че съдът който е разглеждал делото по същество, по принцип е бил компетентен да се произнесе, което обаче той е отказал да направи в случая на жалбоподателя ...

78. С оглед на обстоятелствата в настоящия случай се налага

изводът, че жалбоподателят е бил лишен от правото на обжалване, гарантирано му от член 5, § 4 от Конвенцията.

Бързина

▣ *Letellier v. France*, 12369/86, 26 юни 1991 г.

56. Съдът има известни съмнения относно общата продължителност на разглеждането на второто искане за освобождаване, по-специално от обвинителните съдебни отделения*, които е трябвало да се произнесат след отмяната на предходно решение от Касационния съд. Трябва да се има предвид обаче, че жалбоподателката не е загубила правото си да прави нови искания по всяко време. В действителност от 14 февруари 1986 г. до 5 август 1987 г. тя е подала шест искания и всяко от тях е било разгледано в срок от осем до двадесет дни ...

57. Поради това не е налице нарушение на чл. 5, § 4.

▣ *Baranowski v. Poland*, 28358/95, 28 март 2000 г.

71. В това отношение Съдът констатира, че производството по първото искане за освобождаване е продължило от 7 февруари до 5 юли 1994 г., т. е. почти пет месеца. Производството по второто искане е започнало на 28 март 1994 г. и е протекло едновременно с първото, като е продължило малко повече от три месеца.

72. Съдът приема, че сложността на медицинските въпроси, повдигнати при разглеждането на дадено искане за освобождаване, може да бъде фактор от значение за преценката дали е изпълнено изискването за „кратък срок“, поставено от чл. 5, § 4. Това обаче не означава, че сложността на медицинското досие, дори и да е изключителна, освобождава националните власти от основните им задължения по тази разпоредба ...

73. В тази връзка Съдът отбелязва, че на Окръжния съд на Лодз са били необходими около шест седмици, за да се съдоби със заключение от кардиолог, и още един месец за заключение от невролог и психиатър. След това и още един месец е трябвал на съда за събирането на други, неконкретизирани доказателства ... Тези твърде продължителни интервали между съответните решения за събиране на доказателства не изглеждат съвместими с едно „особено усърдие“ при воденето на производството, на каквото се позовава правителството в становището си. Поради това Съдът не е убеден от довода на правителството, че необходимостта от събиране на медицински доказателства може да обясни общата продължителност на производството. Следователно Съдът намира, че то не е било проведено „в кратък срок“, както изисква чл. 5, § 4.

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

96. Съдът констатира, че на националните съдилища са били необходими съответно тридесет и шест, двадесет и шест, триде-

* Виж бележката под линия на стр. 64. (Бел.прев.)

сет и шест и двадесет и девет дни, за да разгледат жалбите срещу решенията за задържане, подадени от жалбоподателката ... Нищо не показва тя сама да е причинила забавяне на разглеждането на жалбите, които е подала. Съдът смята, че тези четири периода не могат да се приемат за съобразни с изискването за „кратък срок“, поставено от чл. 5, § 4, по-специално като се има предвид, че цялата им продължителност се дължи на властите...

97. Ето защо е налице нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

Обхват на контрола

▣ *Nikolova v. Bulgaria* [GC], 31195/95, 25 март 1999 г.

61. При разглеждането на жалбата, подадена от жалбоподателката срещу задържането ѝ под стража, Пловдивският окръжен съд явно се е съобразил със съдебната практика на Върховния съд по това време и така е ограничил преценката си по делото до проверка дали следователят и прокурорът са повдигнали на жалбоподателката обвинение в „тежко умишлено престъпление“ по смисъла на Наказателния кодекс и дали здравословното ѝ състояние налага да бъде освободена ...

Въпреки че чл. 5, § 4 от Конвенцията не налага на съдията, който разглежда жалба срещу задържането, задължение да обсъди всеки един довод, изложен от жалбоподателя, гаранциите по тази разпоредба биха били лишени от съдържание ако съдията, позовавайки се на вътрешното законодателство и съдебна практика, може да приеме за неотнормирани или да игнорира конкретни факти, посочени от задържания, които са в състояние да поставят под съмнение наличието на съществените условия за „законност“, по смисъла на Конвенцията, на лишаването от свобода. Твърденията на жалбоподателката в жалбата ѝ от 14 ноември 1995 г. са включвали именно такива конкретни факти и не са изглеждали неправдоподобни или несериозни. Като не е взел под внимание тези твърдения, окръжният съд не е извършил съдебен контрол с обхвата и характера, които изисква чл. 5, § 4 от Конвенцията.

▣ *Grauslys v. Lithuania*, 36743/97, 10 октомври 2000 г.

54. ... Съдът отбелязва, че цитираните от правителството решения на националните съдилища не споменават многобройните жалби, в които жалбоподателят е твърдял, че задържането му след 9 октомври 1996 г. е незаконно ... Дори и в решението за освобождаване на жалбоподателя окръжният съд е отказал да разгледа твърденията му за нарушения на вътрешното право и на Конвенцията, поради забраната, въведена с чл. 372, ал. 4 от тогава действащия наказателно-процесуален кодекс, и не е изложил конкретни мотиви за освобождаването му ... Затова решението за освобождаване може да се тълкува като признание, че законността на задържането на жалбоподателя под стража е под въпрос, но то не съставлява адекватен съдебен отговор от гледна точка на чл. 5, § 4 ...

Периодичност

▣ *Herczegfalvy v. Austria*, 10533/83, 24 септември 1992 г.

75. ... Съгласно практиката на Съда относно обхвата на § 1 и § 4 на чл. 5 ... от Конвенцията, за да задоволява изискванията ѝ, съдебното разглеждане [на законността на задържането] трябва да се съобразява както с материалните, така и с процесуалните норми на вътрешното законодателство и освен това трябва да се осъществява в съответствие с целта на чл. 5 ..., която е индивидът да бъде защитен срещу произвол. Последното условие предполага не само компетентните съдилища да се произнасят „в кратък срок“ ..., но също и решенията им да следват през разумни интервали ...

77. В случая трите решения, взети съгласно чл. 25 (3) от Наказателния кодекс, са произнесени през интервали от петнадесет месеца (6 ноември 1980 г. – 8 февруари 1982 г.), две години (8 февруари 1982 г. – 16 февруари 1984 г.) и девет месеца (16 февруари 1984 г. – 14 ноември 1984 г.). По отношение на първите две решения не може да се каже, че са произнесени през разумни интервали, особено като се има предвид, че в този период г-н Херцегфалви е направил многобройни искания за освобождаване, които са останали без отговор ...

78. Накратко, налице е нарушение на чл. 5, § 4 ...

▣ *Egmez v. Cyprus*, 30873/96, 21 декември 2000 г.

94. Съдът припомня, че чл. 5, § 4 от Конвенцията изисква съдебна процедура с гаранции, подходящи за съответното лишаване от свобода ... Не е изключено една система на автоматично периодично преразглеждане на законността на задържането да е в състояние да гарантира съответствие с изискванията на чл. 5, § 4 ...

95. Съдът отбелязва, че след съдебното заседание, проведено в болницата в гр. Ларнака на 8 октомври 1995 г., законността на задържането на жалбоподателя е била разгледана два пъти – веднъж служебно на 16 октомври 1995 г. и след това по искане за освобождаване на 20 октомври 1995 г. Жалбоподателят е бил представляван от адвокат и в двата случая. Следователно не е налице нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

Достъп до делото

▣ *Niedbala v. Poland*, 27915/95, 4 юли 2000 г.

67. ... Съдът отбелязва отсъствието на спор по въпроса, че законът, който е бил в сила по това време, не е давал право нито на жалбоподателя, нито на адвоката му да присъстват на съдебното заседание. Освен това приложимите разпоредби не са изискували становищата, представени от прокурора в подкрепа на задържането на жалбоподателя, да бъдат съобщавани на самия жалбоподател или на адвоката му. Следователно жалбоподателят не е имал никаква възможност да отговаря на тези аргумен-

ти, за да оспори съображенията, изложени от прокуратурата в подкрепа на задържането му. Накрая Съдът отбелязва, че съгласно приложимите разпоредби на закона за наказателния процес прокурорът е могъл да избира дали да присъства или не на съдебните заседания, в които е била разглеждана законността на задържането на жалбоподателя, и че на едно от тези заседания той действително е присъствал.

68. В заключение, с оглед на изложеното Съдът приема, че е налице нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

Несъобщаване на прокурорските становища

▣ *Iijkov v. Bulgaria*, 33977/96, 26 юли 2001 г.

103. ... Съдът, който разглежда жалба срещу задържане, трябва да предоставя гаранциите, присъщи на съдебната процедура. Производството трябва да бъде състезателно и трябва да осигурява адекватно равенството на процесуалните права на страните – прокурора и задържания ...

104. По настоящото дело е очевидно, че страните в производството пред Върховния съд не са били равнопоставени. В съответствие с вътрешното право и установената практика – които все още се прилагат – прокуратурата е имала привилегията да представя пред съда аргументи, които не са били съобщавани на жалбоподателя. Следователно производството не е било състезателно.

▣ *Osvóth v. Hungary*, 20723/02, 5 юли 2005 г.

18. Съдът констатира, че задържането на жалбоподателя под стража е било продължавано многократно, без предварително да му бъдат връчвани копия от съответните искания на прокурора. Съдът намира, че дори жалбоподателят да е могъл да се явява лично или чрез упълномощен представител на съдебните заседания, в които се разглежда задържането му, това не е било достатъчно, за да му осигури подходяща възможност да отговори на исканията на прокурора. Освен това Съдът отбелязва, че жалбоподателят не е могъл да се яви лично или чрез представител пред Върховния съд, който е взел решението за продължаване на задържането му под стража в закрито заседание.

При тези обстоятелства Съдът е убеден, че жалбоподателят не се е ползвал от действително състезателна процедура ...

Подходяща възможност за подготовка за делото

▣ *Samoila and Cionca v. Romania*, 33065/03, 4 март 2008 г.

76. С оглед на тези обстоятелства, и без да се произнася относно конкретния начин, по който служебните защитници са изпълнили своите задължения, Съдът стига до извода, че жалбоподателите не са се ползвали от ефективна защита пред Върховния съд.

77. Що се отнася до срока за връчване на призовките за явяване пред съда и възможността адвокатите на жалбоподателите да присъстват на заседанията на Върховния съд, Съдът отбелязва, че четири от общо седемте призовки са били получени от жалбоподателите предния ден или в самия ден на заседанията. При тези условия и като се отчете обстоятелството, че разстоянието между Орадея и Букурещ е около 600 километра, Съдът смята, че възможността адвокатите да се явят навреме в заседанията е била практически нулева.

78. Освен това Съдът отбелязва, че според представената от правителството информация жалбоподателите са имали право на един-единствен телефонен разговор седмично, както и че кореспонденцията е преминавала през административните служби на затвора, което неизбежно е забавяло разпределението на пощата. Поради това по отношение на призовките за заседанията на 2 и 3 септември и 3 октомври 2003 г., за които жалбоподателите са били призовани съответно четири, два и осем дни по-рано, Съдът счита, че възможността адвокатите да бъдат информирани за тях и да успеят да се явят на заседанията също е била много ограничена.

79. Впрочем Съдът обръща внимание, че дори когато жалбоподателите изрично са съобщили за желанието си да присъстват на заседанията на Върховния съд, прокурор И. М. се е противопоставил с мотива, че те трябва да присъстват на други заседания пред апелативния съд.

80. Следователно, като не са осигурили на жалбоподателите адекватно участие на заседанията, чийто изход е бил определящ за продължаването или прекратяването на тяхното задържане под стража, националните власти са ги лишили от възможността да се противопоставят по подходящ начин на съображенията, изложени от прокуратурата, за да обоснове продължаването на задържането под стража.

81. Поради това е налице нарушение на чл. 5 § 4 от Конвенцията.

Присъствие на адвокат

▣ *Wloch v. Poland*, 27785/95, 19 октомври 2000 г.

129. На първо място Съдът отбелязва, че съгласно действалия по онова време закон за наказателния процес мярката задържане под стража се е вземала с решение на прокурора. Постановлението за задържане е подлежало на обжалване пред съд. Законът не е давал право нито на жалбоподателя, нито на адвоката му да присъстват на съдебното заседание в производството, образувано въз основа на такава жалба. Съдът отбелязва, че в настоящия случай Краковският окръжен съд е допуснал – очевидно по изключение – адвокатите на жалбоподателя да се явят в заседанието на 4 октомври 1994 г. в такова производство, макар че правителството не сочи правното основание за това решение. На представителите на жалбоподателя е била дадена възмож-

ност да говорят пред съда, след което им е било наредено да излязат от съдебната зала. Така прокурорът, който е останал в залата, е бил свободен да наведе в тяхно отсъствие допълнителни съображения в подкрепа на постановлението за задържане, с които нито жалбоподателят, нито адвокатите му са имали възможност да се запознаят, и да възразят или да изложат доводи срещу тях ...

131. При тези обстоятелства Съдът е на мнение, че производството, в което е била разгледана жалбата срещу постановлението за задържане, не отговаря на изискванията на чл. 5, § 4 от Конвенцията. Макар да е било проведено „в кратък срок“ по смисъла на тази разпоредба, то не е осигурило „основните процедурни гаранции, приложими в случаи на лишаване от свобода“.

📄 *Celejewski v. Poland*, 17584/04, 4 май 2006 г.

45. ... Жалбоподателят признава, че съдът е постановил решението за задържане след като е провел заседание в негово присъствие, в съответствие с изискванията на приложимия по това време закон ...

46. Съдът констатира и че в производствата за продължаване на срока на задържането под стража съдилищата също имат задължението по чл. 249, ал. 5 от Наказателно-процесуалния кодекс да уведомят адвоката на задържаното лице за датата и часа на съдебното заседание, на което ще се вземе решение относно продължаването на задържането или ще се разгледа жалба срещу решение за задържане под стража или продължаване на срока му ... Адвокатът има възможност да присъства на това заседание. В тази връзка Съдът констатира, че по делото няма доказателства съдилищата да са се отклонили от въпросната нормална процедура или адвокатът на жалбоподателя да не е бил призоваван надлежно за съдебните заседания. Освен това жалбоподателят не е навел аргумент, че защитата му – в случаите, когато го е представлявал назначен от съда адвокат, или в който и да било друг момент на наказателния процес – е била неадекватна.

С оглед на изложеното Съдът е на мнение, че производството, в което е разгледано продължаването на задържането му, задоблява изискванията на чл. 5, § 4 ...

📄 *Fodale v. Italy*, 70148/01, 1 юни 2006 г.

43. В настоящия случай Касационният съд е насрочил за 15 февруари 2000 г. открито заседание, в което да бъде разгледана жалбата на прокуратурата. На жалбоподателя и на адвоката му обаче не са били връчени призовки. По този начин насрещната страна не е имала възможност да представи писмени бележки или в съдебното заседание да изложи устно доводите си в отговор на аргументите на прокуратурата. За разлика от това, представител на прокуратурата е разполагал с такава възможност пред Касационния съд.

44. При тези обстоятелства Съдът не може да приеме, че е изпълнено изискването за състезателен процес и равенство на процесуалните права на страните.

45. Следователно, налице е нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

Присъствие на обвиняемия

▣ *Grauzinis v. Lithuania*, 37975/97, 10 октомври 2000 г.

34. Съдът намира, че с оглед на засегнатия интерес на жалбоподателя – неговата свобода, както и с оглед на интервала от време между различните решения и преразглеждането на основанието за задържане под стража, присъствието на жалбоподателя е било необходимо и на двете съдебни заседания относно задържането, проведени на 3 и на 17 юли 1997 г., за да може да даде достатъчно информация и указания на адвоката си.

Освен това както тези, така и следващите производства, преценени в тяхната цялост, не са осигурили на жалбоподателя възможност за ефективен контрол върху законността на задържането му, съгласно изискването на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

При изложените обстоятелства Съдът стига до заключение, че жалбоподателят е бил лишен от гаранциите, подходящи за този вид лишаване от свобода.

▣ *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

91. ... Като се имат предвид важността на първото съдебно заседание по жалбата [срещу задържането под стража], позоваването на разгледалия я съд на данните за личността на жалбоподателката, както и нейното намерение да настоява за освобождаване поради конкретните условия на задържането ѝ, личното ѝ явяване е било необходимо, за да може да даде достатъчно информация и указания на адвоката си ...

92. С оглед на това Съдът намира, че отхвърлянето на молбата на жалбоподателката за разрешение да се яви в състоялото се на 10 август 2004 г. съдебно заседание по жалбата ѝ е лишило от ефективния контрол върху законността на задържането, който чл. 5, § 4 от Конвенцията изисква.

Няма изискване за публично разглеждане на делото

▣ *Reinprecht v. Austria*, 67175/01, 15 ноември 2005 г.

39. Освен това трябва да се има предвид, че чл. 5, § 4 и чл. 6, макар и да са свързани, преследват различни цели. Чл. 5, § 4 цели защита срещу произволно задържане, като гарантира бързо разглеждане на законността на всяко задържане ... В случаите на задържане, попадащи в приложното поле на чл. 5, § 1 (с), разглеждането трябва да установи, наред с другото, дали срещу задържания съществува обосновано подозрение. Член 6 касае произнасянето по „наказателно обвинение“ и има за цел

да гарантира, че основният материалноправен въпрос по съществото на делото, т. е. въпросът дали обвиняемият е виновен за извършването на престъпленията, в които е обвинен, ще бъде решен при „справедливо и публично гледане на ... дело[то]“.

40. Разликата в целите обяснява защо чл. 5, § 4 съдържа по-гъвкави процесуални изисквания от чл. 6, като в същото време е много по-строг по отношение на бързината.

Освен това има известно основание в доводите на правителството, че изискването за публично разглеждане би могло да се отрази отрицателно върху бързината. Заседанията, на които се разглежда законността на задържането под стража, на практика често се провеждат в местата за задържане. Както предоставянето на ефективен публичен достъп до заседания в местата за задържане, така и отвеждането на задържаните до съдебните сгради за публични заседания, действително могат да изискват подготовка, което не се съгласува с изискването за бързина. Това се отнася с още по-голяма сила за случаи като настоящия, в които се изискват многократни преразглеждания на мярката през кратки интервали от време.

41. В заключение Съдът намира, че чл. 5, § 4, макар да изисква провеждането на заседание, на което да се разгледа законността на задържането под стража, по правило не поставя изискване тези заседания да са публични. Той не изключва възможността при определени обстоятелства да се изисква публично заседание. Такива особени обстоятелства обаче не се установяват по настоящото дело. Не се установяват и други недостатъци при съдебното разглеждане на законността на задържането на жалбоподателя под стража.

Подходящо провеждане на заседанието

 Ramishvili and Kokhreidze v. Georgia, 1704/06, 27 януари 2009 г.

129. ... [М]ястото за жалбоподателите е било заградено с решетки пространство в далечния край на съдебната зала, в която е царял пълен безпорядък, и те са били заобиколени от охрана. Много трудно са комуникирали с адвокатите си, не са чували добре прокурора и съдията и техните изказвания са се чували едва, поради шума в залата. За да вземат участие в заседанието, е трябвало да застанат на стола си в клетката, увиснали на металните решетки, и да викат, за да бъдат чути. Комуникацията в съдебната зала е била смущавана постоянно от непозволени прекъсвания от страна на журналисти, от силно звънене на мобилни телефони, разгорещено спореци помежду си и вулгарно псуващи хора, и т. н., а съдията или не е желаел, или не бил в състояние да въдвори ред.

130. ... [П]о време на пледоариите си адвокатите на жалбоподателите са били заслепявани от светкавиците на фотоапарати и халогенните светлини на камери. Думите им едва са се чували. За разлика от това, въпросите и отговорите между съдията и прокурора, който е седял в непосредствена близост до него, не

са били обезпокоявани и възможността за чуване е била несравнимо по-добра ...

131. Съдът счита, че изслушване на страните в условията на такъв хаос едва ли способства за трезва съдебна преценка. Той не може да приеме аргумента на правителството, че възможността за представяне на писмени бележки е била в състояние да смекчи последствията от описаната суматоха в съдебната зала. Съдът отбелязва, че съдебните заседания, в които страните се изслушват устно, трябва да се провеждат в такива условия, в които отговорите им и аудиовизуалният обмен между страните и съда в съдебната зала могат да протичат по подходящ начин, динамично и необезпокоявано.

132. Съдът припомня, че затварянето на жалбоподателите зад решетки с вида на метална клетка и присъствието на „специални части“ в съдебната зала са навредили на способността им за концентрация, която е задължителна, за да се проведе ефективна защита ... [Т]акива унизителни и неоправдано строги ограничителни мерки по време на публично съдебно заседание, излъчвано в цялата страна, са накърнили презумпцията за невинност – принцип, чието спазване има фундаментално значение на всеки етап на наказателното производство, в това число и в процедурата за контрол върху законността на задържането под стража ...

134. ... [С]поред Съда личното поведение на съдията, председателстващ заседанието, ... не може да се приеме за лишено от пристрастност. Съдът не може да не забележи например, че по време на заседанието съдията явно е подпомагал прокурора, като е отговарял направо на въпросите на защитата вместо него или е перифразирал тези въпроси по начин, облагодетелстващ обвинението ...

135. Що се отнася до изискваната „независимост“, тя без съмнение е била накърнена поради присъствието на голям брой правителствени служители под прикритие и дори на „специални части“ в съдебното заседание на 2 септември 2005 г. Не може да се каже, че съдът е демонстрирал независимост, след като агентите изглежда са контролирали положението в съдебната зала вместо съдията, председателстващ заседанието, и след като съвещателната му зала, която трябва да бъде неприкосновена, е била лесно достъпна за външни лица ...

136. Горните съображения са достатъчни на Съда, за да стигне до заключение, че съдебното разглеждане ... е било лишено от основните реквизити на справедливия процес. Следователно то е проведено в нарушение на правата на жалбоподателя по чл. 5, § 4 от Конвенцията.

Необходимост от правомощие за освобождаване

▣ *Minjät v. Switzerland*, 38223/97, 28 октомври 2003 г.

50. Жалбоподателят поддържа, че решението на Федералния съд да върне делото на кантоналния орган за ново произнасяне,

съставлява нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията. Според него, щом като е уважил оплакването му, че обжалваното определение от 1 юли 1997 г. не е мотивирано, Федералният съд в своето решение от 23 юли 1997 г. всъщност е трябвало не само да го отмени, но и да установи незаконосъобразността на неговото задържане и да постанови незабавното му освобождаване.

51. Правителството твърди, че тъй като от 4 до 29 юли 1997 г. жалбоподателят е бил лишен от свобода „в съответствие с процедури, предвидени от закона“, по смисъла на чл. 5, § 1 от Конвенцията, оплакването по чл. 5, § 4 от Конвенцията е неоснователно и един евентуален акт на Федералния съд за освобождаването му не би следвало да се взема предвид.

52. Съдът припомня, че понятието „законност“ в § 4 на чл. 5 има същия смисъл, както и в § 1 ...

53. Предвид направеното заключение що отнася до „законността“ на продължилото задържане на жалбоподателя под стража от гледна точка на чл. 5, § 1, Съдът приема, че не е налице нарушение на чл. 5, § 4 от Конвенцията.

Качество

Условия

 I.I. v. Bulgaria, 44082/98, 9 юни 2005 г.

72. Като се обръща към конкретните обстоятелства в настоящия случай, Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил задържан в продължение на три месеца в килия с площ от шест квадратни метра, която явно е била заемана от трима до четирима задържани.

73. Съдът отбелязва също, че санитарните условия, при които е държан жалбоподателят, са били много незадоволителни. Килията е била тъмна, с лошо проветрение и очевидно влажна ... Условието, в които задържаните е трябвало да се облекчават в тоалетната и да се грижат за личната си хигиена, също са били неприемливи ...

74. Освен това, тъй като не е имал възможност за дейности извън килията или на открито, жалбоподателят е трябвало да прекарва в килията си – която е била без прозорец и се е осветявала от една единствена крушка – практически цялото време, с изключение на кратките посещения до санитарните помещения два или три пъти дневно или когато му е било позволявано да стои в коридора, за да пише молби до компетентните власти. ...

75. Освен това подлагането на задържания на унижението да се облекчава в кофа в присъствието на съкилийниците си и да присъства, докато те използват за целта същата кофа, ... не може да бъде оправдано, освен в особени ситуации, в които разрешението да се отива до санитарните помещения би представлявало конкретен и сериозен риск за сигурността. Правителството обаче не се позовава на такива рискове като основание за ограничаването на дневните посещения на задържаните до тоалет-

ната в Шуменката окръжна следствена служба през въпросния период.

76. По отношение на последствията от условията на задържане върху здравето на жалбоподателя Съдът отбелязва, че кожното му заболяване (псориазис), което очевидно е изисквало добра хигиена и излагане на слънце, сериозно се е влошило по време на задържането му и той явно дори е започнал да развива свързан с псориазиса артрит ... Вярно е, че в средата на март 1998 г. му е било разрешено да се консултира с дерматолог, след което редовно са му били поставяни инжекции ..., но на Съда прави впечатление фактът, че не му е било разрешено – без да бъде изтъкната нито една легитимна причина – да използва лекарството си срещу псориазис толкова често, колкото е необходимо ...

79. В заключение, като отчита общия ефект на прекомерно строгия режим, на който жалбоподателят е бил подложен, материалните условия, в които е бил държан, и конкретното въздействие на тези условия и режима върху здравето му, Съдът счита, че условията на задържане на жалбоподателя представляват нечовешко и унижително отнасяне, противоречащо на чл. 3 от Конвенцията.

 Moiseyev v. Russia, 62936/00, 9 октомври 2008 г.

135. ... [Ж]албоподателят е бил превозван над сто и петдесет пъти в стандартни затворнически микробуси, които понякога са били препълнени над предвидения им капацитет. Като се има предвид, че се е налагало да стои в подобно затворено и тясно пространство по няколко часа, тези условия трябва да са му причинявали силно физическо страдание. То трябва да е било още по-тежко поради липсата на подходяща вентилация и осветление, както и на надеждно отопление. С оглед на общото въздействие на тези фактори върху жалбоподателя, Съдът намира, че условията на транспортиране от мястото на задържане до съдебната сграда и обратно са съставлявали „нечовешко“ отнасяне по смисъла на чл. 3 от Конвенцията. От значение за преценката на Съда е и фактът, че жалбоподателят е бил подложен на това третиране по време на съдебния процес и на заседанията относно исканията за продължаване на задържането му, т. е. когато е имал най-голяма нужда от запазване на способността си за концентрация и бърза мисъл ...

140. Съдът отбелязва, че повече от сто и петдесет дни жалбоподателят е бил затварян в конвойните килии в сградата на Московския градски съд. Макар задържането му в тези килии обикновено да се е ограничавало до няколко часа преди, след и между съдебните заседания, десетина пъти той не е бил изправян пред съда и е прекарвал целия работен ден в килията.

141. ... Съдът ... отбелязва, че конвойните килии са били предназначени за много кратки задържания. Поради това те не са били с твърде малка площ – във всеки случай не повече от два

квадратни метра – но и с оглед на предназначението им не са разполагали с удобствата, задължителни за по-дълъг престой. Килията е била без прозорец и без достъп до естествена светлина или свеж въздух. Обзавеждането ѝ се е изчерпвало с една пейка, без стол, маса или някаква друга мебел. Съдът е особено загрижен, че килията не е разполагала с тоалетна и задържаните са могли да се облекчават само по разпореждане на надзирателя. Освен това няма данни да е било организирано доставяне на продукти, което да позволява на задържаните да получават редовно достатъчна и пълноценна храна и напитки. Съдът намира за неприемливо едно лице да бъде задържано при условия, в които то не може да посрещне основните си нужди ...

142. Жалбоподателят е оставал в тези условия за няколко часа на ден, а понякога и между осем и десет часа. Макар задържането му в конвойните помещения да не е било постоянно, Съдът не може да пренебрегне факта, че то се е редувало със задържането му в затвора и транспортирането му при условия, за които вече беше констатирано, че са нечовешки и унижителни. При тези обстоятелства прибавеният ефект на задържането на жалбоподателя в изключително тесните килии в конвойните помещения на Московския градски съд, без проветрение, храна, напитки и свободен достъп до тоалетна, трябва да е бил с такава интензивност, че да причини физическо страдание и психическо изтощение.

143. Следователно е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията що се отнася до условията на задържане на жалбоподателя в конвойните помещения на Московски градски съд.

Настаняване отделно от осъдени лица

 Peers v. Greece, 28524/95, 19 април 2001 г.

76. Жалбоподателят се оплаква, че макар да е бил задържан под стража, е бил подложен на същия режим, както и осъдените лица. Твърди, че неосигуряването от страна на затворническите власти на специален режим за лицата, задържани под стража в затвора в Коридалос, съставлява нарушение на презумпцията за невиновност ...

78. Съдът припомня, че Конвенцията не съдържа разпоредба за различно третиране на обвиняемите и осъдените лица в затворите. Не може да се приеме, че чл. 6, § 2 е нарушен на основанията, изтъкнати от жалбоподателя.

Следователно няма нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

Режим на засилени мерки за сигурност

 Van der Ven v. the Netherlands, 50901/99, 4 февруари 2003 г.

54. Не се спори, че през цялото време на задържането му в ЕВІ* жалбоподателят е бил подложен на много строги мерки

* Институтция с максимална степен на сигурност (Бел. прев.)

за сигурност. Освен това Съдът смята, че социалните му контакти са били силно ограничени, като се има предвид, че му е било забранено да общува с повече от трима други затворници едновременно, че непосредственият контакт със затворническия персонал е бил ограничен и че е могъл да се вижда с посетители само през стъклена преграда, освен при срещите си с най-близките членове на семейството веднъж месечно. Въпреки това ... Съдът не може да стигне до заключение, че жалбоподателят е бил подложен на сетивна или на пълна социална изолация ...

55. Жалбоподателят е бил настанен в ЕВИ, защото се е считало, че има изключително голяма вероятност да се опита да избяга от място за задържане с по-лек режим, както и че може да представлява недопустим риск за обществото, в смисъл че може да извърши други тежки насилствени престъпления, ако избяга...

58. ... [С]ъгласно вътрешните правила на ЕВИ, на жалбоподателя е бил извършван обиск след пълно събличане преди и след всяко „отворено“ посещение, както и след посещения в клиниката, при зъболекаря или бръснаря. Освен това в продължение на три години и половина той е бил задължен да се подлага на обиск с разсъбличане, в това число и анален преглед, по време на седмичните проверки на килиите ... [Т]ова ежеседмично претърсване се е провеждало рутинно и не е било свързано с някакви конкретни съображения за сигурност или пък с поведението на жалбоподателя.

Практикуваният в ЕВИ обиск е задължавал жалбоподателя да се съблече в присъствието на затворническия персонал и да бъде прегледан ректумът му, което е налагало той да заема пози, поставящи го в неудобно положение ...

62. Съдът намира, че в ситуация, в която жалбоподателят вече е бил подложен на множество мерки за надзор, и при липсата на убедителни съображения, свързани със сигурността, практиката на ежеседмичния обиск със събличане, прилагана спрямо него в продължение на около три години и половина, е уронвала човешкото му достойнство и трябва да му е причинявала чувства на страдание и малоценност, способни да го уязвят и унижат. Самият жалбоподател е потвърдил, че това наистина се случва, по време на срещата си с психиатър, когато е заявил също така, че например би се отказал да посещава бръснаря, за да не бъде подлаган на обиск със събличане ...

63. В съответствие с това Съдът стига до заключение, че комбинацията от рутинни обиски със събличане и други строги мерки за сигурност в ЕВИ съставлява нечовешко и унизително отнасяне в противоречие с чл. 3 от Конвенцията. Ето защо е налице нарушение на тази разпоредба.

Контрол върху съобщенията

▣ *Herczegfalvy v. Austria*, 24 септември 1992 г.

91. Тези твърде неопределено формулирани разпоредби не конкретизират обхвата и условията на упражняване на свободното усмотрение, което е в основата на спорните мерки. Но такава конкретизиране е още по-необходимо, когато става въпрос за задържане в психиатрични институции, защото засегнатите лица често са изцяло зависими от медицинските власти, така че кореспонденцията е единственият им контакт с външния свят.

Разбира се, както Съдът вече е изтъквал, едва ли е възможно да се формулира такъв закон, който да обхване всяка възможна ситуация ... Поради всичко това, при липсата на каквито и да е било подробности относно вида на разрешените ограничения или тяхната цел, продължителност и обхват, както и на уредба на контрола върху тях, посочените по-горе разпоредби не осигуряват минималната степен на защита срещу произвол, която се изисква от върховенството на закона в едно демократично общество ... Следователно, налице е нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

▣ *Labita v. Italy* [GC], 26772/95, 6 април 2000 г.

175. Жалбоподателят се оплаква, че властите в затвора Пианоза са цензурирали неговата кореспонденция със семейството и адвоката му ...

181. През този период цензурата се е извършвала въз основа на заповед на министъра на правосъдието, издадена в съответствие с чл. 41 *bis* от Закон № 354 от 1975 г. ...

182. Съдът отбелязва, че Конституционният съд на Италия, позовавайки се на чл. 15 от Конституцията, е приел, че министърът на правосъдието няма правомощие да предприема мерки, отнасящи се до кореспонденцията на затворниците, и поради това е действал *ultra vires* по италианското право ... Следователно цензурата, налагана върху кореспонденцията на жалбоподателя през това време, е била незаконна по вътрешното законодателство и поради това не е била „в съответствие със закона“ по смисъла на чл. 8 от Конвенцията.

Контакти със семейството

▣ *Lavents v. Latvia*, 58442/00, 28 ноември 2002 г.

142. В настоящия случай Съдът установява, че на съпругата и дъщерята на жалбоподателя не е било разрешено да го посещават в три отделни периода, най-дългият от които е продължил от 25 септември 1998 г. до 20 април 2000 г., тоест близо година и седем месеца. Нещо повече, тази забрана е имала абсолютен характер. Що се отнася до тезата на правителството, че съпругата на жалбоподателя е получила едно разрешение за посещение, но не го е използвала, Съдът установява, че по делото

няма документ, който да подкрепя това твърдение. От материалите по делото се вижда, че нито съдът, който е разглеждал делото на жалбоподателя, нито администрацията на затвора, в който той е бил задържан, са изложили каквито и да било мотиви по този въпрос. Освен това Съдът установява, че преди повтोरното му задържане под стража на 25 септември 1998 г., жалбоподателят е прекарал повече от единадесет месеца под домашен арест и контактите му с неговото семейство са били неограничени. Няма данни през въпросния период жалбоподателят да е опитвал да се възползва от тези контакти, за да направи каквито и да било тайни уговорки или да попречи на разследването. При изложените обстоятелства Съдът не е убеден, че прилагането на толкова тежка мярка е било наистина необходимо, за да се постигнат легитимните цели, които тя би могла да преследва. Следователно тази мярка не е била „необходима в едно демократично общество“, както изисква чл. 8, § 2 от Конвенцията.

▣ *Ploski v. Poland*, 26761/95, 12 ноември 2002 г.

37. Съдът отбелязва също, че явно обвиненията срещу жалбоподателя не са били за насилствено престъпление и той е бил освободен още през февруари 1996 г. ... Следователно жалбоподателят не може да се счита за затворник без никакви изгледи за освобождаване от затвора. Съдът е наясно с проблемите от финансов и логистичен характер, причинявани от отпуските под конвой, както и че се случва да има недостиг на полицейски и затворнически служители. Но като се има предвид значимостта на засегнатия интерес, а именно на лицето да се отрече правото да присъства на погребенията на родителите си, Съдът е на мнение, че държавата ответник е могла да му откаже да присъства само при наличието на императивни съображения и ако не може да бъде намерено алтернативно решение, като отпуск под конвой ...

39. Съдът стига до заключение, че с оглед на особените обстоятелства в настоящия случай и въпреки известната свобода на преценка, предоставена на държавата ответник, отказите да бъде разрешен отпуск за присъствие на погребенията на родителите на жалбоподателя не са били „необходими в едно демократично общество“, тъй като не са отговаряли на належаща обществена необходимост и не са били пропорционални на преследваните легитимни цели. Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

▣ *Van der Ven v. the Netherlands*, 50901/99, 4 февруари 2003 г.

65. ... Освен това той се оплаква от условията, при които са се състояли срещите с членовете на семейството му: зад стъклена преграда, без възможност за физически контакт, освен ръко-стискане, веднъж месечно за най-близките членове на семейството му ...

71. ... В настоящия случай мерките за сигурност са били установени за предотвратяване на бягства ... [В] ЕВИ* те са били концентрирани в ситуации и на места, когато или където съответният затворник може да придобие или да държи предмети, които да бъдат използвани при опит за бягство, или може да получи или предаде информация относно такъв опит. При тези рестрикции, на жалбоподателя е било позволено да има посещения по един час всяка седмица, както и да контактува и да участва в групови дейности с други затворници от ЕВИ, макар и с ограничен брой.

72. При обстоятелствата по настоящото дело Съдът намира, че ограниченията на правото на жалбоподателя на зачитане на личния и семейния му живот не са надхвърлили необходимото в едно демократично общество за постигането на последваните легитимни цели.

Следователно не е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

📄 *Kucera v. Slovakia*, 48666/99, 17 юли 2007 г.

129. ... Съдът отбелязва, че на жалбоподателя е било разрешено да се срещне със съпругата си за пръв път на 29 януари 1999 г. Отказът на такова разрешение през периода от 13 месеца, през който той бил задържан под стража, без съмнение представлява сериозна намеса в правото му на зачитане на личния и семеен живот.

130. Очевидно е, че е съществувала легитимна нужда да се предотврати възпрепятстването на разследването от страна на жалбоподателя, например чрез обмен на информация с другите обвиняеми, в това число и съпругата му, по-специално по време на разследването на релевантните факти. Съдът не е убеден обаче, че спорната намеса е била неизбежна за постигането на целта. По-конкретно, няма данни, че ако на жалбоподателя беше разрешено да се среща със съпругата си при специални условия, включително например под надзора на служител, това би възпрепятствало провежданото разследване по наказателното дело.

131. Под въпрос е също така дали са съществували относими и достатъчни основания за забраната жалбоподателят да се среща със съпругата си през толкова продължителен период от време. По-конкретно, на 6 май 1998 г. адвокатката на жалбоподателя и на съпругата му е поискала на клиентите ѝ да бъде позволено да се срещнат, дори и това да трябва да стане в присъствието на следователя. Позовала се е на страданията, причинени от продължителната раздяла на жалбоподателя със съпругата му, както и на обстоятелството, че разследването на въпросните престъпления на практика е приключило. По същия начин, през втората половина на 1998 г. в молбите си за освобождаване жалбоподателят е посочил, че разследването по случая вече

* Институция с максимална степен на сигурност (Бел. прев.)

касае единствено престъпления, с които той и съпругата му нямат връзка.

132. Съдът взема под внимание факта, че на 19 януари 1998 г. жалбоподателят се е опитал тайно да изпрати от затвора писмо до съпругата си ... Той не отдава особено значение на този инцидент, тъй като се е случил в ранните етапи на производството и не се твърди писмото да е имало за цел да се повлияе на разследването.

133. С оглед на изложеното Съдът счита, че въпросната намеса не е била „необходима в едно демократично общество“.

134. Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията по отношение на забраната жалбоподателят да се среща със съпругата си.

Нагзор над лица в риск

▣ *Tanribilir v. Turkey*, 21422/93, 16 ноември 2000 г.

77. Съдът счита, че жандармеристите не могат да бъдат критикувани, че не са взели специални мерки – например да поставят 24 часова охрана пред килията на жалбоподателя или да конфискуват дрехите му.

78. Наистина, според напълно съответстващите си показания на жандармеристите пред националните власти, те са контролирали редовно помещенията за задържане, но не е имало служител, който да стои там постоянно ... Впрочем от свидетелските показания на същите жандармеристи, събрани от представителите на Комисията, следва, че през нощта на инцидента един ефрейгор е трябвало да остане като постоянен пазач в помещението за задържане ...

79. Съдът констатира обаче, че никое от доказателствата по делото не показва, че жандармеристите е трябвало разумно да предвидят самоубийството на А. Т. и да осигурят постоянно присъствие на пазач пред килията му.

80. По изложените причини Съдът счита, че на това основание не е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

Защита от групи задържани

▣ *Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom*, 46477/99, 14 март 2002 г.

60. Съдът се увери, че е имало информация за психическото заболяване – с регистрирани прояви на насилие – от което е страдал Ричард Линфорд, и което е било достатъчно сериозно, за да обоснове предложения за задължителното му задържане, както и че това обстоятелство, в съчетание със странното му и насилническо поведение по време на ареста и след него, е показвало, че той представлява реална и сериозна опасност за другите и, в конкретния случай, за Кристофър Едуърдс, който е бил настанен в същата килия.

61. Що се отнася до мерките, които разумно е могло да се очаква да бъдат взети за избягване на тази опасност, Съдът намира, че информацията относно историята на заболяването на Ричард Линдфорд и опасността, която той представлява, е трябвало да бъде доведена до знанието на затворническите власти и по-специално на лицата, в чиито отговорности е било решението дали той да бъде настанен в здравния център или на обичайното място, с останалите затворници. Това не е било направено. ...

62. ... [О]чевидно е, че прегледите на новопристигналите затворници би трябвало да служат за ефективно откриване на онези от тях, които – в интерес на собственото им благополучие или на благополучието на другите затворници – трябва да бъдат поставени под лекарско наблюдение. Непълнотите на информацията, която е била предоставена на персонала, извършващ приема в затвора, в случая са били съчетани с кратък и повърхностен преглед от здравен работник, за когото разследването е установило, че няма подходяща подготовка и действа без участието на лекар, чието мнение да може да се поиска в случай на затруднение или съмнение.

63. ... [3]а съжаление е, че в килията не е работел бутонът за сигнализиране, който трябва да служи като предпазна мярка, но според Съда по-важното е, че при информацията, с която властите са разполагали, Ричард Линдфорд преди всичко изобщо не е трябвало да бъде настаняван в килията на Кристофър Едуърдс.

Медицински грижи

 Kudła v. Poland [GC], 30210/96, 26 октомври 2000 г.

95. Съдът отбелязва още в самото начало, че в настоящия случай не се спори по обстоятелството, че както преди, така и по време на задържането му под стража от 4 октомври 1993 г. до 29 октомври 1996 г. жалбоподателят е страдал от хронична депресия и в затвора е направил два опита за самоубийство. Състоянието му е било диагностицирано още като личностно или нервно разстройство и ситуационна депресивна реакция...

96. ... [О]т медицинските доказателства... се вижда, че по време на задържането му жалбоподателят редовно е искал и получавал медицинска помощ. Бил е преглеждан от лекари с различни специалности и често е получавал психиатрична помощ...

Скоро след първия му опит за самоубийство през 1994 г. – събитие, което в светлината на представените пред Съда доказателства не изглежда да е следствие или да има връзка с каквото и да било видимо нарушение от страна на властите – жалбоподателят е получил специализирано лечение под формата на психиатрично наблюдение в болницата на затвора във Вроцлав от 9 март до 26 май 1994 г. Впоследствие... той е преминал и два

допълнителни контролни прегледа на 9 ноември и на 7 декември 1994 г.

📄 *Popov v. Russia*, 26853/04, 13 юли 2006 г.

210. Съдът отбелязва, че през 1994 г. на жалбоподателя е била направена операция за отстраняване на злокачествен тумор от пикочния мехур и след това химиотерапия.

211. Съдът констатира, че предвид естеството на заболяването на жалбоподателя, състоянието му е изисквало специализирано медицинско наблюдение за своевременно диагностициране и лечение при евентуално повтаряне на раковата болест ... [М]инималният обхват на медицинския надзор, наложен от състоянието на жалбоподателя, е включвал редовни прегледи от уролог-онколог, както и цистоскопия поне веднъж годишно...

212. ... По време на настаняването му в медицинското звено между 23 януари и 21 март 2003 г. той е бил прегледан редовно от завеждащия хирургичното отделение на звеното. Били са му препоръчани преглед от уролог-онколог и цистоскопия. Прегледът е бил насрочван няколко пъти, но не е бил извършен, защото жалбоподателят е трябвало да участва в съдебни заседания, които са съпадали с медицинските назначения. Жалбоподателят е бил освободен на 21 март 2003 г., без да се извърши преглед... Лекарите от следствения изолатор в доста случаи са се консултирали по телефона с д-р М. – уролог-онколог на жалбоподателя. Въпреки това, на 9 септември 2004 г. д-р М. е заявил, че му е била предоставена непълна информация за състоянието на жалбоподателя. По-специално, не е бил информиран за неоплазмата, установена при ултразвуковото сканиране. Според Съда фактът, че предоставената на д-р М. информация за здравословното състояние на жалбоподателя е била непълна, е довел до невъзможност той да постави точна диагноза и да препоръча съответно лечение.

213. Следователно за период от година и девет месеца по време на задържането му под стража жалбоподателят не е бил подлаган нито на преглед от уролог-онколог, нито на цистоскопия... Съдът намира, че в следствения изолатор СИЗО 77/1 на жалбоподателя не е била предоставена медицинската помощ, която неговото състояние е изисквало.

📄 *Dzieciak v. Poland*, 77766/01, 9 декември 2008 г.

101. ... [К]ачеството и бързината на медицинските грижи, предоставени на жалбоподателя по време на четиригодишното му задържане под стража, са поставили здравето и живота му в опасност. По-специално, липсата на сътрудничество и координация между различните държавни органи, пропускат жалбоподателят да бъде транспортиран до болницата за две планирани операции, непредоставянето на съдебния състав на адекватна и незабавна информация за здравословното състояние на жалбоподателя, неосигуряването на достъп до лекари в

последните дни от живота му и несъобразяването със здравето му при автоматичните продължавания на неговото задържане са били равнозначни на неадекватно лечение и са съставлявали нарушение на задължението на държавата да опазва живота на задържаните лица.

Съответно е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията поради неизпълнение на задължението на полските власти да опазват живота на жалбоподателя.

▣ *Aleksanyan v. Russia*, 46468/06, 22 декември 2008 г.

156. ... [П]оне от края на м. октомври 2007 г. медицинското състояние на жалбоподателя е изисквало той да бъде преместен в болница, специализирана в лечението на СПИН. Болницата към затвора не е била подходящото за целта заведение.

157. Накрая Съдът отбелязва, че не открива никакви сериозни практически пречки за незабавното преместване на жалбоподателя в специализирано медицинско заведение. Така например Московският център по СПИН ... е бил разположен в същия град и е бил готов да приеме жалбоподателя на стационарно лечение. Изглежда жалбоподателят е бил в състояние да поеме повечето от разносните, свързани с лечението. Освен това, с оглед на здравословното му състояние и предишното му поведение Съдът смята, че рисковете за сигурността, които той може да е създавал по това време – ако изобщо е имало такива – са били пренебрежими, сравнени с рисковете за здравето, пред които е бил изправен ... Във всеки случай не изглежда мерките за сигурност, предприети от затворническите власти в Болница № 60, да са представлявали голяма сложност.

158. ... Съдът счита, че поне до преместването на жалбоподателя във външна хематологична болница на 8 февруари 2008 г., националните власти не са съумели да положат достатъчно грижи за здравето му, за да гарантират, че той не търпи третиране, противоречащо на чл. 3 от Конвенцията. Това е подронило неговото достойнство и е довело до особено остри изпитания, причинили му страдание, което е по-голямо от неизбежно свързаното с осъждане на лишаване от свобода и с болестта му и което съставлява нечовешко и унижително отнасяне. Следователно е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

▣ *Kaprykowski v. Poland*, 23052/05, 3 февруари 2009 г.

71. ... [Ж]албоподателят е имал поне три сериозни страдания, изискващи полагането на редовни медицински грижи – епилепсия, енцефалопатия и деменция. Той е получавал чести епилептични припадъци, като се е случвало те да бъдат и по няколко на ден ...

72. ... В течение на цялото му задържане под стража няколко лекари са подчертали, че той трябва да получава специализирано психиатрично и неврологично лечение и да бъде под постоянно лекарско наблюдение ... Още през 2001 г. медицинските

експерти, назначени от Районния съд на гр. Бялисток, са изказали становище, че пенитенциарната система повече не може да предложи на жалбоподателя необходимото му лечение, и са препоръчали да му се направи мозъчна операция ... На 9 май 2007 г., когато са изписали жалбоподателя от затворническата болница в Чарне, лекарите ясно са препоръчали той да бъде поставен под 24-часово медицинско наблюдение ... В светлината на казаното Съдът е убеден, че жалбоподателят се е нуждал от постоянен медицински надзор, при липсата на който е бил изправен пред значителни рискове за здравето.

73. ... [Т]рябва да се отбележи, че жалбоподателят е имал чести епилептични припадъци и че по време на задържането му в общото крило на центъра за задържане под стража в гр. Познан е можел да разчита само на незабавната помощ на другите задържани и едва по-късно на евентуален преглед от лекаря на центъра, който не е бил специалист по неврология. Освен това, поради разстройството на личността му и деменцията, жалбоподателят не е можел да действа самостоятелно при вземането на решения или при предприемането на по-сложни ежедневни рутинни действия. Това трябва да е предизвиквало значително безпокойство у него и да го е поставяло в положение на завишимост от останалите задържани.

74. Фактът, че от 24 юни до 12 юли 2005 г. жалбоподателят е бил в болницата към центъра за задържане под стража в гр. Познан, не оказва влияние на тази констатация, тъй като заведението не е било специализирано в лечението на неврологични разстройства и при всички положения периодът на хоспитализация на жалбоподателя е бил много кратък.

Освен това настаняването на жалбоподателя в обикновена килия в общото крило на центъра за задържане под стража в гр. Познан от 9 май до 30 ноември 2007 г., без да му се осигури 24-часово медицинско наблюдение, е било в явно противоречие с препоръките на лекарите, лекували го в затворническата болница в Чарне през предходните месеци. Фактът, че през това време жалбоподателят осемнадесет пъти е получил грижи от медицинския персонал в центъра за задържане под стража, няма никакво значение, тъй като положените за него медицински грижи са били от общ характер – никой от лекарите не е бил невролог.

И накрая, на Съда прави впечатление аргументът на правителството, че условията, при които е бил задържан жалбоподателят, са били адекватни, защото той делил килията с други задържани и те знаели как да реагират, ако той се нуждае от спешна медицинска помощ. Съдът държи да изрази своето неодобрение към ситуация, при която персоналят на един център за задържане по стража се чувства освободен от задължението си да осигурява безопасност и грижи на по-уязвимите задържани, като възлага на техните съкилийници отговорността да им оказват ежедневно съдействие или, при необходимост, първа помощ.

75. Накрая Съдът трябва да отчете и три важни фактора, оформящи общия фон на случая.

На първо място, периодът, през който жалбоподателят е можел да разчита единствено на затворническата система за здравеопазване, възлиза на повече от четири години ... Съдът е обезпокоен от факта, че повечето време жалбоподателят е бил в обикновени места за задържане под стража или – в най-добрия случай – в отделение за вътрешни болести на затворническа болница. Само два пъти е бил настанен в специализираната неврологична болница при центъра за задържане под стража в гр. Гданск.

Второ, той често е бил превозван на дълги разстояния и около осемнадесет пъти е бил местен в различни места за задържане под стража ... [Т]акава честа промяна на обкръжаващата среда трябва да е оказала ненужно негативно влияние върху жалбоподателя, който в разглеждания период е бил лице в крехко психично състояние.

Трето, ... през един значителен период от време жалбоподателят е взимал някои специални лекарства, предписани му от специалистите по неврология от болницата в центъра за задържане под стража в гр. Гданск, но през м. юни 2005 г. те са били сменени с лекарства с общо приложение по решение на лекарите, практикуващи в болницата към центъра за задържане под стража в гр. Познан, които не са били невролози. Съдът отбелязва също така, че когато през 2005 г. жалбоподателят най-накрая е бил преместен в неврологичното отделение на болницата в центъра за задържане под стража в гр. Гданск, той незабавно е започнал отново да взема първоначално предписаните лекарства.

Съдът припомня, че Конвенцията не гарантира право да се получава медицинско обслужване, което би надвишавало стандартното ниво на здравеопазване, поначало достъпно за населението ... Въпреки това той отбелязва довода на жалбоподателя ..., че преминаването към лекарства с общо приложение е предизвикало увеличаване на дневния брой припадъци и е довело до изостряне на ефекта им ..., като по този начин е допринесло за засилване на изпитваното от жалбоподателя чувство на болка и физическо страдание.

76. Съдът е на мнение, че липсата на адекватно лечение в центъра за задържане под стража в гр. Познан и поставянето на жалбоподателя в положение на зависимост и малоценност спрямо здравите му съкилийници са подронили достойнството му и са довели до особено остри изпитания, които са причинили тревога и страдание, по-големи от неизбежно свързаните с всяко лишаване от свобода.

77. В заключение Съдът смята, че продължителното задържане на жалбоподателя без адекватно лечение и медицинска помощ е съставлявало нечовешко и унизително отнасяне, водещо до нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Право да се гласува

▣ *Labita v. Italy* [GC], 26772/95, 6 април 2000 г.

202. Съдът отбелязва, че лицата, подложени на мярката специален полицейски надзор, се заличават автоматично от изборителния списък поради загуба на гражданските права, защото представляват „опасност за обществото“ или – както в настоящия случай – са заподозрени в принадлежност към мафията ... Правителството изтъква риска лицата, „заподозрени в принадлежност към мафията“, да упражнят правото си на глас в полза на други членове на мафията.

203. Съдът не се съмнява, че когато срещу дадени лица има доказателства за членство в мафията, временното им лишаване от право да гласуват преследва легитимна цел. Той обаче отбелязва, че макар в настоящия случай мярката специален полицейски надзор да е била наложена на жалбоподателя по време на съдебния процес срещу него, тя е била приложена едва при приключването му, след като жалбоподателят е бил оправдан на основание, че „не е извършил престъплението“. Съдът не възприема изразеното от правителството становище, че сериозните доказателства за вината на жалбоподателя не са били опровергани в хода на процеса. Това твърдение е в противоречие с общия смисъл на решенията на Районния съд на гр. Трапани ... и Апелативния съд в гр. Палермо ... Следователно към момента, когато името му е било заличено от изборителния списък, не е имало конкретни доказателства, които да са могли да обосноват „подозрение“, че жалбоподателят принадлежи към мафията ...

При тези обстоятелства Съдът не може да приеме мярката за пропорционална.

Малтретиране от служителите по охраната

▣ *Satik and others v. Turkey*, 31866/96, 10 октомври 2000 г.

56. ... [Ж]албоподателите се оплакват, че са били подложени на тежък и безпричинен побой от страна на държавни служители. Според правителството жалбоподателите са получили нараняванията си в резултат на схватка, провокирана от собствената им протестна акция.

57. ... Правителството не е предоставило данни, които да могат да послужат за оборване на една презумпция, че жалбоподателите са били бити преднамерено по време на протестна акция, както твърдят. По-специално, правителството с нищо не е подсказало, че намесата на жандармерийските служители е била сметена за необходима с цел потушаването на бунт или планирано посегателство срещу вътрешната сигурност на затвора в Буча ...

61. При липсата на правдоподобно обяснение от страна на властите, Съдът стига до констатацията, че жалбоподателите

са били бити и наранени от държавни служители, както твърдят. Третирането, на което са били подложени, съставлява нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Необходимост от подлагането ѝ на контрол

Продължителност

📄 *Mamedova v. Russia*, 7064/05, 1 юни 2006 г.

82. Накрая Съдът отбелязва, че в нито един момент от производството националните власти не са обсъдили дали продължителността на задържането на жалбоподателката под стража е надвишила един „разумен срок“. Такъв анализ е трябвало да бъде особено отчетливо застъпен в националните решения, тъй като жалбоподателката е била задържана в продължение на много месеци, но въпреки това тестът за разумен срок изобщо не е бил прилаган.

Определяне на периода

📄 *N. v. the Federal Republic of Germany*, 9132/80, 16 декември 1982, DR31, 154

11. ... Когато се определя периодът, подлежащ на обсъждане по чл. 5 (3) от Конвенцията, трябва да се отчете не само времето след задържането на жалбоподателя на 28 юли 1977 г., но и фактът, че по-рано той вече е бил задържан под стража във връзка със същото наказателно производство ... Така към момента на произнасянето на първоинстанционната присъда на 13 януари 1978 г. действителната продължителност на задържането на жалбоподателя под стража е била 11 месеца. Комисията смята, че това е крайната дата, която трябва да се вземе предвид за целите на чл. 5 (3) от Конвенцията ...

12. ... След тази дата съгласно националния закон жалбоподателят е продължавал да бъде считан за задържан под стража, но по смисъла на Конвенцията задържането му попада под действието на чл. 5 (1) (а), който допуска законното лишаване от свобода по силата на присъда, произнесена от компетентен съд ...

Продължителност, която не е неразумна

📄 *W. v. Switzerland*, 14379/88, 26 януари 1993 г.

42. ... [Ф]едералният съд ... нито веднъж не е приел времето, прекарано от жалбоподателя в затвора, за прекомерно дълго. Според него най-вече жалбоподателят е бил отговорен за бавния ход на производството – имало е съществени трудности при установяването на финансовото положение на търговските му дружества, поради състоянието на техните сметки. Същият съд е посочил, че нещата са станали още по-трудни след като жалбоподателят е решил да откаже да дава всякакви обяснения, забавяйки по този начин напредъка на делото...

... Съдът ... отбелязва, че правото на задържания под стража обвиняем делото му да се гледа с особена експедитивност не

трябва да спъва усилията на съдилищата да изпълняват задачите си с подобаваща грижа ... [Т]ой не установява период, в който разследващите да не са извършвали следствените действия с нужната бързина, нито пък е имало каквото и да е забавяне, причинено от евентуален недостиг на персонал или оборудване. Вижда се следователно, че продължителността на въпросното задържане е била предизвикана главно от изключителната сложност на делото и поведението на жалбоподателя. Той със сигурност не е бил длъжен да сътрудничи на властите, но трябва да понесе последствията, които това му отношение е имало за напредъка на разследването.

▣ *Van der Tang v. Spain*, 19382/92, 13 юли 1995 г.

58. ... Следователно общият период на задържане на жалбоподателя под стража е бил три години, един месец и двадесет и седем дни ...

76. Рискът жалбоподателят да се укрие е продължавал да съществува в течение на цялото му задържане под стража, чието значително времетраене, особено от момента на изпращането на делото в Audiencia Nacional*, не се е дължало на пропуск от страна на испанските власти да проявят особено усърдие.

Съответно Съдът намира, че фактите по настоящото дело не разкриват нарушение на чл. 5, § 3. ...

▣ *Contrada v. Italy*, 27143/95, 24 август 1998 г.

67. ... В настоящия случай – като се изключат анализът на данните относно мобилните телефони на г-н Контрада, който е било възможно и е трябвало да бъде направен по-рано, и свързаността, на която съдебният състав се е позовал на 31 март 1995 г. ... – Съдът не вижда специална причина да критикува воденето на делото от съответните национални органи, особено като се има предвид, че след продължаването на максималния срок на задържането под стража, съдебният състав е предложил да се ускори ритъмът на съдебните заседания, но защитата е отклонила предложението ...

Освен това, макар и следствени действия като разпитите на свидетели и очните ставки да са твърде обичайни по наказателни дела, не бива да се забравя, че процесите срещу предполагаеми членове на мафията или – както е в настоящия случай – срещу лица, подозирани, че поддържат тази организация отвътре в държавните институции, са особено деликатни и сложни. Със своята строго йерархична структура и много стриктни правила и със значителната си власт да сплашва, основана на закона на мълчанието и трудността да се идентифицират последователите ѝ, мафията представлява вид престъпна опозиционна сила, способна пряко или непряко да влияе на обществения живот и да прониква в институциите. По тази причина – за да се даде

* Националният съд – специален висш съд в Испания със седалище в Мадрид и юрисдикция, обхващаща цялата страна (Бел. прев.)

възможност за подриване на „организацията“ чрез информация, предоставена от бивши „членове“, са необходими подробни разследвания.

68. В светлината на казаното Съдът смята, че органите, които са се занимавали с делото, са имали относими и достатъчни съображения за разумно обосноваване на въпросното задържане под стража и са водили производството без забавяне. Следователно не е налице нарушение на чл. 5, § 3.

▣ *N.C. v. Italy*, 24952/94, 11 януари 2001 г.

60. ... [П]ериодът на задържане като мярка за неотклонение, от който се оплаква жалбоподателят, е само месец и половина, като две седмици от този период той е бил под домашен арест. [Съдът] отбелязва, че освен убедителността на доказателствата срещу жалбоподателя, основните мотиви, изложени от районния съд, са били сериозността и естеството на престъплението и опасността от извършване на друго престъпление. Съдът намира, че тези основания са относими и достатъчни. Освен това той констатира, че начинът, по който е било водено делото, не е причинил прекомерно удължаване на задържането.

Съответно Съдът счита, че продължителността на задържането, срещу която е насочено оплакването, не е надвишила разумния срок, визиран в чл. 5, § 3 от Конвенцията⁵.

▣ *Chraidi v. Germany*, 65655/01, 26 октомври 2006 г.

45. ... Съдът намира, че компетентният национален съд е действал с нужното особено усърдие при водене на производството по делото на жалбоподателя.

46. Съдът е приемал по предишни дела, че задържане под стража, продължило повече от пет години, съставлява нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията ...

47. Разследването и съдебният процес в настоящия случай са били изключително сложни и са се отнасяли за сериозни престъпления, свързани с международен тероризъм и причинили смъртта на три жертви, а на повече от сто – сериозни страдания. След екстрадицията му от Ливан през 1996 г., единствената причина за присъствието на жалбоподателя в Германия е била изправянето му пред съд за въпросните престъпления.

49. При тези изключителни обстоятелства Съдът стига до заключение, че продължителността на задържането на жалбоподателя под стража [5 години и почти 6 месеца] все пак може да се смята за разумна. Съответно няма нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията.

Продължителност, която е неразумна

▣ *Muller v. France*, 21802/93, 17 март 1997 г.

48. ... Несъмнено обединяването на различните производства е било необходимо за доброто правосъдие, но последователните

⁵ Този въпрос не е бил обсъждан в решението на Голямото отделение от 18 декември 2002 г.

смени на съдии – първата от които година след започване на разследването, а другите две след двегодишно разследване – са допринесли за забавянето на производството; този факт е бил признат и от националните съдилища ... Органите на съдебната власт не са действали с нужната експедитивност, въпреки че жалбоподателят е признал напълно престъпленията още в началото на разследването ... и след това не е правил никакви искания, които да забавят хода му. Следователно периодът, през който г-н Мюлер е бил задържан под стража, е надхвърлил „разумния срок“, предвиден в чл. 5, § 3 ...

▣ *Labita v. Italy* [GC], 26772/95, 6 април 2000 г.

163. Съдът отбелязва, че основанията, изложени в относимите решения, са били разумни – поне в началото – но също така и твърде общи. Съдебните власти са посочили задържаните лица като цяло и само абстрактно са споменали естеството на престъплението. Те не са изтъкнали нито един фактор, годен да покаже действителното наличие на рисковете, на които са се позовали, и не са установили дали жалбоподателят представлява опасност, а той е бил с чисто съдебно минало и се е твърдяло, че ролята му в организацията от мафиотски тип е маловажна (в неговия случай прокурорът е поискал наказание лишаване от свобода за три години). Не е бил съобразен фактът, че обвиненията срещу жалбоподателя са се основавали на доказателства, които с течение на времето са ставали по-слаби, а не по-силни.

164. Съответно Съдът счита, че посочените в оспорените решения основания не са били достатъчни да оправдаят задържането на жалбоподателя за две години и седем месеца.

165. Накратко, въпросното задържане под стража е нарушило чл. 5, § 3 от Конвенцията.

▣ *Punzelt v. the Czech Republic*, 31315/96, 25 април 2000 г.

78. Що се отнася до воденето на производството Съдът отбелязва по-специално, че повече от осем месеца са изминали между внасянето на обвинителния акт и заседанието на градския съд на 28 юни 1994 г. Сам по себе си този период не изглежда прекомерен, тъй като през това време градският съд е трябвало да се занимае с няколко молби за събиране на нови доказателства, подадени от жалбоподателя, макар че той изрично е заявил при приключването на разследването, че няма други искания в това отношение.

79. След това обаче градският съд е отложил три други заседания, за да даде възможност за събиране на нови доказателства. В резултат на това той е произнесъл първата си присъда със закъснение от нови шест месеца.

80. Впоследствие Касационният съд е отменил присъдата от 10 януари 1995 г. с мотиви, че градският съд не е установил или обсъдил всички относими към делото факти, че е приложил закона неправилно и че присъдата му е неясна. Въпреки намеса-

та на Върховния съд за ускоряване на производството, градският съд е произнесъл втората си присъда едва на 16 януари 1996 г., т. е. десет месеца след отмяната на първата присъда.

81. При тези обстоятелства Съдът намира, че при воденото на производството не е било проявено „особено усърдие“.

82. Съответно е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията поради продължителността на задържането на жалбоподателя под стража.

 Adamiak v. Poland, 20758/03, 19 декември 2006 г.

33. Съдът отбелязва, че в случая властите са обосנוвали продължаването на задържането под стража с естеството на престъплението и с тежестта на предвиденото наказание, със сложността на делото, както и с възможността лицето да се укрие или да възпрепятства правосъдието.

34. Съдът смята, че първоначално тези мотиви са били достатъчни за да оправдаят задържането под стража. С течение на времето обаче тяхната релевантност неизбежно е намаляла и единствено съществуването на наистина наложителни причини би убедило Съда, че дългият период на лишаване от свобода (около пет години) е оправдан от гледна точка на чл. 5, § 3.

35. В случая Съдът не открива подобна причина и установява, че националните юрисдикции са отхвърлили молбите за освобождаване на жалбоподателя и са продължили срока на задържането под стража основно със същите мотиви, които са цитирани по-горе. Освен това Съдът отбелязва, че по време на цялото производство съдиите са мотивирали решенията си със сложността на делото, като са подчертавали най-вече тежестта на наказанието поради естеството на престъпленията, за които жалбоподателят е бил обвинен.

36. В тази връзка Съдът напомня, че в светлината на установената му практика съществуването на обосновано подозрение за участие в извършването на тежки престъпления и вероятността за налагане на тежко наказание не биха могли сами по себе си да оправдаят мярка за неотклонение „задържане по стража“ за дълъг период от време...

37. От друга страна, според Съда обстоятелството, че в случая делото се е отнасяло за организирана престъпна група, без съмнение обуславя необходимостта от по-сложно и продължително разследване. Това обаче не би могло да оправдае задържане под стража с продължителност от пет години...

38. Ето защо Съдът стига до заключение, че съображенията, изложени от съдилищата в техните решения, не са били достатъчни, за да оправдаят задържането под стража на жалбоподателя за този период.

39. Следователно е налице нарушение на чл. 5, § 3 от Конвенцията.

Освобождаване след прекратяване на задържането под стража

▣ *Giulia Manzoni v. Italy*, 1 юли 1997 г.

23. Г-ца Манцони поддържа, че е била задържана незаконно в продължение на седем часа между приключването на процеса в Районния съд на гр. Рим (11.45 ч.) и освобождаването ѝ от затвора (18.45 ч.).

24. Правителството изтъква, че след 11.45 ч. жалбоподателката вече не е била считана за задържана под стража, и възразява, че въпросният период от време е бил съвсем нормален като се има предвид, че тя е била върната в затвора около 13.30 ч. (шофирането от съда е отнело грубо около час) и че служителите там са ѝ връчили протокола от съдебното заседание (в 15.10 ч.), информирали са полицията, че ѝ предстои освобождаване, изчакали са полицията да потвърди, че няма възражения, върнали са ѝ личните вещи, приключили са със сметките и в 18.30 ч. са записали адреса ѝ с цел изпращането на съобщения. Всички тези мерки по необходимост са отнели известно време.

25. ... Съдът ... само отбелязва, че г-ца Манцони е била отведена в затвора Ребибия повече от час и половина след приключването на процеса и че протоколът от съдебното заседание ѝ е бил връчен малко след пристигането ѝ там; тази процедура трябва да се смята за първа стъпка от изпълнението на решението на Римския районен съд. Следва да се признае, че споменатите от правителството административни формалности биха могли да се изпълнят и по-бързо, но това не е основание за констатация, че е налице нарушение на Конвенцията; често известно забавяне на изпълнението на решението да се освободи задържан е неизбежно, въпреки че то трябва да се сведе до минимум.

В заключение, не е налице нарушение на чл. 5, § 1 (с) ...

▣ *Labita v. Italy* [GC], 26772/95, 6 април 2000 г.

172. ... [В] настоящия случай забавянето на освобождаването на жалбоподателя само частично се е дължало на необходимостта да бъдат изпълнени съответните административни формалности. Допълнителното закъснение при освобождаването му – между 0.25 ч. и сутринта на 13 ноември 1993 г. – е било причинено от отсъствието на служителя в регистратурата. Едва след завръщането на последния е станало възможно да се провери дали няма други причини жалбоподателят да остане задържан и да се пристъпи към останалите административни формалности, изисквани при освобождаването ...

173. При тези обстоятелства задържането на жалбоподателя, продължило след завръщането му в затвора в Термини Имерезе, не е съставлявало първа крачка към изпълнението на заповедта за неговото освобождаване и следователно не е попадало под действието нито на подточка 1 (с), нито на която и да е друга подточка на чл. 5.

174. Съответно, налице е нарушение на чл. 5, § 1 в това отношение.

▣ *Değerli and others v. Turkey*, 18242/02, 5 февруари 2008 г.

22. По настоящото дело Съдът отбелязва, че издадената на 3 юли 2001 г. съдебна заповед за освобождаване на жалбоподателите е постъпила същия ден, в 17.50 ч., в мястото за задържане, където са се намирали. Жалбоподателите обаче са били освободени в 23.35 ч. на другия ден, със закъснение от осемнадесет часа и петдесет минути. Съдът смята, че при липсата на документ, който да удостоверява точно – час по час – действията и формалностите, извършени от отговорните лица в затвора, становището на правителството, че жалбоподателите са били освободени своевременно, не може да бъде споделено...

25. Съдът смята също така, че броят на задържаните лица, които е трябвало да бъдат освободени, не може да бъде оправдание за констатираното забавяне. За да осигурят зачитане на правото на свобода на лицата под тяхна юрисдикция, високото договарящите държави трябва да вземат необходимите мерки, които да позволят на служителите в местата за лишаване от свобода да изпълняват без забавяне заповедите за освобождаване, включително когато става дума за освобождаване на голям брой задържани лица.

26. В светлината на изложеното Съдът стига до заключение, че продължаването на задържането под стража през часовете след заповедта за освобождаване на жалбоподателите противоречи на изискванията на чл. 5 от Конвенцията, тъй като не почива на никое от изброените в § 1 позволени основания.

27. Ето защо е налице нарушение на тази разпоредба.

Приспагане от наказанието

▣ *P.L. v. France*, 21503/93, 2 април 1997 г.

26. Правителството е информирало Съда, че с указ на президента на Френската република от 27 януари 1997 г. жалбоподателят е бил помилван с опрощаване на част от наложеното му наказание (една година и осемнадесет дни), равняваща се на времетраенето на въпросното задържане под стража ... То смята, че помилването „много точно [отговаря] на предмета на жалбата до институциите по Конвенцията“, вследствие на което иска делото да бъде заличено от списъка на Съда ...

27. Съдът отбелязва, че правителството и жалбоподателят не са постигнали „приятелско уреждане на спора“ по смисъла на правило 49, § 2 от неговия правилник, но жалбоподателят е заявил, че „не продължава производството (se dîsiste)“.

Съдът отбелязва също така, че помилването на жалбоподателя с указа от 27 януари 1997 г. му е дало това, което е търсел от френските власти. Лишаването му от свобода ще бъде намалено

седна година и осемнадесет дни точно така, както ако първоначалното му задържане под стража бе приспаднало от присъдата му ... Поради това описаните по-горе обстоятелства могат да бъдат приети за „уреждане или друг факт от естество да предостави решаване на въпроса“ по смисъла на правило 49, §2. Освен това не е налице причина, свързана с обществения интерес, заради която делото да не трябва да се заличава от списъка (правило 49, §§ 2 и 4). Ето защо делото следва да се заличи от списъка.

▣ *Labita v. Italy* [GC], 26772/95, 6 април 2000 г.

143. В настоящия случай, макар че Апелативният съд в гр. Палермо с решение от 20 януари 1998 г., заведено в деловодството на 23 януари 1998 г., е уважил претенцията на жалбоподателя за обезщетение за несправедливо задържане под стража, той се е основал на чл. 314, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс, признаващ право на обезщетение на „всеки, който е оправдан с влязла в сила присъда“ ... Задържането под стража се смята за „несправедливо“ като резултат от оправдателната присъда и уважаването на претенцията на основание чл. 314, ал. 1 не се равнява на констатация, че задържането не е удовлетворявало изискванията на чл. 5 от Конвенцията. Макар и да е вярно, че продължителността на задържането на жалбоподателя под стража е била отчетена при определяне на размера на обезщетението, във въпросното решение липсва признание – изрично или подразбиращо се – че тази продължителност е била прекомерна.

144. В заключение Съдът смята, че въпреки изплащането на определена сума като обезщетение за времето, през което жалбоподателят е бил задържан под стража, той все още може да претендира, че е „жертва“ – по смисъла на чл. 34 от Конвенцията – на нарушение на чл. 5, § 3 ...

▣ *Chraid v. Germany*, 65655/01, 26 октомври 2006 г.

25. ... [В]ъпреки че Конвенцията съставлява интегрална част от правото на Федерална република Германия ... и съответно нищо не е пречело на окръжния съд, ако намери за уместно, да приеме било изрично, било по същество, че продължителността на задържането на жалбоподателя под стража е в нарушение на Конвенцията, този съд само е признал, че оспореното задържане е продължило „необичайно дълго“ ... Освен това Съдът не е убеден, че жалбоподателят е получил справедливо удовлетворение за твърдяното нарушение, защото окръжният съд не е уточнил в какъв размер наказанието на жалбоподателя е било намалено за сметка на задържането му под стража ...

26. Следователно Съдът счита, че казаното от окръжния съд относно необичайната продължителност на задържането на жалбоподателя не го лишава от статуса му на жертва по смисъла на чл. 34 от Конвенцията ...

Събиране на доказателства

Претърсване

☞ *Funke v. France*, 10828/84, 25 февруари 1993 г.

56. ... Съдът признава, че [държавите] могат да приемат за необходимо да прибегнат до действия като претърсване и изземване, за да се сдобият с веществени доказателства за свързаните с контрола върху финансовия обмен нарушения и, ако трябва, да преследват отговорните лица. Съответното законодателство и практиката обаче трябва да предоставят адекватни и ефективни гаранции срещу злоупотреба ...

57. В настоящия случай не е било така. По време на обсъжданите събития ... митническите органи са имали много широки правомощия; по-конкретно, те са имали изключителната компетентност да преценяват целесъобразността, броя, продължителността и мащаба на проверките. Преди всичко, при липсата на изискване за каквото и да било съдебно разрешение, въведените от закона ограничения и условия, които правителството изтъква, изглеждат прекалено неопределени и пълни с вратички, за да се приеме, че намесата в правата на жалбоподателя е била строго пропорционална на преследваната законна цел.

☞ *L.M. v. Italy*, 60033/00, 8 февруари 2005 г.

32. Съдът... отбелязва, че вътрешното право предвижда изрично изискване за одобряване на протокола за претърсване, като по този начин установява контрол от страна на прокуратурата за законосъобразността на действията на полицията. Пълната и неоправдана липса на такова одобрение показва, че компетентните органи не са следили за съответствието на спорното претърсване с предписаните от закона процедури.

33. От изложеното следва, че след извършването на претърсването законовите процедури не са били спазени, поради което е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

☞ *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, 51772/99, 25 февруари 2003 г.

47. ... Мерките са имали за цел да се установи самоличността на служителите от отдела за регистрация и държавна собственост, работили по преписката за наложената на министъра глоба ..., с други думи на журналистическия източник ...

56. ... [В]место претърсванията на дома и работното място на жалбоподателя, съдия-следователят е можел да прибегне до други мерки, за да бъдат разкрити извършителите на твърдените от прокурора престъпления (например разпит на служители от отдела за регистрация и държавна собственост). Правителството въобще не доказва, че без претърсване на жилището и работното място на жалбоподателя властите не са били в състояние да установят наличието най-напред на нарушение на

Претърсване и изземване

професионалната тайна, а след това и на ползване на придобитата по този начин информация ...

60. Поради това следва да се приеме, че спорните мерки са непропорционални и са нарушили правото на първия жалбоподател на свобода на изразяване, както то е гарантирано в чл. 10 от Конвенцията ...

▣ *Buck v. Germany*, 41604/98, 28 април 2005 г.

47. Що се отнася до пропорционалността на заповедта за претърсване и изземване спрямо преследваната легитимна цел в конкретните обстоятелства на случая, Съдът, като отчита относимите критерии, установени в практиката му, отбелязва на първо място, че нарушението, по повод на което са били разпоредени претърсването и изземването, е било свързано просто с неспазване на правило за движение по пътищата. Неспазването на подобно правило съставлява дребно малозначително правонарушение и затова е било изключено от категорията на престъпленията по немското право ... При това целият обществен интерес, за който е ставало въпрос в случая, се е свеждал до осъждането на лице без предишни регистрирани нарушения на правилата за движение по пътищата.

48. Съдът отбелязва също така, че макар въпросното нарушение да е било извършено с лек автомобил, собственост на притежаваната от жалбоподателя компания, производството, в което са били осъществени претърсването и изземването, не е било насочено срещу самия жалбоподател, а срещу сина му, т. е. срещу трето лице.

51. Накрая ... Съдът обръща внимание, че публичността, съпътствала претърсването на служебните и жилищни помещения на жалбоподателя в един град с около 10 000 жители, е била в състояние да окаже неблагоприятно влияние върху личната му репутация и тази на компанията, която е притежавал и управлявал. Във връзка с това следва да се напомни, че самият жалбоподател не е бил подозрян в никакво нарушение или престъпление.

52. ... Като се вземат предвид особените обстоятелства на този случай и по-специално фактът, че претърсването и изземването са били разпоредени във връзка с дребно административно нарушение, за което се е твърдяло, че е извършено от трето лице, както и че са обхванали частните жилищни помещения на жалбоподателя, Съдът заключава, че намесата не може да се смята за пропорционална на преследваната легитимна цел.

▣ *H.M. v. Turkey*, 34494/97, 8 август 2006 г.

28. В случая Съдът отбелязва, че на 15 март 1996 г. жалбоподателят е подал официална жалба до прокуратурата на Кършияка, в която се е оплакал, че полицейски служители незаконно са претърсили дома му. В подкрепа на своите твърдения той е посочил свидетелските показания на съпругата и синовете си ...

Като се имат предвид предишни прояви на жалбоподателя, който многократно е бил преследван заради синдикалната си дейност и е обвинявал представители на местната полиция, би могло да се очаква, че прокурорът, който без съмнение е бил наясно с тази ситуация, ще се запита дали жалбоподателят, с оглед на склонността му да критикува установеното положение, не е рискувал да стане мишена за действия с цел сплашване.

Във всеки случай, би било достатъчно прокурорът да събере свидетелските показания на членовете на семейството на жалбоподателя, за да провери „защитимия“ характер на оплакванията, с които е бил сезиран, като се има предвид, че тези показания – такива, каквито са представени пред Съда, изглеждат искрени, правдоподобни и последователни.

29. Подобна проверка обаче не е била извършена и възникналото в случая съмнение не е било разсеяно от очакваното разследване, което прокурорът е приключил за пет дни. Като е приел безрезервно информацията, дадена от полицията този магистрат е направил заключение, че противно на заявеното от жалбоподателя, нито един държавен служител не е участвал в твърдения инцидент.

Подобно заключение обаче е необосновано, тъй като що се отнася до задължението за разследване, наложено от чл. 8 ..., оплакването, че е извършено забранено действие, е това, което трябва да бъде „защитимо“, а не непременно преценката – правилна или погрешна – на жалбоподателя относно самоличността на „предполагаемите извършители“. От това следва, че щом е била надлежно сезирана, именно прокуратурата на Кършияка е имала задължението да подложи твърденията в жалбата на проверка, която да покаже най-малкото воля да се изяснят фактите, а след това и да се разкрият „истинските“ отговорни лица ...

30. Ето защо Съдът намира, че жалбоподателят има основание да твърди, че е жертва на липса на защита на правото му на зачитане на неговото жилище.

📄 *Imakayeva v. Russia*, 7615/02, 9 ноември 2006 г.

187. Съдът отбелязва, че на жалбоподателката не е била представена заповед за претърсване и тя не е била уведомена с точност какво ще се търси. Освен това изглежда, че заповед за претърсване въобще не е била съставяна – нито преди, нито след претърсването, като се е презюмирало, че силите на сигурността действат в ситуация, изискваща спешност. Правителството не бе в състояние да изложи никакви подробности относно причините за претърсването, да се позове на какъвто и да било легитимиращ го документ или да посочи процесуалното значение на това действие. Правителството не можа да даде подробности и за вещите, иззети от дома на Имакаеви, защото се твърди, че са били унищожени. Изглежда, че за тези вещи не са били изготвени нито официален документ, нито описание. Разписката, съставена от армейски офицер, който е пропуснал да посочи

името или чина си, или дори на кой държавен орган е представител, и назоваваща „чанга с документи и кутия с флопи-дискове“ ..., изглежда е единственият съществуващ документ относно претърсването.

188. Позоваването на правителството на Закона за борба с тероризма не може да замести индивидуалното оправомощаване за извършване на претърсване, което да очертава предмета и обхвата му и да бъде издадено в съответствие с релевантните правни норми, преди или след претърсването. Разпоредбите на този закон не могат да се тълкуват като предоставящи свобода да се налагат всякакъв вид ограничения на личните права за неопределен период от време и без ясни предели на действията на силите на сигурността. Прилагането на въпросните разпоредби в настоящия случай е още по-съмнително, предвид пропуската на правителството да посочи – било на жалбоподателя, било на Съда – какъв вид антитерористична операция е била проведена на 2 юни 2002 г. в Новие Атаги, кой орган я е провел, каква е била целта ѝ и т. н. Съдът отбелязва освен това, че повече от две години след събитието различни държавни органи са отричали такава операция изобщо да е била провеждана. На Съда отново прави впечатление тази липса на отчетност пред обществото или каквото и да било поемане на пряка отговорност от страна на длъжностните лица, участвали в събитията в настоящия случай.

189. Ето защо Съдът намира, че мерките по претърсване и изземване в настоящия случай са били осъществени без никакво оправомощаване или гаранции. При тези обстоятелства Съдът стига до заключение, че въпросната намеса не е била „предвидена в закона“ и че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

 Smirnov v. Russia, 71362/01, 7 юни 2007 г.

46. ... [С]амият жалбоподател не е бил нито обвинен, нито подозрян в извършването на някакво престъпление или незаконни действия. От друга страна, жалбоподателят е представил документи, от които е видно, че по различно време е представлявал четири лица по наказателно дело № 7806, във връзка с което е било разпоредено претърсването. При тези обстоятелства Съдът отбелязва с особена загриженост, че при нареждането да бъде претърсен апартаментът на жалбоподателя по никакъв начин не са били осигурени гаранции за материалите, попадащи под закрилата на професионалната тайна.

47. Заповедта за претърсване е била съставена с изключително широки формулировки и е визирала без уточнение и без каквито и да било ограничения „всички предмети и документи от интерес за разследването по наказателно дело [№ 7806]“. Тя не е съдържала никаква информация за провежданото разследване, за целта на претърсването или причините, поради които се е смятало, че претърсването в апартамент на жалбоподателя би способствало за получаването на доказателства за някакво престъпление ... Едва след проникването на полицията в апар-

тамента на жалбоподателя той е бил поканен да предаде „документите, отнасящи се до акционерното дружество Т. и федералната промишлена група Р.“. Но нито заповедта, нито пък устните изявления на полицаите са уточнявали защо документи, отнасящи се до бизнес делата на две частни компании, в които жалбоподателят не е заемал никаква позиция, е трябвало да се намират в жилището му ... Последващият съдебен контрол не е довел до запълване на празнотите в недостатъчната обосновка на заповедта за претърсване. Октябърският съд се е ограничил с констатацията, че заповедта е оправдана, като се е позовал на четири поименно посочени документа, както и на други неидентифицирани материали, без да опише съдържанието на който и да било от тях ... По никакъв начин не е дал да се разбере защо намира за относими материалите, на които се позовава, а освен това два от четирите поименно посочени документа са се появили след извършване на претърсването. Съдът намира, че националните власти не са изпълнили задължението си да посочат „относими и достатъчни съображения“ за издаването на заповедта за претърсване.

48. Що се отнася до начина на провеждане на претърсването Съдът отбелязва още, че изключително широките формулировки на заповедта за претърсване са предоставили на полицията неограничена дискреция да реши кои документи са „от интерес“ за наказателното разследване; това е довело до твърде широко по обхват претърсване и изземване. Иззетите материали не са се ограничавали до свързаните с бизнес делата на двете частни компании. Полицията е отнесла също и личния бележник на жалбоподателя, хард-диска на компютъра му и други материали, включително пълномощно от негов клиент по гражданско дело без връзка със случая, както и проект за писмена защита по друго дело. Както е посочено по-горе, липсвали са гаранции срещу намеса в професионалната тайна, като например забрана за взимане на документи, свързани с поверителните отношения адвокат-клиент, или надзор върху претърсването от независим наблюдател, годен да определи, независимо от разследващите, кои документи се обхващат от професионалната тайна на адвоката ... Във връзка с проверените и иззети материали Съдът намира, че претърсването е засегнало професионалната тайна до степен, непропорционална на каквато и да е преследвана легитимна цел ...

49. ... Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

 Kucera v. Slovakia, 48666/99, 17 юли 2007 г.

119. Като се отчете броят на участвалите полицаи и фактът, че четирима от тях са принадлежали към звено за специална намеса, открито са носели автомати и са били маскирани, и като се отбележи, че те са посетили апартамента на жалбоподателя на зазоряване, според Съда може основателно да се заключи, че на жалбоподателя не е оставал друг избор, освен да им позволи

да влязат. Трудно е да се приеме, че при тези обстоятелства жалбоподателят е дал свободно и информирано съгласие. Следователно е налице намеса в правото му на неприкосновеност на жилището ...

120. ... Според Съда при конкретните обстоятелства намесата трябва да се смята за непропорционална поради следните причини.

121. По-специално, ... полицията е посетила дома на жалбоподателя, за да съобщи на него и на съпругата му обвиненията срещу тях и да ги придружи до следователя за разпит. По нищо не личи изпълнението на въпросната задача да е изисквало полицията да влиза в апартамента ... При тези обстоятелства оспорената мярка трябва да се приеме за непропорционална.

122. Освен това ситуация като възникналата в настоящия случай съдържа риск от злоупотреба с власт и накръняване на човешкото достойнство, доколкото, както бе посочено по-горе, няколко специално обучени маскирани полицаи са се изправили срещу жалбоподателя на входната врата на апартамента му много рано сутринта. По мнение на Съда при подобни обстоятелства трябва да съществуват гаранции за избягване на всякаква злоупотреба и за осигуряване ефективната защита на правата на съответното лице по чл. 8 от Конвенцията. Тези гаранции биха могли да включват приемането на нормативни мерки, ограничаващи използването на специални сили до ситуации, в които обичайната полицейска намеса не може да се приеме за безопасна и достатъчна, и наред с това предписващи процедурни правила, които да обезпечат например присъствието на неутрално лице по време на операцията или получаването на ясно писмено съгласие от собственика като предварително условие за влизане в помещенията му. Съдът отбелязва, че известни гаранции с такъв ефект са включени в Закона за полицейския корпус от 1993 г. ... Тези гаранции обаче не са успели да попречат да се стигне до ситуацията, за която се отнася оплакването в настоящия случай.

123. С оглед на тези съображения Съдът не е убеден, че въпросната акция е била съобразена с правото на жалбоподателя на неприкосновеност на жилището му.

 Peev v. Bulgaria, 64209/01, 26 юли 2007 г.

37. ... [В] свои предишни решения [Съдът] е приемал, че претърсвания, предприети в служебни помещения и офиси на лица, упражняващи свободни професии, съставляват намеса в правото на зачитане както на личния живот, така и на жилището на засегнатите лица ... Въпросът в настоящия случай е дали претърсването в кабинета на жалбоподателя, който се е намирал в помещенията на публична институция, също е съставлявало такава намеса.

39. ... [П]ри преценката на ситуацията, която се е създала в настоящия случай, трябва ... да се приложи тестът за „разумно-

то очакване за ненамеса в личната сфера”. По мнение на Съда жалбоподателят наистина е имал такова очакване – ако не по отношение на целия си кабинет, то поне по отношение на бюрото и шкафовете си. Това личи от големия брой лични вещи, които е съхранявал там ... Освен това подобно съгласие се включва мълчаливо в обичайните отношения между работодател и служител и никакво конкретно обстоятелство в случая – например разпореждане или обявена политика на работодателя, обезсърчаващи служителите да съхраняват лични документи или вещи в бюрата или шкафовете си – не сочи очакването на жалбоподателя да е било неоправдано или неразумно. Фактът, че е бил назначен от публична институция и че кабинетът му се е намирал в помещения, принадлежащи на държавата, сам по себе си не променя този извод, особено ако се съобрази, че жалбоподателят не е бил прокурор, а експерт по криминология, нает на работа от прокуратурата ... Следователно претърсване, извършено в бюрото и шкафовете на жалбоподателя, трябва да се разглежда като намеса в личния му живот.

40. Стигнал до този извод, Съдът не намира за необходимо да решава и дали претърсването е съставлявало намеса в правото на жалбоподателя на неприкосновеност на жилището му ...

44. ... [П]равителството не твърди към момента на събитията да са съществували никакви разпоредби, било в общото вътрешно право, било в актовете, регулиращи дейността на прокуратурата, които да уреждат при какви обстоятелства тя – като работодател или в друго качество – може да прави претърсвания в кабинетите на своите служители извън контекста на наказателно разследване. Следователно намесата не е била „предвидена в закона”, както изисква чл. 8, § 2.

 Andrù and others v. France, 18603/03, 24 юли 2008 г.

42. От това следва, че няма пречки националното право да предвиди възможност за претърсване и изземване в адвокатска кантора, но те задължително трябва да бъдат придружени от специални гаранции. По същия начин Конвенцията не забранява на адвокатите да бъдат налагани някои задължения, които биха могли да засягат отношенията им с техните клиенти. Това се отнася особено за случаите, когато е установено наличие на правдоподобни улики за участие на адвокат в престъпление..., или когато става дума за борба срещу известни практики ... Задължително е обаче подобни мерки да бъдат точно очертани, защото адвокатите заемат централно положение в системата на правораздаването и качеството им на посредници между страните и съдилищата позволява да бъдат определени като сътрудници на правосъдието.

43. В случая Съдът отбелязва, че при претърсването и изземването е била приложена специална процедурна гаранция, тъй като то е било извършено в присъствието на председателя на

адвокатската колегия, към която са принадлежали жалбоподателите...

44. За сметка на това, не само че разпоредилият претърсването съдия е отсъствал, но и присъствието на председателя на адвокатската колегия и направените от него възражения не са попречили на преглеждането на всички документи в кантората, както и на тяхното изземване. Що се отнася по-специално до изземването на ръкописни бележки на първия жалбоподател, Съдът отбелязва безспорния факт, че това са били лични документи на адвоката, обхванати от професионалната тайна, както е изтъкнал председателят на адвокатската колегия.

45. Освен това Съдът отбелязва, че разрешението за претърсване е било формулирано широко, като се е задоволявало да позволи общо извършването на всички необходими за издирването на доказателства за злоупотреби претърсвания и изземвания на определени места, където биха могли да се открият относими документи и данни за предполагаемата измама, и по-специално в адвокатската кантора на жалбоподателите. По този начин на служителите и на съдебната полиция са били дадени широки правомощия.

46. На следващо място и преди всичко Съдът установява, че целта на спорното претърсване е била в кантората на жалбоподателите, единствено в качеството им на адвокати на заподозряното в измама дружество, да бъдат открити документи, които биха могли да докажат предполагаемата измама, и те да бъдат използвани в подкрепа на обвинението срещу дружеството. В него един момент жалбоподателите не са били обвинени или заподозрени в извършването на престъпление или в участие при извършена от клиента им измама.

47. Съдът отбелязва, че в настоящия случай, в рамките на данъчна проверка на дружество – клиент на жалбоподателите, администрацията е предприела действия спрямо тях единствено защото е имала трудности да осъществи тази проверка, от една страна, и да открие „счетоводни, правни и дружествени“ документи, потвърждаващи съмненията за извършена от дружеството измама, от друга страна.

48. Предвид изложеното Съдът стига до заключение, че при конкретните обстоятелства в случая претърсването и изземването в адвокатската кантора на жалбоподателите са били непропорционални на преследваната цел.

49. Ето защо е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

▣ *Aleksanyan v. Russia*, 46468/06, 22 декември 2008 г.

217. Съдът отчита факта, че „изготвянето на мотиви [на заповед за претърсване] може да се окаже трудно постижимо при спешни ситуации“ ... Той обаче отбелязва, че към момента на претърсванията официалното разследване на търговските дейности на управляващите Юкос лица е продължавало вече почти три години. Властите е трябвало да знаят още от самото начало

на разследването, че жалбоподателят е оглавявал правния отдел на Юкос през 1998 г. и 1999 г., когато се твърди, че са били извършени престъпленията, и че е възможно да притежава някои документи, електронни данни и други доказателства, относими към въпросните събития. Следователно липсата на подходящи мотиви и неяснотата на заповедта за претърсване не могат да се обяснят със спешността на ситуацията.

218. Съдът стига до заключение, че сериозните недостатъци на заповедите за претърсване от 4 и 5 април 2006 г. сами по себе си са достатъчни за извода, че претърсванията на помещенията на жалбоподателя са били извършени в нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Изземване

📄 *Raimondo v. Italy*, 12954/87, 22 февруари 1994 г.

24. Г-н Раймондо се е оплакал от изземването на шестнадесет недвижими имота и шест моторни превозни средства на 13 май 1985 г. ...

27. ... Съдът намира, че изземването на имущество е било предвидено в чл. 2 от Закона от 1965 г. ... и е имало за цел само да предотврати ползването му, а не и да лиши жалбоподателя от собственост ...

... [И]зземването по чл. 2 от Закона от 1965 г. обаче очевидно е временна мярка, предназначена да осигури възможност за евентуална последваща конфискация на имуществото, за което има данни, че е резултат от незаконна дейност във вреда на обществото. Следователно мярката като такава е била оправдана от обществения интерес и, като се вземе предвид изключително опасната икономическа мощ на „организация“ като мафията, не може да се каже, че изземването на този стадий от производството е непропорционално на преследваната цел.

Съответно във връзка с това не се установява нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

📄 *Panteleyenko v. Ukraine*, 11901/02, 29 юни 2006 г.

51. ... [В]место да подберат доказателствата, необходими за разследването, те са иззели всички документи от офиса и някои лични вещи, принадлежащи на жалбоподателя, които очевидно не са имали връзка с наказателното дело ...

53. При тези обстоятелства Съдът стига до заключение, че не е доказано въпросната намеса да е „в съответствие със закона“ и че съответно е налице нарушение на чл. 8 на това основание.

Употреба на сила

📄 *Jalloh v. Germany* [GC], 54810/00, 11 юли 2006 г.

77. ... [В] настоящия случай още преди разпореждането и изпълнението на оспорваната мярка е било ясно, че уличният дилър, на когото тя е била наложена, е държал наркотиците в

устата си и следователно не е могъл да предлага наркотици за продажба на едро ... Съдът приема, че за разследването е било от съществено значение да се определи точното количество и качество на продаваните наркотици. Все пак той не е убеден, че в настоящия случай принудителното прилагане на средство за предизвикване на повръщане е било крайно наложително с цел получаването на доказателства. Разследващите органи са могли просто да изчакат наркотиците да излязат от организма по естествен начин. Във връзка с това има значение, че много други страни – членки на Съвета на Европа, използват този начин за разследване на престъпления, свързани с наркотици ...

82. С оглед на всички обстоятелства по делото Съдът намира, че оспорваната мярка е достигнала минималното ниво на суровост, необходимо за да попадне в приложното поле на чл. 3. Против волята на жалбоподателя властите са осъществили сериозна намеса в неговия физически и психически интегритет. Принудили са го да повръща не по терапевтични причини, а с цел да се сдобият с доказателство, което биха могли да получат и чрез не толкова инвазивен метод. Начинът, по който е била осъществена оспорваната мярка, неминуемо е причинил на жалбоподателя чувства на страх, болка и малоценност, способни да го уязвят и унижат. Освен това при процедурата е имало рискове за здравето му, не на последно място заради пропуската предварително да му се снесе анамнеза. Макар и не умишлено, манипулацията е била извършена по начин, който е причинил на жалбоподателя както физическа болка, така и психическо страдание. Следователно той е бил подложен на нечовешко и унижително третиране, противоречащо на чл. 3.

▣ *Keegan v. the United Kingdom*, 28867/03, 18 юли 2006 г.

32. ... [П]олицията е получила заповед от мировия съдия въз основа на информация, дадена под клетва от отговорния полицейски служител, според която са имали причини да предполагат, че придобитото от грабежа се намира на адреса, използван от един от заподозрените извършители ... Ако това предположение беше вярно, Съдът не се съмнява, че би се стигнало до констатация за оправданост на влизането.

34. ... Съдът не може да се съгласи, че ограничаването на иска за вреди до случаите на злоумишлени действия е необходимо за защита на полицията при изпълнението на жизнено важната ѝ функция да разследва престъпленията. Упражняването на правомощието за намеса по отношение на жилището и личния живот трябва да се постави в разумни граници, за да се минимизира въздействието на подобни мерки върху личната сфера на индивида, гарантирана от член 8, който има отношение към сигурността и благополучието ... В случай, в който не са били ефективно предприети основни стъпки за проверка на връзката между адреса и разследваното престъпление, последвалата полицейска акция, причинила на жалбоподателите значителен страх и тревога, не може да се приеме за пропорционална.

35. ... [Т]ази констатация не означава, че всяко оказало се неуспешно претърсване не би издържало теста за пропорционалност, а само че пропусъкът да се вземат разумни и достъпни предпазни мерки не може да издържи този тест.

36. Съответно Съдът стига до заключение, че в настоящия случай не е бил постигнат подходящият баланс и че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

Унищожаване на имущество

📄 *Selzik and Asker v. Turkey*, 23184/94 и 23185/94, 24 април 1998 г.

77. ... [Съдът] припомня, че по това време г-жа Селджук и г-н Аскер са били съответно на 54 и 60-годишна възраст и че от рождение са живеели в с. Ислямкьой ... Домовете им и по-голямата част от имуществото им са били унищожени от силите за сигурност, като по този начин жалбоподателите са били лишени от препитание и принудени да напуснат селото си. Действията изглеждат са били обмислени предварително и са били осъществени с презрение, без да се зачитат чувствата на жалбоподателите. Те са били сварени неподготвени; трябвало е да стоят наоколо и да гледат как домовете им изгарят; предпазните мерки за осигуряване на безопасността на г-н и г-жа Аскер са били неадекватни; протестите на г-жа Селджук са били пренебрегнати и след това не им била оказана никаква помощ.

78. Като се вземат предвид по-специално начинът, по който са били унищожени домовете на жалбоподателите, ... и тяхното лично положение, е ясно, че трябва да им е било причинено страдание с достатъчна степен на суровост, за да могат действията на силите за сигурност да се категоризират като нечовешко отношение по смисъла на чл. 3 ...

86. ... Не може да има съмнение, че тези действия не само са довели до нарушения на чл. 3, а са представлявали и особено тежки и неоправдани форми на намеса в правото на жалбоподателите на зачитане на техния личен и семеен живот и на жилищата им, както и на мирното ползване на притежанията им.

87. Следователно Съдът намира нарушения на чл. 8 от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1.

📄 *X v. the Netherlands*, 8239/78, 4 декември 1978 г., DR16, 184

Комисията смята, че е разумно при изпълнение на задачата си властите да имат възможност да предприемат известни мерки, засягащи заподозряното в престъпление лице. Тя подчертава, че в такъв случай чл. 5, § 1 (с) от Конвенцията позволява дори задържане под стража. Следователно, *a fortiori*, тя ще толерира по-малозначителни форми на намеса, като кръвната проба ...

Комисията отбелязва, че са предвидени различни гаранции срещу произволната или неподходяща употреба на кръвната проба ... [К]ръвна проба може да бъде разпоредена само от прокурор, негов заместник или друг оправомощен за това поли-

**Освидетелстване,
включително
аутопсия**

цейски служител. Освен това декретът за прилагане на относителното законодателство предвижда, че кръвната проба може да се вземе само от одобрен лекар, който може ... да откаже да я направи при изключителни съображения от медицински характер ...

Ето защо Комисията смята, че нидерландското законодателство по този въпрос е вдъхновено от желанието и нуждата да се защити обществото, и по-специално безопасността по пътищата и здравето на другите. Така принудителното подлагане на кръвна проба може да се разглежда като засягане на личния живот по смисъла на чл. 8, § 1, но то може да се разглежда също и като необходимо за защитата на правата на другите по смисъла на § 2 на същата разпоредба.

▣ *Devrim Turan v. Turkey*, 879/02, 2 март 2006 г.

19. В настоящия случай Съдът отбелязва, че жалбоподателката е била отведена за гинекологичен преглед в акушеро-гинекологичната болница на Токат в първия и в последния ден от задържането ѝ ...

20. ... [В]ъзможно е отвеждането в болницата за гинекологичен преглед да е причинило страдание на жалбоподателката. Както е признато в практиката на Съда ... обаче, медицинското освидетелстване на задържаните от съдебен лекар може да се окаже важна гаранция срещу лъжливи обвинения в сексуален тормоз или малтретиране. Освен това е установено, че когато жалбоподателката е отказала да се подложи на гинекологичен преглед, спрямо нея не е била упражнена принуда и лекарите са се въздържали от извършване на такъв преглед.

21. С оглед на изложеното Съдът смята, че самият факт на отвеждане на жалбоподателката в болница за гинекологичен преглед в първия и в последния ден от задържането ѝ не достига минималното ниво на суровост, при което е налице унизително отнасяне по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

▣ *Akpinar and Altun v. Turkey*, 56760/00, 27 февруари 2007 г.

76. ... [Н]е се спори, че ушите на Сейит Кюлекчи и Доган Алтун са били напълно или частично отрязани към момента, когато телата им са били върнати на жалбоподателите.

78. ... [О]сакатяването на телата е станало, докато те са били във властта на силите за държавна сигурност.

81. ... Съдът стига до извода, че ушите на Сейит Кюлекчи и Доган Алтун са били отрязани след смъртта им.

82. Въпреки това Съдът никога не е прилагал чл. 3 от Конвенцията в контекста на неуважително отношение към мъртво тяло. Настоящото отделение е съгласно с този подход, намирайки, че със смъртта престава да съществува и качеството човек и следователно забраната за малтретиране не може да се прилага спрямо трупове, както е в случая на Сейит Кюлекчи и Доган Алтун, независимо от жестокостта на действията, за които става дума.

83. От това следва, че не е налице нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

📄 *Botka and Paya v. Austria*, 15882/89, 29 март 1993 г., DR74, 48

3. ... Комисията отбелязва, че експертът С. е изготвил заключението за психичното здраве на първия жалбоподател в хода на наказателното производство срещу г-н Р., заподозрян, че е измамил първия жалбоподател и неговия брат. Обвиненията срещу г-н Р. са поставили, наред с другото, въпроса за психичното здраве на първия жалбоподател.

Комисията е отбелязвала, че изготвянето на въпросното заключение не е налагало д-р С. да извършва някакъв особен преглед на първия жалбоподател. По-специално, когато първият жалбоподател е отказал да бъде прегледан след назначаването на д-р С. за експерт през м. октомври 1988 г., не са били предприети никакви по-нататъшни стъпки, например принудителни мерки ... Освен това д-р С. е присъствал заедно със съдия-следователя на 1 февруари 1989 г., когато жалбоподателят е бил разпитан за първи път като свидетел, и жалбоподателят не се е противопоставил, а доброволно е отговорил и на въпросите на експерта. Също така, в заключението си от м. април 1989 г. експертът не е направил никакви отрицателни констатации относно способността на първия жалбоподател да сключва правни сделки.

При тези особени обстоятелства Комисията намира, че назначаването на експерта С., със задача да изготви заключение по въпроси, свързани с психичното здраве на първия жалбоподател, не разкрива липса на уважение към правото му на зачитане на личния живот по чл. 8, § 1 ... от Конвенцията.

📄 *Worwa v. Poland*, 26624/95, 27 ноември 2003 г.

82. Съдът подчертава, че назначаването на психиатрична експертиза за установяване на психичното състояние на лице, обвинено в престъпление, остава необходима мярка за защита на индивиди, които могат да извършат престъпления, без да владеят напълно психическите си способности. От държавните власти обаче се изисква да гарантират, че подобна мярка не нарушава справедливия баланс, който трябва да се поддържа между правата на индивида, и по-специално правото на зачитане на личния живот, и грижата да се осигури добро правораздаване.

83. В настоящия случай Съдът намира, че този баланс не е бил спазен. Съдебните власти в рамките на териториалната компетентност на един единствен съд няколко пъти и през кратки интервали са призовавали жалбоподателката, за да се подложи на психиатрични прегледи, а освен това тя неколkokратно е била отправяна у дома след пътуване до посоченото място, с обяснението, че не ѝ е бил насрочван преглед за деня, обозначен в призовката ...

Психиатрично освидетелстване

84. ... [Н]езависимо от големия брой съдебни дела, по които жалбоподателката е била страна, Съдът счита, че съдебните власти не са действали с дължимото усърдие. Следователно намесата при упражняването на правото ѝ на зачитане на нейния личен живот е била неоправдана.

**Оглед на местопре-
стъплението с пряката
помощ на заподозре-
ния**

▣ *Demiray v. Turkey*, 27308/95, 21 ноември 2000 г.

46. ... Съдът отбелязва, че властите със сигурност са били в състояние да оценят рисковете, произтичащи от огледа на твърдяното местоположение на въпросния таен оръжеен склад, дори и само заради чувствителността на положението в югоизточна Турция. Според представената от правителството скица, в момента на експлозията Ахмет Демирай е бил на един метър разстояние от оръжейния склад, докато двама от съпровождащите го жандармеристи са били на 30 метра и третият – на 50 метра, образувайки равностранен триъгълник, в центъра на който се е намирал оръжейният склад ... При липсата на обяснение от страна на правителството за причините да се действа по този начин, което неизбежно поражда сериозни съмнения, както и на данни за други мерки, взети за защита на Ахмет Демирай, Съдът може да заключи само, че компетентните власти са пропуснали да предприемат мерките, за които при разумна преценка е могло да се очаква, че ще защитят съпруга на жалбоподателката от риска, на който е бил изложен.

47. Ето защо Съдът смята, че държавата носи отговорност за смъртта му. Съответно в това отношение е налице нарушение на чл. 2 от Конвенцията.

**Контрол върху съоб-
щението**

▣ *Lydi v. Switzerland*, 12433/86, 15 юни 1992 г.

38. Съдът отбелязва, че при започването на предварително разследване срещу жалбоподателя на 15 март 1984 г. съдия-следователят от Районния съд на Лауфен е наредил и контролиране на телефонните му разговори ...

39. Няма съмнение, че подслушването на телефона е било намеса в личния живот и кореспонденцията на г-н Люди.

Подобна намеса не нарушава Конвенцията, ако съответства на изискванията на § 2 от чл. 8 ... Въпросната мярка се е основавала на чл. 171b и чл. 171c от Наказателно-процесуалния кодекс на Берн, които се прилагат ... дори в предварителната фаза на разследването, ако има основателна причина да се приеме, че предстои извършването на престъпления. Освен това мярката е целяла „предотвратяване на престъпления“ и Съдът няма никакво съмнение относно необходимостта ѝ в едно демократично общество.

▣ *Kopp v. Switzerland*, 23224/94, 25 март 1998 г.

73. Все пак Съдът съзира противоречие между ясният законодателен текст, който защитава професионалната тайна при контролиране на съобщенията на адвокат като трето лице, и прак-

тиката, възприета в настоящия случай. Макар юриспруденцията да е установила принципа – който освен това е и общоприет – че професионалната тайна покрива само отношенията между адвокатата и неговите клиенти, законът не сочи ясно как, при какви условия и от кого се прави разграничението между въпросите, които са конкретно свързани с адвокатската работа въз основа на упълномощаване от страна в дадено производство, и тези, които се отнасят до дейност, различна от адвокатската.

74. Преди всичко, на практика е меко казано учудващо тази задача да бъде възложена на длъжностно лице от правния отдел на пощенската служба, което е член на изпълнителната власт, без да има контрол от независим съдия, особено в чувствителната сфера на конфиденциалните отношения между адвокатата и неговите клиенти, които се отнасят пряко до правата на защитата.

75. Накратко, швейцарското право – писано или неписано – не урежда с достатъчна яснота обхвата и начина на упражняване на дискрецията на властите по въпроса. В резултат на това г-н Коф, в качеството му на адвокат, не се е ползвал от минималната степен на защита, изисквана от върховенството на закона в едно демократично общество. Следователно е налице нарушение на чл. 8.

 P.G. and J.H. v. the United Kingdom, 44787/98, 25 септември 2001 г.

Аудио и видео наблюдение

38. Тъй като тогава е отсъствал национален закон, който да регулира употребата на скрити подслушвателни устройства ..., в случая намесата не е била „в съответствие със закона“, както изисква чл. 8, § 2 от Конвенцията, и следователно е налице нарушение на чл. 8 ...

62. ... Според Съда няма съществена разлика, когато записващото устройство се ползва в полицейски помещения, без знанието или съгласието на засегнатото лице. Основополагащият принцип, че националният закон трябва да предоставя защита срещу произвол и злоупотреба при използването на техники за скрито наблюдение, се прилага в еднаква степен и в тази ситуация.

 Perry v. the United Kingdom, 63737/00, 17 юли 2003 г.

47. ... Съдията е открил нарушения що се отнася до съобразяването на полицията с §§ D.2.11, D.2.15 и D.2.16 от Практическият кодекс [касаещи изготвянето и ползването на видеозапис за разпознаване на лице], които са се изразявали основно в пропуската да се поиска съгласието на жалбоподателя за заснемането на видеофилма и пропуската той да бъде информиран за изготвянето на записа и употребата му при разпознаването, както и за собствените му права в това отношение (а именно да му се даде възможност да прегледа видеозаписа, да направи възражения по неговото съдържание и да бъде информиран за правото на адвокатата му да присъства, когато свидетелите

гледат видеофилма). В светлината на тези констатации на националните съдилища за Съда не остава друго, освен да заключи, че изпълнението на мярката в случая на жалбоподателя не е съответствало на изискванията на националния закон.

▣ *Van Vondel v. the Netherlands* (решение по допустимостта), 38258/03, 25 октомври 2007 г.

41. ... [Ж]жалбоподателят се оплаква от нарушение на правото му на личен живот, тъй като някои от неговите (телефонни) разговори с г-н Р. били записани от последния със записващи устройства, предоставени му от отдела за вътрешни разследвания на Националната полиция, който освен това давал на г-н Р. напътствия за естеството на разговорите, които да води с жалбоподателя ...

53. Въпреки че Съдът разбира практическите трудности за лице, на което разследващите органи не вярват – или то се страхува, че няма да му повярват – да докаже верността на показанията си пред същите тези органи, както и че поради това лицето може да се нуждае от техническа помощ пак от тези органи, той не може да приеме предоставянето на такъв вид помощ от властите да не се ръководи от правила, които да дават правни гаранции срещу произволни действия. Ето защо Съдът е на мнение, че по отношение на намесата, от която се оплаква жалбоподателят, той е бил лишен от минималната степен на закрила, на която е имал право по силата на върховенството на закона в едно демократично общество.

54. В светлината на изложеното Съдът намира, че въпросната намеса не е била „в съответствие със закона“. Тази констатация е достатъчна на Съда за да приеме, че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

▣ *Vykov v. Russia* [GC], 4378/02, 10 март 2009 г.

77. ... Правителството поддържа, че съществуващите нормативни актове относно подслушването на телефонни не са приложими спрямо радиопредавателите и не могат да бъдат прилагани по аналогия. Точно обратното – то подчертава различията между двете средства, като посочва, че за използването на радиопредавател не е необходимо съдебно разрешение, защото тази технология е извън приложното поле на съществуващите нормативни разпоредби. Така правителството смята, че ползването на технология за подслушване, която не е сред изброените в чл. 8 от Закона за оперативно-издирвателните дейности, не е подчинено на наложените от него формални изисквания.

78. Според константната практика на Съда, когато става въпрос за прехващане на съобщения за целите на полицейско разследване, „законът трябва да е достатъчно ясен във формулировките си, за да дава на гражданите адекватни указания при какви обстоятелства и условия държавните власти имат право да прибегват до подобна тайна и потенциално опасна намеса в правото на зачитане на личния живот и кореспонденцията“ ...

79. Според Съда тези принципи са напълно приложими и към употребата на радиопредаватели, която по своето естество и степента на намеса фактически е идентична с телефонното подслушване.

80. В настоящия случай жалбоподателят е имал на разположение много малко гаранции – ако въобще ги е имал – в процедурата, в която е било разпоредено и извършено подслушването на разговора му с В. По-конкретно, законовата дискреция на властите да разпоредят подслушването не е била подчинена на каквито и да било условия, а обхватът и начинът на упражняването ѝ не са били дефинирани; не са били предвидени и никакви други точно определени гаранции. При липсата на конкретни защитни норми Съдът не е убеден от аргумента на правителството, че горните изисквания са задоволени с възможността жалбоподателят да потърси по съдебен ред обявяването на „оперативния експеримент“ за незаконосъобразен и да поиска изключване на резултатите му от доказателствата по делото като незаконно получени.

81. От това следва, че при липсата на специфична и детайлизирана нормативна уредба, употребата на посочената техника за наблюдение като част от „оперативен експеримент“ не е била придружена от гаранции срещу различни евентуални злоупотреби. Следователно е било възможно произволното ѝ използване и тя е била несъвместима с изискването за законност.

82. Съдът стига до заключение, че намесата в правото на жалбоподателя на зачитане на личния му живот не е била „в съответствие със закона“, както изисква чл. 8, § 2 от Конвенцията.

 Lbdi v. Switzerland, 12433/86, 15 юни 1992 г.

40. ... [В] настоящия случай ползването на служител под прикритие не е засегнало личния живот по смисъла на чл. 8 нито саму по себе си, нито в комбинация с подслушването на телефона ... Действията на Тони са били извършени в контекста на сделка, отнасяща се до 5 кг кокаин. Кантоналните власти, които са били предупредени от немската полиция, са подбрали заклет служител за инфилтриране в смятаната от тях за широка мрежа от трафиканти, възнамеряващи да продадат това количество наркотици в Швейцария. Операцията е имала за цел дилърите да бъдат задържани при предаването на наркотиците. Вследствие на това Тони се е свързал с жалбоподателя, който е казал, че е готов да му продаде 2 кг кокаин на стойност 200 000 швейцарски франка ... Следователно от този момент нататък г-н Люди трябва да е бил наясно, че се ангажира в престъпно деяние, наказуемо според чл. 19 от Закона за наркотиците, и че като последица от това поема риска да попадне на полицейски служител под прикритие, който има задачата да го разкрие.

 Teixeira de Castro v. Portugal, 25829/94, 9 юни 1998 г.

37. Съдът отбелязва на първо място, че настоящият спор се различава от делото *Lbdi v. Switzerland* ..., където въпросният

Служители под прикритие

служител на полицията се е заклел, съдия-следователят е бил наясно с мисията му и швейцарските власти, информирани от немската полиция, са започнали предварително разследване. Ролята на полицейския служител се е ограничавала до действията му като агент под прикритие.

38. В настоящия случай ... правителството не твърди намесата на служителите да е била осъществена като част от операция срещу трафик на наркотици, разпоредена и наблюдавана от съдия. Също така не личи компетентните власти да са имали достатъчно основание да подозират, че г-н Тейшейра де Кастро е трафикант на наркотици; напротив, той е бил с чисто съдебно минало и срещу него не е било започвано предварително разследване. В действителност той е бил непознат на полицейските служители, които са влезли във връзка с него чрез посредничеството на В. С. и Ф. О. ...

Освен това наркотиците не са били в дома на жалбоподателя; той ги е получил от трето лице, което на свой ред ги е получило от друго лице ... Нито пък решението на Върховния съд ... сочи при задържането на жалбоподателя той да е притежавал повече наркотици от поисканото му от полицейските служители количество, така че да е превишил това, което е бил подбуден от полицията да извърши. Няма доказателства в подкрепа на аргумента на правителството, че жалбоподателят е бил предразположен към извършване на престъпления. Необходимият извод от тези обстоятелства е, че двамата полицейски служители не са се ограничили да разследват престъпната дейност на г-н Тейшейра де Кастро по един пасивен по съществото си начин, а са упражнили такова въздействие, че да подбудят извършването на престъплението.

И накрая Съдът отбелязва, че в решенията си националните съдилища са посочили, че са осъдили жалбоподателя главно въз основа на показанията на двамата полицейски служители.

39. В светлината на всички тези съображения Съдът стига до заключение, че действията на двамата полицейски служители са превишили тези на агенти под прикритие, защото те са провокирали престъплението и нищо не дава основание да се предположи, че то би било извършено, ако не се бяха намесили. Тази намеса и употребата ѝ в оспореното наказателно производство са означавали, че още от самото начало жалбоподателят категорично е бил лишен от справедлив съдебен процес. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1.

▣ *Calabro v. Italy* (решение по допустимостта), 59895/00, 21 март 2002 г.

2. ... Съдът отбелязва обаче, че настоящият случай се различава от *Teixeira de Castro* ... В настоящия случай ... агентът под прикритие само е обявил, че е готов да внесе и продаде много големи количества наркотици ... [Т]огава жалбоподателят по своя воля се е свързал с Юрген, платил му е известна сума пари и е организирал среща, за да приеме доставката на 46 кг кокаин.

По този начин той е показал, че е замесен в международна организация за трафик на наркотици.

Освен това, както Съдът отбеляза току-що, показанията на агента под прикритие не са били решаващ фактор за осъждането на жалбоподателя ... Също така, в производството пред Наказателния съд на Милано на жалбоподателя е била предоставена възможност да зададе въпроси на другите полицейски служители, които са взели участие в разследването, и да изясни естеството на полицейската операция, довела до задържането му, и приложените процедури.

При тези обстоятелства не може да се заключи, че с действията си Юрген го е подбудил към извършване на престъпление или че иначе престъплението не би било извършено. Следователно Съдът намира, че Юрген не е преминал границите на ролята си на агент под прикритие ..., поради което жалбоподателят не е бил лишен от справедлив съдебен процес.

▣ *Ramanauskas v. Lithuania* [GC], 74420/01, 5 февруари 2008 г.

63. ... Националните власти не могат да бъдат освободени от отговорността си за действията на полицейски служители просто с аргумента, че те са действали „в качеството си на частни лица“, макар да са изпълнявали полицейски функции. Поемането на отговорност от властите е особено важно, тъй като началната фаза на операцията ... се е развила при липсата на законова рамка или разрешение от съда. При това чрез даването на разрешение за използване на модела и освобождаването на А.З. от наказателна отговорност властите са легализирали предварителната фаза *ex post facto* и са ползвали нейните резултати.

64. Не е дадено задоволително обяснение и относно причините или личните мотиви на А.З. да се свърже с жалбоподателя по своя инициатива, без да отнесе въпроса до висшестоящите си, или относно причините той да не бъде преследван наказателно за действията му през предварителната фаза ...

65. От това следва, че действията на А.З. и В.С. преди даването на разрешение за модела ангажират отговорността на литовските власти по Конвенцията ...

67. За да установи дали А.З. и В.С. са се ограничили до „пасивно по съществуването си разследване на престъпна дейност“, Съдът трябва да вземе предвид следните съображения. Първо, няма доказателства жалбоподателят да е извършвал престъпления преди това, и по-специално такива, свързани с корупция. Второ, според записите от телефонните разговори всички срещи между него и А.З. са били инициирани от последния ... [Ч]рез установения по инициатива на А.З. и В.С. контакт жалбоподателят изглежда е бил подложен от тяхна страна на настоятелно подтикване към извършване на престъпни деяния, въпреки че не са съществували обективни доказателства – освен слухове – да е имал намерения да предприема подобна дейност.

68. Тези съображения са достатъчни на Съда за да заключи, че действията на въпросните индивиди са преминали границата на простото пасивно разследване на съществуваща престъпна дейност.

▣ *Miliniene v. Lithuania*, 74355/01, 24 юни 2008 г.

37. ... Не са съществували доказателства по-рано жалбоподателката да е извършвала някакви престъпления, и по-специално такива, свързани с корупция. В случая обаче инициативата е била подета от частно лице – С.Ш. – който, като разбрал, че жалбоподателката ще иска подкуп за постигане на благоприятен резултат по неговото дело, се оплакал на полицията. След това полицията се е обърнала към заместник главния прокурор, който е разрешил и е водил по-нататъшното разследване в правната рамка на модел за симулация на престъпно поведение, като е предоставил на С.Ш. имунитет срещу наказателно преследване в замяна на осигуряването на доказателства срещу заподозряната като извършителка.

38. Доколкото С.Ш. е имал полицейска подкрепа да предложи на жалбоподателката значителни финансови стимули и е получил технически средства за запис на разговорите с нея, е ясно, че полицията е повлияла върху хода на събитията. Съдът обаче не намира, че тази роля на полицията е съставлявала злоупотреба, предвид нейното задължение да проверява оплаквания срещу престъпления и важноста да се осуети корозирация ефект на съдебната корупция върху върховенството на закона в едно демократично общество. Той също така не намира, че ролята на полицията е била решаващият фактор. Решаващият фактор е бил поведението на С.Ш. и на жалбоподателката. В тази степен Съдът приема, че като се вземе предвид всичко, по-скоро може да се каже, че полицията „се е присъединила“ към престъпната дейност, отколкото че я е инициирала. Така действията ѝ са останали в границите на работа под прикритие, а не работа на агенти-провокатори, при която би било възможно нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Задължение да се предоставя информация

▣ *Funke v. France*, 10828/84, 25 февруари 1993 г.

44. Съдът отбелязва, че митническите органи са предприели действия за осъждането на г-н Функе, за да получат определени документи, за които са вярвали че съществуват, без да бъдат сигурни. Тъй като не са били в състояние или не са искали да се сдобият с тях по друг начин, те са се опитали да принудят жалбоподателя сам да предостави доказателства за нарушенията, които са твърдели, че е извършил. Специфичните особености на митническото законодателство ... не могат да оправдаят такова посегателство върху правото, което всеки има „при наличието на наказателно обвинение“ в автономния смисъл на този израз в чл. 6, ... да запази мълчание и да не допринася за собственото си уличаване.

📖 *Z v. Finland*, 22009/93, 25 февруари 1997 г.

102. ... Предметът на доказване се е свеждал изключително до установяване чрез медицинските консултанти [на жалбоподателката] кога Х е узнал или е имал причина да подозира, че е заразен с ХИВ. Към онзи момент показанията им са могли да бъдат от решаващо значение за въпроса дали Х е бил виновен само за сексуални престъпления или освен това и за по-сериозното престъпление опит за непредумишлено убийство във връзка с две други престъпления, извършени преди 19 март 1992 г., когато са станали достъпни положителните резултати от ХИВ теста ...

103. ... [С]поред относимото финландско право, на медицинските консултанти на жалбоподателката е могло да бъде разпорежено да дадат показания за нея, без нейното информирано съгласие, само при много ограничени обстоятелства, а именно във връзка с разследването и повдигането на обвинения за сериозни престъпления, наказуеми с лишаване от свобода за срок най-малко шест години ... Тъй като те са отказали да свидетелстват пред полицията, последната е трябвало да получи разрешение от съдебен орган (градския съд), за да ги изслуша като свидетели ... Изслушването е било проведено при закрити врати пред градския съд, който предварително е разпоредил съдебното досие, включително протоколите със свидетелските показания, да остане конфиденциално... Всички участници в производството са били длъжни да третират информацията като конфиденциална. Нарушаването на това тяхно задължение е могло да доведе до гражданска и/или наказателна отговорност според финландското право ...

По този начин намесата в личния и семеен живот на жалбоподателката, до която са довели оспорените разпореждания, е била подложена на сериозни ограничения и е била съпроводена от ефективни и достатъчни гаранции срещу злоупотреба ...

105. ... Съдът намира, че различните разпореждания, изискващи от медицинските консултанти на жалбоподателката да свидетелстват, са били подкрепени от относими и достатъчни съображения, съответстващи на едно надделяващо изискване в интерес на преследваните легитимни цели. Той е убеден и в наличието на разумно отношение на пропорционалност между тези мерки и целите им. Съответно не е налице нарушение на чл. 8 ...

📖 *Seroves v. France*, 20225/92, 20 октомври 1997 г.

47. ... Разбираемо е жалбоподателят да се е страхувал, че част от показанията, които може да му се наложи да даде пред съдия-следователя, биха били самоуличаващи. Така за него би било допустимо да откаже да отговори на въпроси на съдията, които биха могли да го поведат в тази посока.

Въпреки това, от подписаните от жалбоподателя протоколи за разпит се вижда, че още в самото начало той е отказал да положи

клетва. Клетвата обаче е тържествен акт, с който въпросното лице се задължава, според чл. 103 от Наказателно-процесуалния кодекс, да каже „цялата истина и само истината“. Задължението на свидетеля да положи клетва и санкциите, които се налагат при отказ да го стори, включват известна степен на принуда, но нейният замисъл е да гарантира достоверността на дадените пред съдията показания, а не да наложи на свидетелите да дават показания.

С други думи, наложените на г-н Сервес глоби не са съставлявали мярка, която да го принуди да се самоулича, тъй като са били наложени преди изобщо да възникне такава опасност.

▣ *Tirado Ortiz and Lozano Martın v. Spain* (решение по допустимостта), 43486/98, 22 юни 1999 г.

2. ... Съдът обаче смята, че испанските правни разпоредби в тази област са били вдъхновени от грижата и нуждата да се защити обществото, и по-специално да се гарантира безопасността по пътищата и да се запази здравето на другите. Така принудителното изследване на нивото на алкохол може да се разглежда като съставляващо нарушение на личния живот на жалбоподателите по смисъла на чл. 8, § 1 от Конвенцията, но на него може да се погледне и като на необходимо за предотвратяването на престъпления и за защитата на правата и свободите на другите. Следователно тази част от жалбата трябва да се отхвърли като явно неоснователна ...

▣ *Weh v. Austria*, 38544/97, 8 April 2004

54. Нищо не показва жалбоподателят да е бил „съществено засегнат“, така че да бъде считан за „обвинен“ – в автономния смисъл на това понятие по чл. 6, § 1 – в нарушението шофиране с превишена скорост ... От него се е изисквало да даде информация единствено в качеството му на регистриран собственик на колата. Освен това се е искало да установи само един прост факт – кой е управлявал автомобила, а този факт сам по себе си не е самоличаващ.

55. В допълнение Съдът отбелязва, макар и този елемент да не е решаващ сам по себе си, че жалбоподателят не е отказал да даде информация, а се е оправдал, като е съобщил на властите, че в съответния момент трето лице е управлявало колата. Бил е наказан съгласно чл. 103, ал. 2 от Закона за моторните превозни средства само поради това, че е дал неточна информация, тъй като не е посочил пълния адрес на третото лице. Той изобщо не е твърдял – нито в хода на националното производство, нито пред Съда – че по време на нарушението сам е управлявал колата.

56. В настоящия случай Съдът ... намира за далечна и хипотетична връзката между задължението на жалбоподателя по чл. 103, ал. 2 от Закона за моторните превозни средства да разкрие водача на автомобила му и възможното наказателно производство за превишена скорост срещу него. Без достатъчно

конкретна връзка с това наказателно производство обаче, използването на правомощия за принуда (а именно налагането на глоба), за да се получи информация, не повдига въпрос относно правото на жалбоподателя да запази мълчание и да не се самоуличава.

📄 *O'Halloran and Francis v. the United Kingdom* [GC], 15809/02 и 25624/02, 29 юни 2007 г.

57. ... [П]ринудата е била упражнена в контекста на чл. 172 от Закона за движението по пътищата, който налага на регистрирания притежател на превозно средство конкретното задължение при определени обстоятелства да предостави информация за управлявалото го лице ... Може да се смята, че лицата, които са избрали да притежават и управляват автомобили, са приели определени отговорности и задължения като част от нормативния режим на моторните превозни средства, а съгласно законодателството на Обединеното кралство тези отговорности включват, в случай на подозрение за извършване на пътнотранспортно нарушение, задължението властите да бъдат информирани за самоличността на лицето, шофирало в съответния момент.

58. Друг аспект на употребената в разглежданите случаи принуда е ограниченото естество на проверката, която полицията може да предприеме. Чл. 172 (2) (а) се прилага само когато се твърди, че водачът на превозното средство е извършил нарушение, и дава право на полицията да изисква информация само „относно самоличността на водача“. Освен това ... чл. 172 не позволява продължителен разпит за факти, за които се твърди, че сочат на престъпление, и наказанието за отказ да се отговори е „умерено и не е свързано с лишаване от свобода“.

59. ... В случаите, когато се прилагат принудителните мерки по чл. 172 от закона от 1988 г., Съдът отбелязва, че съгласно чл. 172 (4) не е налице нарушение по чл. 172 (2) (а), ако притежателят на автомобила докаже, че не знае и при полагане на разумна грижа не би могъл да знае кой го е управлявал. Отговорността за нарушението следователно не е обективна и рискът от неверни признания е пренебрежим.

60. Що се отнася до използването на информацията в случая, заявлението на г-н О'Халоран, че той е управлявал колата си, е било прието като доказателство по силата на чл. 12 (1) от Закона за нарушителите на правилата за движение по пътищата от 1988 г. ... и съответно той е бил осъден за шофиране с превишена скорост ... За обвинението е останало да докаже престъплението извън разумно съмнение в рамките на обикновено производство, което включва гаранции срещу употребата на ненадеждни доказателства и на доказателства, получени чрез принуда или по друг нереден начин (но не включва оспорване на допустимостта на заявленията по чл. 172), а от своя страна подсъдимият е имал възможност да даде обяснения и да призовава свидетели, ако желае. И отново ... самоличността на водача е само един

елемент на престъплението шофиране с превишена скорост и в основното производство не се стига до осъждане единствено вследствие на информацията, получена по силата на чл. 172 (2) (а).

61. Тъй като г-н Франсис е отказал да даде сведения, те не са могли да бъдат използвани в основното производство и в действителност такова производство не е било проведено. Не е възникнал въпросът за употребата на изявленията в наказателното производство, тъй като отказът да даде сведения не е бил използван като доказателство, а е съставлявал самото престъпление ...

62. С оглед на всички обстоятелства в случая, включително специфичното естество на въпросния нормативен режим и ограничената информация, която се е изисквала със съобщението по чл. 172 от Закона за движението по пътищата, Съдът намира, че същността на правото на жалбоподателите да запазят мълчание и да не се самоуличават не е била накърнена.

▣ *Voskuil v. the Netherlands*, 64752/01, 22 ноември 2007 г.

66. ... [О]т жалбоподателя е било поискано да разкрие източника си по две причини: първо, за да се опази почтеността на амстердамската полиция, и второ, за да се осигури справедлив процес за обвиняемия.

67. Съдът не вижда необходимост по този повод да разгледа въпроса дали при някакви условия задължението на една договаряща държава да осигури справедлив процес може да оправдае принуждаването на журналист да разкрие източника си. Каквото и да е било потенциалното значение в наказателното производство на информацията, която апелативният съд се е опитал да получи от жалбоподателя, нищо не е пречело на този съд да разгледа по същество обвиненията срещу тримата подсъдими; той явно е бил в състояние да замести сведенията, с които е пробвал да се сдобие от жалбоподателя, с показанията на други свидетели ... Ето защо този посочен мотив за оспорената намеса не е релевантен.

Задължения във връзка с личната сфера, отнасящи се до събраните доказателства

▣ *Z v. Finland*, 22009/93, 25 февруари 1997 г.

111. Що се отнася до оплакването, че въпросните медицински данни ще станат обществено достъпни от 2002 г. нататък, Съдът отбелязва, че определеният от съда десетгодишен срок, в който документите по делото да останат конфиденциални, не е бил съобразен с желанията или интересите на страните в производството, които единодушно са искали да бъде определен по-дълъг срок ...

112. Съдът не е убеден, че като са определили срок от десет години, националните съдилища са отдали достатъчно значение на интересите на жалбоподателката. Не бива да се забравя, че с предоставянето на въпросната информация по делото без нейното съгласие жалбоподателката вече е била подложена на

сериозна намеса в правото ѝ на зачитане на личния и семейния живот. Допълнителната намеса, която тя би претърпяла ако медицинската информация стане обществено достояние след десет години, не е обоснована със съображения, за които може да се приеме, че са достатъчни за да натежат спрямо интереса ѝ данните да останат конфиденциални по-дълго време. Ако бъде изпълнено, решението на съда материалите да станат достъпни още през 2002 г. ще съставлява непропорционална намеса в правото на жалбоподателката на зачитане на личния и семейния ѝ живот, в нарушение на чл. 8 ...

 Panteleyenko v. Ukraine, 11901/02, 29 юни 2006 г.

57. В настоящия случай националният съд е изискал и получил от психиатрична болница конфиденциална информация, отнасяща се до психичното състояние на жалбоподателя и съответното лечение. След това информацията е била разкрита от съдията пред страните по делото и други лица, присъствали в съдебната зала в открито съдебно заседание.

58. Съдът намира, че тези подробности несъмнено са представлявали данни, отнасящи се до „личния живот“ на жалбоподателя, и че спорната мярка е довела до разширяване на кръга лица, запознати с тях. Следователно предприетите от съда мерки са съставлявали намеса в правата на жалбоподателя, гарантирани от чл. 8 на Конвенцията ...

61. Следва да се отбележи, че при разглеждането на делото апелативният съд е стигнал до извода, че начинът, по който първоинстанционният съдия е третирали личните данни на жалбоподателя, не е съответствал на специалния режим относно събирането, запазването, ползването и разпространяването на психиатрични данни ... Освен това Съдът отбелязва, че въпросните подробности са били негодни да повлияят върху изхода на делото (т.е. установяването дали спорното изявление е било направено и преценката дали то е било клеветническо; сравни за разлика от това *Z v. Finland* ...), поради което искането на Новозаводския съд е било излишно, тъй като информацията не е била „важна за предварителна проверка, досъдебно разследване или съдебен процес“, и следователно е било незаконно от гледна точка на чл. 6 от Закона за психиатрична медицинска помощ от 2000 г.

62. По изложените съображения Съдът намира, че в това отношение е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

 Van der Velden v. the Netherlands (решение по допустимостта), 29514/05, 7 декември 2006 г.

2. ... Що се отнася до запазването на клетъчния материал и изготвения впоследствие ДНК профил, Съдът ... смята, че с оглед на възможната бъдеща употреба специално на клетъчния материал, систематичното му запазване излиза извън обхвата на неутралните идентифициращи белези, като например пръстовите отпечатащи, и е достатъчно засягащо, за да представлява

Запазване на доказателства след приключване на разследването/на действията по повдигане и поддържане на обвинението

намеса в правото на зачитане на личния живот, закрепено в чл. 8, § 1 от Конвенцията ...

На следващо място, Съдът не вижда проблем да приеме, че съставянето и запазването на ДНК профил е обслужвало легитимните цели предотвратяване на престъпления и защита на правата и свободите на другите. Това не се променя от факта, че ДНК не е изиграла роля при разследването и съдебното разглеждане на престъпленията, извършени от жалбоподателя. Съдът не смята за неразумно налагането на задължение за подлагане на ДНК изследвания на всички лица, осъдени за престъпления с определена тежест. Не е неразумно също така евентуални изключения от общото правило, които все пак са счети за необходими, да бъдат формулирани възможно най-тясно, за да се избегне несигурността.

И накрая, Съдът е на мнение, че мерките могат да бъдат приети за „необходими в едно демократично общество“. В този контекст той отбелязва на първо място, че не може да има съмнение относно съществения принос на регистрираните ДНК данни в правоприлагането през последните години. На второ място следва да се отбележи, че въпросната намеса е била сравнително лека и в същото време жалбоподателят може да извлече определена полза от включването на неговия ДНК профил в националната база данни, защото така може бързо да отпадне от списъка на лицата, заподозрени в извършването на престъпления, при чието разследване е бил намерен материал, съдържащ ДНК.

▣ *S. and Marper v. the United Kingdom* [GC], 30562/04 и 30566/04, 4 декември 2008 г.

113. В настоящия случай пръстовите отпечатащи и клетъчните образци са били взети от жалбоподателите – съответно ДНК профилите им са били получени – в контекста на наказателно производство, проведено по подозрение в опит за грабеж срещу първия жалбоподател и тормоз на партньора срещу втория жалбоподател. Данните са били запазени по силата на законодателство, което допуска тяхното безсрочно съхраняване, независимо че първият е бил оправдан, а по отношение на втория наказателното производство е било прекратено ...

118. ... Материалът може да се запази без оглед на естеството или тежестта на престъплението, в което лицето е било заподозряно първоначално, или на възрастта на заподозрения; пръстови отпечатащи и образци могат да се вземат – и след това да се запазят – от лице на всяка възраст, задържано във връзка с подлежащо на регистриране престъпление, т. е. и при леки или ненаказуеми с лишаване от свобода престъпления. Запазването не е ограничено във времето; материалът се запазва за неопределено време, каквито и да са естеството или тежестта на престъплението, в което лицето е било заподозряно. Освен това съществуват само ограничени възможности за оправданото лице да изиска заличаване на данните от националната база или унищожаване на материалите ...; по-специално, не е предвиден

независим контрол по въпроса дали запазването е оправдано с оглед на определени критерии като тежест на престъплението, предишни задържания, степен на подозрението и други особени обстоятелства ...

121. ... Съдът ... отново напомня, че простото запазване и съхраняване на лични данни от страна на държавните власти следва да се разглежда като оказващо пряко въздействие върху интересите на засегнатото лице, свързани с личния живот, без значение как са получени тези данни и дали ще бъдат ползвани по-нататък ...

122. ... Вярно е, че запазването на личните данни на жалбоподателите не може да се приравнява на изразяване на подозрения. Въпреки това усещането им, че не са третираны като невинни, се усилва от факта, че данните им се съхраняват безсрочно, също както и тези на осъжданите, докато данните на лица, които никога не са били заподозрени в престъпление, трябва да се унищожават ...

124. ... [3] запазването на данни за неосъждани лица може да е особено вредно за непълнолетните, какъвто е първият жалбоподател, като се има предвид тяхното особено положение и значението на развитието им и интеграцията им в обществото ... Съдът смята, че трябва да се обръща особено внимание на защитата на непълнолетните срещу вреди, причинени от запазването на личните им данни след тяхното оправдаване. Съдът споделя мнението на Съвета Нюфийлд относно въздействието, което оказва върху младите безсрочното запазване на техния ДНК материал, и отбелязва загрижеността на съвета, че прилаганите политики са довели до свръхпредставеност в базата данни на младежта и етническите малцинства, без съответните лица да са били осъждани за каквото и да било престъпление ...

125. В заключение Съдът намира, че бланкетният и недиференциран характер на правомощието да се запазват пръстови отпечатъци, клетъчни образци и ДНК профили на заподозрени, но неосъждани лица, както е в случая на жалбоподателите, не постига справедлив баланс между конкуриращите публични и частни интереси, и че ответната държава е превишила допустимата свобода на преценка в това отношение. Следователно въпросното запазване съставлява непропорционална намеса в правото на жалбоподателите на зачитане на личния живот и не може да се приеме за необходимо в едно демократично общество.

Разпит

 John Murray v. the United Kingdom, 18731/91, 8 февруари 1996 г.

Право на адвокатска помощ

66. ... [П]о силата на Разпореждането [за доказателствата в наказателния процес], в началото на полицейския разпит обвиняемият се сблъсква с фундаментална дилема, отнасяща се до защитата му. Ако избере да не дава обяснения, от това могат да се направят неблагоприятни за него изводи в съответствие

с нормите на Разпореждането. От друга страна, ако по време на разпита обвиняемият реши да наруши мълчанието си, той е изправен пред риска да навреди на защитата си, без непременно да избегне възможността да бъдат направени изводи против него.

При такива условия понятието за справедливост, залегнало в чл. 6 ..., изисква обвиняемият да може да се ползва от адвокатска помощ още в началните етапи на полицейския разпит. Да се откаже достъп до адвокат в първите 48 часа от полицейския разпит в ситуация, при която правото на защита може да бъде накърнено непоправимо, е несъвместимо с правата на обвиняемия по чл. 6, независимо какво е оправданието за подобен отказ. ...

68. Вярно е посоченото от правителството, че когато на жалбоподателя е била дадена възможност да се консултира със своя адвокат, той е бил посъветван да продължи да пази мълчание, както и че по време на съдебния процес е избрал да не дава обяснения и да не иска призоваване на свидетели. Съдът обаче няма за задача да прави предположения как жалбоподателят би реагирал или какво би бил посъветван, ако достъпът до адвокат не беше отказан в този първоначален период. При съществуващото положение на нещата, несъмнено жалбоподателят е бил пряко засегнат от отказания достъп и произтичащата от това намеса в правата на защитата. Заключение на Съда относно изводите, които са били направени, не променя това ...

70. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1, във връзка с § 3 (с) ... от Конвенцията, що се отнася до отказания на жалбоподателя достъп до адвокат в първите 48 часа от полицейското му задържане.

▣ *Brennan v. the United Kingdom*, 39846/98, 16 октомври 2001 г.

47. ... [С]лед въпросния 24-часов период, на жалбоподателя вече не е бил отказван достъп до адвоката му. Фактът, че адвокатът е отишъл да види клиента си още един ден по-късно, не се дължи на каквато и да било мярка, наложена от властите ...

48. ... [В] хода на разпита на жалбоподателя от полицията по време на 24-те часа, през които не е имал достъп до адвокат, той не е признал уличаващи го обстоятелства. Първите си признания е направил при разпита на 22 октомври 1990 г. следобед, когато вече не му е бил отказван достъп до адвокат. В случая от изявленията на жалбоподателя или от отказа му да говори не са били направени и никакви изводи, както е било по делото *John Murray* ... Същината на оплакванията на жалбоподателя не е в това, че му е бил отказан достъп до правен съвет, който да го улесни в избора дали да мълчи или да отговаря при полицейския разпит, а по-скоро в това, че той е направил уличаващи го изявления след изтичането на 24-часовия период, но преди да дойде адвокатът му ... Следователно Съдът не е убеден, че при конкретните обстоятелства отказаният достъп до адвокат в този първоначален период може да се разглежда като накърняващ правата на жалбоподателя по чл. 6, § 1 или § 3 (с) от Конвенцията.

☞ *Цалан v. Turkey* [GC], 46221/99, 12 май 2005 г.

131. Голямото отделение не вижда причина да не се съгласи с констатацията на отделението, че липсата на достъп до адвокат по време на задържането на жалбоподателя от полицията е засегнала неблагоприятно правото му на защита. Голямото отделение споделя цитираните по-долу мотиви на отделението:

... В настоящия случай жалбоподателят е бил разпитван от силите за сигурност, от прокурор и от съдия от Съда за национална сигурност по време на почти седемдневното му полицейско задържане в Турция между 16 февруари 1999 г. и 23 февруари 1999 г. В този период той не е получил помощта на адвокат и е направил няколко самоуличаващи изявления, които след това са станали ключови елементи от обвинителния акт и от доводите на обвинението, както и главен фактор, допринесъл за осъждането му.

... По въпроса дали жалбоподателят се е отказал от правото си да се съветва с адвокат Съдът отбелязва, че на следващия ден след задържането му неговият адвокат в Турция г-н Феридюн Челик (вече притежаващ валидно пълномощно) е поискал разрешение да го посети. Членове на силите за сигурност обаче са попречили на г-н Челик да пътува. Освен това на 22 февруари 1999 г. шестнадесет адвокати, ангажирани от семейството на жалбоподателя, са поискали от Съда за национална сигурност разрешение да посетят жалбоподателя, но властите са отклонили молбата им на 23 февруари 1999 г.

... При тези обстоятелства Съдът е на мнение, че да се откаже достъп до адвокат за толкова дълъг период от време и в ситуация, при която е напълно възможно правата на защитата да бъдат накърнени непоправимо, е в ущърб на въпросните права, които обвиняемият има по силата на чл. 6 ..."

☞ *Salduz v. Turkey* [GC], 36391/02, 27 ноември 2008 г.

54. ... Съдът подчертава значимостта на досъдебната фаза за подготовката на наказателното производство, тъй като доказателствата, събрани в тази фаза, определят рамката, в която повдигнатото обвинение ще се разглежда по време на съдебния процес ... Едновременно с това, в тази фаза на производството обвиняемият често е в особено уязвимо положение, чийто ефект се усилва и от тенденцията наказателнопроцесуалното законодателство да става все по-сложно, особено що се отнася до правилата за събиране и използване на доказателствата. В повечето случаи тази особена уязвимост може да бъде компенсирана адекватно само от помощта на адвокат, чиято задача, наред с всичко останало, е да съдейства за зачитане на правото на обвиняемия да не се самоуличава. Това право предполага обвинението в наказателното производство да се стреми да обоснове тезата си без да прибегва до доказателства, получени чрез принуда или натиск, против волята на обвиняемия ... Ранният достъп до адвокат е част от процедурните гаранции, на които Съдът обръща особено внимание при проверката дали едно производство е накърнило самата същност на правото на обвиняемия да не се самоуличава ... В тази връзка Съдът отбелязва и препоръките на Европейския комитет за предотвратяване на

изтезанията ..., който многократно е подчертавал, че правото на задържания на достъп до правен съвет е основна гаранция срещу малтретиране. Всяко изключение от ползването на това право следва да бъде ясно очертано, а прилагането му – строго ограничено по време. Тези принципи са особено важни в случаите на сериозни обвинения, тъй като именно при вероятност за налагане на най-тежките наказания зачитането на правото на справедлив процес трябва да бъде гарантирано в най-голямата възможна степен от демократичните общества.

55. На този фон Съдът намира, че за да остане правото на справедлив процес достатъчно „практическо и ефективно“..., чл. 6, §1 изисква по правило достъпът до адвокат да бъде осигурен още при първия разпит на заподозрения от полицията, освен ако в светлината на конкретните обстоятелства във всеки отделен случай е доказано, че са налице причини, които правят ограничаването на това право наложително. Дори когато такива причини могат по изключение да оправдаят отказа на достъп до адвокат, подобно ограничение – каквото и да е основанието му – не трябва неоправдано да накърнява правата на обвиняемия по чл. 6 ... По принцип правата на защитата ще бъдат нарушени непоправимо, ако уличаващи обяснения, дадени при проведен без достъп до адвокат полицейски разпит, бъдат използвани за обосноваване на осъждането.

 Panovits v. Cyprus, 4268/04, 11 декември 2008 г.

67. Съдът отбелязва, че по времето на събитията жалбоподателят е бил 17-годишен ...

68. ... Съдът смята, че с оглед на уязвимостта на един непълнолетен обвиняем и на неравностойното положение, в което той се намира поради самото естество на наказателното производство, отказ от важно право по чл. 6, направен от него или от негово име, може да се приеме само ако е изразен по недвусмислен начин, след като властите са предприели всички разумни стъпки, за да гарантират, че обвиняемият е напълно наясно с правата си и е в състояние да прецени, доколкото е възможно, последиците от своето поведение ...

70. ... [O]тношението на властите към жалбоподателя е варирано от третирането му като непълнолетен, поради което те са се обърнали към баща му, за да обяснят сериозността на случая и да опишат наличните доказателства срещу жалбоподателя, до подхождането към него като към лице, годно да бъде разпитвано в отсъствието на възрастен, натоварен с грижите за него, без да го информират за правото му да се посъветва с адвокат преди да даде каквито и да било обяснения. Преди разпита нито жалбоподателят, нито баща му са били информирани адекватно за правото на жалбоподателя да бъде представляван от адвокат. Освен това бащата на жалбоподателя не е бил поканен да го придружи при първоначалния му разпит, нито пък някое друго лице, което би било в състояние да му помогне да разбере процедурите. Самият жалбоподател не е бил уведомен, че може да се срещне с адвокат преди да каже каквото и да било пред полицията и преди да даде писмени обяснения.

71. С оглед на изложеното и предвид възрастта на жалбоподателя, Съдът не смята за вероятно той да е бил наясно, че има право да бъде представляван от адвокат, преди да направи каквото и да било изявление пред полицията. Освен това, при липсата на подпомагане от адвокат или от възрастен, натоварен с грижите за него, не е било вероятно също така той да може разумно да прецени последиците от пристъпването към разпит без помощта на адвокат в наказателно производство, в което се разследва убийство ...

72. ... [П]речките пред ефективното упражняване на правото на защита биха могли да бъдат преодолени, ако националните власти, съзнавайки трудностите за жалбоподателя, бяха проявили активност да осигурят той да разбере, че може да поиска адвокат, ако е необходимо и назначен безплатно ... При тези обстоятелства възприетият от властите пасивен подход е бил явно недостатъчен за изпълнение на позитивното им задължение да предоставят на жалбоподателя необходимата информация, която би му дала възможност за достъп до представителство от адвокат.

73. В съответствие с това Съдът намира, че непредоставянето на достатъчна информация за правото на жалбоподателя да се посъветва с адвокат преди да бъде разпитан от полицията, особено с оглед на факта, че той е бил непълнолетен и по време на разпита не е бил подпомаган от възрастен, натоварен с грижите за него, е съставлявало нарушение на правото му на защита. Освен това Съдът констатира, че преди разпита нито жалбоподателят, нито баща му от негово име, са се отказали по изричен и недвусмислен начин от правото на жалбоподателя да бъде представляван от адвокат.

74. ... Съдът отбелязва, че в съответствие с националния закон, на жалбоподателя е било съобщено, че не е длъжен да казва каквото и да било, освен ако не желае да го направи, и че казаното от него може да бъде отразено в писмена форма и представено като доказателство в по-нататъшното производство ... При обстоятелствата на настоящия случай, в който жалбоподателят е бил непълнолетен и е бил отведен на разпит без възрастен, натоварен с грижите за него, и без да бъде информиран за правото му да иска и да получи помощ от адвокат преди да бъде разпитан, Съдът не намира за вероятно едно просто предупреждение с думите, предвидени от националния закон, да е било достатъчно за да даде на жалбоподателя възможност да схване в задоволителна степен същността на правата си.

75. И накрая Съдът смята, че макар жалбоподателят да се е ползвал от състезателно съдебно производство, в което е бил представляван от адвокат по свой избор, вредите, които е претърпял поради нарушаването на процесуалните гаранции в досъдебната фаза, са били от такова естество, че не са били поправени от последващото производство, при което самопризнанието му е било считано за доброволно и съответно е било прието за допустимо като доказателство.

76. В тази връзка Съдът отбелязва, че въпреки направеното оспорване на доброволния характер на обясненията на жалбо-

подателя, взети малко след задържането му, което е било предмет на отделен процес в рамките на основния съдебен процес, и въпреки че тези обяснения не са били единственото доказателство, на което се е основавала присъдата на жалбоподателя, те все пак са били от решаващо значение за перспективите на неговата защита и важен елемент от обосновката на присъдата. Показателна в това отношение е констатацията на Върховния съд, че по време на цялото първоинстанционно производство жалбоподателят неизменно се е опитвал да отрече първоначалните си обяснения – подход, който е оказал голямо влияние върху направената от съда оценка на надеждността му.

77. В светлината на горните съображения Съдът стига до заключение, че е налице нарушение на чл. 6, § 3 (с), във връзка с чл. 6, § 1 от Конвенцията, поради липсата на правно подпомагане на жалбоподателя в началните етапи на разпит от полицията.

▣ *Yaremenko v. Ukraine*, 32092/02, 12 юни 2008 г.

86. Съдът отбелязва, че в настоящия случай присъдата на жалбоподателя за престъплението, извършено през 1998 г., се е основавала главно на самопризнанието му, получено от следователите в отсъствието на адвокат, от което жалбоподателят се е отрекъл още на следващия ден и отново от м. март 2001 г. нататък.

87. Съдът отбелязва със загриженост и обстоятелствата, при които е бил проведен първоначалният разпит на жалбоподателя за престъплението, извършено през 1998 г. ... Едно от основанията за задължителна адвокатска защита е тежестта на престъплението, за което дадено лице е заподозряно, и оттам възможността да бъде наложено наказание доживотен затвор. В настоящия случай правоприлагащите органи, разследващи насилствена смърт, са започнали наказателно производство не за убийство, а за причиняване на тежка телесна повреда, довела до смърт. Последното е било по-леко престъпление и следователно не е изисквало задължителна адвокатска защита на заподозрения. Веднага след получаване на самопризнанието, престъплението е било преквалифицирано в убийство, за което жалбоподателят е бил привлечен като обвиняем.

88. На Съда прави впечатление фактът, че в резултат на възприетата от властите процедура жалбоподателят не се е ползвал от изискваната задължителна защита и е бил поставен в ситуация, в която според твърденията му е бил принуден да се откаже от правото си на защитник и да се самоуличи. Тук може да се припомни, че жалбоподателят е имал адвокат в другото висящо наказателно производство, макар че се е отказал от правото си да бъде представляван при разпита относно разследваното престъпление. Тези обстоятелства пораждаат силно подозрение, че е съществувала скрита причина за първоначалната квалификация на деянието. Фактът, че жалбоподателят е направил самопризнания в отсъствието на адвокат, но веднага ги е оттеглил след явяването му, показва уязвимостта на неговото положение и реалната нужда от подобаваща правна помощ, каквато в дей-

ствителност му е била отказана на 1 февруари 2001 г. вследствие на начина, по който разследващият полицай е упражнил дискреционната си власт във връзка с квалифицирането на разследваното престъпление.

89. Що се отнася до отстраняването на адвоката О. Х. на 2 февруари 2001 г., не изглежда правдив аргументът на правителството, че това е станало единствено по искане на жалбоподателя, тъй като подобно искане не е споменато в самото решение за отстраняване, а в отговорите на прокурорите то е посочено като допълнително основание за отстраняването.

90. Съдът отбелязва факта, че други двама адвокати, представлявали жалбоподателя, са го видели само по веднъж по време на разпитите, и никога преди това, който говори за илюзорния характер на техните услуги. Той смята, че както начинът и обосновката на отстраняването на адвоката от делото, така и твърдяната липса на правни основания за това, повдигат сериозни въпроси относно справедливостта на производството като цяло. Съдът отбелязва също така, че на адвоката е било позволено да въстъпи обратно в делото през м. юни 2001 г., без да бъде посочено, че твърдените основания за отстраняването му са престанали да съществуват.

91. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията.

📄 *Heaney and McGuinness v. Ireland*, 34720/97, 21 декември 2000 г.

Право да не се дават обяснения

53. ... [С]лед направените по време на разпитите искания по чл. 52, те са били информирани, че ако не дадат сведения за движението си в определени периоди от време, рискуват да бъдат наказани с лишаване от свобода за шест месеца. ...

55. Ето защо Съдът намира, че „степената на принуда“, упражнена върху жалбоподателите чрез прилагането на чл. 52 от Закона от 1939 г., с цел да бъдат заставени да дадат информация във връзка с повдигнатите им по силата на същия закон обвинения, в действителност е накърнила самата същина на правата им да не се самоуличават и да не дават обяснения.

58. Съдът ... смята, че загрижеността за сигурността и общественения ред, на която се позовава правителството, не може да оправдае една правна норма, унищожаваша самата същност на правата на жалбоподателите да запазят мълчание и да не дават уличаващи ги обяснения, които чл. 6, § 1 от Конвенцията гарантира.

59. Поради това той стига до заключение, че е налице нарушение на правата на жалбоподателите да не дават обяснения и да не се самоуличават, гарантирани от чл. 6, § 1 на Конвенцията.

Нещо повече, като отчита тясната връзка, която съществува в този контекст между посочените гарантирани от чл. 6, § 1 на Конвенцията права и презумпцията за невиновност, закрепена в чл. 6, § 2 ..., Съдът заключава, че е налице нарушение и на втората разпоредба.

☞ *Van Vondel v. the Netherlands* (решение по допустимостта), 38258/03, 23 март 2006 г.

1. ... Правото на всеки да не се самоуличава касае преди всичко зачитането на волята на обвиняемия да запази мълчание в наказателното производство и ползването на получена чрез принуда информация при наказателното преследване. Но не всяка мярка, взета за насърчаване на съответното лице да даде информация на властите, трябва да се разглежда като недопустима принуда. Сам по себе си това право не означава забрана да се упражняват правомощия за използване на принуда с цел от съответните лица да се изиска информация, например за финансовите им активи, дори и отказът им да може да бъде санкциониран, ... или – както е в настоящия случай – принуда с цел от съответните лица да се изиска да предоставят информация на парламентарна анкетна комисия, защото е трудно да си представим, че подобна комисия ще действа ефективно без такива правомощия.

... [Ж]албоподателят е бил обвинен и осъден за лъжесвидетелстване пред парламентарната анкетна комисия. С други думи, той е излъгал или е нарушил обещанието да говори истината, като е дал на комисията невярна информация. Това обаче не е било случай на принудително самоуличаване пред комисията относно по-рано извършено от него престъпление; това е било самомото престъпление. Може би жалбоподателят е излъгал за да предотврати разкриването на действия, за които е смятал, че е възможно да са престъпни и да доведат до наказателно преследване. Но правото да се запази мълчание и да не се правят самоуличаващи изявления не може да се тълкува като предоставящо общ имунитет за поведение, мотивирано от желанието да се избегне разследване. Ето защо в настоящия случай не става дума за употреба на принудително получена информация в последващо наказателно производство. Вследствие на това Съдът не намира, че фактите в случая разкриват нарушение на правото да се запази мълчание или правото да не се правят самоуличаващи изявления, нито че е налице несправедливост в противоречие с чл. 6, § 1 от Конвенцията що се отнася да наказателното производство срещу жалбоподателя.

☞ *Yaremenko v. Ukraine*, 32092/02, 12 юни 2008 г.

78. Независимо от аргументите на правителството, че правото на жалбоподателя да запази мълчание е било защитено от националния закон, Съдът отбелязва, че неговият адвокат е бил отстранен от делото, след като е посъветвал клиента си да мълчи и да не дава уличаващи го обяснения. Тази причина е била посочена ясно в решението на следователя. Тя е била повторена два пъти и в отговорите на прокурорите на оплакванията на адвоката О. Х. В един от тези отговори ... е било посочено също, че адвокатът е нарушил професионалната етика, като е дал на своя клиент съвет да твърди, че е невинен, и да оттегли част от предишните си самопризнания.

79. Освен това Съдът намира за забележителен факта, че повече от две години по-късно жалбоподателят и г-н С. са дали мно-

го подробни обяснения, които според следователя не са съдържали противоречия и са били последователни. Тази степен на съгласуваност между обясненията на жалбоподателя и на неговия съобвиняем буди подозрения, че те са били внимателно координирани. Националните съдилища обаче са приели детайлността на обясненията като неопровержимо доказателство за достоверността им и са основали на тях присъдата на жалбоподателя за престъплението от 1998 г., въпреки факта, че тези обяснения са били дадени в отсъствието на адвокат, че са били оттеглени веднага след като жалбоподателят е получил достъп до адвокат по свой избор и че не са били подкрепени от други доказателства. При тези обстоятелства има сериозни основания да се предположи, че подписаното от жалбоподателя изявление е било получено против волята му.

80. В светлината на изложените съображения и като се вземе предвид, че не е имало адекватно разследване на твърденията на жалбоподателя, че обясненията му са били получени чрез незаконни средства ..., Съдът намира, че тяхното ползване в съдебния процес е накарнило правата му да не дава обяснения и да не се самоуличава.

81. Съответно в това отношение е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Виж и „Право на адвокатска помощ“ по-горе, на стр. 138.

Изтезаване

 Selmouni v. France [GC], 25803/94, 28 юли 1999 г.

102. Съдът се убеди, че на г-н Селмуни са били нанесени многобройни удари. Каквото и да е здравословното състояние на лицето, може да се предположи, че удари с такава интензивност ще причинят значителна болка. Освен това ударът не оставя автоматично видима следа по тялото. Въпреки това, от медицинския доклад на д-р Гарние от 7 декември 1991 г. е видно ..., че белезите от насилието, претърпяно от г-н Селмуни, са кривали почти цялото му тяло.

103. Съдът отбелязва също, че жалбоподателят е бил теглен за косата; че са го карали да тича по коридор, от двете страни на който са били подредени полицаи, за да го препъват; че е трябвало да коленичи пред млада жена, на която някой казал: „Виж, ще чуеш някой да пее!“; че полицейски служител му е показал пениса си и е казал: „Смучи го!“, а после е уринирал върху него; че е бил заплашван с горелка и със спринцовка ... Наред с насилствения характер на горните действия, Съдът е принуден да отбележи, че те биха били отвратителни и унижителни за всеки, независимо от състоянието му.

104. Накрая Съдът отбелязва, че горните събития не са се ограничили до определен период от полицейското задържане, през който такива експеси – без това да ги оправдава по някакъв начин – да са били предизвикани от повишено напрежение и емоции. Със сигурност е установено, че г-н Селмуни е претърпял

Незаконни методи на разпит

повтарящи се продължителни побои в течение на няколкодневен разпит ...

105. При тези обстоятелства Съдът е убеден, че като цяло физическото и психическо насилие над личността на жалбоподателя е причинило „силни“ болки и страдания и е било особено тежко и жестоко. Такова поведение може да се квалифицира като изтезание по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

▣ *Elci and others v. Turkey*, 23145/93, 13 ноември 2003 г.

640. Съдът отбелязва последователността на твърденията на жалбоподателите, че Тахир Елчи, Ниязи Джем, Мерал Даниш Бешташ и Хюсни Йолмез са били обиждани, бити, събличани голи и поливани с маркуч с ледено студена вода ...

646. В светлината на обстоятелствата по делото в тяхната цялост Съдът намира за установено, че жалбоподателите ... са претърпели физическо и психическо насилие по време на задържането им от жандармерията през м. ноември и м. декември 1993 г. Малтретирането им е причинило силни болки и страдания и е било особено тежко и жестоко, в нарушение на чл. 3. Поради това то трябва да се приеме за изтезание по смисъла на тази разпоредба.

▣ *Menesheva v. Russia*, 59261/00, 9 март 2006 г.

48. Жалбоподателката заявява, че начинът, по който е била задържана на 13 февруари 1999 г., противоречи на чл. 3 от Конвенцията. Освен това тя твърди, че при пристигането в полицейския участък е била пребита първо от служителите, които я разпитали, а по-късно същия ден и от полицаите, на които отказала да позволи да претърсят апартамента ѝ. Твърди, че е получила наранявания, като например натъртвания и охлузвания, и че се е почувствала заплашена от това отношение. Твърди още, че след това не е получила медицинска помощ ...

59. Действията, за които се отнасят оплакванията, са били от такова естество, че да предизвикат у жалбоподателката чувства на страх, болка и малоценност, способни да я уязвят и да я унижат, а може би и да прекършат нейната физическа и морална устойчивост. Във всеки случай Съдът отново напомня, че когато се отнася до лица, лишени от свободата си, прибегването към физическа сила, която не е станала строго необходима в резултат на тяхното собствено поведение, принизява човешкото достойнство и по принцип съставлява нарушение на правото, закрепено в чл. 3 ...

60. ... Последователността на събитията показва също така, че болката и страданието са ѝ били причинени умишлено, поспециално с цел от нея да се изтръгне информация, отнасяща се до Л. ...

61. За да прецени силата на „болката или страданието“, причинени на даден жалбоподател, Съдът отчита всички обстоятелства в конкретния случай, като продължителността на малтретирането, неговото физическо или психическо въздействие,

а понякога и пола, възрастта и здравословното състояние на жертвата ... Съдът отбелязва, че по времето на разглежданите събития жалбоподателката е била само 19-годишна и, като жена, изправена срещу няколко полицейски служители от мъжки пол, е била особено уязвима. Освен това малтретирането е продължило няколко часа, през които тя е била бита два пъти и подложена на други форми на физическо и психическо насилие.

62. При тези обстоятелства Съдът стига до заключение, че взето като цяло и с оглед на целта и суровостта му, въпросното малтретиране е съставлявало изтезание по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

Нечовешко и унижително отнасяне

▣ *Ribitsch v. Austria*, 18896/91, 4 декември 1995 г.

29. Жалбоподателят твърди, че единствената причина за нараняванията, които е имал при освобождаването му от полицейското задържане, и по-специално натъртванията от вътрешната и външната страна на дясната му ръка ..., е била малтретирането му от страна на разпитвалите го полицейски служители, които, след като го обидили тежко, на няколко пъти му нанесли побой, за да го принудят да направи самопризнание ...

38. Съдът ... отново припомня, че изискванията на разследването и неоспоримите трудности, присъщи на борбата с престъпността, не могат да оправдаят ограничаване на защитата, която трябва да се осигури на физическата неприкосновеност на индивидите ...

39. В настоящия случай получените от г-н Рибич наранявания показват, че той е претърпял малтретиране, съставляващо както нечовешко, така и унижително отнасяне.

▣ *Jager v. the Netherlands* (решение по допустимостта), 39195/98, 14 март 2000 г.

3. ... Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателят е бил подложен на "*Zaanse verhoormethode*" на 14 и 15 януари 1995 г. Като взема предвид характерните черти на тази техника за разпит и начина, по който тя е била използвана в случая на жалбоподателя, Съдът смята, че тя е изтънчен от психологическа гледна точка метод и следователно буди възражения в контекста на едно наказателно разследване поради това, че стремейки се да създаде атмосфера на интимност между заподозрения и разпитващите го чрез стимулиране на психиката, очевидно цели да постигне оптимално ниво на комуникация, в резултат на което разпитваното лице бива подтиквано, на базата на усещането му за връзка на доверие, да споделя с разпитващите, за да потърси облекчение от психически натоваарващ спомен.

Съдът не намира за установено ползването на този метод да е причинило на жалбоподателя душевна болка и страдание в такава степен, че да съставлява нечовешко отнасяне по смисъла

на чл. 3 от Конвенцията. Следователно той не може да констатира, че въпросният метод на разпит като такъв или начинът, по който той е бил приложен в настоящия случай, са достигнали минималното ниво на суровост, изисквано по чл. 3 от Конвенцията.

Прекратяване на производството

Не съществува право на лицата да бъдат наказателно преследвани

▣ *X v. the United Kingdom*, 8233/78, 3 октомври 1979 г., DR17, 122

66. Що се отнася до настоящия случай, на 29 март 1979 г. обвинението е решило да не иска съдебен процес по останалите три пункта от обвинителния акт F, но при условие те да продължат да фигурират в делото, след като по отношение на втория пункт се отбележи довода за наличие на предишно осъждане. Жалбоподателят обаче явно е на мнение, че по силата на чл. 6, § 1 има абсолютно право оставащите обвинения по този обвинителен акт да бъдат приключени с признаването му за виновен или за невинен, независимо от намерението на обвинението да продължи или да не продължи със съдебен процес по тях.

67. Комисията обаче вече е приела, че чл. 6, § 1 не предоставя на обвиняемия право на достъп до съдилищата, за да разгледат повдигнатото му наказателно обвинение в избран от него момент ... Освен това Комисията е на мнение, че чл. 6, § 1 от Конвенцията не може да се тълкува като забраняващ на обвинението да прекрати наказателното производство формално или просто да оттегли повдигнатите обвинения ...

▣ *R. v. the United Kingdom* (решение по допустимостта), 33506/05, 4 януари 2007 г.

Що се отнася до прекратяването на наказателното производство, чл. 6 от Конвенцията не предвижда право на определен резултат от това производство, а следователно и право на формално осъждане или оправдаване като последица от повдигането на обвиненията ... В общия случай производството приключва с официално уведомяване на обвиняемия, че повече няма да бъде преследван по тези обвинения, направено по начин, който позволява извод, че положението на това лице вече няма да се смята за съществено засегнато ... Това обикновено се постига с оправдателна или осъдителна присъда (включително присъда, потвърдена след обжалване), ... но производството може да приключи и чрез едностранно решение, взето в полза на обвиняемия, включително когато обвинението формално реши да не осъществява наказателно преследване и когато съдията прекрати производството без произнасяне по същество. В скорошната си практика Съдът е приел, че наказателното производство е приключило, когато прокуратурата е уведомила обвиняемия, че е прекратила производството срещу него ... и когато националният съд е намерил, че обвиняемият не може да бъде изправен пред съд заради психиатричното му състояние ..., макар и в двата случая да е останала теоретична възмож-

ност някой ден срещу обвиняемия отново да започне производство по съответните обвинения.

В настоящия случай Съдът отбелязва, че полицията е решила да не преследва наказателно обвиняемия и той е бил уведомен за решението ѝ; вместо това полицията е отправила към него предупреждение относно престъпленията, които той е признал, че е извършил. В този случай възниква въпросът дали с това наказателното обвинение е било оттеглено, или всъщност по него е било постановено решение.

В разглеждания контекст Съдът ще вземе предвид трите ръководни критерия, когато трябва да се определи дали е налице произнасяне по наказателно обвинение: квалификацията по националния закон, естеството на обвинението и наказанието, на което подлежи лицето. По отношение на първия критерий той отбелязва, че според националния закон предупреждението не е наказателно осъждане. Що се отнася до втория, значението на предупреждението е преди всичко превантивно и то не преследва целите на възмездие и възпиране. И накрая, не се налага нито глоба, нито ограничаване на свободата. В този случай от жалбоподателя се е изисквало да се впише в регистър и той е бил насочен към групата за млади правонарушители – мерки, които съдът намира за превантивни по естеството си ... Следователно Съдът приема, че предупреждението, приложено спрямо жалбоподателя, не е включвало произнасяне по наказателно обвинение по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията. То не е съдържало и каквото и да било официално публично обявяване на виновност в извършването на престъпление, което би могло да наруши чл. 6, § 2.

 Marziano v. Italy, 45313/99, 28 ноември 2002 г.

29. По този начин съдия-следователят е направил прогноза – впрочем, както сочи правителството, предвидена в чл. 125 от разпоредбите за прилагане на Наказателно-процесуалния кодекс – за вероятния резултат на производството, в случай че делото бъде изпратено в съда. Съдията се е ограничил да отбележи, че независимо от наличието на основателни причини жалбоподателят да бъде подозиран в извършването на въпросното престъпление, други данни навеждат на заключение, че пред съда обвинението би имало малки шансове за успех. Освен това той не се е ограничил да вземе предвид последиците, които процесът би могъл да има спрямо X, а е отчел неправдоподобността на някои описани от нея подробности. Накратко, съдията е изтъкнал, че достоверността на показанията на X може да се постави под съмнение.

30. При това положение Съдът установява, че съдия-следователят, който впрочем е бил в течение на висящия съдебен спор между жалбоподателя и бившата му съпруга, е имал право да прецени по вътрешно убеждение по какъв начин да изрази мнението си, с оглед на причините и последиците на делото. Наистина, може да се постави въпросът дали използваните в крайна

**Мотиви на решението,
подсказващи вина**

сметка формулировки са били от такова естество и степен, че да съставляват твърдение за вина. Въпреки употребените в определението от 17 април 1998 г. изрази обаче, Съдът преценява, че то описва „състояние на подозрение“ и не съдържа констатация за вина.

31. Трябва да се прави разграничение между актовете, които отразяват вътрешно убеждение, че засегнатото лице е виновно, и тези, които се ограничават да опишат съществуващо подозрение. Първите нарушават презумпцията за невиновност, докато другите многократно са били преценявани като съобразни с духа на чл. 6 от Конвенцията...

32. При тези обстоятелства Съдът не може да направи извод, че в случая презумпцията за невиновност е била нарушена.

Оспорване на решение за прекратяване на производството

▣ *Tejedor García v. Spain*, 25420/94, 16 декември 1997 г.

29. Жалбоподателят се оплаква, че производството срещу него е било несправедливо, защото около два месеца след изтичането на тридневния срок, определен в чл. 789, ал. 5, т. 4, националните съдилища са уважили молбата на прокурора да издадат заповед, с която да отменят решението да не се предприемат по-нататъшни действия.

32. ... Макар че на молбата за отмяна на решението е била отбелязана датата 13 септември 1990 г., националните съдилища не са приели този факт за относим към въпроса на коя дата е било получено досието и са постановили, че въпросната дата не може да се установи със сигурност, тъй като са липсвали данни кога решението е било изпратено на прокурора или кога той действително го е получил ...

Както става ясно от изложеното, по този начин съдилищата е трябвало да тълкуват чл. 789, ал. 5, т. 4 ... с оглед на обстоятелства, при които датата на получаване не е могла да бъде установена със сигурност.

33. Съдът е на мнение, че тълкуването на чл. 789, ал. 5, т. 4, което следва да се направи при тези обстоятелства, е задача на националните съдилища. Уважаването на молбата на прокурора почти два месеца след решението да не се търси наказателна отговорност означава, че според испанския закон решението не е било влязло в сила. При тези обстоятелства тълкуването на националните съдилища не може да се счита за произволно или необосновано, нито пък може да се приеме, че е от естество да накърни справедливостта на производството. Не може да се каже също така, че в този случай възниква въпрос относно равенството на процесуалните права на страните.

34. Съответно не е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Първоинстанционен процес

Съд

Терминологията

▣ *Didier v. France* (решение по допустимостта), 58188/00, 27 август 2002 г.

На 27 януари 1999 г. Съветът на финансовите пазари [СФП], в упражнение на дисциплинарните си правомощия, е решил да отнеме търговския лиценз на жалбоподателя за шест месеца и му е наложил глоба от 5 000 000 френски франка.

На 30 април 1999 г. г-н Дидие е обжалвал пред *Conseil d'Etat**, с искане въпросното решение да бъде отменено, а изпълнението му – спряно.

На 3 декември 1999 г. Държавният съвет е оставил жалбата без уважение.

3. ... Съдът е на мнение, че в светлината на принципите, установени в практиката му, и на възприетото в нея автономно тълкуване на термина „съд“ в чл. 6, § 1 от Конвенцията, СФП трябва да се разглежда като „съд“ по смисъла на тази разпоредба, независимо от квалифицирането му по националното право... Той отбелязва по-нататък, че един „съд“ по смисъла на чл. 6 е „съд“ и по смисъла на чл. 2 от Протокол № 7 ... На последно място Съдът обръща внимание, че когато подлага на контрол решенията на СФП, *Conseil d'Etat* е компетентен да се занимае с всички аспекти на случая, така че в това отношение той също е „правосъден орган с пълна юрисдикция“ и следователно е „съд“. При това положение Съдът смята, че жалбоподателят е имал право на обжалване в наказателното производство в съответствие с първия параграф на чл. 2 от Протокол № 7.

Създаден в съответствие със закона

▣ *Posokhov v. Russia*, 63486/00, 4 март 2003 г.

43. Наред с явното несъобразяване с изискванията на Закона за съдебните заседатели що се отнася до подбирането им чрез

* Държавният съвет, който е френският върховен административен съд. (Бел. прев.)

теглени на жребий и до ангажирането им като такива за две седмици годишно, на Съда прави особено впечатление фактът, че отговорният за назначаването на съдебните заседатели орган в Неклиновски район е потвърдил, че не е разполагал със списък на съдебните заседатели, назначени преди 4 февруари 2000 г. Така този орган не е съумял да посочи каквито и да било правни основания за участието на г-жа Стреблянская и г-жа Ховякова в осъществяването на правораздаването в деня на съдебния процес срещу жалбоподателя, като се има предвид че приетият на 4 февруари 2000 г. списък е влязъл в сила едва на 15 юни 2000 г., след одобряването му от законодателния орган на Ростовска област.

Тези обстоятелства в тяхната съвкупност не позволяват на Съда да заключи, че Неклиновският районен съд, който е разгледал делото на жалбоподателя на 22 май 2000 г., може да се смята за „съд, създаден в съответствие със закона“.

☞ *Accardi and others v. Italy* (решение по допустимостта), 30598/02, 20 януари 2005 г.

2. ... Както Касационният съд точно е посочил в решението си от 22 февруари 2002 г., разпитите на Х и У са били водени от съдия-следователя. Фактът, че при упражняването на правомощието си да ръководи следствените действия той е решил да прибегне до посредничеството на психолог, за да постави някои въпроси на децата, не променя с нищо този извод. Що се отнася до обстоятелството, че съдия-следователят е напуснал кабинета по време на разпита на У, то протоколът от разпита на 16 октомври 1998 г. показва, че напускането е имало за цел да се успокои детето, и че във всеки случай съдия-следователят е продължил да следи хода на разпита, като го е наблюдавал зад огледално стъкло.

В светлината на тези обстоятелства Съдът не може да заключи, че флорентинският съдия-следовател не е бил „съд, създаден в съответствие със закона“ по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

☞ *Solme v. Belgium*, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 и 33210/96, 22 юни 2000 г.

107. Съдът отново напомня, че организацията на съдебната система и правораздаването по наказателни дела не могат да бъдат оставени на дискрецията на съдебните власти, и отбелязва, че точно чл. 103 от Конституцията до реформата от 1998 г. ... е изисквал членовете на правителството по изключение да бъдат съдени от Касационния съд. Не е съществувала обаче норма, която да разпростира юрисдикцията на Касационния съд и спрямо обвиняеми, които не са министри, за престъпления, свързани с престъпленията, за които министрите са били изправени пред съд ...

Наистина, както и правителството е посочило, прилагането на правилата за връзка между делата, които в Белгия са формули-

рани в чл. 226 и чл. 227 от Кодекса за наказателното разследване, е могло да се предвиди в светлината на правната доктрина и съдебната практика, и по-специално на решението на Касационния съд от 12 юли 1865 г., макар че то се е отнасяло до дуел и че според него „дуелът е неделимо сложно престъпление“ и „неделимостта на производството е необходима последица от неделимостта на престъплението“ ... В настоящия случай тези указания не могат да оправдаят заключението, че правилото за връзка между делата е било „установено от закона“, особено след като самият касационен съд като върховна съдебна институция в Белгия е решил, без да отнася въпроса до Съда за административно правораздаване и производство*, че призоваването пред него на лица, които никога не са били министри, се е основавало на чл. 103 от Конституцията, а не на нормите на Кодекса за наказателното разследване или Съдебния кодекс ...

108. Тъй като правилото за връзка между делата не е било „установено от закона“, Съдът смята, че Касационният съд не е бил „съд, създаден в съответствие със закона“ по смисъла на чл. 6, за да гледа делата на тези други четирима жалбоподатели.

 Lavents v. Latvia, 58442/00, 28 ноември 2002 г.

115. ... Съдът установява също така, че съгласно чл. 28 от Наказателно-процесуалния кодекс „съдия не може да участва в разглеждането на дело (...) когато решение или определение, произнесени с негово участие (...) са били отменени“. Съдът смята, че тази разпоредба е формулирана достатъчно ясно, за да позволи на съдиите от даден съд да предвидят със сигурност обхвата на задълженията си и правните последици, които произтичат от тях. От това следва, че от 14 декември 1999 г. – датата на отмяната на определението, постановено от двамата съдебни заседатели, те не са имали право да участват в съдебния състав. Следователно от този момент съдебният състав на окръжния съд не е съответствал на изискванията на закона.

116. Ето защо в това отношение е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

 Sutter v. Switzerland, 8209/78, 1 март 1979 г., DR16, 166

2. ... Съдиите се назначават от Федералния съвет, т. е. от правителството, за срок от 3 години. Сама по себе си тази процедура за назначаване не би могла да се отрази на независимостта на съда. Всъщност независимостта на един съдия не предполага по необходимост той да е назначен пожизнено ... или по закон да е несменяем ..., т. е. да не могат да му се възлагат други задължения без неговото съгласие. Съществено е обаче той да може да се ползва от известна стабилност, дори и само за определен период, както и не трябва да е подчинен на никакъв орган на власт при изпълнението на своите задължения като съдия.

Независимост

* Cour d'arbitrage – съд в Белгия, упражняващ конституционен контрол, през 2007 г. преименуван на Конституционен съд. (Бел. прев.)

Нищо не показва, че назначените по този начин съдии могат да бъдат отстранени от длъжност. Освен това, макар и като хора на военна служба те да са подчинени на висшестоящите в йерархията в съответните им части, тези офицери и войници, когато заседават като съдии, не отговарят пред никого за начина, по който раздават правосъдие. Тяхната независимост е гарантирана най-общо от чл. 183ter от Закона за военната организация на Конфедерацията от 12 април 1907 г. и освен това е защитена от тайната на съвещанието.

▣ *Salov v. Ukraine*, 65518/01, 6 септември 2005 г.

80. Съдът отново напомня, че за да се установи дали един съд може да се смята за „независим“ по смисъла на чл. 6, § 1, наред с другото трябва да се вземат предвид начинът на назначаване на членовете му и срокът за заемане на длъжностите им, съществуването на гаранции срещу външен натиск и въпросът дали този съд създава впечатление за независимост ...

82. В настоящия случай се оказва трудно въпросът за безпристрастността да се отдели от този за независимостта, тъй като аргументите, изложени от жалбоподателя във връзка с оспорването както на независимостта, така и на безпристрастността на съда, се основават на едни и същи фактически обстоятелства ...

86. Като отчита изложените по-горе съображения относно недостатъчните законодателни и финансови гаранции срещу външен натиск върху съдията, разглеждал делото, и по-специално липсата на такива гаранции срещу възможен натиск от страна на председателя на областния съд, както и задължителния характер на указанията, дадени от президиума на областния съд, и формулировките в релевантните междинни решения по делото, Съдът намира, че съмненията на жалбоподателя относно безпристрастността на съдията от Куйбишевския районен съд в гр. Донецк са имали обективно оправдание.

▣ *Whitfield and others v. the United Kingdom*, 46387/99, 48906/99, 57410/00 и 7419/00, 12 април 2005 г.

45. Съдът отбелязва, че лица, отговорни пред Министерството на вътрешните работи (в качеството на затворнически служители или на управители или инспектори на затворите, в които са били жалбоподателите), са изготвили и повдигнали обвиненията срещу жалбоподателите, разследвали са и са поддържали тези обвинения, както и са се произнесли по вината или невинността на жалбоподателите и са определили наказанията им. Следователно не може да се каже, че е съществувала каквато и да било структурна независимост между изпълняващите обвинителната функция и решаващата функция, а и правителството не твърди да е имало такава.

46. В съответствие с това Съдът смята за очевидно, че опасенията на господата Уитфийлд, Пютър и Гаскин относно независимостта и безпристрастността на техните решения са имали обек-

тивно оправдание, както и че по тази причина въпросните решения са били несправедливи ...

Прецишни действия

Безпристрастност

▣ *Nortier v. the Netherlands*, 13924/88, 24 август 1993 г.

33. Съдът припомня, че решаващото е не субективното схващане на заподозрения, колкото и да е разбираемо, а дали при конкретните обстоятелства на случая може да се приеме, че опасенията му са обективно оправдани ...

Простият факт, че съдията по дела за непълнолетни Мюленброк е вземал решения и в досъдебната фаза на производството, включително и във връзка със задържането под стража, не може да се приеме като оправдаващ сам по себе си опасенията относно неговата безпристрастност; от значение са обхватът и естеството на тези решения.

34. Ако оставим настрана решенията му, отнасящи се до задържането на жалбоподателя под стража, съдията по дела за непълнолетни Мюленброк не е вземал други решения в хода на досъдебното производство, освен това, с което е уважил молбата на прокуратурата за психиатрично освидетелстване на жалбоподателя и което последният не е оспорил. Той не е упражнил по друг начин правомощията си като съдия-следовател.

35. Колкото до решенията по задържането на жалбоподателя под стража, те биха могли да оправдаят опасенията относно безпристрастността на съдията само при особени обстоятелства ... В настоящия случай не е имало нищо от подобно естество. ... [В]ъпросите, на които съдията по дела за непълнолетни Мюленброк е трябвало да отговори при вземането на тези решения, не са били еднакви с въпросите от решаващо значение за окончателното му произнасяне. Като е намерил, че са налице „сериозни данни“ срещу жалбоподателя, задачата му е била единствено да констатира накратко, че при една първоначална преценка прокуратурата е имала основания за обвинението срещу него ... Освен това обвинението вече е било подкрепено от признанията на жалбоподателя, както и от други доказателства още на този етап ...

37. При тези обстоятелства опасението на жалбоподателя, че съдията по дела за непълнолетни Мюленброк не е бил безпристрастен, не може да се смята за обективно оправдано.

▣ *Ferrantelli and Santangelo v. Italy*, 19874/92, 7 август 1996 г.

59. ... [В] настоящия случай опасението за липса на безпристрастност е било породено от две обстоятелства. На първо място, решението от 2 юни 1988 г. на апелативния съд за тежки престъпления в Калтанисета, председателстван от съдията С. П., ... е споменавало на много места жалбоподателите и техните съответни роли в нападението на казармата. По-специално, били са споменати „съзвършителите“ на двойното престъпление, както и „точното изявление на Дж. В., че Дж. Дж., заедно

със Сантанджело са отговорни за физическото осъществяване на убийствата”, а също така че г-н Ферантели е помогнал в претърсването на казармите и в превозването на вещи на карабинерите. Второ, решението на отделението за непълнолетни на апелативния съд в Калтанисета от 6 април 1991 г. ..., с което жалбоподателите са били осъдени, е съдържало многобройни цитати от решението на апелативния съд за тежки престъпления, отнасящи се до Дж. Дж. Председател на отделението за непълнолетни е бил отново съдията С. П., който всъщност е бил и докладчик по делото.

60. Тези обстоятелства са достатъчни, за да могат опасенията на жалбоподателите, че отделението за непълнолетни на апелативния съд в Калтанисета не е било безпристрастно, да се приемат за обективно оправдани.

▣ *Perote Pellon v. Spain*, 45238/99, 25 юли 2002 г.

51. Поради това Съдът смята, че с оглед на обстоятелствата в случая са могли да възникнат сериозни съмнения относно безпристрастността на съда, който е разглеждал делото, защото както председателят на състава, така и съдията-докладчик са участвали в постановяването на редица актове по разследването, и по-специално отхвърлянето на жалбата срещу привличането на жалбоподателя като обвиняем и решенията, с които е продължаван срокът на задържането му под стража. Съдът преценява, че опасенията на жалбоподателя в тази насока могат да се приемат за обективно оправдани ...

▣ *Ekeberg and others v. Norway*, 11106/04, 31 юли 2007 г.

34. Първият въпрос е дали безпристрастността на висшия съд е будела съмнение поради включването на съдията Г. като една от тримата професионални съдии в състава по делото, тъй като преди това тя е участвала в постановяването на решение, с което е била отхвърлена жалбата на четвъртия жалбоподател срещу решението на градския съд от 10 юни 2002 г. да продължи срока на задържането му под стража ...

38. ... на основание чл. 172 от Наказателно-процесуалния кодекс, т.е. поради наличието на обстоятелства, потвърждаващи в особено висока степен подозрението, че е извършил престъплението, в което е обвинен. Според относимата национална съдебна практика първоинстанционната присъда обичайно се смята за достатъчно основание да се приеме, че това условие е изпълнено, но все пак висшият съд е следвало да извърши самостоятелна преценка по въпроса. По този начин трябва да се предполага, че висшият съд е направил своя собствена преценка дали спрямо четвъртия жалбоподател е налице подозрение, отговарящо на това условие ...

40. В светлината на казаното Съдът намира, че четвъртият жалбоподател е имал легитимна причина да подозира, че съдията Г. може да е била предубедена относно неговата невинност или виновност още преди началото на съдебния процес пред висшия съд ...

41. Що се отнася до по-нататъшното участие на съдията Г. в процеса, Съдът отбелязва, че ... настоящият случай е бил разгледан от състав на висшия съд, заседаващ с жури. При приключването на устните прения не съдията Г., а председателят на съдебния състав е дал указания на журито, преди то да проведе своето съвещание и да постанови решението си по въпросите за вината. Професионалните съдии са пристъпили към разисквания едва след решението на журито. Нищо не показва съдията Г. да е оказала влияние върху гласуването на журито по въпросите, отнасящи се до вината на четвъртия жалбоподател.

42. Когато обаче – както в този случай – журито е решило, че обвиняемият е виновен, но професионалните съдии намерят, че няма достатъчно доказателства за признаването му за виновен, те биха могли да решат делото да се разгледа наново от други съдии ... В това отношение професионалните съдии, включително и съдията Г., са изиграли роля в осъждането на жалбоподателя. Без тяхната подкрепа на решението на журито, е било възможно той да не бъде осъден от висшия съд в това производство. Въпреки че според обичайната практика професионалните съдии само по изключение са използвали правомощието си да отхвърлят решението на журито, ролята им при постановяването на осъдителното решение не може да се пренебрегне. Съдът намира, че разликата между въпроса, който съдията Г. е трябвало да реши при прилагането на чл. 172 от Наказателно-процесуалния кодекс, и този, по който е трябвало да направи преценка, подкрепяйки решението на журито, е станала твърде тънка.

43. Освен това съдията Г. е участвала при определянето на наказанието заедно с другите двама професионални съдии и четирима от съдебните заседатели.

44. На този фон Съдът намира, че четвъртият жалбоподател е имал основателни причини да се опасява, че заради участието на съдията Г. в производството висшият съд не е бил безпристрастен спрямо него. При конкретните обстоятелствата в случая фактът, че в нито един момент жалбоподателят или неговият защитник не са възразили срещу участието на съдията Г. в производството пред висшия съд, не би трябвало да ограничава защитата, която следва от изискването съдиите да бъдат обективно безпристрастни ...

45. Във връзка с втория въпрос, отнасящ се до участието на В. като съдебна заседателка във въззивното производство, Съдът отбелязва, че това производство е започнало на 24 февруари 2003 г., а на 21 март 2003 г. журито е провело съвещание и е произнесло решението си. След първите четири дни на процеса ... висшият съд е бил информиран за свидетелските показания, дадени от В. пред полицията на 10 юли 1997 г. След като този факт е бил огласен в съдебната зала и коментирал от защитата, председателят на висшия съд е разпоредил на В. да се оттегли от по-нататъшно участие в делото. Така присъствието ѝ на скамейката на съдебните заседатели е било ограничено до един

относително ранен стадий на процеса, след което е било прекратено.

46. Освен това обвинението не е счело показанията ѝ от 10 юли 1997 г. за важни по делото, а и нито една от страните не е поискала призоваването ѝ като свидетел ... Върховният съд е преценил, че обясненията, дадени пред полицията от председателя на висшия съд и от В. за целите на неговата собствена проверка по въпроса за безпристрастността, не са дали никакво основание да се предположи, че В. е споделила с останалите съдебни заседатели информация за това, което вече е знаела по делото, или че по някакъв начин е повлияла на журито, преди да бъде освободена на 28 февруари 2003 г. Според председателстващото журито, ситуацията, възникнала след оттеглянето на В., е била подложена на вътрешно обсъждане от членовете на журито и те са се съгласили, че участието ѝ през първите няколко дни не е повлияло върху решението им.

47. Ето защо не може да се каже, че съдебната заседателка В. е участвала пряко или непряко в преценката по въпросите относно наказателните обвинения срещу жалбоподателите, когато три седмици по-късно журито е разисквало и е произнесло решението си ...

48. Освен това трябва да се посочи, че безпристрастността на журито е била осигурена от множество гаранции ... Нормите на Закона за управлението на съдилищата, отнасящи се за безпристрастността на съдиите, са се прилагали и за съдебните заседатели ... Още в началото на процеса председателят на съдебния състав е обсъдил със съдебните заседатели приложимото спрямо тях изискване за безпристрастност. Но важността на това изискване им е била напомнена и когато висшият съд незабавно е наредил на заседателката В. да се оттегли от делото, защото не отговаря на условията ... Макар и никоя от страните в процеса да не се е позовала на показанията на В., дадени пред полицията на 10 юли 1997 г., председателят на състава редовно е напомнял на журито да се основава само на изявления, направени пред съда, и да не обсъжда делото с трети лица ...

49. В светлината на казаното Съдът намира, че естеството, времето и кратката продължителност на участието на съдебната заседателка В. във въпросното производство не са били в състояние да предизвикат у жалбоподателите основателни съмнения в безпристрастността на журито. Следователно от гледна точка на изискването за безпристрастен съд по чл. 6, § 1 от Конвенцията висшият съд не е бил длъжен да освободи журито и да разпореди повторно гледане на делото пред жури с различен състав ...

▣ *Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France* [GC], 21279/02 и 36448/02, 22 октомври 2007 г.

77. ... В настоящия случай опасенията за липса на безпристрастност произтичат от доказания факт, че двама от тримата съдии в състава на Парижкия апелативен съд, потвърдил

присъдата на третия жалбоподател за клевета вследствие на публикуването на спорната петиция, преди това са се били произнесли – по делото на първите двама жалбоподатели – относно клеветническият характер на три от спорните пасажии от романа, цитирани в петицията ...

78. Съдът отбелязва, че макар и да са били свързани, фактите по двете дела са се различавали, а различни са били и „обвиняемите“: в първия случай въпросът е бил дали издателят и авторът, като са публикували определени пасажии от „Жан-Мари Льо Пен на съд“, са били виновни за клевета и за съучастие в клевета; във втория случай съдът е трябвало да реши дали, в журналистически контекст, ръководителят „Публикации“ на *Libération* е извършил същото престъпление, като е публикувал текста на петицията, възпроизвеждаща същите тези пасажии и подписана от лица, които, като са ги повторили с одобрение, са отрекли клеветническият им характер, въпреки съдебното заключение в този смисъл срещу издателя и автора ... При това е ясно, че решенията срещу първите двама жалбоподатели не са съдържали каквото и да било предопределяне на вината на третия ...

79. Действително, в решението си от 21 март 2001 г. по делото на третия жалбоподател Парижкият апелативен съд се е позовал на решението си от 13 септември 2000 г. по делото на първите двама жалбоподатели, що се отнася до клеветническият характер на спорните пасажии. Според Съда обаче това не е обективно оправдание за опасенията на третия жалбоподател, че съдиите не са били безпристрастни. С първото решение на апелативния съд от 13 септември 2000 г. известни пасажии от книгата, написана от първия жалбоподател и публикувана от втория, са били квалифицирани като клеветнически. По този въпрос решението е станало *res judicata*. Във второто си решение от 21 март 2001 г. апелативният съд е бил длъжен да приложи същата квалификация спрямо този аспект на спора, докато въпросът за добросъвестността или недобросъвестността на третия жалбоподател, който е бил отговорен за публикуването на петицията, одобряваща книгата и критикуваща осъждането на първите двама жалбоподатели, е оставал открит и не е бил предрешен с първото решение. Следователно би било пресилено да се счита, че присъствието на едни и същи двама съдии в съставите, които последователно са постановили решенията, е могло да засегне обективната безпристрастност на съда. На практика, що се отнася до характеризирането на текста като клевета, всеки друг съдия би бил обвързан от принципа за *res judicata*, което означава, че участието на двамата съдии не е имало влияние върху съответната част на второто решение. А по въпроса за добросъвестността, който е бил свършено различен в двата случая, въпреки връзката им, няма доказателства, които да сочат, че съдиите са били обвързани по какъвто и да е начин от преценката си в първия случай ...

80. На последно място, настоящият случай очевидно не може да бъде сравняван с делото *San Leonard Band Club v. Malta* (№ 77562/01 ...), където съдиите е трябвало да решат дали самите те са допуснали грешка при тълкуването или прилагането на закона в предишно свое решение, или с други думи да съдят сами себе си и собствената си способност да прилагат закона.

81. Следователно, каквито и съмнения да е имал третият жалбоподател по отношение на безпристрастността на апелативния съд при решаването на второто дело, те не са били обективно оправдани.

Лична прегубеност

▣ *Demicoli v. Malta*, 13057/87, 27 август 1991 г.

40. При обстоятелствата на настоящия случай Камарата на представителите несъмнено е изпълнявала съдебни функции при решаването на въпроса за вината на жалбоподателя.

41. Двамата членове на камарата, чието поведение в парламента е било критикувано в спорната статия и които са поставили пред камарата въпроса за нарушаването на парламентарните привилегии, са участвали в цялото производство срещу обвиняемия, включително и в признаването му за виновен, а като се изключи единият от тях, който междуременно е починал – и в осъждането му.

Тази причина е достатъчна, за да хвърли съмнение върху безпристрастността на органа, изпълняващ съдебни функции във въпросното производство, и опасенията на жалбоподателя по въпроса са били оправдани ...

42. Съответно е налице нарушение на чл. 6, § 1 ...

▣ *Kyprianou v. Cyprus* [GC], 73797/01, 15 декември 2005 г.

130. ... Съдът ще изследва няколко аспекта от поведението на съдиите, които могат да поставят въпроси с оглед на субективния тест.

На първо място, съдиите са признали в осъдителното си решение, че са били „дълбоко обидени“ „като личности“ от жалбоподателя ... [С]поред Съда това изявление само по себе си показва, че те са били лично засегнати от думите и поведението на жалбоподателя, и свидетелства за личната им причастност.

На второ място, силният език, използван от съдиите в цялото им решение, е дал израз на чувствата им на негодувание и възмущение, което е в противоречие с очаквания безпристрастен подход на съдебните актове ...

На трето място, непосредствено след това съдиите са наложили наказание лишаване от свобода за срок от пет дни, което е било приведено в изпълнение веднага и което те са намерили за „единственият адекватен отговор“. Според съдиите „една неадекватна реакция от страна на законния и цивилизован ред,

олицетворяван от съдилищата, би означавала да се приеме уронването на тяхното достойнство” ...

На четвърто място, още в началото на спора им с жалбоподателя съдиите са изразили мнение, че според тях той е виновен за престъпно неуважение към съда, ... [след което] са му дали възможност или да потвърди вече казаното от него и да посочи причини да не му се налага наказание, или да се отрече от думите си, т.е. на практика са го поканили по-скоро да намали „вредите, които е нанесъл с поведението си”, отколкото да се защитава ...

131. Съдът не се съмнява, че съдиите са били загрижени да защитят правораздаването и интегритета на съдебната власт, както и че това ги е подтикнало да прибегнат до незабавно действие, но намира, че те не са съумели да се дистанцират достатъчно от ситуацията.

132. Този извод се потвърждава от бързината на провеждане на производството и от краткостта на репликите, разменени между съдиите и г-н Кириану.

 Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France [GC],
21279/02 и 36448/02, 22 октомври 2007 г.

76. ...[Л]ичната безпристрастност на съдията трябва се предполага до доказване на противното ... Във връзка с това третият жалбоподател поддържа, че видно от мотивите на решението на Парижкия апелативен съд от 21 март 2001 г., въпросните двама съдии са се почувствали открито и лично визирани от инкриминираната статия, тъй като според същите мотиви „авторите на [петицията] не са имали друга цел, освен да изразят подкрепата си за Матио Линдон, предизвикателно повтаряйки с одобрение всички пасажи, квалифицирани като клеветнически от съда, и без дори действително да поставят въпрос за клеветническото естество на забележките”.

Съдът не е съгласен с този довод. Според него това е било просто един от факторите, които апелативният съд е взел предвид при преценката дали жалбоподателят е действал добросъвестно, без на практика да прави заключения на тази основа. Всъщност третият жалбоподател не е бил осъден, защото е публикувал текст, оспорващ осъждането на първите двама жалбоподатели за клевета, или защото така е оказал подкрепа на „предизвикателството” на авторите на петицията, нито пък защото е критикувал въпросните съдии, а защото е разпространил текст, съдържаш „особено сериозни твърдения” и обидни забележки, без адекватно предварително проучване. Освен това Съдът не може да открие в мотивите на решението от 21 март 2001 г. и най-лек намек, че тези съдии може да са се почувствали лично визирани от обидната статия.

Ето защо липсват доказателства, които да сочат, че въпросните двама съдии са били повлияни от лична предубеденост, когато са постановили решението.

Външни признаци за пристрастност

☞ *Pullar v. the United Kingdom*, 22399/93, 10 юни 1996 г.

37. [Съдът] напомня, че опасенията на г-н Пулър относно безпристрастността на съда са се основавали на факта, че един от членовете на журито – г-н Форсайт, е бил служител на фирмата, в която свидетелят на обвинението г-н Макларън е бил партньор. Разбираемо е, че връзка от този тип би могла да предизвика известно безпокойство у обвиняемия ...

39. ... Г-н Форсайт, младши служител във фирмата на г-н Макларън, не е работил по проекта, който е послужил като повод за обвиненията срещу г-н Пулър, а три дни преди началото на процеса му е било съобщено, че го съкращават ... Въз основа на тези факти изобщо не е очевидно, че един обективен наблюдател би направил заключението, че г-н Форсайт би бил по-склонен да повярва на г-н Макларън, а не на свидетелите на защитата.

40. Освен това трябва да се отчете фактът, че съдът е предоставял редица важни гаранции. От значение е, че г-н Форсайт е бил само един от петнадесетте съдебни заседатели, всички избрани чрез случаен подбор сред местното население. Също така трябва да се напомни, че шерифът* е инструктирал журито да преценява безпристрастно дали на явилите се пред него свидетели може да се даде вяра ..., за което всички съдебни заседатели са положили съответната клетва.

41. На този фон опасенията на г-н Пулър относно безпристрастността на съда, пред който е бил изправен, не могат да се приемат за обективно оправдани.

☞ *Kyprianou v. Cyprus* [GC], 73797/01, 15 декември 2005 г.

127. Настоящото дело се отнася до неуважение към съда, насочено лично срещу съдиите. Те са били пряк обект на критиките на жалбоподателя във връзка с начина, по който са ръководели съдебното производство. След това същите съдии са взели решение за предприемане на преследване, разгледали са въпросите във връзка с поведението на жалбоподателя, произнесли са се по вината му и са му наложили наказание – в случая лишаване от свобода. При подобна ситуация смесването на ролите на тъжител, свидетел, обвинител и съдия очевидно биха могли да породят обективно оправдани страхове относно съответствието на производството с вековния принцип, че никоой не може да бъде съдия по собственото си дело, а следователно и относно безпристрастността на съда ...

128. Поради това Съдът намира, че с оглед на обстоятелствата по делото и предвид установения от него функционален недостатък, безпристрастността на съда за тежки престъпления е могла да породви съмнения. Ето защо може да се приеме, че

* В Шотландия съдебните състави се състоят от шерифи (т. е. професионални съдии) и жури от съдебни заседатели. (Бел. прев.)

опасенията на жалбоподателя в това отношение са били обективно оправдани ...

 Elezi v. Germany, 26771/03, 12 юни 2008 г.

51. При обстоятелствата в случая безпристрастността на съдебните заседатели е била подсигурана от достатъчно гаранции ... От декларацията им, последвала направеното от жалбоподателя възражение, че са предубедени, става ясно, че председателят на отделението им е обяснил естеството на основните резултати от разследването, преди да им предостави копие от тях. Те разбрали, че решението, което следва да се постанови по делото на жалбоподателя, не може да се базира на изразеното там мнение на прокурора, а трябва да се обоснове единствено с доказателствата, събрани по време на главното изслушване от съда. Съдът отбелязва също, че спорната част от обвинителния акт е станала известна на съдебните заседатели на петнадесетия ден от разглеждането на делото на жалбоподателя, а след това по него са били проведени повече от двадесет заседания, в които са били събирани доказателства, преди окръжният съд да постанови присъдата си. С оглед на това е явно, че съдебните заседатели са направили окончателната си преценка за вината на жалбоподателя въз основа на представените по време на съдебните заседания доказателства и изслушаните аргументи.

52. Съдът отбелязва още, че окръжният съд в същия състав вече е бил осъдил като съучастница сестрата на жалбоподателя, но той не е оспорил безпристрастността му на това основание.

53. Следователно опасенията на жалбоподателя относно безпристрастността на съдебните заседатели не могат да се смятат за обективно оправдани. ...

Поведение в съдебната зала

 X v. the United Kingdom, 5574/72, 21 март 1975 г., DR3, 10

6. ... [О]т значение са следните обстоятелства:

а) Мненията, които водещият процеса съдия е изразил ... през м. септември 1970 г., сами по себе си са будели възражения, понеже са предизвикали съмнения в неговата безпристрастност. Те обаче не са били така крайни, както мненията, изказани от същия съдия по делото на Y ...

б) Що се отнася до натиска, който посочените по-горе забележки на съдията са могли да окажат върху жалбоподателя, за да се признае за виновен, от хода на процеса, отразен в стенографския протокол, личи, че защитникът всъщност не е бил притеснен от съдията. Както е посочил апелативният съд, ... являват се пред него адвокат „честно и открито признава, че не може да каже, че забележките, направени през ... септември ... , са повлияли на защитника или са му попречили след това да изложи защитата си по подобаващ начин“.

7. Ето защо след обсъждане на процеса като цяло Комисията стига до заключение, че в последна сметка не е налице наруше-

ние на правото на жалбоподателя по чл. 6, § 1 от Конвенцията делото му да бъде гледано справедливо от безпристрастен съд.

▣ *C.G. v. the United Kingdom*, 43373/98, 19 декември 2001 г.

41. На първо място Съдът отбелязва, че макар и показанията на С. и на самата жалбоподателка, при които [съдията] се е намесил, да са били несъмнено най-важните гласни доказателства, събрани в хода на процеса, те са заели само част от времето на съдебното производство, продължило три дни. Освен това апелативният съд е счел някои от тези забележки на съдията за неоправдани, но други е намерил за оправдани. Съдът приема оценката на апелативния съд, че защитникът на жалбоподателката се е почувствал смутен и объркан от тези прекъсвания, ... но той в никой момент не е бил възпрепятстван да продължи линията на защита, която се е опитвал да развие – било чрез разпит на свидетел на обвинението, било чрез собствения си свидетел. Освен това Съдът придава значение на факта, че адвокатът на жалбоподателката е имал възможността да се обърне към журито със защитна реч, продължила 45 минути без прекъсване, ако не се брои една кратка намеса, приета за оправдана, както и че същината на защитната теза на жалбоподателката е била възпроизведена в направеното от съдията обобщение, макар и много накратко.

42. При тези обстоятелства Съдът не намира, че намесите на съда в настоящия случай, макар и прекомерни и нежелани, са направили съдебното производство несправедливо като цяло.

Изявления, направени извън съда

▣ *Lavents v. Latvia*, 58442/00, 28 ноември 2002 г.

119. ... Съдът установява, че в своите изявления, публикувани на 4 и 5 ноември 1999 г. в *Lauku avoze* и *Respublika*, г-жа Щейнерте е критикувала действията на защитата пред съда. Направила е и предвиждания за изхода от делото. В действителност, като е подчертала, че още не знае „дали присъдата ще бъде осъдителна или частично оправдателна“, тя е изключила възможността за постановяване на изцяло оправдателна присъда. Нещо повече – в изявление, публикувано на 7 декември 1999 г. в *Kommersant Baltic*, тя е изразила учудването си от това, че жалбоподателят продължава да твърди, че е невинен по всички повдигнати обвинения, и го е посъветвала да докаже своята невинност. За Съда подобни изявления не са просто „отрицателна оценка на тезата“ на жалбоподателя, а същинско вземане на становище относно изхода на делото, с ясно предпочитание към констатация за виновност на обвиняемия. Съдът смята, че независимо от обстоятелствата, които са подтикнали г-жа Щейнерте да се изрази по този начин, нейните изявления в никакъв случай не могат да се смятат за съвместими с изискванията на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Следователно жалбоподателят е имал напълно основателни причини да се притеснява от липсата на безпристрастност на този съдия...

127. ... Съдът намира, че подобни изявления също са равнозначни на признаване на вината на жалбоподателя. Освен това той може единствено да изрази изненадата си от факта, че в рамките на последното интервю г-жа Щейнерте е посъветвала обвиняемите да докажат пред съда, че не са виновни. Като се има предвид общият му характер, подобно указание противоречи на самия принцип на презумпцията за невинност – един от основните принципи на демократичната държава.

Влияние на коментарите в пресата

▣ *Рарон v. France* (решение по допустимостта), 54210/00, 15 ноември 2001 г.

6. ... Съдът отбелязва, че в основата на процеса срещу жалбоподателя стоят събития (възхваляване на поведението на френските власти по време на режима Виши), които от дълго време са били предмет на интензивни спорове, и не би могло да се очаква, че самият процес ще се проведе в спокойна атмосфера. Въпреки това Съдът е на мнение, че жалбоподателят не е доказал срещу него да е била подета толкова злостна медийна кампания, че да е въздействала – или да е могла да въздейства – върху мнението на журито или върху изхода от разискванията на съда.

Напротив, самата продължителност на тези разисквания, отнели деветнадесет часа, и присъдата, постановена от съда за тежки престъпления, предполагат, че съдебните заседатели са гласували по убеждение и съвест и в съответствие с изискването да бъдат убедени извън всякакво съмнение, което са се заклели да изпълняват. Съдът смята за нужно да отчете и факта, че жалбоподателят е бил оправдан по най-сериозното обвинение срещу него, а именно помагачество и подбудителство към убийство...

Освен това Съдът отбелязва, че самият жалбоподател също е давал телевизионни интервюта – например през м. декември 1996 г., след решението да бъде предаден на съд ..., и че дори още по-рано, през 1993 г., неговият адвокат е публикувал заключението на историческата експертиза, отхвърлено от Касационния съд през 1987 г.

▣ *Craxi v. Italy*, 34896/97, 5 декември 2002 г.

103. Съдът смята, че в едно демократично общество е неизбежно пресата да коментира – понякога остро – чувствителни за обществото дела, които, както делото на жалбоподателя, поставят под въпрос нравствеността на висши държавни служители и отношенията между политическия елит и бизнеса.

104. В допълнение трябва да се отбележи, че съдилищата, които са разгледали делото, са били съставени изцяло от професионални съдии. За разлика от членовете на журито, съдиите притежават опит и образование, които им позволяват да избягнат всяко външно за процеса внушение. Присъдата на жалбопо-

дателя е била постановена в рамките на състезателно производство, в което той е имал възможността да представи на съдиите аргументите, които е смятал за необходими за защитата му ... Нищо в делото не показва, че при тълкуването на вътрешното законодателство или при преценката на доводите на страните и доказателствата на обвинението съдиите, които са се произнесли по съществуващото на делото, са били повлияни от изявленията, публикувани в медиите ...

Влияние на други лица

▣ *Rapon v. France* (решение по допустимостта), 54210/00, 15 ноември 2001 г.

6. ... [Съдът] отново напомня, че нито поведението на гражданските ищци по делото, нито тактиките и стратегиите, които те са използвали, за да повлияят на предстоящото съдебно решение, биха могли да ангажират отговорността на държавата, освен ако не се установи, че тя не е предприела нужните мерки за поправяне на една ситуация, която е могла да подкопае авторитета и безпристрастността на съдилищата. Съдът отбелязва, че в настоящия случай прокурорът е започнал дисциплинарно производство срещу адвоката, направил разкритието*. Съдът не намира за решаващ фактор обстоятелството, че той не е сметнал за необходимо да повдигне обвинение по чл. 434-16 от Наказателния кодекс, защото самият жалбоподател е могъл да инициира наказателно преследване и наистина впоследствие е сторил това, като на 5 март 1998 г. е подал оплакване, съпроводено с граждански иск.

▣ *Farhi v. France*, 17070/05, 16 януари 2007 г.

27. Съдът отбелязва, че в настоящия случай защитникът на жалбоподателя е поискал да бъде направено формално отбелязване на твърдението му за осъществена незаконна комуникация между прокурора и някои членове на журито ...

28. ... [П]редседателят на съдебния състав и другите съдии са изслушали адвокатите на жалбоподателя и на гражданския ищец, генералния адвокат и накрая подсъдимия. Правителството обаче не посочва как това изслушване би могло да помогне за установяване на съдържанието на комуникацията или на самоличността на засегнатите съдебни заседатели. Националният съд е бил длъжен да използва всички средства в негова власт, за да разсея всякакви съмнения относно действителното осъществяване на твърдените факти и естеството им.

29. Съдът смята по-специално, че само едно изслушване на съдебните заседатели би могло да хвърли светлина върху естеството на разменените реплики и въздействието – ако изобщо е имало такова – което те са могли да окажат върху мненията им.

* Адвокатът на един от гражданските ищци е публикувал твърдения, че председателят на съда има семейна връзка с някои от хората, които според обвинението жалбоподателят е депортирал като служител на режима Виши. (Бел. прев.)

Съдене на цивилни лица

Военни съдилища

▣ *Ergin v. Turkey*, 47533/99, 4 май 2006 г.

47. Властта на военното наказателно правосъдие не бива да се разпростира над цивилни лица, освен ако има наложителни причини, оправдаващи подобна ситуация, и когато това е така – само на ясна и предвидима правна основа. Съществуването на такива причини следва да се докаже във всеки конкретен случай. Не е достатъчно националното законодателство само абстрактно да определи, че някои категории престъпления са подсъдни на военните съдилища.

54. ... Съдът намира за разбираемо жалбоподателят – цивилно лице, изправено пред съд, съставен изключително от армейски офицери, и обвинено за престъпления, отнасящи се до пропаганда срещу военната служба, да е бил разтревожен от явяването си пред съдии, принадлежащи към армията, която е могла да бъде идентифицирана като страна в производството. Съответно жалбоподателят е имал основание да се страхува, че Съдът при Генералния щаб би могъл да си позволи недопустимо повлияване от пристрастни съображения. Следователно съмненията на жалбоподателя относно независимостта и безпристрастността на този съд могат да се приемат за обективно оправдани...

Съдене на военнослужещи

▣ *Findlay v. the United Kingdom*, 22107/93, 25 февруари 1997 г.

75. ... Заслужава да се отбележи, че всички членове на военния съд, назначени от офицера, който го е свикал, са му били подчинени. Много от тях, включително и председателят на съда, са били пряко или опосредено под негово командване ... Освен това офицерът, свикал военния съд, е имал правомощието да го разпусне както преди, така по време на процеса, макар и при точно предписани обстоятелства ...

76. За да се поддържа доверието в независимостта и безпристрастността на съда, външните признаци могат да бъдат от значение. Тъй като всички членове на военния съд, който е решил делото на г-н Финдли, са били подчинени на офицера, свикал съда, и са попадали под неговите заповеди, съмненията на г-н Финдли относно независимостта и безпристрастността на този съд са могли да бъдат обективно оправдани ...

77. Освен това Съдът намира за важно, че офицерът, който е свикал съда, е действал и като „потвърждаващ офицер“. Така присъдата на военния съд не е могла да влезе в сила, докато не бъде утвърдена от него, и той е имал правомощието да измени наложеното наказание по свое усмотрение ... Това противоречи на установения принцип, че правомощието да се постанови задължително решение, което не може да бъде променяно от несъдебен орган, е присъщо на самото понятие „съд“, а може да се разгледа и като компонент на „независимостта“, изисквана от чл. 6, § 1 ...

▣ *Cooper v. the United Kingdom* [GC], 48843/99, 16 декември 2003 г.

117. Юридическият консултант е цивилно лице с юридическо образование, назначено от лорд-канцлера като част от персонала на главния юридически консултант (също цивилно лице), който от своя страна назначава такъв консултант във всеки състав на военния съд. [Жалбоподателят не поставя под въпрос неговата независимост, а и Съдът] не вижда основание за това.

Юридическият консултант отговаря за надлежното и законосъобразно провеждане на процеса от военния съд и разпорежданятия му във връзка със събирането на доказателствата и по всички правни въпроси са задължителни и се произнасят в открито заседание. Той няма право на глас и не участва в разискванията на другите членове на съда относно виновността, но обобщава доказателствата, дава им указания преди да се оттеглят и може да откаже да приеме заключението им, ако го счита за „противоречащо на закона“; в последния случай той им дава допълнителни указания в открито заседание и те отново се оттеглят да разискват. Юридическият консултант участва заедно с другите членове на съда в разискванията по въпроса за наказанието, дава им съвети и гласува. ...

При изложените обстоятелства Съдът намира, че участието във военния съд на цивилно лице с такава квалификация и с такава водеща роля е важна гаранция – една от най-съществените за независимостта на процеса пред този съд ...

▣ *Irfan Bayrak v. Turkey*, 39429/98, 3 май 2007 г.

35. [Съдът] установява, че в настоящия случай всички членове на дисциплинарния съд са офицери, които нямат нито статут на магистрати, нито юридическо образование. Те се посочват от командира на военното подразделение или от началника на военната институция, при която е създаден дисциплинарният съд. Следователно всички тези съдии се подчиняват на реда, установен от военната йерархия.

36. Съдът подчертава, че в случая нито членовете на първоинстанционния съд, нито тези на апелативния съд са били офицери в края на кариерата си ... В изпълнение на правораздавателните си функции те са били подчинени на своите началници и не са се ползвали от никаква специална гаранция, която да ги освобождава от даването на отчет за актовете им, съгласно военната йерархия.

37. Съдът отбелязва освен това, че полковникът, който двукратно е обвинил жалбоподателя..., е бил йерархически висшестоящ на офицерите, включени в състава на военния дисциплинарен съд ...

38. Колкото до гаранцията, която би могъл да представлява срокът на мандата на съдиите, Съдът отбелязва, че за членовете на военния дисциплинарен съд той е ограничен до една година. За сравнение Съдът припомня, че е преценил като кратък

четиригодишния мандат на съдиите от съда за държавна сигурност ...

39. Съдът отново подчертава, че принципно срокът на мандата на съдиите със сигурност трябва да се разглежда като неразривно свързан с тяхната независимост, но сама по себе си краткосрочността на мандата не предполага липса на независимост, стига другите необходими условия да са налице...

В случая не може да се приеме, че тези условия са изпълнени.

40. По изложените съображения Съдът смята, че съмненията на жалбоподателя по отношение на независимостта и безпристрастността на военния дисциплинарен съд са обективно оправдани ...

Съдилища за държавна сигурност и съдилища при извънредно положение

▣ *Arap Yalgin and others v. Turkey*, 33370/96, 25 септември 2001 г.

46. Във връзка с това Съдът смята, че когато сред членовете на съда има лица, намиращи се в подчинено положение спрямо някоя страна по делото от гледище на техните задължения и организацията на службата им, както е в настоящия случай, подсъдимите могат да изпитват основателно съмнение относно независимостта на тези лица. Подобна ситуация се отразява сериозно на доверието, което съдилищата трябва да вдъхват в едно демократично общество ... Освен това Съдът придава голямо значение на факта, че цивилно лице е трябвало да застане пред съд, съставен от военнослужещи, макар и не изцяло ...

47. В светлината на казаното Съдът счита, че жалбоподателите, изправени пред специален съд, действащ след въвеждане на военно положение, по обвинения в опит за подкопаване на конституционния ред в държавата, са имали основателна причина за страхове от това, че ще бъдат съдени от съдебен състав, включващ двама военни съдии и армейски офицер под заповедите на офицера, командващ военното положение. Фактът, че съдебният състав е включвал и двама цивилни съдии, чиято независимост и безпристрастност не пораждат съмнения, не прави нещата по-различни в това отношение ...

48. В заключение, опасенията на жалбоподателите, че на специалния съд, действащ след въвеждане на военно положение, липсват независимост и безпристрастност, могат да се смятат за обективно оправдани.

▣ *Barbera, Messegui and Jabardo v. Spain*, 10590/83, 6 декември 1988 г.

71. В самия ден на съдебното заседание съдията г-н де ла Конча, председател на първо отделение на наказателната колегия на Audiencia Nacional*, е трябвало да напусне, защото шурейт

Промени в съдебния състав

* Виж бележката под линия на стр. 105. (Бел.прев.)

му е бил отведен в болница; освен това един от останалите съдии, споменати в заповедта от 27 октомври 1981 г. ... – г-н Инфанте, също не е могъл да заседава, тъй като вече не е бил член на съответното съдебно отделение. Те са били заместени от г-н Перес Лемаур – председател на трето отделение, и от г-н Бермудес де ла Фуенте – член на първо отделение ...

72. Никой не е съобщил на жалбоподателите и на техните адвокати за тези промени, и по-специално за смяната на председателя на съдебния състав ... Наистина, г-н Перес Лемаур, заедно с г-н Барнуево и г-н Бермудес де ла Фуенте, е бил взел едно чисто процедурно решение на 18 декември 1981 г. ..., но защитниците не биха могли да направят от това заключение, че той ще заседава и в съдебния състав, особено като се има предвид подготвителната среща, която са провели с г-н де ла Конча предния ден ... Следователно те са били изненадани. С основание са могли да се опасават, че новият председател на съдебния състав не познава едно безспорно сложно дело, в което материалите от разследването са наброявали 1600 страници, а то е било от ключово значение за крайния резултат. Това е така независимо от факта, че съдията-докладчик г-н Барнуево е участвал в цялото производство, защото г-н Перес Лемаур не е участвал в подготвителната среща на 11 януари 1982 г.; делото всъщност е продължило без пълно изслушване на свидетелите; съвещанието на състава е трябвало да се проведе веднага след изслушванията или най-късно на следващия ден, а Audiencia Nacional е трябвало да произнесе решението си в рамките на три дни, което е и направил.

☞ *Moiseyev v. Russia*, 62936/00, 9 октомври 2008 г.

176. Съдът отново припомня ролята на националните съдилища да ръководят съдебните производства така, че да осигурят подобаващо правораздаване. Възлагането на едно дело на конкретен съдия или съд попада в допустимите граници на свободата на преценка, която националните власти имат по тези въпроси. Съществува широк спектър от определящи фактори, като например наличните ресурси, квалификацията на съдиите, конфликтът на интереси, достъпността на мястото на провеждане на съдебните заседания за страните и т. н., които властите следва да отчитат при възлагането на делата. Макар че не е задача на Съда да преценява дали националните власти са имали валидни основания за (пре)възлагане на едно дело на конкретен съдия или съд, той трябва да се убеди, че подобно (пре)възлагане е съвместимо с чл. 6, § 1, и по-специално с изискванията му за обективна независимост и безпристрастност ...

177. Руското законодателство не съдържа правила, уреждащи разпределянето на делата между съдиите в съответните съдилища. Чл. 6.2 от Закона за статута на съдиите подсказва, че контролът върху разпределянето на делата следва да се упражнява от председателя на съда по начин, уреден с федерален закон ... Но тъй като такъв закон не е приет до момента, според уста-

новената практика постъпилите в съдилищата дела се разпределят по усмотрение на техните председатели.

178. След разпределянето на делото и началото на производството, законът изисква делото да се разгледа от същия съдебен състав до постановяването на решение. Този принцип, известен като принцип за неизменността на съдебния състав ..., предвижда възможност съдия, който повече не е в състояние да заседава, да бъде заместен от друг съдия. Принципът се прилага както за съдиите, така и за съдебните заседатели ...

179. ... [П]о делото на жалбоподателя са станали единадесет замени на членове на съдебния състав. Един след друг четирима председатели на състава са гледали делото. Всяка смяна на председателя е била следвана от смяна и на двамата съдебни заседатели. Освен това в един от случаите в производството е бил поканен да встъпи запасният съдебен заседател, а в друг случай се е наложило да бъде назначен нов съдебен заседател, който да замести друг, оттеглил се от делото. Производството е трябвало да започва отначало всеки път, когато нов член е встъпвал в съдебния състав.

180. Правителството не обяснява как този необичаен брой промени в съдебния състав, който прави впечатление в сравнение с други руски наказателни дела, разгледани от Съда, е могъл да се съвмести с правилото за неизменност на съдебния състав, чието фундаментално значение то самото подчертава. За Съда е изключително обезпокоително не само това, че заместванията по делото на жалбоподателя са били особено чести, но и това, че причините за тях са били обявени само в два случая ...

182. Съдът отбелязва също, че както и при разпределянето на постъпващите дела между съдиите, правомощието висящо наказателно дело да се преразпредели на друг председател на съдебния състав обичайно е било упражнявано от председателя на съответния съд ... [Но] законът не е определял с никаква степен на точност обстоятелствата, при които може да се извърши подобно преразпределяне. Липсата на предвидимост ... е имала за последица предоставянето на неограничена дискреция на председателя на Московския градски съд по въпроса за замяната и преназначаването на членове на съдебния състав по наказателното дело на жалбоподателя. Във връзка с това Съдът подчертава, че не са били въведени никакви процедурни гаранции срещу произволното упражняване на тази дискреция ... Така [законът] не е изисквал страните да бъдат информирани за причините за преразпределянето на делото или да им се даде възможност да вземат становище по този въпрос ... Освен това заместването на член на съдебния състав не е било постановявано с някакво процедурно решение, което да подлежи на съдебен контрол от по-висш съд. Съдът смята, че липсата на каквито и да било процедурни гаранции в текста на закона е направила членовете на съдебния състав уязвими за външен натиск.

184. С оглед на горните съображения Съдът намира, че в случая на жалбоподателя руският наказателен закон е пропуснал да

предвиди гаранциите, които биха били достатъчни да изключат всякакво обективно съмнение относно отсъствието на неуместен натиск върху членовете на съдебния състав при изпълнението на техните съдебни задължения ... При тези обстоятелства може да се каже, че съмненията на жалбоподателя относно независимостта и безпристрастността на съда, разгледал делото, са били обективно оправдани поради повтарящите се и чести смени на членовете на съдебния състав, които са били осъществени по неустановими причини и не са били ограничени от никакви процедурни гаранции.

185. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 поради липсата на независимост и безпристрастност на съда, разгледал делото.

Съдебната зала

▣ *Stanford v. the United Kingdom*, 16757/90, 23 февруари 1994 г.

29. Жалбоподателят поддържа също така, че правителството е отговорно за лошата акустика в съдебната зала. Макар че това несъмнено е въпрос, който би могъл да постави проблем по чл. 6 ... от Конвенцията, в експертните заключения, изготвени както преди, така и след оплакването на жалбоподателя, е било посочено, че акустичните нива в съдебната зала са задоволителни, ако се изключи една минимална загуба на звук, дължаща се на стъкления екран ...

30. Накрая трябва да се напомни, че жалбоподателят е бил представяван от адвокати, които са следели производството без затруднения и са имали пълната възможност да обсъдят с него всички евентуално възникнали въпроси във връзка с показанията, дадени извън депозираните писмени свидетелски показания. При това протоколът от съдебния процес разкрива, че той е бил защитаван умело от своя адвокат и че в обобщението, предназначено за журито, съдията е отразил представените пред съда доказателства правдиво и подробно.

31. Наред с това, при конкретните обстоятелства не би могло разумно да се очаква апелативният съд, сезиран по проблема, ... да поправи един твърдян недостатък в първоинстанционното производство, за който не е бил повдигнат въпрос пред съдията, разгледал делото ...

32. В светлината на изложеното Съдът стига до заключение, че не е налице пропуск от страна на Обединеното кралство да осигури на жалбоподателя справедлив съдебен процес.

Съдебен контрол върху административни наказания

▣ *Čančady v. Slovakia*, 53371/99, 16 ноември 2004 г.

32. В настоящия случай ректорът на Военната академия в гр. Липтовски Микулаш, където е работел жалбоподателят, му е наложил глоба по силата на Закона за дребни правонарушения от 1990 г. Това решение е било подложено на контрол от Министерството на отбраната. По този начин въпросните решения са били взети от административни органи, които ... не са удовлетворявали изискванията за независим и безпристра-

стен съд по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Тъй като чл. 83 (1) от Закона за дребни правонарушения от 1990 г. и чл. 248 (2) (f) от Гражданския процесуален кодекс, които са били в сила по това време, са изключвали разглеждането на такива решения от обикновените съдилища, и като се отчете, че Конституционният съд не е поправил положението, за което се отнася оплакването, Съдът стига до заключение, че правото на жалбоподателя да бъде изслушан от съд не е било зачетено. ...

Публично гледане на делото

▣ *Barbera, Messeguí and Jabardo v. Spain*, 10590/83, 6 декември 1988 г.

Съдържание

78. ... Освен това предметът и целта на чл. 6 ... и формулировките на някои подточки от § 3 ... показват, че лице, обвинено в престъпление, „има право да участва в гледането на делото и делото му да бъде разгледано“ в негово присъствие „от съд“ ... От това Съдът прави извод ..., че по принцип всички доказателства трябва да се съберат в присъствието на обвиняемия в хода на публично разглеждане на делото, за да се осигури съвместност на производството. Той ще провери дали това е станало в настоящия случай ...

89. Като отчита ... преди всичко факта, че много важни доказателства не са били представени и обсъдени адекватно по време на процеса в присъствието на жалбоподателите и под зоркото око на публиката, Съдът стига до заключение, че въпросното производство, взето като цяло, не е удовлетворило изискванията за справедливо и публично гледане на делото. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 ...

▣ *Riepan v. Austria*, 35115/97, 14 ноември 2000 г.

29. ... Съдът смята, че един съдебен процес съответства на изискването за публичност само ако обществеността може да получи информация за датата и мястото му и ако това място е лесно достъпно за нея. В много случаи тези изисквания ще бъдат изпълнени просо като делото се гледа в обичайна съдебна зала, достатъчно голяма, за да бъдат настанени зрители. Съдът отбелязва обаче, че провеждането на съдебен процес извън нормалната съдебна зала, и по-конкретно на място като затвора, до което обикновената публика по принцип няма достъп, представлява сериозна пречка за публичния характер на производството. В такъв случай държавата е длъжна да предприеме компенсаторни мерки, за да гарантира, че публиката и медиите са надлежно информирани за мястото на делото и че им е осигурен ефективен достъп.

30. ... Съдът отбелязва, че делото е било включено в седмичния списък на съдебните заседания на окръжния съд в гр. Щаер, който очевидно е съдържал указание, че то ще се гледа в затвора в гр. Гарстен... Този списък е бил разпространен сред медиите

и е бил достъпен за широката публика в деловодството и на информацията на окръжния съд. Но освен това рутинно съобщаване, не са били предприети специални мерки, например отделно съобщение на дъската за обяви в окръжния съд, при нужда съпроводено и от информация как да се стигне до затвора в Гарстен, с ясно посочване на условията за достъп.

Освен това другите обстоятелства, при които е било разгледано делото, са били замислени така, че едва ли биха могли да поощрят присъствието на публика: производството е било проведено рано сутринта в зала, която, макар и да не е била прекалено малка за настаняване на слушатели, изглежда не е била обзаведена като нормална съдебна зала.

31. Накратко, Съдът намира, че окръжният съд в гр. Щаер не е предприел адекватни компенсаторни мерки в противовес на неблагоприятното влияние, което гледането на делото на жалбоподателя в закритата зона на затвора в Гарстен е оказало върху публичния му характер. Следователно съдебното заседание на 29 януари 1996 г. не е изпълнило изискванията за публичност, поставени от чл. 6, § 1 на Конвенцията ...

▣ *Craxi v. Italy (No. 2)*, 25337/94, 17 юли 2003 г.

57. ... [О]гласяването на съдържанието на подслушаните телефонни разговори по време на съдебното заседание на 29 септември 1995 г. и разкриването на това съдържание пред пресата съставляват намеса в упражняването на право, гарантирано на жалбоподателя от чл. 8, § 1 на Конвенцията. ...

60. Съдът обръща внимание на критиките на жалбоподателя, по-специално по отношение на факта, че след съдебното заседание на 29 септември 1995 г. пресата е публикувала съдържанието на някои разговори, прехванати чрез подслушване на телефонната му линия в Хамамет.

66. Съдът отбелязва, че в настоящия случай някои от публикуваните в пресата разговори са били от строго лично естество. Те са се отнасяли до отношенията на жалбоподателя и съпругата му с адвокат, с бивш колега, с политически поддръжник и със съпругата на г-н Берлускони. Съдържанието им е имало слаба или изобщо никаква връзка с обвиненията, повдигнати срещу жалбоподателя ...

67. Съдът е на мнение, че публикуването им не е отговаряло на никаква належаща обществена нужда. В резултат на това намесата в правата на жалбоподателя по чл. 8, § 1 от Конвенцията не е била пропорционална на законните цели, които може да са били преследвани, и следователно не е била „необходима в едно демократично общество“ по смисъла на втория параграф на тази разпоредба ...

▣ *Stefanelli v. San Marino*, 35396/97, 8 февруари 2000 г.

20. В настоящия случай заседанията за разпит на свидетелите са били проведени в първата инстанция, а както посочва пра-

вительството, е имало възможност такива да се проведат и във въззивното производство, ако жалбоподателката беше направила такова искане. Съдът отбелязва обаче, че тази устна процедура явно не се е състояла пред съдията, който е трябвало да реши делото ..., а пред съдия-следователя ..., чиято единствена роля е била да разследва. Производството пред съдията, разгледал делото по същество, е било проведено без публично заседание както в първата, така и във въззивната инстанция.

21. Макар че правителството не се позовава на тази разпоредба, Съдът обръща внимание, че според второто изречение на чл. 6, § 1 пресата и публиката могат да бъдат изключени от процеса при известни обстоятелства. Съдът отбелязва, че непровеждането на открити заседания не е било резултат от решение на съдията, а от прилагането на тогава действалия закон. Но като отчита фактите в случая и твърдените пропуски на жалбоподателката, Съдът е на мнение, че никое от обстоятелствата, изброени в тази разпоредба, не е приложимо.

22. Съответно Съдът приема, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията поради това, че делото на жалбоподателката не е било гледано публично нито от първоинстанционния, нито от въззивния съд.

 Ernst and others v. Belgium, 33400/96, 15 юли 2003 г.

67. В Белгия досъдебното производство е тайно. Тайната при разследването се обяснява със защитата на два основни интереса: от една страна, зачитането на моралния интегритет и личния живот на всяко лице, което се ползва от презумпцията за невинност, и от друга страна, ефикасното провеждане на разследването. От това следва, че когато даден съд действа като разследваща юрисдикция, по принцип заседанията му се провеждат при закрити врата и решението му не се произнася в публично заседание ... [Н]яма данни жалбоподателите да са настоявали за публичност или да са изразили резерви относно провеждането на заседанията при закрити врата.

68. Съдът смята, че тайният характер на разследването може да бъде оправдан по съображения, свързани със защитата на правото на личен живот на страните в процеса и с интересите на правосъдието по смисъла на второто изречение на чл. 6, § 1. Той отбелязва също така, че ако след извършването на цялостно разследване делото на жалбоподателите беше изпратено на апелативния съд, действащ като инстанция по същество, подсъдимите и жалбоподателите, в качеството им на граждански ищци, биха имали правото на пълна публичност на производството. В тази връзка Съдът припомня, че чл. 6 може да играе роля преди сезирането на съда по същество, но условията за прилагането му време на разследването зависят от особеностите на производството и от обстоятелствата по делото...

В обобщение Съдът смята, че разглеждането при закрити врата на допустимостта на конституирането на жалбоподателите като

Ограничения, включително отказ от право

граждански ищци не е нарушило изискванията на чл. 6, § 1 за публично гледане на делото.

▣ *Hermi v. Italy* [GC], 18114/02, 18 октомври 2006 г.

78. Съдът отбелязва обаче, че заседанията не са били публични в резултат от допускането на бързото производство – облекчено производство, чието прилагане жалбоподателят сам е поискал. Бързото производство без съмнение носи предимства за подсъдимия: ако бъде осъден, той ще получи значително намалено наказание, а прокуратурата не може да атакува осъдителна присъда, която не променя правната квалификация на престъплението ... От друга страна, според националния закон бързото производство предоставя по-слаби процедурни гаранции, най-вече по отношение на публичността на заседанията и възможността да се иска допускане на доказателства, които не се съдържат в преписката на прокуратурата.

79. Съдът е на мнение, че жалбоподателят, който е бил подпомаган от двама адвокати, ангажирани от него, безспорно е бил в състояние да разбере последиците на своето искане за допускане на бързо производство. Освен това не изглежда спорът да е поставял каквито и да било въпроси от обществен интерес, които да не позволяват отказ от посочените по-горе гаранции ...

80. Във връзка с това Съдът напомня, че е приемал за уместно при преценката на необходимостта от публични заседания в етапите на съдебното производство, следващи първоинстанционното гледане на делото, да бъдат отчетени и други съображения, в това число правото на справедлив процес в разумен срок и свързаната с това нужда да се облекчи натовареността на съдилищата ... Въвеждането на бързото производство в Италия изглежда изрично е целяло опростяването, а оттам и ускоряването на наказателното производство ...

81. В светлината на изложеното фактът, че заседанията по време на първо- и второинстанционното производство не са били публични, не може да се счита за противоречащ на Конвенцията.

▣ *M. v. France*, 10147/82, 4 октомври 1984 г., DR40, 166

Наред с другото жалбоподателят се оплаква, че упражнявайки дискреционните си правомощия, съдията, председателстващ състава на съда за тежки престъпления, е позволил показването на документи от делото по вътрешен телевизионен канал в съдебната зала. Той твърди, че това не само противоречи на принципа за устно производство, но и е нарушило правото му неговото дело да се гледа по начина, предписан от чл. 6, § 1 на Конвенцията ... Решението на Касационния съд от 21 април 1982 г. изяснява, че съдът е използвал тази процедура, за да покаже скица и фотоснимки от местопрестъплението едновременно на журито, на съдиите, на генералния адвокат, на гражданските ищци и техния повереник и на обвиняемите и техния защитник.

Макар че жалбоподателят възразява срещу процедурата, която е дала публичност на съдебното досие и по такъв начин е могла да повлияе на публиката в залата и на журито, Комисията не вижда от информацията, с която разполага, как тази процедура е могла да нахърни редовността, а оттам и справедливостта на процеса, особено като се има предвид, че документите са били в делото и защитата е трябвало да ги познава.

▣ *Sutter v. Switzerland*, 8209/78, 22 февруари 1984 г.

31. В съответствие с чл. 197 от Закона от 1889 г. решението, постановено на 21 октомври 1977 г. от Военния касационен съд, е било връчено на страните, но не е било произнесено в открито заседание ...

34. ... [В]секи, който докаже интерес, може да се запознае или да получи копия от пълните текстове на решенията на Военния касационен съд; освен това впоследствие най-важните му решения, като това по делото *Sutter*, се публикуват в официален сборник. Следователно юриспруденцията му до известна степен е открита за обществено наблюдение.

Ако се вземат предвид въпросите, с които Военният касационен съд се е занимавал в настоящия случай, както и решението му, с което присъдата на дивизионния съд е влязла в сила и последиците за г-н Сутер не са се променили с нищо, едно буквално тълкуване на изразите на чл. 6, § 1 ..., отнасящи се до произнасянето на решението, изглежда твърде строго и ненужно за постигане на целите на чл. 6 ...

Така Съдът се съгласява с правителството и с формиралите мнозинство членове на Комисията и стига до заключение, че Конвенцията не е изисквала решението, постановено във финалната фаза на производството, да бъде произнесено чрез изчитане му на висок глас.

▣ *Campbell and Fell v. the United Kingdom*, 7819/77 и 7878/77, 28 юни 1984 г.

89. ... [Ж]албоподателят се оплаква от факта, че Съветът на инспекторите не е произнесъл публично решението си по неговото дело ...

91. Съдът е изтъквал по други дела, че не се чувства длъжен да тълкува буквално думите „се обявява публично“; във всеки отделен случай формата на публичност, придавана на „решението“ според вътрешното право на държавата-ответник, следва да се оценява в светлината на особеностите на разглежданото производство и при отчитане на целта, преследвана от чл. 6, § 1 ... в този контекст, а именно да се осигури надзор на обществеността над дейността на съдебните органи, за да се гарантира правото на справедлив процес ...

92. В настоящия случай обаче не са били предприети никакви стъпки решението на Съвета да стане достъпно за публиката. Ето защо в това отношение е налице нарушение на чл. 6, § 1 ...

**Обявяване на
решението**

☞ *Lamanna v. Austria*, 28923/95, 10 юли 2001 г.

33. В настоящия случай решението на Залцбургския окръжен съд, макар и постановено след публично разглеждане на претенцията на жалбоподателя за обезщетение, не е било произнесено публично, тъй като е зависело от влизането в сила на оправдателната му присъда. Вместо това то е било връчено в писмен вид на 4 ноември 1994 г. Решението на апелативния съд в гр. Линц, което е съдържало резюме на решението на окръжния съд, потвърждавало е, че той е приложил чл. 2, ал. 1 (b) от Закона от 1969 г., и е оставяло в сила неговото решение, първоначално също е било произнесено в писмена форма и не е било направено публично по някакъв друг начин. Но след решението на Върховния съд от 9 ноември 2000 г., то е било произнесено публично на 9 февруари 2001 г.

34. Като взема предвид производството за обезщетение в неговата цялост, както и специфичните му черти, Съдът намира, че целта на чл. 6, § 1, а именно съдебните решения да бъдат открити за обществено наблюдение, даващо на обществеността възможност да се запознае с начина, по който съдилищата поначало подхождат към претенциите за обезщетение поради задържане под стража, е била постигната в настоящия случай чрез публичното обявяване на решението на апелативния съд.

Съответно не е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Виж също „Достъп до материалите по съдебните дела“ по-долу, на стр. 306.

Ограничения при огласяването на данни от делата

☞ *Z v. Finland*, 22009/93, 25 февруари 1997 г.

113. Накрая Съдът трябва да разгледа въпроса дали е имало достатъчни основания за разкриването на самоличността на жалбоподателката и на заразяването ѝ с ХИВ в текста на решението на апелативния съд, до което пресата е получила достъп...

Според относимото финландско право апелативният съд по свое усмотрение е могъл, първо, да пропусне споменаването в решението си на имена, позволяващи идентифициране на жалбоподателката, и второ, да запази за известен период поверителността на пълния текст на мотивите, а вместо това да публикува тяхна съкратена версия, диспозитива на решението и посочване на приложените правни разпоредби...

Независимо дали жалбоподателката е поискала изрично от апелативния съд да избегне разкриването на самоличността ѝ и здравословното ѝ състояние, той е бил информиран от нейния адвокат за желанието ѝ срокът на разпореждането за запазване на конфиденциалността да бъде продължен на повече от десет години... Очевидно от това е следвало, че тя би била против разкриването на въпросната информация пред обществеността.

При тези обстоятелства... Съдът не намира, че за спорното огласяване е имало каквито и да било убедителни основания.

Съответно публикуването на въпросната информация е довело до нарушение на правото на жалбоподателката на зачитане на личния ѝ и семеен живот, гарантирано от чл. 8 ...

📖 *Worm v. Austria*, 22714/93, 29 август 1997 г.

52. Решението на апелативния съд не е било насочено към ограничаване на правото на жалбоподателя да информира обективно обществеността за развитието на процеса срещу г-н Андросх. Съдът е критикувал основно неблагоприятната оценка, която жалбоподателят е направил на отговорите на бившия министър по време на процеса, а те са били част от доказателствата по смисъла на чл. 23 от Закона за медиите ...

54. Като се отчете, че държавата има известна свобода на преценка, по принцип апелативният съд е трябвало да прецени възможността поне съдебните заседатели да прочетат статията, както и да установи престъпното намерение на жалбоподателя при публикуването ѝ ... [Ф]актът, че националният закон, според тълкуването му от Виенския апелативен съд, не е изисквал да бъде доказано въздействие върху конкретното производство като реална последица, ... не променя обстоятелството, че намесата е била оправдана на основание запазването на авторитета на съдебната власт ...

57. От гледна точка на размера на глобата и факта, че издателската фирма е била осъдена да отговаря солидарно за нейното плащане ..., наложената санкция не може да се смята за непропорционална на преследваната законна цел.

58. Съответно Съдът намира, че националните съдилища са имали основание да приемат осъждането и наказването на жалбоподателя за „необходими в едно демократично общество“ с оглед на поддържането както на авторитета, така и на безпристрастността на съдебната власт по смисъла на чл. 10, § 2 от Конвенцията.

📖 *News Verlags GmbH & CoKG v. Austria*, 31457/96, 11 януари 2000 г.

58. Съдът признава, че може да има основателни причини да се забрани самото публикуване на снимка на даден заподозрян, в зависимост от естеството на престъплението и конкретните обстоятелства на случая ... Но никакви подобни причини не са били посочени от Виенския апелативен съд.

59. Вярно е ..., че съдебните разпореждания по никакъв начин не са ограничили правото на компанията-жалбоподател да публикува коментари относно наказателното производство срещу В. Но те са ограничили избора ѝ що се отнася до представянето на нейните репортажи, като в същото време е безспорно, че други медии са имали свободата да продължават да публикуват снимката на В. по време на наказателното производство срещу него. Като отчита тези обстоятелства и констатацията на националните съдилища, че не самите снимки, ползвани от компа-

нията-жалбоподател, а единствено комбинацията им с текста е представлявала намеса в правата на В., Съдът намира, че абсолютната забрана да се публикува снимка на В. е отишла отвъд необходимото за защитата му срещу клеветата или срещу нарушаване на презумпцията за невинност. Ето защо няма разумно отношение на пропорционалност между съдебните разпоредения, така както са били формулирани от Виенския апелативен съд, и преследваната легитимна цел.

60. От тези съображения следва, че намесата в правото на свободно изразяване на компанията-жалбоподател не е била „необходима в едно демократично общество“.

 Dabrowski v. Poland, 18235/02, 19 декември 2006 г.

33. ... В три статии жалбоподателят е отразил висящо наказателно производство срещу местен политик и е съобщил за последвалата присъда на Районния съд на гр. Острода. Съдът смята, че като цяло съдържанието и тонът на статиите са били справедливо балансирани ...

34. Съдът се съгласява и че част от изявленията на жалбоподателя са представлявали оценъчни съждения по въпроси от обществен интерес, за които не може да се каже, че са били лишени от всякаква фактическа основа. При това тези изявления не са били безпричинна лична атака срещу политик. Не може да се каже също така, че са имали за цел критикуваният да бъде обиден или унижен.

35. ... [Н]ационалните съдилища ... са пропуснали да вземат предвид факта, че като журналист жалбоподателят е имал задължение да разпространява информация и идеи по политически и други въпроси от обществен интерес, като при това е следвало да има възможност да прибегне до известна степен на преувеличение. Освен това Съдът отбелязва, че нито първоинстанционният, нито апелативният съд са отчели, че в качеството си на политик г-н Любачевски е трябвало да покаже в по-висока степен търпимост към критиката. Накратко, Съдът е на мнение, че изтъкнатите от националните съдилища основания не могат да се разглеждат като относими и достатъчни за оправдаване на въпросната намеса.

36. ... [М]акар и наложено на жалбоподателя наказание да е било относително леко (глоба в размер на 1000 злоти и разноски в размер на 300 злоти, общо равняващи се на приблизително 330 евро) и въпреки че производството срещу него е било прекратено условно, все пак националните съдилища са намерили, че жалбоподателят е извършил престъплението клеветата. Вследствие на това той се е сдобил с криминално досие. Освен това съдилищата са могли да възобновят производството по всяко време до изтичането на изпитателния срок, ако някое от предвидените в закона обстоятелства оправдае такава мярка ...

37. Освен това, докато наказанието не е пречело на жалбоподателя да се изразява, осъждането му все пак е било равнозначно

на вид цензура, която е била в състояние да го обезкуражи в отпавянето на подобни критики за бъдеще. Подобно осъждане може да възпре журналистите да допринасят в публичните дискусии по въпроси, засягащи живота на общността. По същия начин то може да възпрепятства пресата в нейната задача като разпространител на информация и куче-пазач на обществото...

С оглед на тези съображения осъждането на жалбоподателя не е било пропорционално на преследваната законна цел, особено като се има предвид интересът на едно демократично общество да осигурява и подкрепя свободата на пресата.

📖 *Dupuis and others v. France*, 1914/02, 7 юни 2000 г.

44. ... Допустимо е на тайната на съдебното разследване да се предоставя специална защита с оглед на интересите, свързани с наказателния процес – както за правораздаването, така и за правото на разследваните да бъдат смятани за невинни до доказване на противното. Но при обстоятелствата на настоящия случай Съдът смята, че към момента на публикуването на инкриминираната книга през м. януари 1996 г., в допълнение към съществуващото много широко медийно отразяване на т. нар. случай на „елисейското подслушване“, вече е било публично известно и че Г. М. е разследван по същия случай в рамките на досъдебно производство, започнало около три години по-рано и в крайна сметка довело до условното му осъждане на лишаване от свобода на 9 ноември 2005 г., т. е. малко над девет години и девет месеца след публикуването на книгата. Освен това правителството не обяснява как, при обстоятелствата на случая, разкриването на конфиденциална информация е могло да се отрази отрицателно върху правото на Г. М. да бъде смятан за невинен до доказване на противното или върху осъждането му почти десет години след тази публикация. В действителност след публикуването на спорната книга и докато съдебното следствие е продължавало, Г. М. редовно е коментирал делото в множество статии във вестниците. При тези обстоятелства защитата на информацията поради нейната секретност не е била изисквана от първостепенно значение.

45. Във връзка с това заслужава да се отбележи, че докато осъждането на жалбоподателите за незаконно използване на информация се е основавало на възпроизвеждането и употребата в книгата им на документи, излезли от досието на разследването, за които поради това е било прието, че са разпространени в нарушение на тайната на съдебното разследване или в нарушение на професионалната тайна, това осъждане неизбежно се е отнасяло до разкриването на информация. Остава обаче открит въпросът дали все още е имало нужда да се предотврати разкриването на информация, която, макар и частично, вече е била достъпна за публиката ... и може би вече е била известна на голяма брой хора ..., като се има предвид медийното отразяване на

случая поради естеството на фактите и известността на много от жертвите на въпросното подслушване на телефонни разговори.

46. Освен това Съдът смята за необходимо да прецени с най-голяма грижа нуждата в едно демократично общество журналисти да бъдат наказвани за използването на информация, получена чрез нарушаване на тайната на разследването или на професионалната тайна, когато допринасят към публични дебати от такава важност и по този начин изпълняват ролята си на „кучета-пазачи“ на демокрацията. Член 10 защитава правото на журналистите да разпространяват информация по въпроси от обществен интерес, стига да действат добросъвестно и въз основа на верни факти и да предоставят „надеждна и точна“ информация в съответствие с журналистическата етика ... В настоящия случай от неоспорените твърдения на жалбоподателите личи, че те са действали в съответствие със стандартите, приложими в професията им на журналисти, тъй като спорната публикация се е отнасяла не само до съществуването на въпроса, а и до достоверността на предоставената информация, като е посочила доказателства за нейната коректност и автентичност ...

48. Съдът ... отбелязва, че двамата автори са били глобени с по 762.25 евро и са били осъдени да платят на Г. М. обезщетение за причинените му вреди в размер на 7 622.50 евро. Освен това е била ангажирана и гражданската отговорност на компанията-жалбоподател. Не е била издавана заповед за унищожаване или изземване на книгата и публикуването ѝ не е било забранено ... Въпреки това размерът на глобата, макар и наистина сравнително умерен, заедно с осъждането за вреди, не изглеждат оправдани при обстоятелствата на случая. Освен това, както Съдът е изтъквал в много случаи, намесата в свободата на изразяване може да има смразяващ ефект върху упражняването ѝ ... – ефект, който сравнително умереният размер на глобата не би бил достатъчен да обезсили.

49. В заключение Съдът смята, че решението срещу жалбоподателите съставлява непропорционална намеса в правото им на свободно изразяване и следователно не е било необходимо в едно демократично общество.

Тежест на доказване

Основателното съмнение е в полза на заподозрения

☐ *Carreau v. Belgium*, 42914/98, 13 януари 2005 г.

25. ... В тази връзка Съдът би отбелязал, че по наказателни дела цялата материя на събирането на доказателства трябва да се разглежда в светлината на чл. 6, § 2, като наред с другото се изисква тежестта на доказване да се носи от обвинението ... Следователно мотивите на Съвета за жалби срещу неоправдано задържане под стража са били несъвместими със зачитането на презумпцията за невиновност.

▣ *Salabiaku v. France*, 10519/83, 7 октомври 1988 г.

30. ... Ясно е ..., че въпросните съдилища внимателно са избягвали автоматичното прилагане на презумпцията, установена в чл. 392, ал. 1 от Митническия кодекс. Както касационният съд е отбелязал в решението си от 21 февруари 1983 г., те са упражнили правото си на преценка „на базата на доказателствата, представени пред [тях] от страните“. От „факта на притежанието“ те са извели „презумпция, която впоследствие не е била оборена от никакви доказателства за събитие, отговорността за което да не може да се припише на извършителя на нарушението или което той да не е могъл да избегне“ ... Освен това, както посочва и правителството, в конкретните обстоятелства националните съдилища са открили известен „елемент на умисъл“, макар законът да не ги е задължавал да правят това, за да осъдят жалбоподателя.

Следователно в този случай френските съдилища не са приложили чл. 392, ал. 1 от Митническия кодекс по начин, който да противоречи на презумпцията за невинност.

▣ *Pham Hoang v. France*, 13191/87, 25 септември 1992 г.

34. ... Г-н Фам Хоанг ... е имал възможност да се опита да докаже, че е „действал поради необходимост или в резултат на неизбежна грешка“ ... Презумпцията за отговорността му не е била необорима. ...

35. Освен това ... в мотивите на решението си апелативният съд не е цитирал нито една от спорните разпоредби на Митническия кодекс, когато е разглеждал вината на жалбоподателя, макар че по същество е обосновал с чл. 399 и чл. 409 становището си, че той е бил „заинтересуван да избегне митническа проверка“ и е виновен за опит за митническо нарушение ... Съдът е изложил обстоятелствата около задържането на жалбоподателя и е отчел съвкупност от факти ...

36. Следователно се вижда, че апелативният съд надлежно е претеглил събраните доказателства, подложил ги е на внимателна преценка и е основал на тях констатацията си за вина. Той се е въздържал от автоматично позоваване на презумпциите, създадени от съответните норми на Митническия кодекс, и не ги е приложил по начин, несъвместим с чл. 6, § 1 и § 2 ... от Конвенцията.

▣ *John Murray v. the United Kingdom*, 18731/91, 8 февруари 1996 г.

54. Според Съда, ако се отчете тежестта на доказателствата срещу жалбоподателя ..., то да се извадят заключения от неговите откази при задържането му, при разпита му от полицията и по време на процеса да даде обяснения за присъствието си в къщата, е било въпрос на здрав разум и не може да се смята за несправедливо или неоснователно при конкретните обстоятелства. ... [В] редица страни, в които доказателствата подлежат

на свободна преценка, при извършването ѝ по делото съдилищата могат да отчитат всички релевантни обстоятелства, включително и начина, по който обвиняемият се е държал или е провеждал защитата си. Съдът смята, че това, което отличава достигането до фактически изводи според Разпореждането [за доказателствата по наказателни дела в Северна Ирландия от 1988 г.], е че в допълнение към посочените по-горе специфични гаранции, по описанието на Комисията то установява „една формализирана система, която има за цел да позволи на заключенията на здравия разум да играят ясна роля при оценката на доказателствата“.

На този фон не може да се каже и че достигането до разумни изводи на основата на поведението на жалбоподателя е довело до преместване на тежестта на доказване от обвинението към защитата по начин, нарушаващ принципа на презумпцията за невиновност.

56. ... Веднага след задържането му жалбоподателят е бил предупреден в съответствие с нормите на Разпореждането, но е предпочел да запази мълчание. Съдът ... отбелязва, че нищо не показва той да не е успял да разбере значението на предупреждението, отправено му от полицията, преди да се срещне със своя адвокат. При тези обстоятелства фактът, че в първите 48 часа от задържането му е бил отказан достъп до адвокат, не разколебава направения вече извод, че да се извадят заключения не е било несправедливо или необосновано ...

Въпреки това въпросът за отказания достъп до адвокат има последици за правото на защита, които изискват отделно разглеждане [виж „Право на адвокатска помощ“ по-горе, на стр. 138].

▣ *Radio France v. France*, 53984/00, 30 март 2004 г.

24. ... Следователно, както поддържа правителството, отговорният редактор може да се защити, ако установи добросъвестността на лицето, което е направило инкриминираните изказвания, или ако докаже, че съдържанието им не е било фиксирано преди да бъдат излъчени; освен това жалбоподателят са представили същите аргументи пред националните съдилища.

При това положение, и като се отчете важността на заложения интерес – да се предотврати ефективно разпространяването чрез медиите на клеветнически или обидни изявления или на набездаване, посредством изискването редакторите да упражняват предварителен контрол – Съдът смята, че презумпцията за отговорност, установена в чл. 93-3 от Закона от 1982 г., остава в рамките на нужните „разумни граници“. Като отбелязва освен това, че националните съдилища са разгледали с най-голямо внимание аргументите на жалбоподателя, отнасящи се до добросъвестността на третия жалбоподател, и защитната теза, че съдържанието на инкриминираното изявление не е било фиксирано предварително, Съдът стига до заключение, че в

настоящия случай те не са приложили чл. 93-3 от Закона от 1982 г. по начин, нарушаващ презумпцията за невинност.

📄 *Falk v. the Netherlands* (решение по допустимостта)
66273/01, 19 октомври 2004 г.

При преценката дали в настоящия случай този принцип на пропорционалността е бил спазен, Съдът разбира, че спорното правило за отговорността [приложено спрямо регистрирания собственик на автомобила] е било въведено, за да се осигури ефективно безопасността по пътищата, като се гарантира, че пътнотранспортните произшествия, разкрити с технически или други средства и извършени от водач, чиято самоличност не е могла да бъде установена в съответното време, няма да останат ненаказани, като бъде надлежно отчитана нуждата да се гарантира, че преследването и наказването на подобни нарушения няма да повлече след себе си неприемлива тежест за националните съдебни власти. По-нататък Съдът отбелязва, че ... въпросното лице не е оставено без никакви средства за защита, защото то може да приведе аргументи, основани на чл. 8 от закона, и/или да претендира, че в момента на нарушението полицията е имала реална възможност да спре автомобила и да установи самоличността на водача.

... Съдът не може да приеме, че чл. 5 от закона, който задължава регистрирания собственик на автомобила да поеме отговорността за решението си да позволи на друго лице да го ползва, е несъвместим с чл. 6, § 2 от Конвенцията. Следователно той е на мнение, че като са наложили на жалбоподателя въпросната глоба, националните власти не са пренебрегнали презумпцията за невинност.

📄 *Grayson and Barnham v. the United Kingdom*, 1995/05 и
15085/06, 23 септември 2007 г.

37. Във *Phillips v. the United Kingdom* (№ 41087/98 ...) Съдът е приел, че издаването на заповед за конфискация по силата на закона от 1994 г. [за трафика на наркотици] е аналогично на процедурата по налагане на наказанието. Следователно чл. 6, § 1, който се отнася за цялото производство, свързано с „наличието на ... наказателно обвинение“, включително и за процедурата по определяне на наказанието, е приложим в случая ...

38. Съдът припомня, че в първия етап от производството по закона от 1994 г. върху обвинението е падала тежестта да установи чрез претегляне на вероятностите, че подсъдимият е изгарчил или получил конкретни парични суми през шестте години, предхождащи престъплението, във връзка с което е предвидена конфискацията. След това, на основание чл. 4 от същия закон, от определящия наказанието съд се е изисквало да приеме за дадено, че така получените или изразходвани средства са били придобити от трафик на наркотици. Тогава тежестта да докаже – отново чрез претегляне на вероятностите – че парите произхождат от законен източник, е преминавала върху подсъдимия ...

42. Задачата на Съда в случай, отнасящ се до заповед за налагане на конфискация по силата на закона от 1994 г., е да определи дали начинът, по който законовите предположения са били приложени в конкретното производство, е засегнал основните принципи на справедливия процес, заложи в чл. 6, § 1 ... Съдът трябва да установи дали производството в неговата цялост, включително и събирането на доказателствата, е било справедливо ...

45. В течение на целите производства правата на защитата са били охранени от инкорпорираните в системата гаранции. Така по всяко дело преценката е била извършвана от съд в съдебно производство, включващо публично изслушване, предварително запознаване на защитата с тезата на обвинението и възможност за жалбоподателя да представи писмени и гласни доказателства ... Всеки жалбоподател е бил представляван от защитник по негов избор. Тежестта да се установи, че през релевантния период жалбоподателят е притежавал въпросните активи, е падала върху обвинението. Въпреки че законът е изисквал от съда да приеме за дадено, че тези активи са били придобити от трафик на наркотици, това предположение е могло да бъде оборено, ако жалбоподателят докаже, че е придобил имуществото чрез законни средства. Освен това съдията по свое усмотрение е имал възможност да не приложи предположението, ако смята, че прилагането му може да породи сериозна опасност от несправедливост...

46... И в двата случая Съдът не намира, че по принцип или на практика е несъвместимо с концепцията за справедлив процес по чл. 6 върху жалбоподателя, вече признат за виновен в извършването на сериозно престъпление във връзка със сделки с наркотици, да се прехвърли тежестта да установи законността на източника на парите или активите, за които е било доказано, че е притежавал през годините, предхождащи престъплението. При съществуващите гаранции, споменати по-горе, наложената му тежест не е надхвърляла разумните граници.

47. Вторият етап от производството е включвал изчисляване на стойността на осребримите активи, които жалбоподателят притежава към момента. Законодателството не е изисквало на този етап съдът, който ще решава въпроса, да прави предположение за престъпна дейност в миналото; вместо това той е трябвало да направи оценка на средствата на жалбоподателя към момента на издаването на заповедта [за конфискация]. ... [H]а този етап подсъдимият е имал тежестта да установи съобразно гражданскоправния стандарт, че сумата, която може да бъде реализирана, е по-малка от тази, на която е оценен приходът.

48. И двамата настоящи жалбоподатели са предпочели да дадат устни обяснения* относно своите осребрими активи. Те отново са се ползвали от гаранциите, споменати ... по-горе. Би-

* По правото на Обединеното кралство подсъдимият е длъжен да говори истината, когато реши да даде обяснения. (Бел.прев.)

ли са представлявани от адвокат и са били уведомени, чрез подробните актове на съдията, как точно е била изчислена сумата на приходите им. На всеки от жалбоподателите е била дадена възможност да обясни финансовото си положение и да опише какво се е случило с активите, взети предвид от съдията при определяне на сумата на приходите. ...

49. Съдът е съгласен, ... че прехвърлянето върху жалбоподателите на тежестта да представят правдоподобен отчет за текущото си финансово състояние, не е било несъвместимо с понятието за справедлив наказателен процес. И в двата случая, след като е било доказано участието им в извършвани в голям мащаб доходни сделки с наркотици, не е било неразумно от жалбоподателите да се очаква да обяснят какво се е случило с всичките пари, за които обвинението е доказало, че са притежавали, също както на първия етап от производството не е било неразумно от тях да се очаква да докажат законността на източника на парите или активите. Отговорите на тези въпроси са били известни на жалбоподателите и всеки от тях е могъл да понесе без затруднения тежестта на доказване, ако техните твърдения за финансовите им дела са били верни.

50. Следователно не е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение и на двамата жалбоподатели.

📄 *Saunders v. the United Kingdom*, 19187/91, 17 декември 1996 г.

Забрана на самоуличаването

74. ... Общественият интерес не може да бъде изтъкван като оправдание за ползването на отговори, получени принудително при извънсъдебно разследване, с цел уличаване на обвиняемия по време на съдебното производство. В това отношение е за отбелязване, че съгласно относимото законодателство изявления, получени чрез упражняване на правомощията на Службата за тежки измами да осъществява принуда, по общо правило не могат да бъдат представяни като доказателства в последващия съдебен процес срещу засегнатото лице. Освен това фактът, че изявленията са били направени от жалбоподателя преди да бъде обвинен, не пречи по-късната им употреба в наказателното производство да представлява нарушение на правото му.

75. ... [Р]азличните процесуални гаранции, сочени от ответното правителство ..., не могат да предоставят защита в настоящия случай, тъй като не са способствали ползването на изявленията в последвалото наказателно производство да бъде предотвратено.

76. Съответно в настоящия случай е налице нарушение на правото на несамоуличаване.

📄 *Tirado Ortiz and Lozano Martín v. Spain* (решение по допустимостта), 43486/98, 22 юни 1999 г.

1. Жалбоподателите твърдят, че осъждането им за сериозно неподчинение на заповед поради отказите им да се подложат на тест с дрегер е нарушило принципа, че всеки обвинен в из-

вършването на престъпление има право да не дава уличаващи го обяснения ... Това право обаче се отнася преди всичко до защитането на волята на обвиняемия да запази мълчание ... [Т]о не обхваща ползването в наказателното производство на материали, които могат да бъдат получени от обвиняемия чрез упражняване на правомощия за принуда, но съществуват независимо от волята му, каквито, наред с други, са документите, получени по силата на заповед; проби от дъха, кръвта или урината; телесна тъкан за целите на ДНК-тест ... Съдът отбелязва, че в настоящия случай оспорената правна норма е основана на аналогичен принцип.

Съдът отбелязва също така, че полицейските служители са поискали проби с дрегер, защото са подозирали жалбоподателите в извършването на правонарушение. Освен това са били предвидени различни гаранции срещу произволното или нередно ползване на тестове. И на последно място, алкохолните проби се употребяват широко в страните – членки на Съвета на Европа във връзка със законодателството за движението по пътищата.

С оглед на изложеното Съдът смята, че въпросната правна норма, както е била приложена в случая на жалбоподателите, не разкрива никакви признаци за нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

Свидетели

Задължение за изслушване

 Craxi v. Italy, 34896/97, 5 декември 2002 г.

83. ... От друга страна, във връзка с твърдението на жалбоподателя, че г-н Пачини Баталья е бил свидетел на защитата, Съдът отбелязва, че г-н Кракси не е посочил точно обстоятелствата, за които свидетелят е трябвало да даде показания. Следователно той не е обосновал, че призоваването на този свидетел е необходимо за разкриване на истината и че отказът да бъде допуснат до разпит е нарушил правата на защитата ...

 Popov v. Russia, 26853/04, 13 юли 2006

184. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е поискал да му бъдат допуснати за разпит пред съда няколко свидетели, които според него са могли да потвърдят алибито му ... Съдът обаче не е взел предвид показанията на свидетелите, с мотива, че като роднини на жалбоподателя те са се опитали да му помогнат ...

185. По-нататък Съдът отбелязал, че като е отказал да разпита г-жа Р. и г-н К. [които не са били сред роднините], съдът не е преценил дали техните показания биха могли да бъдат от значение за разглеждането на делото. Но от факта, че предходните искания на защитата за разпит на тези лица са били уважавани формално няколко пъти – както по време на досъдебното производство, така и по време на съдебния процес – следва, че националните власти са се съгласили, че техните показания може да са относими.

188. ... Като отчита, че осъждането на жалбоподателя е било основано на противоречиви доказателства срещу него, Съдът намира, че отказът на националните съдилища да разпитат свидетелите на защитата, без да преценят относимостта на техните показания, е довел до ограничаване на правата на защитата, в противоречие с гаранциите за справедлив процес, залегнали в чл. 6....

📄 *Doorson v. the Netherlands*, 20524/92, 26 март 1996 г.

71. ... Въпреки че, както е заявил жалбоподателят, не се е твърдяло Y.15 и Y.16 някога да са били заплашвани от самия него, решението да се запази тайната на тяхната самоличност не може да се смята за неразумно само по себе си. Трябва да се отчете фактът – както е установено от националните съдилища и не е оспорено от жалбоподателя – че наркодилърите често прибегват до заплахи или насилие срещу лица, които дават показания срещу тях ... Освен това от показанията на въпросните свидетели пред съдия-следователя се вижда, че единият от тях при предишен случай явно е бил обект на насилие от страна на наркодилър, срещу когото е дал показания, а другият пък е бил заплашван ...

В заключение, имало е достатъчно основание за запазване на анонимността на Y.15 и Y.16 ...

📄 *Krasniki v. the Czech Republic*, 51277/99, 28 февруари 2006 г.

81. Съдът отбелязва, че разследващият орган очевидно е взел предвид особеностите на средата на наркодилърите, където, както твърди правителството, често се използват заплахи или насилие срещу наркозависими и други лица, които свидетелстват срещу тях. Поради това е възможно те да се страхуват от отмъщение от страна на наркодилърите и да рискуват насилие. Въпреки това, от документацията, съставена при разпита на свидетелите на 11 юли 1997 г. или по време на съдебното производство, не може да се установи ... как разследващият орган и съдията са преценили основателността на страховете на свидетелите по отношение на жалбоподателя – както когато те са били разпитани от полицията, така и когато „Ян Новотни“ е бил разпитан по време на процеса.

82. Окръжният съд също не е изследвал сериозността и основателността на причините за предоставяне на анонимност на свидетелите, когато е потвърдил присъдата на районния съд, който е решил да използва показанията на анонимните свидетели като доказателство срещу жалбоподателя ... В тази връзка, като взема предвид оплакването за нарушаване на закона, подадено от министъра на правосъдието в полза на жалбоподателя..., Съдът не е убеден от противоречивия аргумент на правителството.

83. С оглед на изложените обстоятелства Съдът не намира за установено, че интересът на свидетелите да останат анонимни е могъл да оправдае ограничаването на правата на жалбоподателя до такава степен...

Тайна на самоличността

**Разпит на свидетелите
на обвинението**

▣ *Lydi v. Switzerland*, 12433/86, 15 юни 1992 г.

42. ... Жалбоподателят твърди, че неговото осъждане е било основано преди всичко на доклада на агента под прикритие и на записи от телефонните му разговори с този агент, въпреки че той не е имал възможност да го разпита или да поиска разпита му на нито един етап от производството ...

49. ... [Н]ито съдия-следователят, нито съдилищата са имали възможност или желание да изслушат Тони [агента под прикритие] като свидетел и да извършат очна ставка, която е щяла да позволи показанията на Тони да се съпоставят с твърденията на г-н Люди; освен това нито г-н Люди, нито неговият адвокат са имали възможност на който и да било етап на производството да го разпитат и да хвърлят съмнение върху достоверността на показанията му. Това обаче е било осъществимо – по такъв начин, че да се съобразят легитимните интереси, които полицията има в случай на трафик на наркотици, да запази анонимността на агента си, за да може да го защити, както и да го използва отново в бъдеще ...

50. Накратко, правата на защитата са били ограничени до такава степен, че жалбоподателят не е получил справедлив съдебен процес. Поради това е налице нарушение на § 3 (d) във връзка с § 1 на чл. 6 ...

▣ *Doorson v. the Netherlands*, 20524/92, 26 март 1996 г.

73. В конкретния случай анонимните свидетели са били разпитани на етапа на обжалването, в присъствие на защитника, от съдия-следовател, на която тяхната самоличност е била известна, макар че защитата не я е знаела. Съдия-следователят е отбелязала в официалния доклад за констатациите си от 19 ноември 1990 г. обстоятелствата, въз основа на които впоследствие апелативният съд е бил в състояние да направи заключение относно надеждността на техните показания ... Адвокатът не само е присъствал, но и е имал възможност да зададе въпросите, които по негова преценка са от значение за защитата, с изключение на такива, които биха могли да доведат до разкриване на самоличността на свидетелите, като всички тези въпроси са получили отговор ...

74. Въпреки че е било за предпочитане жалбоподателят също да присъства на разпита на свидетелите, Съдът счита, че в крайна сметка Амстердамският апелативен съд е имал основание да заключи, че необходимостта да се гарантира безопасността на свидетелите надделява над интересите на жалбоподателя. По-общо погледнато, Конвенцията не изключва възможността за отъждествяване на обвиняемия с неговия адвокат за целите на чл. 6, § 3 (d) ...

75. Освен това, въпреки че обикновено е желателно свидетелите да разпознаят лично лицето, заподозряно в сериозни престъпления, когато има съмнение относно неговата самоличност, трябва да се отбележи, че в настоящия случай Y.15 и Y.16 са

разпознали жалбоподателя от снимка, за която той е признал, че е негова ...; наред с това и двамата свидетели са дали описание на външния му вид и облеклото му ...

От горните съображения следва, че при конкретните обстоятелства осъществената от съдебните органи „уравновесяваща“ процедура по разпита на свидетелите Y.15 и Y.16 трябва да се приеме за достатъчна от гледна точка на възможността защитата да оспори показанията на анонимните свидетели и да се опита да хвърли съмнение върху достоверността им, което тя е направила в открито съдебно заседание, като наред с другото е обърнала внимание на факта, че и двамата са наркозависими...

76. И накрая следва да се напомни, че дори когато „уравновесяващите“ процедури се приемат за компенсиращи в достатъчна степен по-неблагоприятните условия, при които е поставена защитата, осъдителната присъда не следва да се основава единствено или в решаваща степен на показанията на анонимни свидетели. Настоящият случай обаче не е такъв: достатъчно ясно е, че националният съд не е основал извода си за виновност единствено или в решаваща степен на показанията на Y.15 и Y.16 ...

Освен това показанията на свидетели, получени при условия, при които правата на защитата не могат да бъдат обезпечени в нормално изискваната от Конвенцията степен, трябва да бъдат третираны с изключително внимание. Съдът се убеди, че това е било направено в наказателното производство, довело до осъждането на жалбоподателя, както се вижда от изричната декларация на апелативния съд, че е третираше показанията на Y.15 и Y.16 „с необходимата предпазливост и внимание“...

 Van Mechelen and others v. the Netherlands, 21363/93, 21364/93, 21427/93 и 2056/93, 23 април 1997 г.

59. В настоящия случай въпросните полицейски служители са били в отделна стая със съдия-следователя, без обвиняемите и дори техният адвокат да присъстват. Цялата комуникация се е осъществявала чрез звукова връзка. По този начин защитата не само не е била наясно със самоличността на свидетелите – полицаи, но и е била лишена от възможност да наблюдава тяхното поведение при директен разпит и така да изпита надеждността на показанията им ...

60. Съдът не получи задоволително обяснение защо е било необходимо да се прибегва до такива крайни ограничения на правото на обвиняемите показанията срещу тях да бъдат давани в тяхно присъствие, както и защо не е било обмислено да се използват не толкова рестриктивни мерки. При липсата на допълнителна информация Съдът не може да приеме, че оперативните нужди на полицията са достатъчно оправдание за подобно решение ...

61. Съдът не е убеден също така, че апелативният съд е направил достатъчно усилия, за да прецени заплахата от отмъщение

спрямо полицейските служители или техните семейства. От решението на този съд не личи той да се е постарал да разгледа въпроса дали жалбоподателите биха били в състояние да осъществят подобни заплахи или да подбудят други лица да ги осъществят от тяхно име. Решението на съда е било основано само на тежестта на извършените престъпления ...

В тази връзка трябва да се отбележи, че на г-н Енгелен – свидетел цивилно лице, който в показанията си в началния етап на производството е идентифицирал единия жалбоподател като един от извършителите, не е била предоставена защитата на анонимността и никой не е твърдял той да е бил заплашван когато и да било.

62. Вярно е, че ... анонимните полицейски служители са били разпитани пред съдия-следовател, който се е уверил в тяхната самоличност и в много подробен доклад за заключенията си е изразил своето мнение относно надеждността и достоверността на техните показания, както и относно съображенията им да останат анонимни.

Тези мерки обаче не могат да се считат за подходящ заместител на възможността защитата да присъства при разпита на свидетелите и да си направи собствени заключения относно поведението и надеждността им. Поради това не може да се приеме, че по-неблагоприятните условия, при които е била поставена защитата, са били уравновесени чрез описаните процедури.

▣ *Ferrantelli and Santangelo v. Italy*, 19874/92, 7 август 1996 г.

52. В настоящия случай съдебните власти не са извършили очна ставка между всички обвиняеми през двадесетте месеца преди трагичната смърт на Дж.В., макар това да е било препоръчително, но те не могат да бъдат държани отговорни за въпросното събитие. Освен това в решението си от 6 април 1991 г. отделение-то за непълнолетни към апелативния съд в Калтанисета е направило подробен анализ на показанията на свидетеля на обвинението и ги е намерило за подкрепени от редица други доказателства, например факта, че в обясненията си всички обвиняеми са се уличили взаимно, както и факта, че жалбоподателите са помогнали на Дж.В. да закупи и да превози двете газови бутилки, използвани за нападението в казармата, а също така и липсата на убедително алиби за всеки един от обвиняемите ...

▣ *Luca v. Italy*, 33354/96, 27 февруари 2001 г.

40. ... [В] определени случаи може да се окаже необходимо позоваването на показания, дадени по време на досъдебното производство (по-специално когато свидетел отказва да повтори показанията си публично от страх за собствената си сигурност, което е нередко срещано явление по дела, свързани с организации от мафиотски тип). Ако на обвиняемия е била предоставена достатъчна и подходяща възможност да оспори тези показа-

ния – в момента на депозирането им или на по-късен етап – тяхното допускане като доказателство не противоречи само по себе си на чл. 6, §§ 1 и 3 (d). Изводът от това обаче е, че когато осъждането се основава единствено или в решаваща степен на показания, дадени от лице, което обвиняемият не е имал възможност да разпита или да поиска да бъде разпитано – било в досъдебната, било в съдебната фаза на производството – правата на защита са ограничени до степен, която е несъвместима с гаранциите, предвидени в чл. 6 ...

41. В това отношение е без значение фактът, че става въпрос за обяснения на друг обвиняем, както е в случая, а не за показания на свидетел ... Когато изявленията могат да послужат в съществена степен като основание за осъждане, независимо дали са направени от свидетел в тесния смисъл на думата или от друг обвиняем по делото, те представляват доказателство на обвинението, към което се прилагат гаранциите, предвидени в чл. 6, §§ 1 и 3 (d) от Конвенцията ...

42. В тази светлина мотивите, които Върховният касационен съд е изложил в решението си от 19 октомври 1995 г. за да отхвърли жалбата, основана на чл. 6, § 3 (d) от Конвенцията, ... не изглеждат състоятелни. По-специално, фактът, че действащото към онзи момент национално законодателство ... е позволявало на съда да приобщи към доказателствата обясненията на съобвиняем, дадени в досъдебното производство, ако впоследствие той откаже да даде обяснения, не може да лиши друг обвиняем от правото му по чл. 6, § 3 (d) да участва в събирането или да изисква събиране в състезателно производство на всяко доказателство срещу него.

43. Съдът отбелязва, че в конкретния случай националните съдилища са осъдили жалбоподателя единствено въз основа на обясненията, дадени от Н. в досъдебното производство, и че нито жалбоподателят, нито адвокатът му са имали възможност да го разпитат в който и да било момент на производството.

44. При тези обстоятелства Съдът не е убеден, че жалбоподателят е получил достатъчна и подходяща възможност да оспори твърденията, на които е било основано осъждането му.

45. Следователно жалбоподателят е бил лишен от справедлив съдебен процес.

▣ *P.S. v. Germany*, 33900/96, 20 декември 2001 г.

26. Съдът отбелязва, че на никой етап от производството С. [осемгодишно момиче] не е била разпитана от съдия, нито пък жалбоподателят е имал възможност да наблюдава поведението на тази свидетелка при директен разпит и така да изпита надеждността ѝ ...

27. В първоинстанционното решение от 10 януари 1994 г. районният съд се е позовал на изявленията на майката на С., която е дала показания относно разказа на дъщеря си за събитията и

нейното поведение на 29 април 1993 г., както и въобще относно нейния характер, а също така и на показанията на полицията, който е разпитал момичето скоро след деянието през април 1993 г.

Районният съд е взел решение да не разпитва С., за да защити личностното ѝ развитие, тъй като според майката междуременно тя е потиснала спомените си за случилото се и би страдала тежко, ако то ѝ бъде напоменено отново.

28. ... Но мотивите, които районният съд е изложил в решението си от 10 януари 1994 г. за отказа да разпита С. и за отхвърлянето на направеното от жалбоподателя искане за назначаване на експертиза, са доста неясни и спекулативни и поради това не изглеждат относими ...

30. И накрая, дадената от момичето информация е била единственото пряко доказателство за разглежданото престъпление и националните съдилища са основали заключенията си за вината на жалбоподателя в решаваща степен на показанията на С. ...

31. При тези обстоятелства ограниченията на правата на защитата, с които е било свързано използването на въпросното доказателство, правят невъзможно да се приеме, че жалбоподателят е получил справедлив съдебен процес.

 Birutis and others v. Lithuania, 47698/99 и 48115/99, 28 март 2002 г.

31. Съдът отбелязва, че третият жалбоподател е бил осъден само въз основа на показанията на анонимни свидетели ... Тъй като Конвенцията забранява осъждане, основано единствено на показанията на анонимни свидетели, ... правото на защита и правото на справедлив съдебен процес на третия жалбоподател са били нарушени.

32. ... [О]съждането на първия и втория жалбоподатели не е било основано единствено или в решаваща степен на показанията на анонимни свидетели. Същевременно броят на показанията на анонимни свидетели, взети под внимание от съда, който е разгледал тяхното дело, говори, че тези показания са фигурирали сред основанията за осъждането им ...

34. Въпреки твърденията, че достоверността на показанията на анонимните свидетели е под въпрос, първият и вторият жалбоподатели или техните представители не са получили възможност да ги разпитат. Нито пък съдилищата са се възползвали от законовата възможност ... по свой почин да разгледат въпроса как и при какви обстоятелства са били снети показанията на анонимните свидетели. В действителност тези показания са били прочетени пред съда така, както са били записани от разследващите органи. Впоследствие съдът се е позовал на показанията на анонимните свидетели, за да обоснове осъждането на първия и втория жалбоподатели. При тези обстоятел-

ства ограниченията на правото на защита на първия и втория жалбоподатели не са били компенсирани от процедурите, следвани от националните съдебни власти. Фактът, че съдилищата не са разпитали анонимните свидетели и не са подложили на проверка начина и обстоятелствата, при които са били получени показанията им, е неприемлив от гледна точка на правата на първия и втория жалбоподатели на защита и на справедлив съдебен процес по чл. 6, §§ 1 и 3 (d) от Конвенцията. Следователно е налице нарушение на разпоредбата в това отношение.

▣ *S.N. v. Sweden*, 34209/96, 2 юли 2002 г.

52. Не може да се приеме и че жалбоподателят е бил лишен от правата си по чл. 6, § 3 (d), като не му е била дадена възможност да разпита или да изиска разпита на М. [малолетно лице] по време на първоинстанционния процес и при обжалването на присъдата. Като се имат предвид особеностите на наказателното производство относно сексуални престъпления ..., тази разпоредба не може да се тълкува като изискваща във всички случаи обвиняемият или неговият защитник да могат да задават въпроси пряко, чрез кръстосан разпит или по друг начин. Съдът отбелязва, че в двете съдебни инстанции е бил показан видеозапис на първия полицейски разпит, а протоколът от втория разпит е бил прочетен пред районния съд и аудиозапис от него е бил изслушан пред апелативния съд. При конкретните обстоятелства следва да се приеме, че тези мерки са дали на жалбоподателя достатъчна възможност в хода на наказателното производство да постави под въпрос достоверността на показанията на М. и надеждността му. Всъщност именно в резултат на това апелативният съд е намалил наложеното на жалбоподателя наказание, тъй като е приел, че част от обвиненията срещу него са останали недоказани.

53. ... Националният съд е взел предвид факта, че в част от дадената от М. информация е имало неясноти и несигурност и са липсвали подробности. Отчел е и насочващия характер на някои от въпросите, зададени му по време на полицейските разпити. При тези обстоятелства Съдът е удовлетворен, че показанията на М. са били ценени с необходимата предпазливост.

54. С оглед на изложеното Съдът приема, че наказателното производство срещу жалбоподателя, взето като цяло, не може да се счете за несправедливо.

▣ *Hulki Gьneş v. Turkey*, 28490/95, 19 юни 2003 г.

90. Съдът подчертава, че жалбоподателят не е бил подпомаган от адвокат по време на досъдебното производство, когато са били събрани основните доказателства, включително е била извършена очната ставка и са били получени самопризнанията му. В тази връзка е било от решаващо значение свидетелите на обвинението да бъдат разпитани от съда, тъй като само той е можел да прецени ефективно и непосредствено поведението им и достоверността на версиите им за събитията.

☞ *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom*, 26766/05 и 22228/06, 20 януари 2009 г.

41. При анализа на обстоятелствата в случая на г-н Ал-Хауаджа Съдът отбелязва факторите, които според правителството са компенсирали неравнопоставеното положение на защитата: фактът, че показанията на С. Т. сами по себе си не са принудили жалбоподателя да даде обяснения* ; че не е имало данни за наговаряне между пострадалите; че е имало несъответствие между показанията на С. Т. и казаното от други свидетели, което е можело да бъде проверено чрез кръстосан разпит на тези свидетели; фактът, че защитата е могла да хвърли съмнение върху достоверността на нейните показания; предупреждението към членовете на журито да вземат предвид, че нито са наблюдавали, нито са слушали показанията на С. Т. и че те не са били проверени чрез кръстосан разпит.

42. След преценка на тези фактори Съдът не намира, че те – поотделно или взети заедно – биха могли да компенсират неблагоприятните последици за защитата от допускането на показанията на С. Т. като доказателство. Вярно е, че и без показанията на С. Т. може да е трябвало жалбоподателят да даде обяснения като част от защитата си по другото повдигнато му обвинение. Но ако показанията на С. Т. не бяха допуснати, вероятно жалбоподателят щеше да бъде съден само по второто обвинение и щеше да даде обяснения само по отношение на него. Що се отнася до несъответствията между показанията на С. Т. и това, което е разказала за събитията на двамата свидетели, Съдът намира, че те са били незначителни. Защитата се е позовала само на едно такова несъответствие, а именно че според показанията на С. Т. жалбоподателят е докосвал лицето и усните ѝ по време на развратните действия с нея, докато в разказа си пред един от свидетелите тя е казала, че жалбоподателят я е карал сама да докосва лицето си. Защитата определено е имала възможност да опита да постави под въпрос достоверността на показанията на С. Т., но е трудно да се предположи на какво би могла да се основе, особено като се има предвид, че разказът на С. Т. е отговарял до голяма степен на този на другата пострадала и съдията е заключил, че няма данни за предварително наговаряне между двете. По националното право липсата на такова наговаряне може да е фактор в полза на допускане на въпросните показания, но в настоящия случай тя не може да се приеме за уравновесяващ фактор от гледна точка на чл. 6, § 1 във връзка с чл. 6, § 3 (d). Липсата на предварително наговаряне не променя заключението на Съда, че съдържанието на тези показания, веднъж допуснати, е било доказателство по първото обвинение, което жалбоподателят не е имал възможност да оборва ефективно. Що се отнася до предупреждението на съдията, отправено до журито, то е било прието от апелативния съд за недостатъчно. Но дори и да не беше така, Съдът не е убеден, че евентуал-

* По правото на Обединеното кралство подсъдимият е длъжен да говори истината, когато реши да даде обяснения. (Бел. прев.)

но по-подходящо предупреждение би могло действително да компенсират ефекта от неподложените на проверка показания, които са били единственото доказателство срещу жалбоподателя.

43. Поради това Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 във връзка с чл. 6, § 3 (d) от Конвенцията по отношение на г-н Ал-Хауаджа ...

44. Като се обръща към случая на г-н Тахери, Съдът отбелязва най-напред, че макар свидетелят Т. да не е присъствал, той не е бил с тайна самоличност. Националният съдия е приел, че свидетелят Т. действително се страхува да даде показания пред съда, но не е правен никакъв опит за скриване на самоличността му: тя е била известна не само на жалбоподателя, но и на всички останали, които са присъствали на местопрестъплението. Все пак Съдът приема информираното заключение на националния съдия, че Т. е изпитвал действителен страх, както и че това е била причината съдията да позволи приобщаване на неговите показания чрез прочитането им.

45. В този случай правителството се е позовало на следните основни уравновесяващи фактори: националният съдия е обмислил евентуални алтернативни мерки; жалбоподателят е имал възможност да постави под въпрос или да опровергае показанията като даде обяснения и като поиска други свидетели; съдията е предупредил членовете на журито, че е необходимо да подхождат към показанията на отсъстващия свидетел предпазливо; съдията е уведомил журито, че причината за страха на Т. не е жалбоподателят.

46. Съдът не намира, че тези фактори, взети поотделно или кумулативно, биха осигурили справедливост на процеса или биха компенсирали сериозната пречка пред защитата поради допускането на показанията на Т. Когато се изправят пред проблеми, свързани с отсъстващи или анонимни свидетели, националните съдилища би следвало да преценят дали не могат да се използват алтернативни мерки, не толкова рестриктивни за правата на защитата, колкото е прочитането на показанията. Но фактът, че алтернативните мерки са били приети за неподходящи, не освобождава националните съдилища от отговорността им да гарантират, че когато допускат свидетелските показания да бъдат прочетени, няма да бъде извършено нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 (d). Отхвърлянето на по-малко рестриктивни мерки всъщност предполага още по-сериозно задължение да се гарантира зачитане на правата на защитата. Що се отнася до възможността на жалбоподателя да оборва тези показания чрез други свидетели, проблемът е бил именно в това, че не е имало свидетел, с изключение на Т., който да е изглеждал в състояние или да е пожелал да разкаже видяното. При тези обстоятелства Съдът не може да приеме, че е съществувала ефективна възможност за опровергаване на показанията на Т. Съдът отбелязва, че наистина самият жалбоподател е дал обяснения, отричайки обвинението, въпреки че решението да даде

такива трябва да е било повлияно от допускането на показанията на Т. Правото на обвиняемия да даде обяснения в своя защита не може да се приеме за компенсиращо загубата на възможност за разпит и кръстосан разпит на единствения очевидец – свидетел на обвинението.

47. Накрая, що се отнася до предупреждението на съдията към журито, Съдът приема, че то е било пълно и внимателно формулирано ... Въпреки това, когато става въпрос за отсъстващ свидетел като Т., Съдът не смята, че такова предупреждение – включително и напомнянето, че жалбоподателят не е отговорен за отсъствието на свидетеля – колкото и ясно да е изразено, би могло да е достатъчен уравновесяващ фактор, при положение че неизпитаните чрез разпит показания на този свидетел са били единственото пряко доказателство срещу жалбоподателя.

48. Поради това Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 във връзка с чл. 6, § 3 (d) на Конвенцията и по отношение на г-н Тахери.

Достоверност на показанията

📄 *Cornelis v. the Netherlands* (решение по допустимостта), 994/03, 25 май 2004 г.

В настоящия случай прокуратурата е сключила споразумение с г-н З. и дадените от него показания са били използвани като доказателство срещу жалбоподателя. Съдът отбелязва, че още от самото начало жалбоподателят и националните съдилища са били наясно с това споразумение и пространно са разпитали г-н З., за да проверят надеждността му и достоверността на показанията му. Освен това националните съдилища са показали, че са достатъчно наясно с опасностите, трудностите и клопките при споразумения с наказателно преследвани свидетели. В решенията, постановени по делото на жалбоподателя, всички аспекти на споразумението са били изследвани задълбочено и старателно и е било обърнато достатъчно внимание на множеството възражения, повдигнати от защитата.

Поради това Съдът заключава, че не може да се каже, че осъждането на жалбоподателя е било основано на доказателства, по отношение на които той не е могъл – въобще или в достатъчна степен – да упражни правата си на защита по чл. 6, § 1 от Конвенцията.

📄 *Doorson v. the Netherlands*, 20524/92, 26 март 1996 г.

77. Пред полицията свидетелят Н. е дал уличаващи жалбоподателя показания, но се е отказал от тях при разпита му под клетва в открито съдебно заседание в присъствието на жалбоподателя – както пред окръжния, така и пред апелативния съд. Въпреки това апелативният съд е преценил, че до известна степен на показанията на Н. пред полицията следва да се даде вяра.

78. ... Задачата, която Съдът има по Конвенцията, е не да се произнесе дали допускането на свидетелски показания като доказателство е било правилно; това е задача на националните съдилища, докато Европейският съд следва да установи дали

производството като цяло е било справедливо, включително що се отнася до начина, по който са били събрани доказателствата. Съдът не може да направи абстрактно заключение, че показанията на свидетел, дадени в открито съдебно заседание и под клетва, трябва винаги да се взимат предвид с предпочитание пред други показания, дадени от същия свидетел в хода на наказателното производство, дори и в случаите когато между тях има противоречие.

Поради това Съдът не намира, че преценката, направена от апелативния съд по отношение на дадените от Н. показания, разгледана сама по себе си или заедно с другите повдигнати оплаквания, е направила процеса срещу жалбоподателя несправедлив.

▣ *Hauschildt v. Denmark*, 10486/83, 9 октомври 1986 г., DR49, 86

3. ... г) ... По отношение на това оплакване Комисията припомня, че при изслушването на свидетел от апелативния съд първо са били четени показанията му, дадени пред градския съд, и след това свидетелят е бил питан дали потвърждава казаното. Следвал е нов разпит на свидетеля, по време на който защитата, прокурорът и съдиите са имали възможност да задават допълнителни въпроси, за да изяснят положението. Комисията смята принципно, че когато на свидетеля първо се припомня в детайли какво е казал пред по-долустоящия съд, това може да намали стойността на показанията му. Тя отбелязва обаче, че на страните е била дадена възможност да поставят допълнителни въпроси на свидетелите, за да получат повече информация или да хвърлят съмнение върху достоверността на техните показания. При тези обстоятелства Комисията счита, че приложеният метод не е бил от такъв характер, че да направи процеса несправедлив, и поради това не е нарушил Конвенцията.

▣ *X and Y v. the Federal Republic of Germany*, 8744/79, 2 март 1983 г., DR32, 141

Лъжесвидетелстване

Свидетелите, които дават показания по време на съдебния процес или пред съдия-следовател, имат формално и стриктно задължение да говорят истината. В настоящия случай е ясно, че свидетелят Д. не е казал истината, когато е дал показания на 26 април. Това е довело до осъждането му за лъжесвидетелстване, което не се оспорва. Показанията му, дадени на 26 април, веднага са събудили сериозно подозрение, тъй като са се различавали от дадените пред съдия-следователя. При тези обстоятелства германското законодателство е задължавало органите на прокуратурата да разследват случая. Като са взели решение да арестуват Д. на самото място, те вероятно са очаквали това да демонстрира, че лъжесвидетелстването в процеса не може да остане ненаказано. Тъй като обаче в случая е съществувало много ясно подозрение, което по-късно се е потвърдило, Комисията не може да приеме, че това действие е засегнало справед-

ливостта на процеса срещу жалбоподателите. Положението би било различно, ако прокуратурата беше прибягнала до такава мярка без достатъчно основания, с цел да окаже натиск върху свидетелите. Когато обаче евентуалният натиск е единствено в резултат на даването на явно неверни свидетелски показания, той следва да се приеме за част от общата закрила на наказателното производство като такова. В този контекст Комисията следва да вземе предвид, че системата на наказателното правораздаване, защитаваща обществото, по принцип предполага да се осигури стриктно спазване на задължението на свидетелите да говорят истината.

Вещи лица

Безпристрастност

📖 *Bijnisch v. Austria*, 8658/79, 6 май 1985 г.

32. Лесно е да се разбере възникването – особено у обвиняемия – на съмнения в безпристрастността на вещо лице, когато именно неговото заключение е довело до започване на наказателното производство. В конкретния случай е изглеждало, че директорът е по-скоро свидетел срещу обвиняемия. Поначало Конвенцията не забранява изслушването на такова лице при гледането на делото, но принципът на равенство на страните, присъщ на понятието за справедлив съдебен процес, ... е изисквал равно третиране на изслушването на директора и изслушването на лицата, които са били или е могло да бъдат призовани – в каквато и да е качество – от страна на защитата.

33. Съдът счита, че ... такова равно третиране не е било осигурено по двете дела, предмет на жалбата.

На първо място, окръжният съд е назначил директора на института като „вещо лице“ съгласно австрийското законодателство; по силата на това законодателство, с назначаването му той е бил натоварен официално с функциите на неутрален и безпристрастен помощник на съда. Поради това неговите изявления трябва да са имали по-голяма тежест от тези на един „свидетел-експерт“, какъвто обвиняемият е призовал по първото дело, ... но при конкретните обстоятелства неговата неутралност и безпристрастност са могли да събудят съмнение ...

📖 *Brandstetter v. Austria*, 11170/84, 12876/87 и 13468/87, 28 август 1991 г.

44. ... Фактът, че г-н Бандион е бил служител на Института по земеделие, по чийто сигнал е било образувано наказателното производство, наистина може да е създадал опасения у г-н Брандщетер. Подобни опасения могат да имат известно значение, но не са решаващи. Това, което е от решаващо значение, е дали може да се приеме, че съмненията, произтичащи от външното впечатление, са обективно обосновани ...

В случая отсъства такава обективна обоснованост; по мнение на Съда фактът, че вещото лице работи в същия институт или

лаборатория като експерта, на чието заключение се основава обвинителният акт, не оправдава сам по себе си опасения, че то няма да може да действа с необходимата неутралност. Да се приеме противното, в много случаи би означавало да се поставят неприемливи ограничения на възможността съдилищата да ползват експертна помощ. Съдът отбелязва също така, че от документите по делото не личи защитата да е възразила – било в първото заседание на 4 октомври 1983 г., когато окръжният съд е назначил г-н Бандион, било във второто заседание на 22 ноември 1983 г., когато г-н Бандион е направил устни изявления и му е било поискано да състави писмено заключение; едва на 14 февруари 1984 г., след като г-н Бандион е представил заключението си – неблагоприятно за г-н Брандщетер, адвокатът му е възразил срещу тесните връзки на вещото лице с Института по земеделие ...

45. Фактът, че г-н Бандион е бил част от персонала на Института по земеделие, не оправдава извод, че той следва да се приеме ... за свидетел на обвинението. Документите по делото не разкриват и други основания да бъде считан за такъв. Вярно е, че до известна степен г-н Бандион е излязъл извън задълженията, свързани с неговата функция, като в заключението си се е занимал с въпроси по оценката на доказателствата, но това не дава основание да се заключи, че позицията, която е заемал във въпросното производство, е била такава на свидетел на обвинението.

Следователно отказът на районния съд да уважи искането на защитата да назначи други вещи лица ... не може да се разглежда като нарушение на принципа за равенство на страните.

 Bunisch v. Austria, 8658/79, 6 май 1985 г.

33. ... Наред с това, различни факти илюстрират доминиращата роля, която е била отредена на директора.

В качеството си на „вещо лице“ той е можел да присъства на съдебните заседания, да задава въпроси на обвиняемия и на свидетелите, когато съдът му разреши, и в подходящия момент да коментира казаното от тях ...

Липсата на равно третиране е била особено очевидна по първото дело, поради разликата в позициите на назначеното от съда вещо лице и „свидетеля-експерт“ на защитата. Тъй като г-н Прандл е имал просто качеството на свидетел, на него не е било позволено да се явява пред окръжния съд докато не бъде призван да даде показания; при даването на показания той е бил разпитван както от съдията, така и от вещото лице; след това е могъл да остане в залата само като слушател ... Директорът на института, от друга страна, е упражнявал правомощията, дадени му от австрийското законодателство. И наистина, той пряко е разпитал г-н Прандл и обвиняемия.

34. Освен това, както жалбоподателят е могъл да се увери по воденото срещу него дело, възможността за защитата да по-

Равенство на процесуалните права на страните/ нова експертиза

стигне назначаването на друго вещо лице е била минимална...

Ако компетентният съд има нужда от пояснения по становището на института, той трябва най-напред да изслуша негов служител ...; съдът не може да прибегне до друго вещо лице, освен при особените обстоятелства, посочени в чл. 125 и чл. 126 от Наказателно-процесуалния кодекс..., никое от които не е съществувало в настоящия случай.

35. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 ...

▣ *G.B. v. France*, 44069/98, 2 октомври 2001 г.

68. Съдът би искал да подчертае, че сам по себе си фактът, че устно пред съда вещото лице е изразило становище, различно от това в писменото му заключение, не е нарушение на принципа за справедлив процес ... По същия начин правото на справедлив процес не задължава националния съд да назначи по искане на защитата друго вещо лице, дори и когато заключението на посоченото от нея вещо лице подкрепя обвинението ... Следователно отказът за назначаване на повторна експертиза не може да се смята за несправедлив сам по себе си.

69. Съдът отбелязва обаче, че в настоящия случай вещото лице не само е изразило пред съда становище, различно от застъпеното в писменото му заключение, но и напълно е променило мнението си в хода на едно и също съдебно заседание ... Той отбелязва също така, че искането на жалбоподателя за повторна експертиза е последвало това „обръщане на 180 градуса“, което вещото лице е направило в становището си след бърз преглед на новите доказателства и с което то е застанало на една силно неблагоприятна за жалбоподателя позиция. Макар че е трудно да се прецени какво е било влиянието на заключението на вещото лице върху преценката на журито, Съдът счита за много вероятно такъв рязък обрат неизбежно да е придал на заключението му особена тежест.

70. Като взема предвид тези особени обстоятелства, а именно пълният обрат в становището на вещото лице, комбиниран с отхвърлянето на искането за повторна експертиза, Съдът счита, че изискванията за справедлив процес са били нарушени и правото на защита не е било зачетено. Следователно е налице нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 (b) от Конвенцията, взети заедно.

▣ *Accardi and others v. Italy* (решение по допустимостта), 30598/02, 20 януари 2005 г.

Що се отнася до решението на националните съдилища да не назначат психологическа експертиза и да не изслушат исканото от защитата вещо лице, Съдът отбелязва, че те са заключили въз основа на логични и релевантни аргументи, че такива съдебни следствени мерки не биха били от значение в процеса. Апелативният съд във Флоренция е подчертал, че X. и Y. са били под наблюдение от психолог при отдела за социални грижи от дълго време и че няма основания за съмнение относно способ-

ността на децата да възпроизведат преживяното. Освен това разпитът на децата е бил проведен със съдействието на г-жа Б., експерт по детска психология.

В съответствие с това Съдът не може да приеме, че правото на защита е било ограничено до такава степен, че да е налице нарушение на принципите на справедливия процес, установени в чл. 6 от Конвенцията.

📄 *Cottin v. Belgium*, 48386/99, 2 юни 2005 г.

32. Жалбоподателят не е имал възможност да присъства при провеждането на медицинската експертиза на 4 април 1997 г., а в същото време на Д. Х., който е бил придружен от по-големия си брат П. Х. – самият той страна във въпросното наказателно производство, е било предложено да се ползва от съвета на личен медицински експерт. Не са съществували обаче никакви технически пречки жалбоподателят да вземе участие в провеждането на експертизата, която се е състояла в изслушване и преглед на гражданския ищец Д. Х. и преглед на документи. В резултат на това жалбоподателят не е имал възможност да зададе въпроси – лично или чрез своя адвокат, или чрез медицински експерт – на лицата, интервюирани от вещото лице, да му представи своите бележки по изследваните документи и събраната информация и да поиска от него да извърши допълнителни изследвания. При тези обстоятелства жалбоподателят не е могъл да отстоява ефективно позицията си преди депозирането на въпросното експертно заключение. В случая непряката възможност на жалбоподателя да коментира заключението в писмените си становища или по време на съдебните заседания при обжалването не може да се приеме за равностойна на правото на участие при провеждането на експертизата. Така жалбоподателят не е могъл да коментира ефективно съществено доказателство по делото и евентуално искане за допълнителна експертиза не би променило с нищо това положение. С оглед на приложимото по това време белгийско законодателство, в действителност една нова експертиза също би била проведена с участие на само едната страна в производството.

📄 *Balsyte-Lideikiene v. Lithuania*, 72596/01, 4 ноември 2008 г.

63. По настоящото дело Съдът отбелязва, че б. „d“ на параграф 3 от чл. 6 се отнася за свидетели, а не за вещи лица. Въпреки това Съдът би искал да напомни, че гаранциите, съдържащи се в параграф 3, са един от съставните елементи на понятието за справедлив процес по параграф 1 ... При обстоятелствата по настоящото дело Съдът счита, че следва да разгледа оплакванията на жалбоподателката по общата разпоредба на параграф 1, като отчита и гаранциите на параграф 3, включително тези по б. „d“ ...

64. ... [3]аклученията, дадени от вещите лица по време на досъдебното производство, са имали ключово място в процеса срещу жалбоподателката. Поради това следва да се прецени дали тя е изразила желание вещите лица да бъдат разпитани в от-

**Разпит на вещите
лица**

крито съдебно заседание и, ако го е сторила, дали такава възможност ѝ е била предоставена.

65. Въз основа на представените му документи Съдът обръща внимание на писмената молба на жалбоподателката от 12 март 2001 г., получена на следващия ден от Втори районен съд на град Вилнюс, с която тя е поискала от съда да отложи съдебното заседание, тъй като вещите лица не са се явили за трети пореден път ... Жалбоподателката е поискала от съда също така и да изследва причините за неявяването на вещите лица и да ги санкционира. Освен това при обжалването тя се е позовала на своето искане за явяване на вещите лица в съдебно заседание в първоинстанционното производство и на отказа на съда да ги призове. Върховният административен съд обаче е отхвърлил искането ѝ, като е отбелязал, че при обстоятелствата по делото невъзможността тя да разпита вещите лица не е нарушила процесуалните правни норми.

66. След анализ на всички документи, представени пред него, Съдът счита, че на жалбоподателката не е била дадена възможност – нито в досъдебната фаза, нито в съдебното производство – да разпита вещите лица, чиито становища са съдържали известни несъответствия, така че да подложи на проверка тяхната надеждност или да хвърли съмнение върху заключенията им. Като се позовава на практиката си по тези въпроси, Съдът стига до заключение, че в настоящия случай отказът за уважаване искането на жалбоподателката за разпит на вещите лица в открито съдебно заседание е нарушил изискванията на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Допустимост на доказателствата

Разглеждане на въпроса за допустимостта на доказателствата

▣ *Hulki Gьneз v. Turkey*, 28490/95, 19 юни 2003 г.

91. Съдът припомня извода си, че условията, при които е протекло задържането на жалбоподателя в полицейския арест, са нарушили чл. 3 от Конвенцията. В тази връзка той обръща внимание, че няма данни турското законодателство да придава на самопризнанията, направени по време на разпит, но след това отречени пред съда, последици, които да са от решаващо значение за шансовете на защитата ... Въпреки че Съдът няма за задача да разглежда абстрактно въпроса за допустимостта на доказателствата в наказателния процес, той съжالياва, че в настоящия случай съдът по национална сигурност не се е произнесъл по този въпрос преди да премине към разглеждане на делото по същество. Такова предварително изследване определено би предоставило на националните съдилища възможност да осъдят всякакви незаконни методи, използвани за набиране на доказателства за обвинението.

Прибягване до изтезания и нечовешко и унижително отнасяне

▣ *Jalloh v. Germany* [GC], 54810/00, 11 юли 2006 г.

105. ... Използването в наказателното производство на доказателства, получени в нарушение на чл. 3, повдига сериозни въпроси относно справедливостта на такова производство. По на-

стоящото дело Съдът не е констатирал жалбоподателят да е бил подлаган на изтезания. По мнение на Съда уличаващи доказателства – без значение дали става дума за самопризнания или за веществени доказателства – получени чрез актове на насилие или бруталност или други форми на третиране, които могат да бъдат характеризирани като изтезания – никога не трябва да се използват за обосноваване вината на лицето, независимо от тяхната доказателствена стойност. Всяко друго заключение само би легитимирило по индиректен начин морално осъдителното поведение, което създателите на чл. 3 от Конвенцията са пожелали да забранят или – както Върховният съд на САЩ се е изразил толкова добре в своето решение по делото *Rochin ...*, да „сложат на бруталността маската на закон“. В тази връзка Съдът отбелязва, че съгласно чл. 15 от Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, изявления, за които е установено, че са направени в резултат на изтезания, не могат да се ползват като доказателство в производството срещу жертвата на изтезанието.

106. Въпреки че третирането, на което е бил подложен жалбоподателят, не носи особена стигма, присъща на актовете на изтезание, то е достигнало минималното ниво на суровост, необходимо за да попадне в приложното поле на забраната по чл. 3. Не може да се изключи възможността при конкретните обстоятелства на дадено дело използването на доказателства, получени чрез умишлени действия на малтретиране, които не съставляват изтезания, да направи процеса срещу жертвата несправедлив, независимо от тежестта на твърдяното престъпление, от стойността, придадена на въпросното доказателство, и от възможностите, които жертвата е имала за да оспори неговото допускане и ползване в съдебния процес.

107. В настоящия случай може да бъде оставен отворен общият въпрос дали използването на доказателства, получени чрез квалифицирано като нечовешко и унижително третиране действие, автоматично прави процеса несправедлив. Съдът отбелязва, че макар властите да не са имали намерение да причинят на жалбоподателя болка и страдание, доказателството е било придобито чрез мярка, която е нарушила едно от основните права, гарантирани от Конвенцията. Освен това между страните не се спори, че наркотиците, получени посредством въпросната мярка, са били от решаващо значение за осъждането на жалбоподателя. Вярно е – и също не се спори – че на жалбоподателя е била дадена възможност, от която той се е и възползвал, да възрази срещу допускането като доказателство на наркотиците, придобити посредством въпросната мярка. Националните съдилища обаче не са били свободни да изключат това доказателство от делото, тъй като са застанали на становище, че прилагането на средството за предизвикване на повръщане е разрешено от националното законодателство. Освен това не може да се приеме, че общественият интерес да се осигури

гури осъждане на жалбоподателя е бил толкова значим, че да оправдае допускането на това доказателство в процеса. Както бе отбелязано по-горе, мярката е била насочена срещу уличен дилър, продаващ наркотици в относително малък мащаб, който в крайна сметка е бил осъден условно на шест месеца лишаване от свобода с пробационни мерки.

108. При тези обстоятелства Съдът намира, че използването като доказателство на наркотиците, иззети чрез принудително прилагане върху жалбоподателя на средство за предизвикване на повръщане, е направило процеса срещу него несправедлив като цяло.

▣ *Harutyunyan v. Armenia*, 36549/03, 28 юни 2007 г.

64. В конкретния случай Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил принуден да направи самопризнания, а свидетелите Т. и А. – да дадат показания, които да обосноват вината на жалбоподателя ... Съдът отбелязва с одобрение констатациите на Ереванския районен съд, райони Аван и Нор Норк, ... който е осъдил действията на полицейските служители и ги е квалифицирал като изтезания ... Освен това в становището си по делото самото правителство е характеризирало малтретирането, на което са били подложени жалбоподателят и свидетелите Т. и А., като изтезания ... Въпреки че Съдът няма компетентност *ratione temporis* да изследва от гледна точка на чл. 3 обстоятелствата, свързани с малтретирането на жалбоподателя и свидетелите Т. и А., не съществува пречка той да вземе предвид горепосочените оценки, когато решава въпроса за съобразяването с гаранциите на чл. 6. Съдът припомня извода си, че изявленията, направени в резултат на такова третиране, всъщност са били използвани от националните съдилища като доказателство в наказателното производство срещу жалбоподателя ... Нещо повече, това е било сторено въпреки факта, че в паралелното производство, образувано срещу полицейските служители, вече е било установено наличието на малтретиране.

65. В тази връзка Съдът отбелязва, че националните съдилища са оправдали използването на въпросните изявления с факта, че жалбоподателят е направил самопризнания пред следователя, а не пред полицейските служители, които са го малтретирани, както и с факта, че свидетелят Т. е потвърдил своите предишни показания на очната ставка от 11 август 1999 г., а също и с факта, че и двамата свидетели Т. и А. са дали подобни показания в съдебното заседание на 26 октомври 1999 г. пред Окръжния съд на Сюник. Тези оправдания обаче не могат да убедят Съда. На първо място, той е на мнение, че когато са налице убедителни доказателства за малтретирането на дадено лице, включително чрез физическо насилие и заплахи, фактът, че това лице прави самопризнания – или в свои последващи обяснения потвърждава изтръгнатите самопризнания – пред орган, различен от този, който е отговорен за малтретирането, не трябва да води автоматично до заключение, че това самопризнание

или последващите изявления не са направени в резултат на малтретирането и на страха, който лицето може да изпитва след това. На второ място, това оправдание е в очевидно противоречие с констатациите в присъдата на полицейските служители, според която „чрез заплахи да продължат малтретирането полицейските служители са принудили жалбоподателя да направи самопризнания“ ... И накрая, националните съдилища са разполагали с достатъчно доказателства, че свидетелите Т. и А. са били подложени на постоянни заплахи с допълнителни изтезания и отмъщение през цялата 1999 г. и началото на 2000 г. ... Освен това обстоятелството, че те все още са били на военна служба, без съмнение е допринесло за страха им и се е отразило на показанията им, което се потвърждава от факта, че тези показания са били променени съществено след уволнението им. Следователно достоверността на показанията им, направени през този период, е трябвало да бъде поставена под сериозно съмнение и те със сигурност не е следвало да бъдат използвани за да се обоснове достоверността на показанията, дадени вследствие на изтезанията.

66. С оглед на горните съображения Съдът заключава, че независимо от ефекта, който получените чрез изтезания изявления са имали върху изхода на наказателното производство срещу жалбоподателя, използването на такива доказателства е направило процеса несправедлив като цяло ...

 Allan v. the United Kingdom, 48539/99, 5 ноември 2002 г.

52. В настоящия случай Съдът отбелязва, че по съвет на своя адвокат жалбоподателят с последователност се е възползвал от правото си да запази мълчание при разпитите от полицията след ареста му. Х., който е бил дългогодишен информатор на полицията, е бил настанен в килията на жалбоподателя в полицейското управление в Стретфорд, а по-късно и в същия затвор, с конкретната цел да изтръгне от него информация, изобличаваща го в извършване на престъпленията, за които е бил заподозрян. Доказателствата по делото срещу жалбоподателя сочат, че полицията е обучила и инструктирала Х. „да измъкне от него колкото може повече“. За разлика от делото *Khan*, в случая признанията, направени от жалбоподателя пред Х., които в процеса са били основното или решаващото доказателство срещу него, не са били направени спонтанно, непровокирано и по инициатива на жалбоподателя, а са били предизвикани от Х. с постоянно разпитване. Както е искала полицията, последният е насочвал разговорите към обсъждане на убийството в условия, които могат да бъдат оценени като практически равностойни на разпит, без да са налице изискваните при официален полицейски разпит гаранции, включително присъствието на адвокат и обичайните предупреждения. Вярно е, че между жалбоподателя и Х. не са съществували никакви специални отношения и не са били установени елементи на пряка принуда, но според Съда жалбоподателят трябва да е бил под-

**Противоречие със
забраната на само-
уличаването**

ложен на психологически натиск, нарушил „доброволността“ на признанията, които се твърди, че е направил пред Х.: той е бил заподозрян по дело за убийство, задържан и подложен на прекия натиск на полицията при разпитите относно убийството, и трябва да е бил податлив на убеждаване да се довери на Х., с когото е бил в една килия няколко седмици. При тези обстоятелства информацията, получена чрез Х. по посочения начин, може да се разглежда като придобита против волята на жалбоподателя и нейното използване в съдебния процес е нарушило правото му да запази мълчание и да не се самоуличава в извършването на престъпление.

▣ *P.G. and J.H. v. the United Kingdom*, 44787/98,
25 септември 2001 г.

80. Що се отнася до оплакването на жалбоподателите от тайния начин, по който са били получени гласови образци за сравнителен материал, и съответно от нарушаване на правото им да не се самоуличават, Съдът отбелязва, че гласовите образци, които не са съдържали каквито и да било уличаващи изявления, могат да се приемат за сходни с кръвните проби, образците от косми или други физически или обективно съществуващи образци, използвани в съдебномедицинските експертизи, по отношение на които правото на всяко лице да не се самоуличава не се прилага ...

81. При тези обстоятелства Съдът намира, че използването на таен запис в процеса срещу жалбоподателите не е било в противоречие с изискванията за справедливост, включени в гаранциите по чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Jalloh v. Germany* [GC], 54810/00, 11 юли 2006 г.

113. Съдът счита, че доказателството по настоящото дело, а именно наркотици, намирали се в тялото на жалбоподателя и извлечени чрез принудително прилагане на средство за повръщане, могат да се приемат за попадащи в категорията материали, които имат независимо от волята на заподозрения съществуване и чието използване в наказателното производство по принцип не е забранено. Въпреки това са налице няколко елемента, които отличават настоящия случай от примерите, посочени по делото *Saunders*. На първо място, подобно на спорните мерки по делата *Funke* и *J.B. v. Switzerland*, средството за повръщане е било използвано за набавяне на веществени доказателства против волята на жалбоподателя. За разлика от това, при пробите от телесни материали, посочени по делото *Saunders*, става въпрос за получен чрез принуда материал за съдебно-медицинско изследване с цел да се установи например наличието на алкохол или наркотици.

114. На второ място, степента на използваната в настоящия случай принуда се различава значително от тази, която обикновено се изисква за получаване на типа материали, визирани по делото *Saunders*. За да се иземе такъв материал, лицето трябва

ва да понесе пасивно незначителна намеса във физическия си интегритет (например при вземането на проби от кръв, косми или телесни тъкани). Дори и да се изисква неговото активно участие, от делото *Saunders* се вижда, че става дума за материали, произвеждани при нормалното функциониране на тялото (например образци от дъха, урината или гласа). За разлика от това, заставянето на жалбоподателя по настоящото дело да повърне търсеното доказателство е изисквало принудително вкарване на тръба през носа му и въвеждане през нея на вещество, което да предизвика патологична реакция в тялото му. Както бе отбелязано, при тази процедура е имало известен риск за здравето на жалбоподателя.

115. На трето място, в настоящия случай доказателството е било получено чрез процедура, нарушаваща чл. 3. Процедурата, използвана в случая на жалбоподателя, е била в ярък контраст с процедурите за получаване например на проби от дъха или кръвта. Процедурите от този вид, освен при изключителни обстоятелства, не достигат минималния праг на суровост, за да влязат в противоречие с чл. 3. Освен това, макар и да представляват намеса в правото на заподозрения на зачитане на личния живот, по принцип те са оправдани съгласно чл. 8, § 2 като необходими за предотвратяване на престъпления (виж, наред с други, *Tirado Ortiz* и *Lozano Martin ...*).

116. Следователно принципът за забрана на самоуличаването в престъпление е приложим по настоящото дело.

117. За да прецени дали правото на жалбоподателя да не се самоуличава е било нарушено, Съдът ще разгледа последователно следните фактори: естеството и степента на принудата, използвана за получаване на доказателството; значимостта на обществения интерес от разследване и наказване на въпросното престъпление; съществуването на подходящи процедурни гаранции; употребата на така получения материал.

118. По отношение на естеството и степента на принудата, използвана за получаване на доказателството в настоящия случай, Съдът подчертава, че принуждаването на жалбоподателя да повърне наркотиците е представлявало съществена намеса в неговия физически и психически интегритет ...

119. Колкото до значимостта на обществения интерес от използване на въпросното доказателство за да се осигури осъждането на жалбоподателя, Съдът отбелязва, както бе посочено по-горе, че спорната мярка е била насочена към уличен дилър, който е предлагал наркотици за продажба в сравнително малък мащаб и в крайна сметка е бил осъден условно на шест месеца лишаване от свобода с пробационни мерки. При конкретните обстоятелства общественият интерес от осигуряване осъждането на жалбоподателя не може да оправдае прибягването до толкова сериозна намеса в неговия физически и психически интегритет.

120. Що се отнася до съществуването на подходящи процедурни гаранции Съдът отбелязва, че съгласно чл. 81а от Наказа-

телно-процесуалния кодекс всякакви прониквания в човешкото тяло трябва да се извършват *lege artis* от лекар в болница и само ако няма риск да се увреди здравето на лицето. Може да се приеме, че по принцип националното право предостига гаранции срещу произволно или неправомерно прибягване до такава мярка, но жалбоподателят е отказал да се подложи на предварителен медицински преглед, като се е позовал на правото си да запази мълчание. Той е бил в състояние да общува единствено на развален английски, което означава, че е бил подложен на процедурата без пълна проверка дали може да я издържи физически.

121. Колкото до употребата на полученото доказателство Съдът припомня, че иззетите чрез прилагане на средство за повръщане наркотици са били решаващото доказателство, въз основа на което жалбоподателят е бил осъден за продажба на наркотици. Вярно е, че му е била дадена възможност да се противопостави на допускането на това доказателство по делото и той се е възползвал от нея. Въпреки това, както бе отбелязано по-горе, евентуалната свобода на преценка на националните съдилища да изключат доказателството не е била използвана, тъй като те са приели въпросното третиране за разрешено от националното законодателство.

122. С оглед на изложеното Съдът е готов да приеме, че допускането по делото срещу жалбоподателя на доказателство, получено чрез принудително прилагане на средство за повръщане, е нарушило правото му да не се самоуличава в престъпление и следователно е направило процеса срещу него несправедлив като цяло.

▣ *Bykov v. Russia* [GC], 4378/02, 10 март 2009 г.

99. ... Жалбоподателят твърди, че полицията е престъпила границите на допустимото поведение, като тайно е записала разговора му с В., който е действал по нейни указания. Поддържа, че осъждането му е резултат на измама и улówki, което е несъвместимо с понятието за справедлив процес ...

102. Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателят не е бил подложен на натиск да приеме В. в „къщата си за гости“, да разговаря с него или да направи конкретен коментар по повдигнатия от В. въпрос ... [Ж]албоподателят не е бил задържан под стража, а на свобода, в собствения си дом и заобиколен от охраната и персонала си. Отношенията му с В., който е бил негов подчинен, не са му налагали някакво определено поведение. С други думи, жалбоподателят е бил свободен да се види с В. и да говори с него или да откаже да го направи. Изглежда, че той е имал желание да продължи разговора, започнат от В., тъй като предметът му е представлявал личен интерес за него. Поради това Съдът не е убеден, че получаването на въпросното доказателство е било свързано с елемент на принуда или натиск ...

103. Съдът отдава значение и на факта, че при преценката си националните съдилища не са се позовали директно на записа

от разговора на жалбоподателя с В. или на писменото му възпроизвеждане, нито са се опитали да тълкуват конкретни изявления, направени от жалбоподателя. Вместо това те се обсъдили заключението на експертизата на разговора, извършена за да се преценят взаимоотношенията на жалбоподателя с В. и начина, по който той е участвал в диалога. Освен това в съдебния процес записът не е бил третиран просто като самопризнание или като признание за познаване на фактите, което да е в състояние да обоснове извод за вина; той е изиграл ограничена роля в една сложна съвкупност от доказателства, преценени от съда.

104. Като разгледа гаранциите, с които е била придружена преценката на допустимостта и надеждността на въпросното доказателство, естеството и степента на твърдяната принуда, както и употребата на получения посредством тайната операция материал, Съдът намира, че като цяло производството срещу жалбоподателя не противоречи на изискванията за справедлив процес.

Виж също по-горе „Задължение да се предоставя информация“ на стр. 131 и „Забрана на самоуличаването“ на страница 188.

 Edwards and Lewis v. the United Kingdom [GC], 39647/98 и 40461/98, 27 октомври 2004 г.

Провокиране и подбуждане

46. Решението на отделението от 22 юли 2003 г., в частта му по правната страна на спора, гласи (номерирането на параграфите е изпуснато):

...

В настоящия случай обаче се вижда, че доказателствата, които не са били разкрити на защитата, са били свързани или може да са били свързани с фактически въпрос, решен от съдията, който е разгледал съответното дело по същество. И двамата жалбоподатели са направили оплаквания, че са били провокирани да извършат съответните престъпления от един или повече полицейски служители под прикритие или информатори, и са поискали от съдията да прецени дали по тази причина представените от обвинението доказателства не трябва да бъдат изключени от делото. За да реши дали съответният обвиняем наистина е бил жертва на незаконно подбуждане от страна на полицията, съдията по необходимост е трябвало да разгледа редица фактори, включително причината за полицейската операция, естеството и степента на участие на полицията в извършване на престъплението и характера на подтикването или оказването на натиск, приложени от полицейските служители ... Ако защитата е била в състояние да убеди съдията, че полицията е действала неправомерно, наказателното преследване е щяло да бъде прекратено. Следователно въпросните искания са били от решаващо значение в процеса на всеки от жалбоподателите и доказателствата, чиято поверителност е била запазена в

обществен интерес, може да са били относими към факти, свързани с тези искания.

Въпреки това на жалбоподателите е бил отказан достъп до доказателствата. Така за защитата не е било възможно да развие в пълнота пред съответния съдия тезата за наличие на провокация към престъпление. Освен това и по двете дела съдията, който впоследствие е отхвърлил твърденията на защитата за провокация, вече е бил запознат с доказателствата на обвинението, които може да са били относими към този въпрос ... Съгласно английското право, когато не е вероятно доказателствата, ползващи се с поверителност в обществен интерес, да са в помощ на обвиняемия, а всъщност биха подпомогнали обвинението, съдията обикновено би приел, че везните натежават в полза на неразкриването им ...

При тези обстоятелства Съдът не счита, че приложената процедура за решаване на въпросите относно разкриването на доказателствата и провокацията е отговаряла на изискванията за състезателност на производството и равнопоставеност на страните, нито че е включвала адекватни гаранции за защита на интересите на обвиняемите. Следователно в случая е налице нарушение на чл. 6, § 1.

47. Както бе посочено ... по-горе, правителството, което е поискало делото да бъде отнесено пред Голямото отделение, заявява, че вече не поддържа това искане, и потвърждава, че ще бъде удовлетворено, ако Голямото отделение просто възприеме решението на отделението от 22 юли 2003 г. Жалбоподателите приемат решението на отделението и не се противопоставят да се процедира както предлага правителството.

48. След като разгледа повдигнатите по делото въпроси в светлината на решението на отделението, Голямото отделение не вижда причина да се разграничи от изводите на отделението. Поради това то стига до заключение, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията, по подробно изложените от отделението съображения.

 Khudobin v. Russia, 59696/00, 26 октомври 2006 г.

133. ... [З]ащитната теза на жалбоподателя е била, че е налице „провокация към престъпление“, което е изисквало подходяща преценка от страна на съда, разглеждащ делото по същество, особено като се има предвид, че по него са съществували *prima facie* доказателства за провокация ...

137. В обобщение, въпреки че в настоящия случай националният съд е имал основания да подозира, че е налице провокация към престъпление, той не е подложил на преценка относимите фактически и правни елементи, които биха му помогнали да разграничи провокацията от правомерните форми на действията по разследването. От това следва, че производството, довело до осъждането на жалбоподателя, не е било „справедливо“. Ето защо е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

☞ *Ramanauskas v. Lithuania* [GC], 74420/01, 5 февруари 2008 г.

69. Член 6 от Конвенцията би бил спазен само ако жалбоподателят е имал ефективна възможност да постави в процеса въпроса за подбуждането към престъпление – чрез възражение или по друг начин. Следователно за тази цел не е достатъчно ... да са били спазени общите гаранции за справедливост, като равенството на страните или правото на защита.

70. В тежест на обвинението е да докаже, че не е имало подбуждане към престъпление, стига твърденията на обвиняемия да не са съвсем неправдоподобни. При липса на такова доказване, задача на съдебните органи е да преценят фактите по делото и да предприемат необходимите действия за разкриване на истината, за да решат въпроса дали е налице подбуждане. Ако намерят, че е така, те следва да направят съответните изводи в съответствие с Конвенцията ...

71. Съдът отбелязва, че в течение на цялото производството жалбоподателят е поддържал, че е бил подбуден да извърши престъплението. Следователно националните органи и съдилища е трябвало най-малкото да извършат задълбочена преценка ... дали разследващите органи не са престъпили границите, разрешени от модела на симулиране на престъпно поведение ..., с други думи, дали не са подбудили извършването на криминално деяние. За тази цел те е трябвало да установят по-специално причините, поради които е била организирана операцията, степента на участие на полицията в извършването на престъплението и характера на подбуждането или оказването на натиск, на което е бил подложен жалбоподателят. Това е било особено важно с оглед на факта, че В. С., който първоначално е представил А. З. на жалбоподателя и който изглежда е изиграл важна роля в събитията, довели до даването на подкупа, въобще не е бил призован като свидетел по делото, тъй като не е бил открит. На жалбоподателя е трябвало да бъде дадена възможност да изрази своята позиция по всеки един от тези въпроси.

72. Въпреки това националните власти са отрekli да е имало каквото и да било подбуждане от страна на полицията и не са предприели никакви мерки на съдебно ниво, за да изследват сериозно твърденията на жалбоподателя в това отношение. По-конкретно, те не са направили опит да изяснят ролята на основните участници в събитията – включително причините за самоинициативата на А. З. в предварителната фаза – въпреки факта, че осъждането на жалбоподателя е било основано на доказателствата, получени в резултат на подбуждането от страна на полицията, от което той се е оплаквал.

Върховният съд в действителност е намерил, че изключването на тези доказателства от делото не е необходимо, тъй като те потвърждавали вината на жалбоподателя, която той сам признал. След като веднъж вината му е била установена, въпросът дали е имало някакво външно влияние върху намерението му да извърши престъплението ставал ирелевантен. Признаването

на извършено в резултат на подбуждане престъпление обаче не може да премахне нито подбуждането, нито неговия ефект.

73. В заключение ... Съдът счита, че ... действията на А. З. и В. С. са имали за ефект подбуждане на жалбоподателя да извърши престъплението, за което е бил осъден, и че няма индикации, че престъплението щеше да бъде извършено и без тяхната намеса. Поради тази намеса и използването ѝ във въпросното наказателно производство, процесът на жалбоподателя следва да се приеме за лишен от справедливостта, която се изисква по силата на чл. 6 от Конвенцията.

▣ *Miliniene v. Lithuania*, 74355/01, 24 юни 2008 г.

39. ... Съдът отбелязва, че жалбоподателката е имала възможност да изложи ясни аргументи за наличието на провокация към престъпление ... [Б]ил им е даден мотивиран отговор, особено от Върховния съд в решението му, с което е оставил касационната ѝ жалба без уважение ... Както Съдът вече отбеляза, били са налице убедителни причини за започване на разследването, след като С. С. се е свързал с полицията. Установено е било, че С. С. не е имал специални отношения с жалбоподателката, от което може да се заключи, че той не е имал никакъв скрит мотив за изобличаването ѝ ... Акцията е била планирана и осъществена законно. Освен това тя е била контролирана адекватно от прокуратурата, макар че е било по-подходящо подобно тайно разследване да се осъществи под контрола на съда.

41. В светлината на горните съображения Съдът намира, че не е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Виж също „Служители под прикритие“ по-горе, на стр. 128.

Нарушаване на личната сфера

Незаконно претърсване и изземване

▣ *Miailhe v. France (No. 2)*, 18978/91, 26 септември 1996 г.

38. ... Жалбоподателят твърди по същество, че е жертва на последиците от първоначалното нарушение на чл. 8 от Конвенцията, ... констатирано от Съда по делото *Miailhe (№ 1)*; органите, инициирали наказателното преследване, направили несправедливо неговото осъждане, което било основано почти изключително на документите, иззети от митническите власти при обстоятелства, приети за влизащи в разрез с Конвенцията.

43. Задачата на Съда не е да замести със собствената си преценка тази на националните съдилища, които са на първо място компетентните да преценяват допустимостта на доказателствата ... Но той трябва все пак да се убеди, че производството като цяло е било справедливо, като вземе предвид евентуални пороци във фазата преди делото да бъде изпратено на първоинстанционните и въззивни съдилища и да провери дали, ако е имало такива, съдилищата са могли да ги отстранят...

44. Съдът подчертава, че в настоящия случай съдилищата са преценили в рамките на компетенциите си възраженията за нищожност, повдигнати от жалбоподателя, и са ги отхвърлили.

Освен това от решенията им се вижда ясно, че са основали заключенията си – включително и относно местожителството за данъчни цели – единствено на документите по делото, по които страните са изложили аргументи в проведените открити заседания, като по този начин са осигурили на жалбоподателя справедлив процес...

46. В заключение, производството по делото като цяло е било справедливо. Следователно няма нарушение на чл. 6, § 1 ...

Използване на подслушвателни устройства

📄 *Khan v. the United Kingdom*, 35394/97, 12 май 2000 г.

36. Съдът отбелязва най-напред, че за разлика от ситуацията, разгледана по делото *Schenk*, поставянето на подслушвателно устройство и записът на разговора на жалбоподателя не са били незаконни в смисъл на противоречие с националното наказателно право ... Освен това, както беше отбелязано, не се твърди полицаите да са поставили устройството в разрез с Ръководните указания на вътрешното министерство. Също така, както е приела Камарата на лордовете, признанията на жалбоподателя по време на разговора му с Б. са били направени доброволно, като не е имало провокация и жалбоподателят не е бил подтикван да прави такива признания. „Незаконосъобразността“, от която се оплаква жалбоподателят по настоящото дело, се отнася изключително до факта, че не е съществувал законодателен акт, който да разрешава намесата в правото му на зачитане на личния живот, и че следователно подобна намеса не е „в съответствие със закона“ по смисъла на чл. 8, § 2 от Конвенцията.

37. Съдът отбелязва на следващо място, че в настоящия случай оспореният материал е бил на практика единственото доказателство срещу жалбоподателя, както и че той се е признал за виновен само предвид решението на съдията да допусне доказателството. Но значението на наличието и на други доказателства освен спорния материал зависи от конкретните обстоятелства. В настоящия случай, в който записът е бил признат за много убедително доказателство и не е съществувал риск то да се окаже ненадеждно, съответно и необходимостта от подкрепящи доказателства е по-малка ...

38. Основният въпрос в случая е дали производството като цяло е било справедливо. Що се отнася по-конкретно до допускането на спорния запис по делото, Съдът отбелязва, че както и в *Schenk*, жалбоподателят е имал на разположение достатъчно възможности да оспори неговата автентичност и употребата му. Той не е оспорил автентичността на записа, но е оспорил употребата му – в предварителното съдебно заседание, в което е била разгледана неговата допустимост, както и пред апелативния съд и пред Камарата на лордовете. Съдът отбелязва, че във всяка инстанция националните съдилища са преценявали последиците на допускането на доказателството за

справедливостта на процеса съобразно чл. 78 от Закона за полицията и доказателствата в наказателното производство (ЗПДНП), като са обсъдили, наред с другото, и въпроса за липсата на законово основание за подслушването. Фактът, че жалбоподателят не е успял в нито една инстанция, не променя положението ...

39. Освен това е ясно, че ако националните съдилища бяха преценили, че допускането на доказателството би довело до несправедливост по същество, те биха имали дискрецията да го изключат на основание чл. 78 от ЗПДНП.

40. При тези обстоятелства Съдът намира, че използването на тайно записания материал в процеса срещу жалбоподателя не е било в противоречие с изискванията за справедливост, включени в гаранциите по чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Bykov v. Russia* [GC], 4378/02, 10 март 2009 г.

95. ... Съдът отново подчертава, че когато се спори по надеждността на доказателствата, наличието на справедлива процедура за изследване на тяхната допустимост е от още по-голямо значение ... В настоящия случай жалбоподателят е имал възможност да оспори тайната операция и всяко събрано чрез нея доказателство в състезателната процедура пред първоинстанционния съд и при обжалването. Основанията за оспорването са били твърдяната незаконосъобразност и измама при събиране на доказателствата, както и твърдяното некоректно тълкуване на записания разговор. Всеки един от тези аргументи е бил обсъден от съдилищата и отхвърлен в мотивираните им решения. Съдът отбелязва, че жалбоподателят не повдига оплаквания във връзка с процедурата, в рамките на която съдилищата са взели решенията си относно допустимостта на доказателствата.

98. ... Съдът приема, че доказателствата, събрани чрез тайната операция, не са били единственото основание за осъждането на жалбоподателя, а са били потвърдени от други убедителни доказателства. Няма никакви данни, които да подкрепят извод, че правото на защита на жалбоподателя не е било зачетено що се отнася до представените доказателства или че оценката им от националните съдилища е била произволна.

Използване на видеонаблюдение

▣ *Perry v. the United Kingdom* (решение по допустимостта), 63737/00, 26 септември 2002 г.

2. ... Настоящото дело има някои сходства с делото *Schenk*, изразяващи се в това, че за събиране на доказателства са били използвани методи, които са нарушили изисквания на националната процедура – в случая Практическият кодекс към Закона за полицията и доказателствата в наказателното производство ... Жалбоподателят твърди, че в настоящия случай грубото незачитане на процедурата е направило използването на материала несправедливо. По-конкретно, тъй като не бил предупреден,

че се прави видеозапис, бил лишен от възможността вместо това да се съгласи на извършване на разпознаване на живо или да се противопостави що се отнася до доброволците, участвали в заснемането на материала. Съдът отбелязва, че на жалбоподателя вече са били предоставени няколко възможности за конвенционално разпознаване, но той не се е възползвал от тях. Съдът припомня също така, че съдията е разгледал в детайли процеса на изготвяне на видеозаписа и е намерил, че употребата на филма за целите на разпознаването не води до несправедливост, тъй като единадесетте лица, използвани като доброволци, са били подходящи за сравнение и дори са били повече от изискваните осем лица. Въпреки че адвокатът на жалбоподателя не е присъствал, когато филмът е бил показван на свидетелите, този процес също е бил заснет на видео филм, като жалбоподателят и съдът са могли да видят как свидетелите са разпознали или не са разпознали жалбоподателя. Съдът отбелязва още, че както и по делото *Schenk*, въпросният материал не е бил единственото доказателство срещу жалбоподателя.

При тези обстоятелства обаче, подобно на делата *Schenk* и *Khan*, е важно съществуването на справедливи процедури за преценка на допустимостта и проверка на надеждността на спорните доказателства. В тази връзка Съдът припомня, че адвокатът на жалбоподателя е оспорил допустимостта на видеозаписа в предварителното съдебно заседание, което дори е било повторено поради смяна на съдията. Той е имал възможността да изложи аргументи за изключване на доказателството като ненадеждно, нечестно или получено по несправедлив начин. Новият съдия обаче е допуснал доказателството със старателно обосновано решение и за жалбоподателя е останала възможността да го атакува пред журито. Съдът счита, че не е несправедливо да се остави на журито да прецени каква тежест да придаде на доказателствата, на базата на съвместно резюме на съдията. Освен това при обжалването подходът на съдията е бил преценен и от апелативния съд, който е намерил, че той е взел предвид всички относими фактори и че решението и резюмето му не страдат от недостатъци. Следователно във всички фази на производството на жалбоподателя е била дадена възможност да оспори надеждността и качеството на разпознаването, извършено въз основа на видеозаписа ...

При тези обстоятелства Съдът е удовлетворен, че процесът срещу жалбоподателя в първата и втората инстанция отговаря на изискванията на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Той отбелязва, че използването в процеса на материал, получен без надлежно правно основание или чрез незаконни средства, по принцип не нарушава стандарта за справедливост по чл. 6, § 1, ако съществуват подходящи процедурни гаранции и характерът и източникът на материала не са опорочени например от натиск, принуда или провокация към престъпление, които биха направили несправедливо използването му при произнасяне по наказателното обвинение ... Получаването на такава информация

ция по-скоро може да постави въпроса за отговорността на договарящата държава по чл. 8 да осигури в надлежна форма правото на зачитане на личния живот.

Самопризнания, направени без ползване на адвокатска помощ

▣ *Brennan v. the United Kingdom*, 39846/98, 16 октомври 2001 г.

53. Жалбоподателят твърди, че при липсата на независими доказателства под формата на видео или аудио записи на полицейските разпити, при които е отсъствал адвокатът на обвиняемия, той е изправен пред значителни трудности да убеди съда, че е бил оказан натиск, като опровергае показанията на полицейските служители. Съдът се съгласява, че записът на проведените разпити е гаранция срещу нередни действия от страна на полицията, каквато е и присъствието на адвоката на заподозрения. Въпреки това той не е убеден, че те са необходимо условие за справедливост на процеса по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Основният въпрос по всяка жалба, подадена пред този Съд, е дали при конкретните обстоятелства жалбоподателят е получил справедлив процес. Съдът счита, че проведената от националния съд състезателна процедура, при която са били изслушани обясненията на жалбоподателя, заключенията на експерти по психология, показанията на различни полицейски служители, които са участвали в разпитите, както и на лекарите към полицията, които са го прегледали по време на задържането, е била в състояние да установи евентуален натиск от страна на полицията. При тези обстоятелства не е доказано липсата на допълнителни гаранции да е направила процеса срещу жалбоподателя несправедлив.

54. Що се отнася до делото *Magee ...*, на което се позовава жалбоподателят, Съдът отбелязва, че то се отнася за по-крайна ситуация, при която полицията е държала жалбоподателя в изолация 48 часа и всичките му признания са били направени преди да има възможност да се види с адвоката си. В настоящия случай достъпът на жалбоподателя до адвокат е бил отложен за двадесет и четири часа и неговите признания са били направени в следващ период, когато той вече не е бил лишен от възможност за правна консултация ...

55. Съдът стига до заключение, че не е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията и/или чл. 6, § 3 (с) по отношение на полицейските разпити.

▣ *Kolu v. Turkey*, 35811/97, 2 август 2005 г.

62. ... Съдът намира, че лишаването на жалбоподателя от правна помощ по време на разпита – независимо от причината за това – е довело до такова засягане на правото му на защита, което не е могло да бъде поправено на по-късен етап. В случая съществуващите процесуални гаранции не са попречили на използването на самопризнанията, получени в нарушение на правото на несамоуличаване в престъпление, нито са позволили на жалбоподателя да противостои на показанията на пострадалите, свидетелствали за обвинението. По този начин на

практика на жалбоподателя е била отказана не само възможност да опровергае твърденията на тъжителките, но в същото време и възможност да оспори използването на самопризнанията, направени в отсъствието на адвокат и по време на тайно полицейско задържане, относно протичането на което остават неясноти.

Доколкото не може да се приеме, че касационният съд е поправил тези нарушения ..., следва да се заключи, че търсеният от чл. 6 резултат – справедлив съдебен процес – не е бил постигнат в настоящото производство, преценено като цяло.

▣ *Salduz v. Turkey* [GC], 36391/02, 27 ноември 2008 г.

56. В конкретния случай правото на жалбоподателя на достъп до адвокатска помощ по време на полицейското му задържане е било ограничено на основание чл. 31 от Закон № 3842, тъй като той е бил заподозрян в извършването на престъпление, попадащо в компетентността на съдилищата за престъпления срещу националната сигурност. В резултат на това той не е имал достъп до адвокат, когато е давал обяснения съответно пред полицията, пред прокурора и пред съдия-следователя ... [О]свен факта, че това е предвидено за всички случаи от приложимите правни разпоредби, не е посочено никакво друго обяснение за отказания на жалбоподателя достъп до адвокатска помощ. Този факт сам по себе си влиза в противоречие с изискванията на чл. 6 ...

57. Съдът отбелязва още, че жалбоподателят е имал достъп до адвокат, след като спрямо него е била взета мярка за неотклонение задържане под стража. По време на последвалото наказателно производство той е имал и възможността да иска разпит на свидетели в подкрепа на твърденията си и да оспорва аргументите на обвинението. Следва да се отбележи също, че и в двете съдебни инстанции жалбоподателят нееднократно е отрекъл обясненията, които е дал пред полицията. Както се вижда от документите по делото обаче, в голямата си част разследването е било завършено преди жалбоподателят да се яви пред съдия-следователя ... Освен това Измирският съд за престъпления срещу националната сигурност не само не е взел отношение по допустимостта на обясненията на жалбоподателя по време на задържането му от полицията, преди да продължи с разглеждане на делото по същество, но и е основал осъждането на жалбоподателя главно на тях, въпреки че коректността им е била оспорена ... В това отношение обаче на Съда прави впечатление, че експертизата, упомената в присъдата на първоинстанционния съд, е била в полза на жалбоподателя, тъй като според нея не е могло да се установи съвпадение на почерка върху плаката с този на жалбоподателя ... От значение е също така, че всички обвинения, които са дали обяснения против жалбоподателя пред полицията и прокурора, са се отказали от тях в хода на съдебния процес и са отrekli да са участвали в демонстрацията.

58. Така в настоящия случай положението на жалбоподателя несъмнено е било засегнато от ограниченията на достъпа му

до адвокат, тъй като неговите обяснения пред полицията са били използвани за осъждането му. Нито предоставената му по-късно адвокатска помощ, нито състезателният характер на последвалото производство са могли да поправят пропуските по време на полицейското задържане ...

59. ... [П]о настоящото дело не може да се намери опора в това, че правата на жалбоподателя са били посочени във формуляра и че така му е било напомнено неговото право да запази мълчание ...

60. Накрая Съдът отбелязва, че една от особеностите по делото е била възрастта на жалбоподателя. С оглед на множеството международноправни документи, относими към правната помощ за непълнолетни лица по време на задържане от полицията, ... Съдът подчертава фундаменталното значение на осигуряването на достъп до адвокат, когато задържаният е непълнолетен.

61. Въпреки това, както е посочено по-горе, в настоящия случай ограничението на достъпа до адвокатска защита е било систематично и приложимо към всеки задържан от полицията във връзка с престъпление, попадащо под юрисдикцията на съдилищата за престъпления срещу националната сигурност, независимо от възрастта му.

62. Накратко, макар че жалбоподателят е имал възможност да оспори доказателствата срещу него в първо- и второинстанционното съдебно производство, липсата на адвокат по време на задържането му от полицията е засегнала непоправимо правото му на защита ...

Показания за нещо, което свидетелят е чул от друго лице

☐ *X v. the Federal Republic of Germany*, 8414/78, 4 юли 1979 г., DR17, 231

Чл. 6, § 1 от Конвенцията ... не изключва съдилищата да се опират на свидетелски показания за „чужди думи“, за да установят цялата истина, стига използването им да не е несправедливо при конкретните обстоятелства. В настоящия случай не се открива несправедливост при използването на показанията за изявления на други лица, на които са се позовали германските съдилища. Комисията отбелязва, че осъждането на жалбоподателя не е било основано само на показанията относно изявленията на г-н А. и г-н В. пред полицията, но също така и на показанията на г-жа Г., която е заявила пред съда, че е получила хероин от жалбоподателя, както и на показанията на двамата полицейски служители – г-н Н. и г-н П., които са заявили пред съда, че са открили данни за притежаване и използване на наркотици от страна на жалбоподателя. Накрая Комисията отбелязва, че с оглед на противоречието между показанията на г-н А. и г-н В. пред полицията и последващите им показания в хода на съдебния процес, както районният, така и окръжният съд е трябвало да преценят достоверността на изявленията им. Комисията намира, че съдилищата са разгледали този въпрос внимателно и тяхната преценка относно достоверността също не повдига въпрос по чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Haas v. Germany* (решение по допустимостта), 73047/01, 17 ноември 2005 г.

Разглеждайки производството като цяло и преценявайки твърдените недостатъци взети заедно, както изисква чл. 6, §§ 1 и 3 (d) ..., Съдът отбелязва, че в производството срещу жалбоподателя са били изслушани много свидетелски показания за чужди изявления. В основното съдебно заседание редица свидетели са възпроизвели показанията на други свидетели, които жалбоподателят по различни причини не е имал възможност да разпита или да поиска разпита им. Националните съдилища обаче са направили значителни усилия да изслушат свидетелите непосредствено – по-специално Саид С., и са преценили много внимателно неговите показания, както и тези, дадени от тайните информатори и Б. Като се има предвид, че осъждането на жалбоподателя е основано и на няколко други доказателства, Съдът намира, че правата на защитата не са били ограничени до степен, несъвместима с гаранциите по чл. 6, §§ 1 и 3 (d).

▣ *S. v. the Federal Republic of Germany*, 8945/80, 13 декември 1983 г., DR39, 43

9. ... Комисията ... отбелязва, че осъждането на жалбоподателя е основано не само на протоколите за свидетелски показания, дадени в Холандия, но също така – и предимно – на собствените му обяснения пред германските съдилища: за да осъди жалбоподателя, Франкфуртският окръжен съд се е позовал на първо място на неговите собствени обяснения по време на процеса във връзка с признанията му, направени по-рано в съдебното заседание пред Франкфуртския районен съд, че се е опитал да се сдобие с хероин в Амстердам. Вярно е, че по време на процеса жалбоподателят е отказал да даде подробни обяснения. Той не е повторил изрично признанията, направени по-рано пред районния съд, но и не е отрекъл да ги е направил, нито ги е отгеглил. Напротив, той е твърдял, че неговото деяние е било санкционирано достатъчно чрез наказването му в Холандия, а при последната си дума е поискал лека присъда, като е отбелязал, че по този начин влиза в противоречие с искането на адвокатата си за оправдателна присъда. При тези обстоятелства Комисията не намира, че Франкфуртският окръжен съд е действал несправедливо, като е осъдил жалбоподателя въз основа на неговите признания в предходното заседание пред районния съд, разгледани във връзка с обясненията му непосредствено пред съда, както и на базата на показанията, получени от Холандия – по отношение на други подробности, като точното място в Амстердам, точния момент, количеството на хероина.

Обяснения/показания, дадени по-рано, и разпит относно такива

▣ *Ninn-Hansen v. Denmark* (решение по допустимостта), 28972/95, 18 май 1999 г.

Съдът напомня, че съдът по импийчмънта не е основал осъждането на жалбоподателя на предишни показания на свидетели, които да не са били изслушани и от самия него.

Според Съда фактът, че съдът по импийчмънта е допуснал протоколите от производството пред разследващия съд просто с цел на свидетелите да бъдат поставени въпроси относно евентуални противоречия с предишните им показания, не може да се счита за влизащ в противоречие с чл. 6 от Конвенцията. Следователно няма признаци за каквото и да било нарушение на чл. 6 що се отнася до решението на съда по импийчмънта да допусне протоколите от разпитите пред съда, провел разследването.

Имунитет, гарантиран на свидетели

☞ *X v. the United Kingdom*, 7306/75, 6 октомври 1976 г., DR 7, 115

Комисията отбелязва в тази връзка, че използването в съдебния процес на показания, получени от съучастник срещу гаранция, че няма да бъде преследван наказателно, може да постави под въпрос справедливостта на процеса на обвиняемия и по този начин да повдигне проблем по чл. 6, § 1 от Конвенцията. В конкретния случай обаче начинът, по който са били получени показанията на С., е бил обсъден открито със защитата и пред журито. Освен това апелативният съд е изследвал щателно дали при оценката на доказателствата тези обстоятелства са били взети под внимание по надлежен начин и дали въпросните показания са били потвърдени от други доказателства. Ето защо Комисията стига до заключение, че при преценяване на процеса като цяло не се разкрива каквото и да било нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Нарушение на националното право

☞ *Parris v. Cyprus* (решение по допустимостта), 56354/00, 4 юли 2002 г.

По настоящото дело Съдът отбелязва, че първата аутопсия е била извършена от двама патолози по разпореждане на следователя. Семейството на жертвата е поискало следователят да разреши повторна аутопсия, тъй като не е било удовлетворено от заключенията. Следователят, междувременно наредил погребване на тялото, е отказал да даде разрешение. Въпреки това главният прокурор е дал разрешение и друг патолог [д-р Мацакис] е извършил втора аутопсия, след която е стигнал до заключение, че причината за смъртта на жертвата е друга.

... Върховният съд е подчертал, че и свидетелските показания на бащата на жертвата са потвърждавали показанията и констатациите на д-р Мацакис и са били в сериозно противоречие със защитната теза на жалбоподателя, че жертвата сама се е хвърлила през прозореца. Освен това Съдът отбелязва, че жалбоподателят е имал възможност да оспори заключението от втората аутопсия, и изглежда, че д-р Мацакис е бил разпитан от защитата най-подробно...

Също така, Съдът не може да пренебрегне естеството и обсега на вътрешноправната разпоредба, която е била нарушена. Той отбелязва, че чл. 15 (2) от Закона за следователите съставлява част от разпоредбите, касаещи обследването на труп, и като

такава е предназначена предимно – както и правителството сочи – да осигури зачитане на трупа на починало лице, а не на процесуалните права на обвиняемия.

Накрая Съдът отбелязва, че жалбоподателят не е пропуснал да обърне внимание на съдилищата за възможността да бъде нарушен чл. 6 от Конвенцията и Върховният съд е направил преценка относно отражението на допускането на доказателството върху справедливостта на съдебния процес.

При тези обстоятелства Съдът счита, че производството като цяло е било справедливо.

Право на преводач

▣ *X v. Austria*, 6185/73, 29 май 1975 г., DR 2, 68

Приложимост

1. Жалбоподателят се оплаква, че не му е била предоставена възможност да ползва безплатно услугите на преводач, за да контактува със своя адвокат, който не е говорел езика му ... В действителност чл. 6, § 3 (е) се прилага само за отношенията между обвиняемия и съдията ... При обстоятелствата по настоящото дело Комисията не може да изключи, че подготовката на защитата е била затруднена в резултат на неразбиране между жалбоподателя и неговия защитник. Въпреки това следва да се приеме, че жалбоподателят е бил отговорен за тази ситуация. Възможно е той е могъл да ангажира друг адвокат с добри познания по френски език или преводач, на когото да плати възнаграждение. Ако не е разполагал с достатъчно средства, за да заплати на адвокат и/или преводач, той е могъл да кандидатства за безплатна правна помощ. Комисията отбелязва в тази връзка, че съгласно практиката в Австрия специалните езикови изисквания се вземат предвид при назначаването на защитник от съда. Освен това безплатната правна помощ може да включи и услугите на преводач ...

2. ... От чл. 6, § 3 не може да се извлече ... общо право за обвиняемия да получи превод на съдебното досие. Комисията припомня, че правата, гарантирани от чл. 6, § 3, са такива на защитата като цяло, а не на обвиняемия, взет отделно ... Следва да се посочи, че част от материалите по делото са били на немски език, така че адвокатът на жалбоподателя е могъл да ги разбере, а много от документите са били на френски език и самият жалбоподател е могъл да ги прочете. По същите причини отговорността за евентуални други езикови трудности отново е на самия жалбоподател ...

▣ *Kamasinski v. Austria*, 9783/82, 19 декември 1989 г.

74. Закрепеното в параграф 3 (е) на чл. 6 ... право да се ползват безплатно услугите на преводач се отнася не само за устните изявления, направени по време на заседанията в процеса, но и за документите и за досъдебното производство. Параграф 3 (е) ... означава, че лице, „обвинено в престъпление“, което не може

да разбира или говори езика на съда, има право да ползва безплатно помощта на преводач за превода или тълкуването на всички онези документи или изявления в образуваното срещу него производство, които е необходимо да разбере или да представи на езика на съда, за да се ползва от справедлив съдебен процес ...

Въпреки това параграф 3 (е) ... не отива толкова далече, че да изисква писмен превод на всички писмени доказателства или официални документи в производството. Предоставените преводачески услуги следва да бъдат такива, че да дадат възможност на обвиняемия да се запознае с воденото срещу него дело и да се защитава, и особено да бъде в състояние да изложи своята версия за събитията.

Задължение за предоставяне

▣ *K. v. France*, 10210/82, 7 декември 1983 г., DR 35, 203

7. Жалбоподателят се оплаква също, че военният съд не му е позволил да се ползва от услугите на преводач, така че да има възможност да се защитава на бретонски език.

8. ... От решението на съда става ясно, че жалбоподателят е роден и е учил във Франция и не е имал затруднения да разбира и говори френски – езика, на който е било водено производството. Правото по Конвенцията лицата да се ползват от помощта на преводач, прогласено в чл. 6, § 3 (е), очевидно се прилага само в случаите, когато обвиняемият не разбира или не говори езика, използван от съда.

▣ *Cuscani v. the United Kingdom*, 32771/96, 24 септември 2002 г.

38. Съдът отбелязва, че въпросът за твърдяното недостатъчно владение на английски език от жалбоподателя и за неговата неспособност да разбира производството е бил поставен за първи път на 4 януари 1996 г., когато правният му екип е информирал съда, че той желае да се признае за виновен по повдигнатите му обвинения. По искане на адвоката на жалбоподателя съдията е наредил участието на преводач в следващото заседание на 26 януари 1996 г., на което е следвало да се обсъди въпросът за наказанието ... По този начин съдията е бил информиран ясно, че жалбоподателят има проблеми с разбирането на езика. Но независимо че преди това е проявил грижата да осигури на жалбоподателя възможност да разбира следващите действия в процеса, съдията изглежда се е оставил да бъде убеден от изразената от защитника му увереност, че „ще се справят и така“ ... Вярно е, че той е дал на жалбоподателя възможност при необходимост да ползва езиковата помощ на брат си. Въпреки това Съдът е на мнение, че съдията е трябвало да се увери дали жалбоподателят има нужда от услугите на преводач, като обсъди въпроса с него, особено след като е бил уведомен за трудностите на самия защитник в общуването с клиента му. Трябва да се отбележи, че жалбоподателят се е признал за виновен по тежки обвинения и го е заплашвало лишаване от свобода за сериозен срок. Следователно съдията е носел отговорността да се убеди,

че отсъствието на преводач на съдебното заседание на 26 януари 1996 г. няма да попречи на пълноценното участие на жалбоподателя в обсъждането на въпроси от съществено значение за него. При обстоятелствата в случая не може да се каже, че това изискване е било изпълнено с оставянето на жалбоподателя, без съдията да поиска мнението му, да разчита на непроверените езикови умения на брат си ...

39. С оглед на горните съображения Съдът стига до заключение, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията във връзка с чл. 6, § 3 (е).

▣ *Kamasinski v. Austria*, 9783/82, 19 декември 1989 г.

74. ... С оглед на необходимостта правото, гарантирано от параграф 3 (е), ... да бъде осигурено практически и ефективно, задължението на компетентните органи не се ограничава до назначаването на преводач, а може да включва – ако в конкретен случай им е било обърнато внимание – и известен последващ контрол за адекватността на предоставения превод ...

83. ... Съдът не намира за установено от доказателствата в тяхната съвкупност г-н Камазински да не е бил в състояние да разбира показанията на свидетелите на обвинението или да си осигури разпит на свидетелите в своя защита.

▣ *Husain v. Italy* (решение по допустимостта), 18913/03, 24 февруари 2005 г.

В настоящия случай, при връчването на заповедта за задържане с цел изтърпяване на наложеното му наказание лишаване от свобода, на жалбоподателя са били осигурени безплатните услуги на преводач на арабски език. Нищо от данните по делото не сочи преводът да е бил неточен или неадекватен по друга причина. Освен това жалбоподателят не е оспорил качеството на превода, което е накарало властите да вярват, че той е разбрал съдържанието на въпросния документ ...

▣ *Luedicke v. the Federal Republic of Germany*, 6210/73, 6877/75 и 7132/75, 28 ноември 1978 г.

46. ... Обикновеното значение на термина „безплатен“ в чл. 6, § 3 (е) ... не се опровергава от контекста на параграфа и се потвърждава от предмета и целите на чл. 6 ... Съдът стига до заключение, че гаранцията на чл. 6, § 3 (е) ... означава, че всеки, който не говори или не разбира езика, използван в съда, има право да получи безплатно услугите на преводач, без впоследствие да трябва да възстановява направените за това разноски.

▣ *Isyar v. Bulgaria*, 391/03, 20 ноември 2008 г.

45. Съдът припомня постоянната си практика, според която защитата на чл. 6, § 3 (е) от Конвенцията включва правото на всеки, който не говори или не разбира езика, използван в съда, да ползва безплатно услугите на преводач, без впоследствие да трябва да възстановява направените за това разноски ...

Качество на превода

Искане за възстановяване на разноските за безплатно предоставени услуги на преводач

46. ... Съдът отбелязва, че Свиленградският районен съд е осъдил жалбоподателя да заплати всички разноски, направени в досъдебното и в първоинстанционното производство ... Що се отнася до Върховния касационен съд, той е възложил на жалбоподателя разноските за преводач, направени в последната инстанция ... Съдът приема за установено, че на жалбоподателя е било наложено плащането на разноските за преводач, направени в досъдебното производство и при разглеждането на делото му в първата инстанция и пред Върховния касационен съд.

47. Съдът отбелязва, че делото разкрива известна непоследователност в практиката на българския Върховен касационен съд по въпроса дали разходите за преводач следва да бъдат за сметка на осъденото лице, тъй като по идентично на настоящото дело той е освободил осъдения от задължението да заплати разноските за преводач ...

48. ... В настоящия случай Съдът констатира, че тълкуването на вътрешното право от съдилищата е довело до налагането на жалбоподателя на задължението да заплати разноските за преводач, направени в наказателното производство срещу него, и че поради това той е бил лишен от правото си да ползва безплатно услугите на преводач.

Защита

Уведомление за повдигнатите обвинения

▣ *Brozicek v. Italy*, 10964/84, 19 декември 1989 г.

41. По мнение на Съда преценката трябва да се направи въз основа на следните факти. Жалбоподателят не е бил от италиански произход и не е пребивавал в Италия. Той е информирал италианските съдебни власти по недвусмислен начин, че поради липса на познания по италиански език е бил затруднен да разбере съдържанието на тяхното съобщение. Помолил е да му го изпратят или на майчиния му език или на някой от официалните езици на Организацията на обединените нации.

При получаването на това искане италианските съдебни власти е трябвало да предприемат действия, за да се съобразят с него и така да осигурят спазването на изискванията на чл. 6, § 3 (а) ..., освен ако са успели да установят, че жалбоподателят всъщност владее италиански език достатъчно, за да разбере смисъла на писмото, информиращо го за повдигнатите срещу него обвинения.

От документите по делото или от показанията на свидетелите, разпитани на 23 април 1989 г., не се вижда да е имало такива доказателства... Следователно по този въпрос е налице нарушение на чл. 6, § 3 (а) ...

42. От друга страна, Съдът счита за неоснователно твърдението, че съдебното уведомление от 23 февруари 1976 г. не е посочвало „в подробности ... характера и причините за обвинението“. То е било предназначено да информира г-н Брозичек за образуването на производство срещу него, съдържало е достатъчно

изброяване на престъпленията, за които е било повдигнато обвинение, посочени са били мястото и датата на извършването им, както и относимите членове от Наказателния кодекс, и е било упоменато името на жертвата.

▣ *Gea Catalán v. Spain*, 19160/91, 10 февруари 1995 г.

25. Г-н Гея Каталан твърди нарушение на чл. 6, § 3 (а) ... Нарушението произтичало от факта, че той бил осъден на основание ал. 7 на чл. 529 от Наказателния кодекс, а не на основание ал. 1 на същата разпоредба, на която се позовали прокурорът и гражданският ищец.

28. ... Съдът счита, че въпросното несъответствие очевидно е резултат на чисто техническа грешка, допусната при напечатването на предварителното становище на прокурора пред съда и впоследствие възпроизведена по различни поводи от обвинението и гражданския ищец ...

29. Като има предвид яснотата на правната квалификация на фактическите констатации на съдия-следователя, изложени в решението му от 1 юли 1986 г., с което е предал жалбоподателя на съд ..., Съдът не вижда как г-н Гея Каталан би могъл да се оплаква, че не е бил информиран за всички компоненти на обвинението, след като становището на прокурора се е основавало на същите факти ... Освен това в настоящия случай, както с основание е посочил Върховният съд, ... би било абсурдно да се приложи ал. 1 на чл. 529 от Наказателния кодекс, при положение че до извода за приложимост на ал. 7 може да се стигне ако не като автоматично заключение, то във всички случаи по пътя на елементарна логика.

30. В обобщение, Съдът приема оплакването на жалбоподателя за неоснователно и следователно намира, че не е налице нарушение на чл. 6, § 3 (а) ...

▣ *De Salvador Torres v. Spain*, 21525/93, 24 октомври 1996 г.

27. Г-н де Салвадор Торес твърди, че осъждането му за престъпление при отегчаващо вината обстоятелство*, за което никога не му е било повдигнато изрично обвинение, представлява нарушение на чл. 6, § 3 (а) ...

33. ... [П]убличното естество на поста на жалбоподателя е било присъщ елемент на първоначалното обвинение за присвояване на обществени средства, който следователно му е бил известен от самото начало на производството. Ето защо трябва да се счита, че той е бил наясно с възможността съдилищата ... да приемат, че този подразбиращ се фактически елемент може, за полския състав на обикновеното присвояване, да представлява

* Наказателният кодекс на Испания предвижда отегчаващи вината обстоятелства, приложими за всяко престъпление. Такова е възползването на деца от публичното естество на поста му. Установяването му задължава съда, при липса на смекчаващи вината обстоятелства и в зависимост от наличието на други отегчаващи обстоятелства, да определи наказанието лишаване от свобода съответно в среден или максимален размер. (Бел. прев.)

отегчаващо вината обстоятелство при определянето на наказанието.

Поради това Съдът не намира нарушение на правото на жалбоподателя по чл. 6, § 3 (а) ... да бъде информиран за характера и причините за обвинението срещу него.

▣ *Mattoccia v. Italy*, 23969/94, 25 юли 2000 г.

71. ... Съдът отчита факта, че процесите по обвинение в изнасилване повдигат много чувствителни и важни въпроси, които будят особена загриженост в обществото, и че дела, касаещи много младите или лицата с психически увреждания, често създават за обвинението и съдилищата сериозни доказателствени трудности в хода на производството. Той счита обаче, че в конкретния случай защитата се е сблъскала с изключителни трудности. Като се има предвид, че информацията, съдържаща се в официалното уведомление за обвинението, е била доста обща що се отнася до основни елементи, като време и място, и че многократно е била опровергавана и изменяна в хода на производството, както и с оглед на дългия период, който е изтекъл между предаването на съд и самия съдебен процес (повече от три години и половина), сравнено с бързината, с която е протекъл съдебният процес (по-малко от месец), справедливостта е изисквала на жалбоподателя да бъдат предоставени по-добри възможности и условия, за да може той да се защити по един практически и ефективен начин, например чрез призоваване на свидетели, които да установят неговото алиби.

72. При тези обстоятелства Съдът намира, че правото на жалбоподателя да бъде информиран в подробности относно характера и причините за обвинението срещу него, както и неговото право да му бъдат предоставени достатъчно време и възможности да подготви защитата си, са били нарушени.

▣ *Sadak and others v. Turkey*, 29900/96, 29901/96, 29902/96 и 29903/96, 17 юли 2001 г.

56. ... Съдът смята, че принадлежността към нелегална въоръжена организация не е представлявала елемент, присъщ на престъплението, в което жалбоподателят е бил обвинен от началото на производството.

57. Поради това Съдът е на мнение, че при използването на безспорното си право да преквалифицира фактите, по отношение на които е притежавал компетентност, Анкарският съд за престъпления срещу националната сигурност е трябвало да даде на жалбоподателите възможност да упражнят правата си на защита по един практически и ефективен начин, по-специално като им предостави необходимото време за това. От документите по делото се вижда, че съдът, който е могъл например да отложи заседанието след като фактите са били преквалифицирани, не е предоставил на жалбоподателите възможност да подготвят защитата си по новото обвинение, за което те не са били информирани до последния ден на процеса, точно преди постановяването на решението, което е било очевидно

твърде късно. При това адвокатите на жалбоподателите са отсъствали в деня на последното заседание. Независимо от причината за отсъствието, факт е, че жалбоподателите не са могли да се консултират с тях относно преквалифицирането на фактите от страна на обвинението и на съда за престъпления срещу националната сигурност.

58. Като взема предвид всички тези съображения, Съдът стига до заключение, че правото на жалбоподателите да бъдат информирани в подробности относно характера и причините за обвинението срещу тях и правото да им бъдат предоставени достатъчно време и възможности за подготовка на тяхната защита са били нарушени ...

▣ *Vaudelle v. France*, 35683/97, 30 януари 2001 г.

58. ... Жалбоподателят е бил обвинен в разврат с непълнолетни лица на възраст под 15 години. Следователно престъпленията са били особено тежки, както е отбелязал и самият наказателен съд ... Характерът на тези престъпления, освен това, е наложил преценка на психическото състояние на жалбоподателя, тъй като след разпита му от жандармерията прокурорът е назначил психиатрична експертиза. Жалбоподателят обаче не се е явил на нито една от двете насрочени срещи с психиатър, без да даде обяснение за това, така че наказателният съд не е имал възможност да разбере причината за отсъствието му.

65. ... Съдът счита, че в случай като настоящия, който се отнася до тежко обвинение, националните органи следва да предприемат допълнителни действия за осигуряване на доброто правосъдие. Те са могли да задължат жалбоподателя да се срещне с психиатър ... и да се яви на заседанието, а в случай, че той не се съобрази с това, да осигурят да бъде представляван от своя попечител или от адвокат. Това щеше да позволи на жалбоподателя да разбере производството и да бъде информиран в подробности относно характера и причините за обвинението срещу него по смисъла на чл. 6, § 3 (а) от Конвенцията; то щеше да позволи и на наказателния съд да вземе решението си изцяло справедливо. Това обаче не се е случило.

66. С оглед особените обстоятелства в настоящия случай Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

▣ *Miriaux v. France*, 73529/01, 26 септември 2006 г.

33. В този случай Съдът отбелязва, че тъй като спорният въпрос е бил поставен след края на съдебните прения пред първоинстанционния наказателен съд и преди журито да се оттегли за съвещание, преквалифицирането на престъплението е било извършено едва с отговора на този въпрос по време на разискванията на журито. Така позоваването на чл. 352 от Наказателно-процесуалния кодекс е могло да изиграе само превантивна роля, тъй като жалбоподателят не е разполагал с никакво средство да представи своите защитни аргументи, след като преквалификацията вече е била осъществена ...

35. Освен това актът за предаване на жалбоподателя на първоинстанционния наказателен съд на Сен-Маритим, е визирал само квалификацията „опит за изнасилване“ и „сексуално посегателство“, като едва след края на съдебните прения е бил поставен допълнителният въпрос, чрез който е станала преквалификацията. Квалификацията „изнасилване“ се е съдържала в предходния акт за предаване на съд от 18 февруари 1997 г., който е бил отменен от касационния съд на 21 май 1997 г., а след това е била изрично отхвърлена с акта за предаване на жалбоподателя на наказателния съд от 23 октомври 1997 г. Така жалбоподателят е могъл разумно да смята, че не е нужно да се защитава по обвинението в „изнасилване“, и да се съсредоточи върху защитата си по възприетата в крайна сметка квалификация „опит за изнасилване“. Съдът счита, че в светлината на изложеното по-горе, с оглед на „необходимостта от полагаането на изключителна грижа обвиняемият да бъде уведомен за повдигнатите обвинения“, както и с оглед на важната роля в наказателното производство на акта, с който се формулира обвинението ..., не е установено жалбоподателят да е бил наясно с възможността да бъде осъден за изнасилване ...

36. Съдът отбелязва, че наистина правното основание на „изнасилването“ и на „опита за изнасилване“ е едно и също, а именно чл. 222-23 от Наказателния кодекс, както и че, по-общо, френското наказателно право третира лицето, което се е опитало да извърши престъпление, като негов извършител по същия начин, както и дееца при довършеното престъпление ... Трябва да се отбележи обаче, че тези две престъпления – в случая изнасилване и опит за изнасилване – се различават значително по степента на осъществяване на деянието. В действителност, за разлика от довършеното престъпление, което предполага осъществяването на едно престъпно намерение с определен резултат, опитът се характеризира със започване на изпълнението, т.е. частично осъществяване на престъплението, състоящо се от действия, насочени директно към довършването му и извършени с това намерение, както и с липсата на доброволен отказ на извършителя. Така „изнасилването“ изисква да се е стигнало до определен резултат, а именно сексуално проникване, докато този елемент не е бил необходим за обвиняването на жалбоподателя в престъплението „опит за изнасилване“. Поради това може да се поддържа, че има разлика в тежестта на тези две престъпления, която несъмнено влияе и върху преценката на фактите и определянето на наказанието от журито, още повече че съдебните заседатели по принцип са силно чувствителни към положението на жертвите, особено когато става дума за сексуални престъпления – област, в която субективно и въпреки неизбежната при всички положения психологическа травма за жертвата, опитът все пак е по-малко „вредоносен“ от довършеното престъпление. Извършителят на опита може да понесе максималното наказание, идентично на това, което може да бъде наложено на извършителя на довършеното престъпление,

но не може да се изключи, че при определяне на размера на наказанието наказателният съд ще вземе предвид разликата между опита и довършеното престъпление с оглед на тяхната „реална“ тежест и вредоносния резултат. Следователно с основание може да се твърди, че е било възможно промяната в квалификацията пред първоинстанционния съд да доведе до по-тежко наказание за жалбоподателя, без той да е имал възможност да подготви и представи своята защита по новата квалификация и последствията от нея, в това число евентуално и наказанието, което може да се наложи в конкретния случай. Съдът отбелязва също така, че жалбоподателят е бил осъден на лишаване от свобода за срок от дванадесет години, т.е. близък до максималния предвиден от закона срок, който е петнадесет години.

37. Като взема предвид всички тези фактори, Съдът намира, че са били засегнати правото на жалбоподателя да бъде информиран в подробности относно характера и причините за обвинението срещу него и правото му да разполага с достатъчно време и възможности за подготовка на защитата си.

📄 *X v. the United Kingdom*, 8231/78, 6 март 1982 г., DR28, 5

2. ... От друга страна изглежда, че жалбоподателят до последния момент не е бил уведомен за точната дата на процеса. Комисията счита, че е желателно обвиняемите да бъдат информирани чрез предизвестие в разумен срок относно датата и мястото на съдебния процес. Този конкретен аспект от процеса срещу жалбоподателя обаче не може сам по себе си да се приеме за решаващ по въпроса дали му е бил осигурен справедлив процес. С оглед на това, че той е имал достатъчно време да подготви защитата си, както и предвид производството в неговата цялост, Комисията е удовлетворена, че условията, при които съдът е разгледал делото на жалбоподателя, не са били несъвместими с понятието за справедлив процес, както то се разбира по чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Призоваване за процеса

📄 *Vaudelle v. France*, 35683/97, 30 януари 2001 г.

Виж по-горе, стр. 230.

📄 *Ferrari-Bravo v. Italy* (решение по допустимостта), 9627/81, 14 март 1984 г., DR37, 15

23. В тази връзка жалбоподателят се оплаква също, че на неговите защитници не са били предоставени нужните им време и възможности, за да подготвят защитата (чл. 6, § 3 (b)).

Комисията подчертава, че жалбоподателят не е обосновал по какъв начин фактът, че на адвокатите му са били предоставени само два месеца, за да прегледат делото [което се е състояло от повече от 56 000 страници] преди съдия-следователят да го предаде на съд, е нарушил правото, което търси да защити. Тя отбелязва, че делото все още е висящо. Следователно в пре-

Достатъчно време и възможности за подготовка

доставените ѝ материали няма нищо, което да сочи на нарушение на въпросната разпоредба.

▣ *Padin Gestoso v. Spain* (решение по допустимостта), 39519/98, 8 декември 1998 г.

2. Жалбоподателят се оплаква, че след задържането му през юни 1990 г. адвокатите му е трябвало да чакат до август 1990 г., за да могат да прегледат делото ... Съдът отбелязва, че когато на 11 юни 1990 г. на жалбоподателя е било повдигнато обвинение и съдия-следователят му е наложил мярка задържане под стража, едновременно с това му е бил назначен адвокат по реда на безплатната правна помощ, за да защитава интересите му през периода на режим на изолация, който е продължил до 6 август 1990 г. В тази връзка жалбоподателят не оспорва факта, че е имал възможност да разговаря с адвокат, назначен по реда на правната помощ, за да подготви защитата си. Освен това жалбоподателят признава, че от момента, в който режимът на изолация е бил прекратен, тоест от 6 август 1990 г., той е имал достъп до делото. Съдът отбелязва по-специално, че след като четиридесет и седемте обвиняеми, сред които и жалбоподателят, са били предадени на съд на 19 февруари 1992 г. пред наказателното отделение на Audiencia Nacional*, този съд е разпоредил с решение от 29 октомври 1992 г. всеки един от техните адвокати да бъде снабден с пълно копие на следственото дело, което се е състояло от повече от осемдесет тома, за да могат да направят предварителна квалификация на престъпленията. Поради това Съдът отбелязва, че разследването по делото е продължило няколко години, така че жалбоподателят е имал достатъчно време след връчването на акта от 11 юни 1990 г., с който му е било повдигнато обвинение, да подготви своята защита, което е основната цел на чл. 6, § 3 (b) от Конвенцията. Освен това по делото няма доказателства, които да подкрепят извод, че след като на 6 август 1990 г. разпореждането за засекретяване на разследването е било отменено, жалбоподателят е срещнал някакви трудности, които да са му попречили да даде инструкции или да се консултира с адвокат, за да подготви защитата си. Поради това Съдът счита, че тази част от жалбата следва да бъде отхвърлена като явно неоснователна ...

▣ *Цалан v. Turkey* [GC], 46221/99, 12 май 2005 г.

134. След първите две посещения на неговите адвокати, които са се състояли през интервал от близо две седмици, контактите между жалбоподателя и адвокатите му са били ограничени до две едновременни посещения на седмица ...

137. ... Съдът счита, че ограничението в броя и продължителността на срещите на жалбоподателя с адвокатите му е било един от факторите, които са затруднили подготовката на защитата му ...

144 ... [Ф]актът, че на жалбоподателя не е бил осигурен подходящ достъп до документите по делото – освен до обвинителния

* Виж бележката под линия на стр. 105. (Бел. прев.)

акт – също е допринесъл за трудностите по подготовката на защитата ...

147. ... Голямото отделение се съгласява с констатациите на отделението относно затрудненията, които адвокатите на жалбоподателя са срещнали при получаване на достъп до делото и които са били още по-големи заради същите проблеми, с които се е сблъскал и жалбоподателят:

„...[A]двокатите на жалбоподателя са получили досие от 17 000 страници около две седмици преди началото на процеса пред съда за престъпления срещу националната сигурност. Тъй като поради ограниченията върху броя и продължителността на техните посещения им е било невъзможно да предадат документите по делото на клиента си преди 2 юни 1999 г. или да го включат в прегледа и анализа им, те са се оказали в ситуация, която е направила подготовката на защитата по делото особено трудна. Последващото развитие на производството не е позволило тези трудности да бъдат преодолени: съдебният процес е протекъл бързо; заседанията са продължили без прекъсване до 8 юни 1999 г., а на 23 юни 1999 г. адвокатите на жалбоподателя са били покани да представят становищата си по всички доказателства по делото, включително и събраните по време на заседанията.“

 Makhlfi v. France, 59335/00, 19 октомври 2004 г.

34. Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателят е бил обвинен в изнасилвания и кражба при рецидив и се е явявал пред първоинстанционния наказателен съд.

35. Заседанието пред този съд е било подновено на 4 декември от 09.15 ч. В рамките на деня то се е провело от 9.15 до 13 ч. и от 14.30 до 16.40 ч., от 17.00 до 20.00 ч. и от 21.00 до 00.30 ч. При последното прекъсване адвокатът на жалбоподателя е подал молба за прекратяване на заседанието, като се е позовал на правото на защита.

36. Тази молба е била отхвърлена от съда и заседанието е било възобновено в 1.00 ч. сутринта на 5 декември, като е продължило до 4.00 ч.

37. Съдът отбелязва, че така адвокатът на жалбоподателя е пледирал когато съдебното заседание е било възобновено в 4.25 ч. сутринта, след пледоарията на своя колега – защитник на другия обвиняем, т.е. около 5.00 ч. сутринта, след обща продължителност на заседанието от 15 часа и 45 минути. Накрая на обвиняемите, включително и на жалбоподателя, е била дадена последна дума.

38. Този ден заседанието е продължило общо 17 часа и 15 минути, след което съдът се е оттеглил за съвещание. Съдът отбелязва също така, че разискванията на съда – на съдиите и на съдебните заседатели, са се състояли между 6.15 и 8.15 ч. сутринта на 5 декември. В крайна сметка жалбоподателят е бил осъден на осем години лишаване от свобода.

39. Съдът припомня, че вече е приемал, че състоянието на умора трябва да е намалило физическата и морална издръжливост на някои подсъдими в момент, когато „те са участвали в съществено важно за тях заседание, предвид тежестта на престъпленията, в които са били обвинени, и санкциите, които са ги застрашавали. Въпреки помощта на техните защитници, които са имали възможността да представят аргументите си, този факт – сам по себе си нежелателен – несъмнено е отслабил тяхната позиция в един решителен момент, когато са имали нужда от всичките си ресурси, за да се защитават, и особено за да се изправят на разпит още от започването на съдебното заседание, както и за да се съветват ефективно със своите адвокати” ...

40. Съдът е на мнение, че е от първостепенно значение не само обвиняемите, но и техните защитници да могат да следят производството, да отговарят на въпроси и да пледират, без да са в състояние на прекомерна умора. По същия начин е от жизненоважно значение съдиите и съдебните заседатели да се ползват от пълния си капацитет на концентрация и внимание, за да следят производството и да вземат информирано решение.

41. Съдът счита, че в настоящия случай се е създала именно такава ситуация. Той приема, че описаните по-горе условия ... не могат да отговорят на изискванията за справедлив процес и специално за зачитане на правата на защитата и на равенството на процесуалните права на страните.

42. Следователно е налице нарушение на параграф 3 на чл. 6 от Конвенцията, във връзка с параграф 1.

▣ *Galstyan v. Armenia*, 26986/03, 15 ноември 2007 г.

85. В настоящия случай Съдът отбелязва, че делото на жалбоподателя е било разгледано по ускорената процедура по Кодекса за административните нарушения: в съответствие с чл. 277 от КАН делата за дребно хулиганство следва да бъдат разгледани в рамките на един ден. Съдът припомня обаче, че саму по себе си съществуването и използването на бързо производство по дела от наказателен характер не е в противоречие с чл. 6 от Конвенцията, стига то да осигурява необходимите мерки и гаранции, предвидени в тази разпоредба ... [П]равителството не успя да демонстрира по убедителен начин, че жалбоподателят безспорно е имал – както по закон, така и на практика, правото да получи отлагане на разглеждането на делото, за да подготви защитата си, както и че ако беше направил искане за такова отлагане, е имало възможност то да бъде уважено ...

86. Съдът отбелязва, че според правителството цялото предварително производство е продължило два часа – от 17.30 до 19.30 ч. Правителството твърди, че тъй като делото на жалбоподателя не е било сложно, два часа са били достатъчни, като се има предвид, че той е отказал услугите на адвокат, не се е възползвал от правото си да прави искания и възражения и доброволно е

подписал акта за установяване на административното нарушение. Според Съда обаче самият факт, че жалбоподателят е подписал документ, в който е заявил, че не желае да се ползва от услугите на адвокат, и е избрал да се защитава лично, не означава, че не е било нужно да му се предостави достатъчно време и възможности, за да се подготви ефективно за съдебния процес. Нито пък фактът, че жалбоподателят не е направил никакви конкретни искания в течение на краткото предварително производство, означава непременно, че не му е било необходимо допълнително време, за да може при подходящи условия правилно да прецени обвинението и да обмисли различни пътища, да се защити ефективно. Накрая, Съдът е съгласен, че жалбоподателят е имал избора да откаже да подпише акта за установяване на административното нарушение. Противно на твърдението на правителството обаче, нищо в закона или в материалите по административното дело на жалбоподателя не подсказва, че подписването на акта от негова страна е целяло нещо друго, освен да потвърди, че той се е запознал със съдържанието му и е бил информиран за правата си и за обвинението срещу него.

87. Съдът отбелязва, че актът за установяване на административното нарушение, който е съдържал обвинението и основните доказателства срещу жалбоподателя, не посочва точно кога е бил връчен на жалбоподателя и колко време му е било предоставено, за да се запознае с него. Това не може да се установи и по отношение на полицейския доклад и другите документи, изготвени от полицията. Страните спорят по точната продължителност на предварителното производство, но във всеки случай е очевидно, че този период не е бил по-дълъг от няколко часа. Съдът отбелязва по-нататък, че през този период жалбоподателят е бил или транспортиран към съда, или държан в полицейското управление без никакъв контакт с външния свят. Освен това по време на краткия му престой в полицейското управление, спрямо него са били извършени редица процесуални действия, включително разпит и претърсване. Дори и да се приема, че делото му не е било сложно, Съдът изразява съмнение, че обстоятелствата, при които е протекъл процесът – от момента на ареста до осъждането му – са му позволили да се запознае добре с обвинението и доказателствата срещу него и да ги оцени адекватно, както и да подготви ефективна правна стратегия за защитата си.

88. Съдът заключава, че на жалбоподателя не са били предоставени достатъчно време и възможности за подготовка на защитата му. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 3, във връзка с чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Moiseyev v. Russia*, 62936/00, 9 октомври 2008 г.

222. В настоящия случай Съдът взема предвид ... заключенията си по чл. 3 от Конвенцията, че жалбоподателят е бил задържан, транспортиран и затворен в сградата на съда в крайно неудобни

условия, без адекватен достъп до естествена светлина и въздух или подходяща храна. Той не е имал възможност да чете или пише, тъй като е бил затворен в изключително тясно пространство с много други задържани. Страданието и фрустрацията, които трябва да е изпитал заради нечовешките условия на транспортирането и задържането му, несъмнено са засегнали способностите му за концентрация и за напрегната умствена дейност в часовете непосредствено преди съдебните заседания. Вярно е, че той е бил подпомаган от екип от професионални адвокати, които са могли да действат от негово име. Въпреки това, като се вземе предвид естеството на въпросите, повдигнати по време на производството, и тяхната тясна връзка с областта на компетентност на жалбоподателя, Съдът счита, че способността му ефективно да дава указания на защитниците си и да се консултира с тях е била от основно значение. Кумулативният ефект на горепосочените условия и неадекватността на наличните средства са изключили всякаква възможност жалбоподателят да подготви предварително защитата си, особено като се има предвид, че в килията той не е могъл да чете делото или бележките си.

223. Поради това Съдът намира, че на жалбоподателя не са били предоставени подходящи възможности за подготовка на защитата му, което е нарушило изискванията за справедлив процес и равнопоставеност на страните.

Разкриване на доказателствата на обвинението

Достъп до делото

▣ *Miailhe v. France (No. 2)*, 18978/91, 26 септември 1996 г.

44. ... Освен това от решенията на съдилищата се вижда, че те са основали своите заключения – включително и относно местожителството за целите на данъчното облагане – единствено на документите по делото, по които страните са представили аргументите си по време на заседанията пред тях, като по този начин са осигурили на жалбоподателя справедлив процес. Следователно това, че не е успял да представи определени документи по време на процедурата по вземане на мнението на Комисията по данъчни нарушения или в наказателното производство, не е нарушило правата на защита на г-н Миайл или принципа на равнопоставеност на страните

▣ *Foucher v. France*, 22209/93, 18 март 1997 г.

35. В конкретния случай три съображения са от решаващо значение.

На първо място, г-н Фуше е избрал да се защитава сам, което е имал право да направи както според изричната разпоредба на Конвенцията, така и съгласно вътрешното право ...

На второ място, тъй като жалбоподателят е бил предаден на компетентния съд направо – без извършване на предварително разследване, въпросът за осигуряване на конфиденциалността на разследването не е стоял.

И накрая, осъждането на жалбоподателя от Апелативния съд на Каен е било основано единствено на официалния доклад на ловните надзиратели, който съгласно чл. 537 от Наказателно-процесуалния кодекс ... представлява годно доказателство, ако не се докаже противното.

36. Следователно Съдът ... счита, че за жалбоподателя е било важно да има достъп до делото и да получи копия от документите по него, за да бъде в състояние да оспори касаещия го официален доклад ...

Тъй като не е имал такъв достъп, той не е бил в състояние да подготви адекватна защита и не му е било осигурено равенство на процесуалните права, което е в противоречие с изискванията на чл. 6, § 1 от Конвенцията, във връзка с чл. 6, § 3 ...

 Moiseyev v. Russia, 62936/00, 9 октомври 2008 г.

215. Правителството признава, че искането на жалбоподателя за копие от обвинителния акт е било отхвърлено на основание, че той съдържа чувствителна информация. В течение на цялото производство обвинителният акт е бил съхраняван или в специалния отдел на следствения арест, или в специалното деловодство на градския съд, откъдето не е имало възможност да се изнася. Правителството не оспорва твърдението на жалбоподателя, че всички други материали по делото и бележките, правени по време на заседанията – независимо дали от жалбоподателя или от неговите представители, е трябвало да бъдат предавани в специалното деловодство след заседанията.

216. Съдът приема, че при определени обстоятелства съображения за национална сигурност могат да изискват налагането на процедурни ограничения по дела, свързани с държавна тайна. Въпреки това, дори и когато става въпрос за националната сигурност, принципите за законност и върховенството на закона в едно демократично общество изискват мерките, засягащи основни човешки права, като правото на справедлив процес, да имат законно основание и да бъдат подходящи за постигане на тяхната защитна цел. В настоящия случай правителството не сочи закон или подзаконов акт, или какъвто и да било друг вътрешноправен акт, който да урежда функционирането на специални отдели в следствените арести или на специални деловодства в съдилищата. То не посочва и каквото и да било оправдание за подобно широкообхватно ограничаване на достъпа на жалбоподателя до материалите по делото. Не дава обяснение защо националните власти не са могли да представят обвинителния акт по такъв начин, че класифицираната информация да се съдържа в отделен анекс, който след това да е единствената част с ограничен достъп. Също така, не личи руските власти да са обмислили отделяне на материалите по делото, които съставляват държавна тайна, от всички други материали, като решенията на съдилищата по процедурни въпроси, достъпът до които по принцип не следва да бъде ограничаван. Накрая Съдът

отбелязва, че невъзможността жалбоподателят и екипът на защитниците му да вземат от делото собствените си бележки, за да ги покажат на експерт или да ги използват за каквато и да е друга цел, в действителност им е попречил да ползват съдържащата се в тях информация, тъй като е трябвало впоследствие да разчитат единствено на спомените си ...

217. Съдът вече е приемал, че неограниченият достъп до материалите по делото и неограниченото използване на всички бележки по него, включително при нужда получаването на копия от съответните документи, са важни гаранции за справедлив процес в контекста на лустрационно производство. При преценката на Съда неосигуряването на такъв достъп е наклонило везните към установяване на нарушение на принципа на равенство на процесуалните права ... Това заключение е приложимо *a fortiori* към обстоятелствата в настоящия случай, в който жалбоподателят е бил изправен на съд и е рискувал да загуби не само доброто си име и възможността да заема обществени длъжности (като в лустрационното производство), но и свободата си. Освен това, както Съдът установи по-горе, ограниченията на достъпа на жалбоподателя до материалите и бележките по делото не са имали основание във вътрешното право и са били прекалено широки по обхвата си.

218. Поради това Съдът намира, че фактът, че на жалбоподателя и адвокатския му екип не е бил предоставен подходящ достъп до документите по делото и те са били ограничени в използването на бележките си, е увеличил трудностите, които са имали при подготовката на защитата.

▣ *Natunen v. Finland*, 21022/04, 31 март 2009 г.

44. По отношение на конкретния случай Съдът отбелязва, че броят на унищожените записи или съдържанието им не могат да бъдат установени от представените материали. Правителството обаче не оспорва твърдението на жалбоподателя, че броят на тези записи е бил значителен. Не може да предостави конкретна информация за съдържанието им ...

46. Съдът отново подчертава, че когато обвиняем е подкрепил с конкретни съображения искането си за разкриване на дадени доказателства, които могат да му помогнат да бъде оправдан, изискванията на чл. 6 предполагат, че той трябва да има възможност да получи разглеждане на тези съображения от съд. Въпреки че в случая жалбоподателят трябва да е бил наясно със съдържанието на унищожените записи, доколкото са се отнасяли до него, и въпреки че в течение на процеса е имал възможност да задава въпроси относно всички разговори с другите подсъдими, Съдът изтъква, че националните съдилища не са дали вяра на твърденията на подсъдимите във връзка с покупката на незаконни оръжия, поради липсата на други доказателства, които да ги подкрепят ... Освен това апелативният съд не е отказал да нареди разкриване на исканите записи поради

това, че жалбоподателят не е посочил конкретни и приемливи съображения за искането си. Вместо това той е отказал да се произнесе по въпроса, тъй като записите са били унищожени и по тази причина не са могли да бъдат разкрити на защитата или представени пред съда ...

47. Въпреки че полицията и прокурорът са били задължени по закон да вземат под внимание както фактите срещу заподозрения, така и тези в негова полза, една процедура, при която самият разследващ орган, макар и съвместно с обвинението, прави опит за преценка какво може или какво не може да е от значение за делото, не е в съответствие с изискванията на чл. 6, § 1. Освен това не е ясно до каква степен прокурорът в действителност е участвал във вземането на решението за унищожаване на онези записи, които не са били включени в материалите по делото. В случая унищожаването на определени материали, събрани посредством телефонно подслушване, е направило невъзможно за защитата да провери своите предположения относно тяхното значение за делото и да докаже правилността им пред съдилищата.

48. ... [В] този случай решението по отношение на неразкритото доказателство явно е било взето в хода на досъдебното производство, без на защитата да е била предоставена възможност да участва в процеса на вземането му.

49. ... Съдът отбелязва по-нататък, че въпросната мярка е следствие на недостатък в законодателството, тъй като то не е предоставяло адекватни гаранции за защитата, а не на поведението на властите, които са били задължени от приложимия по това време закон да унищожат въпросните записи ... Съдът обръща внимание, че в законопроекта на правителството за изменение на Закона за мерките за принуда възможността информация в подкрепа на невинността на заподозрения да бъде унищожена преди решаването на делото е била отчетена като проблематична ... Съответната разпоредба е била изменена, считано от 1 януари 2004 г., с цел по-добро гарантиране на правата на защитата. Това изменение обаче е влязло в сила твърде късно за жалбоподателя.

50. По горните съображения Съдът стига до заключение, че е налице нарушение на чл. 6, § 1, във връзка с чл. 6, § 3 (b) от Конвенцията.

Запазване на доказателства в тайна в обществен интерес

 Rowe and Davis v. the United Kingdom [GC], 28901/95,
16 февруари 2000 г.

63. По време на съдебния процес срещу жалбоподателите пред първата инстанция обвинението е решило, без да уведомява съдията, да не разкрива на защитата определени относими доказателства, по съображения от обществен интерес. Подобна процедура, при която обвинението прави опит саму да преце-

нява значимостта на неразкрита информация за защитата и претегля това спрямо обществения интерес от запазване на секретността ѝ, не е съобразена с упоменатите по-горе изисквания на чл. 6, § 1 ...

64. Вярно е, че в началото на производството по обжалването представителят на обвинението е уведомял защитата, че някои сведения са били запазени в тайна, без обаче да разкрие характера на въпросния материал, както и че апелативният съд на два пъти е разгледал неразкритите доказателства и в *ex parte* производство, в което е било представено становището на държавата, но без участието на защитата, е взел решение информацията да не се разкрива.

65. Съдът обаче не смята, че тази процедура пред апелативния съд е била достатъчна, за да поправи несправедливостта на процеса пред първата инстанция, причинена заради липсата на какъвто и да било контрол от страна на първоинстанционния съдия по отношение на неразкритата информация. За разлика от първоинстанционния съдия, който е изслушал свидетелските показания и е бил напълно запознат с всички доказателства и въпроси по делото, апелативните съдии са били ограничени в преценката си за възможната относимост на неразкрития материал до протоколите от съдебните заседания пред първоинстанционния съд и обясненията, дадени им от представителя на обвинението. Освен това първоинстанционният съдия би бил в състояние да следи за необходимостта от разкриване на информацията в хода на процеса, като преценява значимостта на неразкритото доказателство на онзи етап, на който са били повдигнати нови въпроси и когато надеждността на ключови свидетели е могла да бъде разколебана сериозно чрез разпита им от противната страна и защитата все още е имала възможност да избира между различни линии или акценти. За разлика от него апелативният съд е бил принуден да извърши преценката си *ex post facto* и дори е възможно до известна степен заключението на журито за виновност несъзнателно да му е повлияло да подцени значението на неразкритите доказателства.

66. В заключение, следователно, непредставянето от обвинението на въпросните доказателства пред първоинстанционния съдия, което не е позволило той да се произнесе по въпроса за разкриването на информацията, е лишило жалбоподателите от справедлив съдебен процес.

▣ *P.G. and J.H. v. the United Kingdom*, 44787/98, 25 септември 2001 г.

71. Съдът се убеди, ... че защитата е била надлежно информирана и ѝ е било позволено да представя становища и да участва в споменатия процес на вземане на решение, доколкото това е било възможно без да се разкрива материалът, който обвинението е искало да запази в тайна по съображения за обществен интерес ... Съдът отбелязва също така, че в случая материалът,

който не е бил разкрит, въобще не е бил използван в подкрепа на тезата на обвинението и представян на журито. Фактът, че през цялото време първоинстанционният съдия е преценявал необходимостта от разкриването му, е предоставил допълнителна важна гаранция, тъй като негово задължение е било в течение на целия процес да следи за справедливостта на запазването на неразкритите доказателства в тайна. Не се твърди съдията да не е бил независим и безпристрастен по смисъла на чл. 6, § 1. Той е бил напълно запознат с всички доказателства и въпроси по делото и е бил в състояние да следи за относимостта на неразкритата информация за защитата както преди, така и по време на процеса ...

▣ *Mirilashvili v. Russia*, 6293/04, 11 декември 2008 г.

200. Най-напред Съдът отбелязва, че неразкритите на защитата материали не са съдържали информация за събитията от 7 и 8 август 2000 г. Те са се отнасяли по-скоро до начина, по който са били получени „преките“ доказателства срещу жалбоподателя (аудиокасетите). Това обаче не ги прави по-малко относими. Не само доказателствата, пряко свързани с фактите по делото, трябва да бъдат изследвани в състезателна процедура, но също така и други доказателства, които биха могли да се отнасят до тяхната допустимост, надеждност и пълнота ...

202. Съдът счита, че въпросното ограничение е преследвало легитимна цел. Провеждането на наказателното производство по начин, който да защити информацията за подробности по тайни полицейски операции, е релевантно съображение от гледна точка на чл. 6. Предвид контекста на делото Съдът е готов да приеме, че е възможно исканите от жалбоподателя документи да са съдържали чувствителна информация от значение за националната сигурност. При такива обстоятелства националният съдия има широка свобода на преценка при вземане на решение по искането за разкриване, направено от защитата.

203. Възниква въпросът дали неразкриването на информацията е било компенсирано чрез адекватни процедурни гаранции. В тази връзка Съдът отбелязва, че материалите относно разрешението за подслушване са били разгледани от председателя на състава в *ex parte* заседание на 12 септември 2002 г. Следователно решението за неразкриване на определени документи е било взето не едностранно от прокуратурата, ... а от представител на съда.

205. ... Съдът трябва да прецени дали съдията е претеглил обществения интерес срещу интересите на подсъдимия и дали е осигурил участие на защитата в процеса на вземане на решението във възможно най-голяма степен.

206. Съдът отбелязва, че основното съображение в мотивите на националния съд е било, че въпросните материали са свързани с оперативно-издирвателните дейности (ОИД) и поради това

не е възможно да бъдат разкрити на защитата. Изглежда че съдът не е изследвал въпроса дали тези материали биха могли да подпомогнат защитата и дали може да се приеме, поне на защитимо основание, че тяхното разкриване би навредило на конкретен обществен интерес. Решението на съда се е базирало на вида на въпросните материали (свързани с ОИД), а не на анализ на съдържанието им.

207. Военният съд вероятно не е имал друг избор в конкретната ситуация, като се има предвид Законът за оперативно-издирвателните дейности, който в такива случаи забранява по абсолютен начин разкриването на документи, свързани с ОИД, и не предвижда никакво „балансиране“ от страна на съдията. Факт е обаче, че така или иначе ролята на съда при вземането на решение по искането на защитата за разкриване на информацията е била силно ограничена.

208. С оглед на изложеното Съдът намира, че процесът на вземане на решение е бил сериозно опорочен. Що се отнася до обосновката по същество, Съдът отбелязва, че спорното решение е било неопределено и не е уточнило какъв вид чувствителна информация е можело да се съдържа в разпореждането на съда от 11 юли 2000 г. и в другите материали, отнасящи се до операцията. Националният съд е приел пълното изключване на всички материали от състезателното производство. Освен това Съдът отбелязва, че операцията по наблюдението не е била насочена към жалбоподателя или другите обвиняеми.

209. В обобщение Съдът заключава, че решението да се откаже достъп до материалите, свързани с операцията по наблюдението, не е било придружено от адекватни процесуални гаранции, а освен това не е било и достатъчно обосновано. Съдът ще вземе предвид този аспект на делото при преценката си относно цялостната справедливост на процеса.

Виж също “Противоречие със забраната на самоуличаването” по-горе, на стр. 208.

Право на подсъдимия да се защитава сам

 X v. Norway, 5923/72, 20 май 1975 г., DR 3, 43

Вярно е, че съгласно текста на чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията всяко лице, обвинено в извършването на престъпление, има право да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор, а ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието.

В практиката си ... Комисията приема, че чл. 6, § 3 (с) гарантира производството да не се осъществи без адекватно представителство на защитата, но не дава на обвиняемия право да реши сам по какъв начин трябва да бъде осигурена защитата му. Решението по въпроса коя от двете посочени в разпоредбата алтернативи трябва да бъде избрана, а именно правото на жалбоподателя да се защитава лично или да бъде представляван от

адвокат – избран от него, а при определени обстоятелства назначен от съда – зависи от приложимото законодателство или от правилника на съда.

▣ *X v. the United Kingdom*, 8231/78, 6 март 1982 г., DR28, 5

2. ... [Ч]лен 6, § 3 (b) и (c) гарантират на лицето, обвинено в извършване на престъпление, респективно правото да има „достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита“ и правото „да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор ... “. Комисията обаче не намира нищо, което да сочи, че изискванията на тези разпоредби не са били изпълнени в настоящия случай. Тя отбелязва по-специално, че след извършването на престъплението, за което впоследствие е бил осъден, жалбоподателят е бил освободен под гаранция за почти шест месеца. Той трябва да е очаквал съдебния процес и докато е бил на свобода е имал достатъчно време да подготви защитата си и, ако желае, да се съветва с адвокат. Освен това след предаването му на съд през ... декември 1976 г. жалбоподателят е имал повече от месец, макар и задържан под стража, да се подготви за процеса и да се консултира с адвокат за тази цел. Жалбоподателят не е представил доказателства, които да сочат властите на Обединеното кралство в някакъв момент да са му създали затруднения да подготви защитата си или да са му попречили да се свърже с адвокат. Комисията отбелязва в това отношение и факта, че при постановяване на присъдата съдията изрично е посочил, че жалбоподателят сам е избрал да не ползва адвокат.

▣ *Correia de Matos v. Portugal* (решение по допустимостта), 48188/99, 15 ноември 2001 г.

... Решението дали на обвиняемия да се позволи да се защитава лично или да му се назначи адвокат попада в рамките на свободата на преценка на договарящите държави, които са в по-добра позиция от Съда, за да изберат подходящите средства, чрез които да създадат условия съдебната система да гарантира правата на защитата.

Следва да се подчертае, че по мнението на Съда съображенията, които се изтъкват в подкрепа на изискването за задължително представителство от адвокат на определени етапи от производството, са достатъчни и релевантни. По-специално, това е мярка в интерес на обвиняемия, за да се осигури подходяща защита на неговите интереси. Следователно националните съдилища могат да преценят, че интересите на правосъдието изискват задължително назначаване на адвокат.

Фактът, че самият обвиняем е адвокат, както е в случая – макар и жалбоподателят да е бил временно заличен от списъка на адвокатската колегия – не засяга по никакъв начин горните заключения. Вярно е, че като общо правило адвокатите могат да действат лично пред съда, но съдилищата въпреки това имат правомощието да преценят, че интересите на правосъдието на-

лагат да се назначи представител на адвокат, обвинен в извършването на престъпление, който по тази причина може да не е в състояние да оцени правилно засегнатите в случая интереси или, съответно, да проведе ефективно собствената си защита. Съдът е на мнение, че този въпрос също попада в границите на свободата на преценка, предоставена на националните власти.

Съдът счита, че по настоящото дело защитата на жалбоподателя е била осъществена по подходящ начин. В тази връзка той отбелязва, че жалбоподателят не твърди да е бил лишен от възможност да представи своята собствена версия на фактите пред съдилищата и че е бил представляван от служебно назначен адвокат в съдебното заседание от 15 декември 1998 г.

Ето защо не са налице доказателства в подкрепа на твърдението, че в случая процесът е бил несправедлив или че правата на жалбоподателя във връзка със защитата му са били нарушени.

▣ *Barbera, Messeguí and Jabardo v. Spain*, 10590/83, 6 декември 1988 г.

69. На 11 януари 1982 г., т.е. в деня преди откриването на заседанието пред Audiencia Nacional*, жалбоподателите все още са били в затвора в Барселона. Те са тръгнали за Мадрид едва вечерта на 11 януари. Пристигнали са рано сутринта на следващия ден, след като са пропътували повече от 600 км в затворнически микробус, въпреки че заседанието е трябвало да започне в 10.30 ч. ...

70. По този начин г-н Барбера, г-н Месеги и г-н Хабардо е трябвало да се изправят на съд в процес, който е бил жизненоважен за тях с оглед на тежестта на повдигнатите им обвинения и възможните наказания, но в състояние, в което техните физически и психически съпротивителни сили положително са били намалени.

Въпреки помощта на адвокатите им, които са имали възможност да правят изявления, това обстоятелство – само по себе си непросто – несъмнено е отслабило позицията им в особено важен за тях момент, когато са имали нужда от всичките си сили, за да се защитават, и по-специално да се изправят на разпит в самото начало на процеса и да се консултират ефективно с адвокатите си.

▣ *Galst'yan v. Armenia*, 26986/03, 15 ноември 2007 г.

91. Съдът отбелязва, че видно от всички материали по делото, жалбоподателят изрично се е отказал от правото си да бъде представляван от адвокат – както преди, така и по време на съдебното заседание ... От текста на чл. 6, § 3 (с) е ясно, че обвиняемият има избор да се защитава „лично или [като] ползва адвокат“. Ето защо обикновено няма да е налице противоречие с изискванията на тази разпоредба, когато обвиняемият се защитава лично по своя собствена воля, освен ако интересите на правосъдието изискват друго. В конкретния случай няма данни изборът на жалбоподателя да се защитава сам да е бил резултат

* Виж бележката под линия на стр. 105. (Бел. прев.)

на заплахи или физическо насилие. Освен това няма доказателства в подкрепа на твърдението на жалбоподателя, че е бил „подмамен“ да се откаже от защитата на адвокат. Въпреки че посочените доклади на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа и Human Rights Watch ... съдържат относима информация, тези материали все пак не са достатъчни на Съда, за да заключи, че и в конкретния случай на жалбоподателя са били извършени действия, подобни на описаните във въпросните доклади. Накрая, като се има предвид, че жалбоподателят е бил обвинен в дребно престъпление и максималната възможна присъда за него не е надвишавала 15 дни лишаване от свобода, Съдът не открива в настоящия случай интерес на правосъдието, който да е изисквал задължително представителство от адвокат.

92. След като заключи, че да не ползва адвокат е било собствен избор на жалбоподателя, Съдът счита, че властите не могат да бъдат държани отговорни за факта, че той не е бил представяван в хода на административното производство срещу него. Следователно не е налице нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 (с) от Конвенцията, разгледани в тяхната връзка.

В кой момент

▣ *Berlinski v. Poland*, 27715/95 и 30209/96, 20 юни 2002 г.

75. Съдът припомня, че що се отнася до наказателноправните въпроси, основната цел на чл. 6 е да гарантира справедлив съдебен процес от „съд“, компетентен да вземе решение по „каквото и да е наказателно обвинение“, но от това не следва, че тази разпоредба на Конвенцията няма приложение и в досъдебното производство ...

76. ... Въпреки че чл. 6 обикновено изисква обвиняемият да може да се ползва от помощта на адвокат още в началните етапи на полицейския разпит, това право, което не е изрично посочено в Конвенцията, може да бъде предмет на ограничения при наличието на основателни причини. Въпросът по всяко дело е дали ограничението е лишило обвиняемия от справедлив съдебен процес, с оглед на производството в неговата цялост ...

77. Съдът отбелязва, че безспорно жалбоподателите не са имали средства да си ангажират частно адвокат в контекста на водено срещу тях наказателно производство. Не се спори също така, че молбата им за назначаване на служебен защитник е била пренебрегната от властите, в резултат на което те не са имали защитник в продължение на повече от година. Като се има предвид, че през този период са били извършени редица процесуални действия, включително разпити на жалбоподателите и подлагането им на медицински прегледи, ... Съдът не намира оправдание за това ограничение, което ги е лишило от правото да могат адекватно да се защитават по време на разследването и съдебния процес.

78. Следователно е налице нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 (с) от Конвенцията.

Виж също „Право на адвокатска помощ“ по-горе, на стр. 138.

Представителство от адвокат

Интересите на правосъдието изискват държавата да осигури правна помощ

Относими обстоятелства

📖 *Quaranta v. Switzerland*, 12744/87, 24 май 1991 г.

32. За да определи дали „интересите на правосъдието“ са изискали жалбоподателят да получи безплатна правна помощ, Съдът ще вземе предвид различни критерии ...

33. На първо място трябва да се прецени тежестта на престъплението, в което е бил обвинен г-н Каранта, както и тежестта на наказанието, която е рискувал да му бъде наложено ... Съгласно чл. 19, ал. 1 от Федералния закон за злоупотребата с наркотични вещества, във връзка с чл. 36 от Наказателния кодекс на Швейцария, максималният размер на наказанието е бил лишаване от свобода за срок до три години ... По настоящото дело безплатна правна помощ е трябвало да бъде предоставена заради самия факт, че залогът за жалбоподателя е бил голям.

34. Допълнителен фактор представлява сложността на делото ... [В] случая не са били налице особени трудности по отношение на установяването на фактите ... Въпреки това изходът от процеса е бил от съществено значение за жалбоподателя, тъй като твърдяното престъпление е било извършено по време на изпитателния срок, който му е бил наложен през 1982 г. ... Следователно наказателният съд е трябвало едновременно да се произнесе по възможността за ефективно изпълнение на условната присъда и да вземе решение за новата присъда. Участието на адвокат по време на съдебния процес би осигурило най-добрите условия за защита на подсъдимия, по-специално с оглед на факта, че съдът е имал на разположение широк кръг възможни мерки.

35. Тези въпроси, които са сложни сами по себе си, са били още по-усложнени в случая на г-н Каранта, заради неговото лично положение: млад пълнолетен чужденец с трудно минало, без реално професионално образование и с дълго криминално досие. Той е започнал да употребява наркотици от 1975 г., а от 1983 г. нататък – почти ежедневно, и към момента на разглежданите събития е живеел със семейството си на социални помощи.

36. Следователно при обстоятелствата по настоящото дело неговото лично явяване без помощта на адвокат пред съдия-следователя и след това пред наказателния съд не му е позволило да представи тезата си по подходящ начин ...

📖 *Benham v. the United Kingdom*, 19380/92, 10 юни 1996 г.

61. ... [К]огато става въпрос за лишаване от свобода, интересите на правосъдието по принцип изискват представителство от адвокат ... В настоящия случай максималният срок лишаване от свобода, който г-н Бенъм е рискувал, е бил до три месеца.

62. Освен това законът, който магистратите е следвало да приложат, не е бил лесно разбираем. По-специално, тестван за виновен на небрежност е бил труден за разбиране и прилагане ...

64. С оглед на тежестта на наказанието, което г-н Бенъм е рискувал да понесе, както и на сложността на приложимото право, Съдът счита, че интересите на правосъдието са налагали той да се ползва от безплатно представителство от адвокат по време на производството пред магистратите, за да получи справедливо гледане на делото.

📖 *Talat Tunz v. Turkey*, 32432/96, 27 март 2007 г.

57. В настоящия случай жалбоподателят е рискувал да му бъде наложено смъртно наказание за убийството на майка му. Допълнителни трудности за него е предизвиквало обстоятелството, че тъй като в съдебното производство е поддържал, че е невинен, е трябвало да противопостави аргументи на самопризнанията, които е направил на етапа на разследването.

58. От това следва, че второто условие на чл. 6, § 3 е било изпълнено ...

60. В настоящия случай Съдът установява, че на 26 декември 1994 г. жалбоподателят действително е заявил прокуратурата на Алашехир, че при разпитите му от прокурора и съдия-следователя не е бил в състояние да действа със свободна воля, защото полицията го заплашвала с малтретиране. Не може да се приеме, че жалбоподателят, който е бил без професионално образование и е произхождал от скромна среда, е могъл да оцени разумно последиците от решението си да не иска помощ от адвокат по време на наказателно производство, в което е рискувал смъртна присъда.

61. Със сигурност е било възможно пречките пред ефективното упражняване на правата на защитата да бъдат преодоляни, ако националните власти, съзнавайки трудностите за жалбоподателя, бяха възприели едно по-активно поведение, за да гарантират, че той е наясно с възможността да поиска безплатното назначаване на служебен защитник. Те обаче са останали пасивни, като по този начин са пренебрегнали задължението си да гарантират справедливостта на процеса ...

62. С оглед на изложеното Съдът смята, че не е установено жалбоподателят да се е отказал от правото си да се възползва от съветите на служебен защитник. Същевременно, като се има предвид тежестта на наказанието, което е рискувал да понесе, Съдът счита, че интересите на правосъдието са изисквали той да получи безплатна правна помощ в наказателното производство срещу него, за да се ползва от справедлив процес.

Задължение за възстановяване на разноските

📖 *Croissant v. Germany*, 13611/88, 25 септември 1992 г.

33. За разлика от правата, залегнали в други разпоредби на чл. 6, § 3..., правото на безплатна служебна защита, предоставено

от б. (с) ..., не е абсолютно. Такава защита следва да бъде осигурена само ако обвиняемият „не разполага със средства за заплащане“.

35. ... Според немското законодателство обвиняем, който е оправдан, няма задължение да заплати съдебните разноски или разноските за назначените служебни защитници, независимо от средствата, с които разполага; всички тези разходи се поемат от държавата. От друга страна, осъденото лице по принцип винаги е длъжно да заплати разноските за назначения му служебен защитник, като това се счита за нормално следствие от осъдителната присъда.

Финансовото положение на осъденото лице играе роля само в изпълнителното производство, което следва окончателната присъда; в това отношение е без значение дали той е имал достатъчно средства по време на съдебния процес, а е относима само ситуацията след осъждането му.

36. Подобна система няма да е съвместима с чл. 6 ... от Конвенцията, ако засяга по неблагоприятен начин справедливостта на процеса. Не може да се каже обаче, че системата по принцип води до такъв резултат или е довела до такъв резултат в настоящия случай. Както вече бе посочено, назначаването на тримата служебни защитници е било съвместимо с изискванията на чл. 6 ... Следователно не е в противоречие с тази разпоредба жалбоподателят да бъде задължен да заплати разноските за тях. Националните съдилища са имали правото да приемат за необходимо да ги назначат и исканите суми за тях не са прекомерни.

... [Н]яма причина за съмнение, че ако жалбоподателят може да установи, че не е в състояние да заплати цялата сума, ще бъде приложено относимото законодателство и практика ... В това отношение Съдът счита за допустимо по Конвенцията тежестта на доказване на липсата на достатъчно средства да се понесе от лицето, което иска да я установи.

38. Съдът стига до заключение, че решението за възстановяване на разноските не е в противоречие с чл. 6, § 3 (с) ...

Избор

▣ *Ensslin, Baader and Raspe v. the Federal Republic of Germany*, 7572/76, 7586/76 и 7587/76, 8 юли 1978 г., DR14, 64

19. ... Като гарантира на обвиняемия правото да ползва адвокат по свой избор, чл. 6, § 3 (с) не предоставя право на неограничен брой адвокати ... [Ц]елта на тази разпоредба е да гарантира, че и двете страни в процеса действително ще бъдат изслушани, като предоставя на обвиняемия помощта на независим професионалист, доколкото е необходимо. Следователно, като са ограничили броя на свободно избраните от обвиняемия адвокати до трима, без оглед на евентуалното допълнително *ex officio* назначаване на друг защитник от съда – особеност, присъща на немската процесуална система – органите на Федерална

република Германия не са нарушили правото, гарантирано от тази разпоредба ...

20. Отказът да се приеме защитата или изключването ѝ е труден въпрос – както по принцип, така и с оглед на последиците. Тази мярка може да притесни други потенциални защитници или да дискредитира защитата като цяло; освен това смяната на адвокати на защитата може да бъде увреждаща за представянето на тезата и да създаде по-голяма несигурност относно ролята на адвоката като „пазител на законосъобразния процес“. Въпреки това ... правото защитата по делото да се осъществява с помощта на адвокат по собствен избор ... не е абсолютно право: то е ограничено от правомощието на държавата да регулира явяването на адвокатите пред съда ... и от задължението на защитниците да не престъпват определени принципи на професионалната етика. В настоящия случай някои от адвокатите са били изключени от защитата, защото е съществувало сериозно подозрение, че подкрепят престъпната организация на обвиняемите. Това не е било просто мярка, взета от съда в интерес на процесуалния ред, тъй като в момента пред съда е висящо наказателно производство срещу въпросните адвокати. Изключването им не е прекъснало ефективната защита на жалбоподателите, защото са продължили да ги представляват средно около десет други адвокати, някои от които ... избрани от тях.

 X v. the United Kingdom, 8295/78, 9 октомври 1978 г., DR15, 242

1. ... Следователно, преценявайки защитата на жалбоподателя като цяло, Комисията отбелязва, че му е била предоставена достатъчна възможност сам да представи тезата си. Ограничението, наложено върху избора му на представител, се е свеждало до изключването на сина му на разумни основания, свързани с професионалната етика. Жалбоподателят е имал възможност да избере който и да е било друг адвокат, за да го представлява, но очевидно не е опитал да го направи. От прегледа на документите по делото не се вижда в това отношение да е имало неблагоприятни последици за защитата или несправедливост. Поради това Комисията намира, че изключването на сина на жалбоподателя като негов защитник по делото не разкрива каквито и да било признаци за нарушение на чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията.

 Croissant v. Germany, 13611/88, 25 септември 1992 г.

27. ... Съдът е на мнение, че изискването подсъдимият да бъде подпомаган от адвокат на всички етапи на производството пред окръжния съд ... – което има аналози и в законодателствата на други договарящи страни – не може да се счита за влизащо в противоречие с Конвенцията.

По същия начин назначаването на повече от един защитници саму по себе си не е в противоречие с Конвенцията и в опреде-

лени случаи може да се изисква в интерес на правосъдието. Въпреки това, преди да назначи повече от един защитници, съдът следва да вземе предвид мнението на обвиняемия относно необходимия брой, особено когато – какъвто е случаят в Германия – впоследствие той ще трябва по принцип да понесе разноските, ако бъде осъден. Назначаване, което противоречи на желанията му, ще бъде в противоречие с концепцията за справедлив процес по чл. 6, §1 ..., ако липсва относимо и достатъчно оправдание.

28. ... На първо място, избягването на прекъсвания или отлагания отговаря на интерес на правосъдието, който е относим в настоящия контекст и може да оправдае назначаване против желанията на обвиняемия. Освен това назначаването на г-н Хаузер е преследвало и допълнителни цели. Съгласно решението на окръжния съд от 1 март 1978 г., то се е основавало... на необходимостта да се гарантира, че г-н Кроасан ще бъде представяван адекватно по време на съдебния процес, като са взети предвид неговата вероятна продължителност, както и обемът и сложността на делото; окръжният съд е подчертал, че избира г-н Хаузер поради убеждението си, че той притежава квалификацията, необходима с оглед на тези особени характеристики...

29. ... При назначаването на защитник ... националните съдилища несъмнено трябва да вземат предвид желанията на подсъдимия ... Те обаче могат да ги пренебрегнат, когато са налице относими и достатъчни основания да се приеме, че това е необходимо в интерес на правосъдието.

30. В своето решение от 1 март 1978 г. окръжният съд е подчертал, че е избрал г-н Хаузер, защото е преценил, че предвид предмета на процеса, сложността на относимите фактически и правни въпроси и личността на подсъдимия, той предлага най-добрите гаранции за адекватна защита. Освен това съдът е приел за неоснователни съображенията, които жалбоподателят е изложил, за да обясни защо не е в състояние да се довери на г-н Хаузер; в тази връзка съдът е взел предвид и обстоятелството, че жалбоподателят сам е избрал другите двама назначени от съда адвокати ... Апелативният съд в Шутгарт, който е потвърдил решението на окръжния съд, е добавил, че г-н Хаузер е бил назначен, защото – за разлика от тези други двама адвокати – неговата кантора се е намирала в района на компетентност на окръжния съд ...; това би имало предимства с оглед на очакваната продължителност на съдебния процес, в случай че те нямат възможност да присъстват ...

Накрая, по мнението на окръжния съд са били налице основателни причини да откаже да назначи г-н Кюнцел, а именно възможният конфликт на интереси между г-н Кроасан и един от бившите му служители ...

Съдът намира за относими и достатъчни мотивите, на които националните съдилища са основали назначаването на г-н Хау-

зер и отхвърлянето на изтъкнатите от жалбоподателя съображения в полза на освобождаването му.

31. Освен това ... г-н Хаузер е взел активна роля в защитата и е бил в тясно сътрудничество с другите двама защитници при планирането на стратегията, която да бъде възприета. Следователно не може да се каже, че неговото назначаване е засегнало неблагоприятно защитата на жалбоподателя.

32. В обобщение, не може да се приеме, че назначаването на въпросните трима адвокати е било в противоречие с изискванията на параграф 3 (с) и 1 от чл. 6, ... разгледани в тяхната връзка.

📖 *Mayzit v. Russia*, 63378/00, 20 януари 2005 г.

68. Съдът отбелязва, че чл. 47 от НПК поставя като общо правило изискването защитниците да са професионални адвокати – членове на адвокатската колегия. Съгласно същата разпоредба Московският районен съд е имал възможност – ако прецени, че е подходящо – да разреши на майката и сестрата на жалбоподателя да действат като негови защитници. Националният съд обаче е отчел, че като непрофесионалисти те не биха били в състояние да гарантират неговата ефективна защита, при спазване на процедурата. Освен това съдът е заключил, че по здравословни или професионални причини те не биха могли да отделят на производството достатъчно внимание. По мнението на Съда тези съображения са били легитимни и са имали по-голяма тежест в сравнение с желанията на жалбоподателя ...

69. Преценявайки защитата на жалбоподателя като цяло, Съдът отбелязва, че му е била предоставена достатъчна възможност сам да представи тезата си по делото. Ограничението, наложено върху избора му на представител, се е свеждало до изключването на майка му и сестра му на посочените по-горе основания. Жалбоподателят е могъл да избере който и да било адвокат да го представлява, но очевидно не е направил опит да го стори. Фактите по делото не разкриват никакви неблагоприятни последици за защитата или несправедливост в това отношение.

Компетентност

📖 *W. v. Switzerland*, 9022/80, 13 юли 1983 г., DR 33, 21

4. ...Самото назначаване не гарантира ефективна защита, тъй като адвокатът, назначен за да осигури правна помощ, може да почине, да се разболее сериозно, да бъде възпрепятстван да участва за продължителен период от време или да не изпълнява задълженията си. Ако са информирани за това, властите следва да го заменят или да го задължат да изпълни задачата си. Само по този начин може да се осъществи целта на Конвенцията да бъдат гарантирани не теоретични или илюзорни права, а права, които са практически и ефективни.

6. ... Изглежда, че по време на производството властите не са били наясно с различията в мненията на жалбоподателя и адвокатите му що се отнася до начина, по който трябва да се провежда защитата, и не са знаели, че жалбоподателят може би не предполага, че е желателно по-активно участие на адвокатите. Едва при четенето на присъдата тази ситуация е била доведена до знанието на съдебните власти, заедно с предложение за допълнителни доказателства. От този момент нататък жалбоподателят е имал ефективна защита и не е била необходима намеса от страна на властите. С оглед на тези съображения Комисията счита, че в нито един момент компетентните органи не са пропуснали да изпълнят задълженията си по чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията.

▣ *Daud v. Portugal*, 22600/93, 21 април 1998 г.

39. ... Съдът отбелязва, че първият служебен адвокат, преди да заяви, че е болен, не е предприел никакви действия като представител на г-н Дауд, който неуспешно се е опитал сам да води защитата си. Що се отнася до втория адвокат, за чието назначаване жалбоподателят е научил едва три дни преди началото на процеса пред наказателния съд, Съдът счита, че същият не е разполагал с необходимото време, за да се запознае с делото, да посети своя клиент в затвора, ако е необходимо, и да подготви защитата му. Времето между съобщението за замяна на защитника... и съдебното заседание... [3 дни] е било твърде кратко за едно сериозно, сложно дело, по което не е провеждано съдебно разследване и което е довело до тежка присъда. Върховният съд не е поправил положението, тъй като в решението си от 30 юни 1993 г. е приел, че жалбата е недопустима поради ненадлежно излагане на основанията.

Следователно г-н Дауд не се е ползвал от практическа и ефективна защита, каквато се изисква от чл. 6, § 3 (с) ...

40. Поради това Съдът следва да установи дали съответните органи, при зачитане на основния принцип за независимост на адвокатурата, е трябвало да действат така, че да осигурят ефективното упражняване на правото на жалбоподателя, което те са признали.

41. Съдът отбелязва най-напред, че молбата на жалбоподателя за съдебно разследване от 15 октомври 1992 г. е била отхвърлена от съдия-следователя на принципното основание, че е написана на испански език ...

42. В писмото си от 15 декември 1992 г., след повече от осем месеца, жалбоподателят е поискал от съда и среща с адвоката си, който тогава все още не се е бил свързал с него... Тъй като писмото е било написано на чужд език, съдията е отказал да разгледа молбата. Тази молба обаче е следвало да привлече вниманието на съответните органи върху наличието на явен пропуск от страна на първия служебен адвокат, особено като се има предвид, че същият не е извършил никакви действия от назна-

чаването си през март 1992 г. Поради това и предвид отхвърлянето на двете молби, подадени през същия период лично от обвиняемия, съдът е трябвало да проучи начина, по който защитникът е изпълнявал задълженията си, и евентуално да го замени по-рано, без да го чака да заяви, че не е в състояние да представлява г-н Дауд. Също така, след като е разпоредил замяната, Лисабонският наказателен съд, на който трябва да е било известно, че до момента жалбоподателят не е получил необходимата правна помощ, е могъл да отложи разглеждането на делото по собствена инициатива. Фактът, че вторият служебен защитник не е направил такова искане, е без значение. Обстоятелствата по делото са изисквали съдът да не остава пасивен.

▣ *Sannino v. Italy*, 30961/03, 27 април 2006 г.

50. В настоящия случай, на 18 януари 1999 г. г-н Г. – адвокатът, избран от жалбоподателя, се е оттеглил от делото ... Г-н Б. – защитникът, назначен от съда да представлява жалбоподателя, е бил информиран за датата на следващото заседание, но не и за назначаването си ... Това бездействие от страна на властите отчасти обяснява отсъствието на г-н Б., довело до ситуацията, от която се оплаква жалбоподателят, а именно че на всяко заседание той е бил представляван от различен защитник по заместване ... Нищо не показва, че защитниците по заместване са познавали делото. Въпреки това те не са помолили за отлагане, за да могат да се запознаят с делото на клиента си. Нито са поискали да разпитат свидетелите на защитата, които районният съд е допуснал до разпит по искане на първите двама адвокати на жалбоподателя ...

51. Вярно е, че жалбоподателят, макар да е присъствал на много от заседанията до 2 ноември 1999 г., никога не е информирал властите за трудностите, които среща при подготовката на защитата си ... Той също така не е влязъл във връзка с назначените му от съда защитници, за да потърси от тях разяснения относно хода на производство и защитната стратегия. Не се е свързал и с деловодството на съда, за да попита за изхода на съдебния процес. Въпреки това Съдът счита, че поведението на жалбоподателя не може саму по себе си да освободи властите от задължението им да вземат мерки, за да гарантират ефективността на защитата на подсъдимия. Посочените по-горе пропуски на назначените от съда защитници са били очевидни, поради което в тежест на националните власти е било да се намесят. Въпреки това нищо не показва те да са предприели мерки, за да гарантират на подсъдимия ефективна защита и представителство.

52. Ето защо е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

▣ *Vogumil v. Portugal*, 35228/03, 7 октомври 2008 г.

47. Съдът отбелязва, че в началната фаза на производството жалбоподателят е бил подпомаган от стажант-адвокат, който е взел участие няколко пъти. На 15 януари 2003 г., след като

прокурорът е обърнал внимание, че стажант-адвокатът не може да представлява жалбоподателя предвид тежестта на предвиденото в случая наказание, е бил назначен нов служебен защитник, за когото се е предполагало, че е по-опитен. Участието на този адвокат в производството се е свело единствено до искането му да бъде освободен от задълженията си, направено на 15 септември 2003 г., или три дни преди началото на процеса. Нова служебна защитничка е бил назначена в деня на съдебното заседание; тя е имала възможност да проучи делото между 10.00 и 15.15 ч.

48. В настоящия случай следва да се започне с констатацията, че с оглед на подготовката и воденето на делото от служебно назначените защитници, търсеният от чл. 6, § 3 резултат не е бил постигнат. Що се отнася по-специално до назначената в деня на заседанието служебна защитничка, времето, с което тя е разполагала, за да подготви защитата – малко повече от пет часа, очевидно е било твърде кратко за сериозно дело, което е можело да приключи с тежка присъда ...

49. Изправен пред такава „очевидна несъстоятелност“ на защитата, жалбоподателят е привлякъл вниманието на съдебните органи. Съставът на Лисабонския наказателен съд обаче не е дал адекватен отговор на неговите искания и не се е уверил дали той наистина е „подпомогнат“ от служебен защитник. Така, след като е назначил заместник, Лисабонският наказателен съд, който е трябвало да е наясно, че дотогава жалбоподателят не е получил реална правна помощ, е имал възможност да отложи заседанието по своя инициатива. Фактът, че въпросният служебен защитник не е отправил подобно искане, е без значение. Обстоятелствата по делото са изисквали от съда да не остава пасивен и да осигури практическото и ефективно зачитане на правата на защитата на жалбоподателя ...

50. Всички тези съображения довеждат Съда до заключение, че не са били изпълнени изискванията на параграфи 1 и 3 (с) на чл. 6, разгледани в тяхната връзка. Ето защо е налице нарушение на тези разпоредби.

Независимост

▣ *Morris v. the United Kingdom*, 38784/97, 26 февруари 2002 г.

90. ... [А]ко жалбоподателят беше приел предложението на Бюрото за правна помощ, отправено с писмо от 21 април 1997 г., той щеше да бъде представляван пред военния съд от независим адвокат. Вместо това той е отказал още преди Бюрото за правна помощ да отговори на искането на неговия правен консултант за преразглеждане на условията на предложението. Всъщност жалбоподателят е заявил на 2 май 1997 г., че не иска да бъде представляван от никой друг, освен от определения му за защитник офицер, и че е направил този избор по своя собствена воля ...

91. В резултат на това Съдът не вижда основание за оплакванията на жалбоподателя относно независимостта на офицера-защитник и начина, по който той е осъществил защитата му. Във всеки случай той установява въз основа на доказателствата, че офицерът-защитник е изпълнил задълженията си да го съветва и представлява адекватно, с изключение на съвета относно рисковете от обжалването на присъдата на военния съд. Но дори и тогава жалбоподателят все пак е обжалвал, с помощта на адвокат, така че пропускът се е оказал без последствия за него.

Комуникация

Срещи

 Bonzi v. Switzerland, 7854/77, 12 юли 1978 г., DR12, 185

2. ... При липсата на изрична разпоредба, не може да се поддържа, че имплицитно гарантираното от чл. 6, § 3 право лицето да се среща с адвокат и да разменя с него поверителна информация или инструкции не следва да бъде подлагано на каквито и да било ограничения. В настоящия случай трябва да се отбележи, че макар посещенията на адвоката да са били забранени след решението обвиняемият да бъде изолиран, жалбоподателят е бил свободен да информира защитника си за хода на разследването в писмен вид, под контрола на съда. В допълнение към това той е имал възможност да поиска смекчаване на режима на изолацията що се отнася до посещенията на неговия защитник. Ето защо не може да се каже, че относителното и временно ограничаване на контактите между жалбоподателя и неговия защитник, разгледано в контекста на наказателното производство като цяло, е съставлявало отказ от страна на съдебните власти да предоставят на жалбоподателя необходимите средства за подготовка на защитата му.

 Brennan v. the United Kingdom, 39846/98, 16 октомври 2001 г.

61. Консултацията е била ... първият случай след ареста на жалбоподателя, в който той е имал възможност да получи съвет от адвоката си. Той е бил предупреден съгласно чл. 3 от Наредбата от 1988 г. ... и – както е отбелязано по делото *John Murray* – ... решението му дали да отговори на конкретните въпроси или да рискува по-късно да бъдат направени изводи в негова вреда е било от голямо потенциално значение за защитата му на съдебния процес. ...

62. ... Съдът не може да не заключи, че присъствието на полиция неизбежно е попречило на жалбоподателя да говори открито със защитника си и го е накарало да се колебае преди да постави въпроси от потенциално значение за делото срещу него. Както адвокатът, така и жалбоподателят са били предупредени, че не трябва да споменават имена и че разговорът им ще бъде прекъснат, ако се каже нещо, което може да се приеме за възпрепятстващо разследването. Без значение е, че не е установено да

е имало конкретни въпроси, чието обсъждане да е било забранено на жалбоподателя и адвоката му по този начин. Възможността на обвиняемия да общува свободно с адвоката си, призната включително и в чл. 93 от Минималните стандартни правила за отношението към лицата, лишени от свобода, е била подложена на изрично ограничение. Преди консултацията жалбоподателят вече е бил направил самопризнания, а същото е сторил и след това. Безспорно е, че в този момент той се е нуждал от правен съвет и че се е очаквало неговите отговори при по-нататъшни разпити, които е следвало да се проведат в отсъствие на адвоката му, да са все така от потенциално значение за съдебния процес срещу него и в състояние да навредят на защитата му непоправимо.

63. Следователно Съдът намира, че присъствието на полиция по време на проведената в обсега на слуха му първа консултация на жалбоподателя с неговия адвокат е нарушило правото на жалбоподателя на ефективно упражняване на правата му на защита и че в това отношение е налице нарушение на чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията, във връзка с чл. 6, § 1.

▣ *Цалан v. Turkey* [GC], 46221/99, 12 май 2005 г.

132. При липсата на конкретни бележки по този въпрос, направени от страните в производството пред него, Голямото отделение споделя изводите на отделението:

„...Първата среща на жалбоподателя с адвокатите му се е състояла под надзора и в обсега на слуха и зрението на членове на силите за сигурност и на съдия, като всички те са присъствали в същата стая, в която са били и жалбоподателят и адвокатите му. Продължителността ѝ е била ограничена от силите за сигурност до двадесет минути, а запис от нея е бил изпратен на Съда за националната сигурност.

... Що се отнася до следващите посещения ... Съдът приема, че срещите между жалбоподателя и адвокатите му след първото посещение са се състояли в обсега на слуха на членове на силите за сигурност, макар и въпросните служители по сигурността да не са били в същото помещение.”

133. Голямото отделение споделя преценката на отделението относно последиците от невъзможността жалбоподателят да се консултира с адвокатите си извън обсега на слуха на трети лица:

„... Правото на обвиняемия да общува със своя адвокат извън обсега на слуха на трето лице е част от основните изисквания за справедлив процес в едно демократично общество и следва от чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията. Ако адвокатът не е в състояние да дискутира със своя клиент и да получи от него конфиденциални указания без такова подслушване, неговата помощ ще загуби много от ползата си, а Конвенцията е предназначена да гарантира права, които са практически и ефективни (вж. *S. v. Switzerland* ...). Значението, което осигуряването на конфиденциалността на срещите между обвиняемия и неговите адвокати има за правото

на защита, е потвърдено в множество международни актове, включително европейски документи (вж. *Brennan v. the United Kingdom* ...). Както бе посочено по-горе обаче, ... правото на адвокат може да бъде ограничено, ако съществуват основателни причини. От значение е дали в светлината на производството като цяло ограничението е лишило обвиняемия от справедливо гледане на делото.

... Съдът приема, че в настоящия случай ... на никой от стadiите на производството жалбоподателят и адвокатите му не са били в състояние да проведат срещи извън обсега на слуха на представители на властите. Той счита, че неизбежната последица от това ограничение, което е било наложено както по време на досъдебното производство, така и по време на съдебния процес, е че жалбоподателят не е могъл да разговаря свободно със своите адвокати и да им задава въпроси, които може да са били от значение за подготовката на защитата му. По този начин правото на защита на жалбоподателя е било засегнато значително.

... Съдът отбелязва в тази връзка, че когато се е срещнал с адвокатите си, жалбоподателят вече е бил дал обяснения, а по-късно, на заседания пред Съда за националната сигурност, е дал допълнителни обяснения след консултация с тях. От съществено значение за ефективността на защитата му срещу сериозните обвинения, по които е трябвало да отговаря, е била последователността на тези обяснения. Следователно Съдът счита, че за него е било необходимо да може да се консултира с адвокатите си извън обсега на слуха на трети лица.

... Що се отнася до довода на правителството, че надзорът на срещите между жалбоподателя и адвокатите му е бил необходим, за да се гарантира неговата сигурност, Съдът отбелязва, че адвокатите са били избрани от самия жалбоподател и не е имало основание за подозрения, че застрашават живота на клиента си. Те са били допуснати да се срещнат с жалбоподателя след преминаване през серия от претърсвания. Във всички случаи визуалното наблюдение на разговорите, съчетано с други мерки, би било достатъчно, за да гарантира сигурността на жалбоподателя."

Поради това Съдът приема, че невъзможността жалбоподателят да разговаря с адвокатите си извън обсега на слуха на членове на силите за сигурност е нарушила правата на защитата.

▣ *Moiseyev v. Russia*, 62936/00, 9 октомври 2008 г.

204. ... [A]двокатите на жалбоподателя е трябвало да искат специално разрешение, за да го посетят и да разговарят с него. Разрешенията са били валидни само за едно посещение и опитите на адвокатите да удължат срока им на валидност са се оказали неуспешни. Те са били издавани от органа, който провежда производството по делото. След като Конституционният съд е обявил за противоконституционни разпоредбите на Закона за задържането, които са предоставяли на този орган свободно усмотрение по въпроса за срещите със защитниците ..., адво-

катите на жалбоподателя са получили неограничено разрешение; по това време обаче присъдата вече е била потвърдена от последната инстанция. Следователно в течение на цялото наказателно производство срещу жалбоподателя посещенията на неговите адвокати са зависели от разрешението на властите.

205. В случая на жалбоподателя разследването е било инициирано и проведено от Федералната служба за сигурност. Следственият изолатор Лефортово, в който е бил задържан жалбоподателят, също е бил към Федералната служба за сигурност. При тези обстоятелства прокуратурата е разполагала с неограничен достъп до жалбоподателя за свои собствени цели, но е упражнявала и пълен и ефективен контрол върху контактите му със защитниците, които е трябвало да подават молби за издаване на разрешение от следователя при Федералната служба за сигурност всеки път, когато са желали да го посетят в ареста. Съдът взема под внимание твърдението на правителството, че на никой етап от производството разрешение за посещение от адвокатите не е било отказвано необосновано. Въпреки това той не се съмнява, че необходимостта при всяко посещение да се подава молба за отделно разрешение е създавала значителни практически затруднения при упражняване на правото на защита, защото това е отнемало време и усилия, необходими за изпълнението на основната задача на екипа на защитата. Но според Съда още по-обезпокоително е, че въпросният режим е поставил защитата в положение на зависимост и подчинение по отношение на обвинението и така е разрушил всякакво впечатление за равнопоставеност на страните. Няколко пъти Федералната служба за сигурност е злоупотребила с господстващото си положение, като е отказала да приеме искането на г-жа Москаленко за неограничено разрешение или е заплашила с наказателно преследване срещу нея, въпреки липсата на доказателства, че разрешението е било подправено ...

206. По-нататък Съдът отбелязва, че правителството е пропуснало да даде каквито и да било обяснения преди всичко за правното основание, което е позволявало на националните власти изобщо да изискват специални разрешения за посещенията на адвокатите. Нищо в текста на чл. 18 от Закона за задържането не показва, че документ за назначаването от бюрото за правни услуги и документ за самоличност не са били достатъчни, за да се разрешат посещения на жалбоподателя от професионални адвокати, каквито са били всичките му представители. Член 18 изрично изисква съгласие от страна на компетентния орган за семейно посещение, но не подчинява посещенията на защитниците на такова съгласие. Поради това изискването адвокатите на жалбоподателя да молят за разрешение да го посетят е било не само прекалено обременяващо за екипа на защитата, но и лишено от правно основание и следователно произволно.

207. В светлината на изложеното Съдът намира, че упражняваният от обвинението контрол върху достъпа на защитниците

на жалбоподателя до клиента им, е нарушил впечатлението за справедлив съдебен процес и принципа за равенството на страните.

▣ *Rybacki v. Poland*, 52479/99, 13 януари 2009 г.

57. ... Жалбоподателят е бил представляван от адвоката си, който е бил назначен на 9 май 1996 г. – ден след ареста на жалбоподателя. При разпита му от прокурора същия ден е присъствал и адвокатът. Участвал е в разпита, задавал е въпроси и е направил искания за събиране на доказателства ... Следователно за кратък период в началото на производството жалбоподателят се е ползвал от неограничени контакти с процесуалния си представител.

58. Въпреки това, на 17 май 1996 г. прокурорът си е запазил правото да присъства всеки път, когато жалбоподателят се среща със защитника си ... По настоящото дело обаче въобще не е посочено основанийето, на което е почивало това решение, дори и да е такова от общ характер – например необходимостта да се осигури надлежното провеждане на разследването. Не са изтъкнати и конкретни съображения, които да покажат, че такъв надзор е бил необходим и оправдан при обстоятелствата на конкретния случай.

59. Съдът отбелязва по-специално, че не е било доказано или твърдяно ... при налагането на мярката прокуратурата да е преценила, че има някакви индикации за риск от наговаряне вследствие на контактите на адвоката с жалбоподателя. Нито професионалната етика на адвоката, нито законосъобразността на действията му са били поставяни под съмнение в който и да било момент ... Съдът може да заключи само, че не е доказано да са били налице достатъчно основания за налагането на спорните мерки.

60. Съдът отбелязва също, че в резултат на разпореждането от 17 май 1996 г. контактите на жалбоподателя с адвоката му от тази дата до 7 ноември 1996 г. са се осъществявали под надзора на полицейски служители, които са присъствали на срещите им. Те не само са били в същата стая, но и са слушали разговорите между жалбоподателя и адвоката. Съдът отбелязва твърдението на жалбоподателя, че по време на контролираните посещения на адвоката му всеки път, когато те започвали да говорят за делото, полицейският служител прекъсвал разговора им и ги предупреждавал, че ако продължат, посещението ще трябва да бъде прекратено ... Правителството не е оспорило това твърдение. Следователно не може да се каже, че при тези условия контактите на жалбоподателя с неговия адвокат са били в състояние да го подпомогнат за ефективното упражняване на правото му на защита.

61. На последно място Съдът отбелязва, че не се твърди справедливостта на производството да е била опорочена поради позоваване на прокуратурата например на уличаващи обяснения,

дадени от жалбоподателя в периода между май и ноември, т.е. когато не е могъл да ползва неконтролирани от властите правни съвети. Въпреки това Съдът не може да не отбележи, че въпросните ограничения са били прилагани в течение на повече от шест месеца по време на разследването, което е продължило общо седем месеца и две седмици ... Съдът отбелязва също, че през този период разследващите органи са събрали много доказателства ... Фактът, че властите активно са подготвили обвинителния акт срещу жалбоподателя, заедно със значителната продължителност на този период, може само да подкрепи заключението, че липсата на безпрепятствени контакти с адвокатата му през въпросния период се е отразило отрицателно на ефективното упражняване на правата му на защита.

62. С оглед на обстоятелствата по делото в тяхната цялост, Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 6, § 3 (с), във връзка с чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Кореспонденция и телефонни обаждания

▣ *Domenichini v. Italy*, 15943/90, 15 ноември 1996 г.

37. Г-н Доменичини ... заявява, че след като е получил съобщение за отхвърлянето на жалбата му срещу решението, взето на 16 септември 1988 г. от съдията, отговорен за изпълнението на присъдите, е подал касационна жалба (на 9 ноември 1988 г.), а след това е писал на адвоката си, който е трябвало да подаде изложение на основанията на жалбата в законовия десетдневен срок. Това писмо е било прехванато в затвора, прочетено и след това изпратено на г-н Пископо, след изтичането на десетте дни ...

39. ... Що се отнася до забавянето въпросното писмо да се изпрати на г-н Пископо ... Съдът счита, че независимо от предвидимия изход на делото ..., проверката на писмото е нарушила правата на защита на г-н Доменичини. Адвокатът му е подал изложението на основанията за обжалването след изтичането на законоустановения десетдневен срок.

Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 3 (b) ...

▣ *Zagaria v. Italy*, 58295/00, 27 ноември 2007 г.

32. На първо място Съдът отбелязва, че в настоящия случай въпросната намеса не е имала никакво правно основание; напротив, чл. 146bis от разпоредбите за прилагане на НПК предвижда, че „защитникът или неговият заместник, присъстващи в съдебната зала, и подсъдимият могат да се консултират поверително чрез пригодени за това технически средства“... Като е подслушвал телефонния разговор на жалбоподателя с адвокатата му, надзирателят е нарушил правилото за поверителност, предвидено в тази разпоредба. Правителството не е представило никакво годно оправдание за такова поведение, а се е ограничило до позоваване на „неволно подслушване“ ...

33. Що се отнася до последиците от спорната мярка Съдът отбелязва, че въпросният разговор се е осъществил по време на заседание, проведено пред съда за тежки престъпления в Санта Мария Капуа Ветере. Адвокатът на жалбоподателя е бил в съдебната зала, докато самият жалбоподател е наблюдавал заседанието чрез видео-конферендна връзка от мястото за задържане. Според Съда възможността обвиняемият да дава поверителни инструкции на защитника си докато случаят му се обсъжда пред съда, който разглежда съществуващото на неговото дело, и се представят доказателства, е основен елемент на справедливия процес.

34. Вярно е, че подслушаният разговор, отнасящ се за изпращането на факс и оплаквания във връзка с извършването на обиск ..., не изглежда да е имал някакво пряко отношение към съществуващото на обвинението или защитната стратегия. Необходимо е също така да се вземе предвид, че жалбоподателят и неговият адвокат изглежда са научили за въпросното подслушване, станало на 15 април 1999 г., едва повече от десет месеца по-късно – на 7 март 2000 г. ... Правителството с основание подчертава това ...

35. ... Следва да се отбележи, че през март 2000 г. дело № 8/98 RG все още е било висящо в първата инстанция и че е предстояло провеждането на още заседания пред съда за тежки престъпления в Санта Мария Капуа Ветере и пред апелативния съд, пред който процесът е завършил едва през януари 2002 г. Що се отнася до дело № 9/98 RG, на 29 април 2005 г. то все още е било висящо в първата инстанция ... Като се има предвид слабата реакция от страна на държавата по отношение на надзирателя, нарушил изискването за поверителност, обвиненията срещу когото са били оставени без последствие и не му е било образувано дисциплинарно производство ..., нищо не е гарантирало на жалбоподателя, че инцидентът няма да се повтори. Следователно той е имал разумни причини да се опасява, че е възможно и други разговори да бъдат подслушани, а това е могло да му даде основания за колебание преди да постави въпроси от значение за обвинението ...

36. Следователно Съдът намира, че подслушването на телефонния разговор на жалбоподателя с неговия защитник на 15 април 1999 г. е нарушило правото му да упражни ефективно защитата си. Налице е нарушение на чл. 6, § 3 (с) от Конвенцията, във връзка с чл. 6, § 1.

 Moiseyev v. Russia, 62936/00, 9 октомври 2008 г.

208. Освен че е трябвало да искат разрешение за посещенията, адвокатите на жалбоподателя и самият жалбоподател е трябвало да получат и специално разрешение от администрацията на следствения арест за всички документи, които желаят да предадат помежду си. Администрацията е четяла документите преди да бъдат предадени ...

210. Съдът отбелязва, че чл. 20 от Закона за задържането – който явно е бил правното основание за прегледа на документите, предавани между жалбоподателя и неговите адвокати – е предвиждал контрол върху цялата кореспонденция на задържаните на общо основание, без да изключва привилегированата – като кореспонденцията с адвокат. Съдът припомня в тази връзка, че кореспонденцията с адвокати, каквато и да е нейната цел, е винаги привилегирована и четенето на писмата на лишените от свобода до и от адвокат е допустимо единствено при изключителни обстоятелства, когато властите имат разумно основание да предполагат, че с привилегията се злоупотребява – съдържанието на дадено писмо застрашава сигурността в затвора или безопасността на други лица или по друг начин има престъпен характер ...

211. Както бе посочено по-горе, следственият изолатор Лефортото е бил управляван от същия орган, който е водел разследването срещу жалбоподателя. Така в резултат на рутинното четене на всички документи, разменени между него и адвокатския му екип, обвинението е узнавало предварително защитната стратегия и по този начин жалбоподателят е бил поставен в неизгодна позиция спрямо противната страна. Това явно нарушение на поверителността на отношенията клиент - адвокат се е отразило неблагоприятно на правото на жалбоподателя на защита и до голяма степен е лишило получената от него правна помощ от полезността ѝ. Не се твърди прилагането на толкова широкообхватна мярка през цялата продължителност на наказателното производство да е било оправдано от някакви извънредни обстоятелства или от предишни злоупотреби с тази привилегия. Съдът счита, че четенето на документите, предавани между жалбоподателя и неговите защитници, е засегнало правата на защитата по прекомерен и произволен начин.

212. Следователно Съдът намира, че рутинното четене на материалите на защитата от органите на обвинението е в нарушение на принципа за равенство на страните и накърнява правото на защита в значителна степен.

Отговорност на представителя за изявления

 Nikula v. Finland, 31611/96, 21 март 2002 г.

51. Вярно е, че жалбоподателката е обвинила прокурор Т. в незаконосъобразни действия, но тази критика е била насочена към стратегията на обвинението, която според нея е била избрана от Т., а именно двете конкретни решения, които той е взел преди съдебния процес и които, по мнението на жалбоподателката, са представлявали „ролева манипулация, ... нарушаваща неговите служебни задължения“. Въпреки че някои от използваните изрази са били неуместни, нейната критика е била строго ограничена до дейността на Т. като прокурор по делото срещу клиента ѝ и не е представлявала критика, насочена към

общите професионални или други качества на Т. В този процесуален контекст Т. е трябвало да толерира доста съществени критики от страна на жалбоподателката в качеството ѝ на защитник.

52. Съдът отбелязва още, че изявленията на жалбоподателката са били ограничени в рамките на съдебната зала, за разлика от критики срещу съдия или прокурор, отправени например чрез медиите ... Съдът не намира също така, че критиката ѝ към прокурора, която е била от процедурен характер, представлява лична обίδα ...

53. Съдът подчертава по-нататък, че жалбоподателката не е била член на адвокатската колегия и следователно не е носела дисциплинарна отговорност, но тя все пак е подлежала на контрол и ръководство от страна на съда. Няма данни прокурор Т. да е поискал от председателстващия съдия да реагира на критиките ѝ по някакъв друг начин, освен с решение по процесуалното възражение на защитата относно допускането до разпит на въпросния свидетел на обвинението ... В тази връзка Съдът подчертава задължението на съдилищата и на председателстващия съдия да ръководят производството по начин, който да осигури коректното поведение на страните и преди всичко справедливостта на процеса, вместо да разглеждат в последващо производство уместността на изявленията на страната, направени в съдебната зала.

54. Вярно е, че в резултат на наказателното производство от частен характер, инициирано от прокурор Т., жалбоподателката е била осъдена единствено за клевета при условията на небрежност. От значение е също така, че Върховният съд е отменил наложеното ѝ наказание заради маловажността на престъплението. Въпреки че налагането на глобата е било отменено, нейното задължение да заплати обезщетение за вреди и разноски е останало. Но и така заплахата от *ex post facto* контрол върху критиките на защитниците по отношение на противната страна в наказателното производство – за каквато прокурорът безспорно следва да се счита – е трудно съвместима със задължението им да защитават ревностно интересите на своите клиенти. От това следва, че преди всичко самите защитници трябва да преценяват относимостта и уместността на аргументите на защитата под контрола на съдийския състав, без да бъдат повлиявани от потенциалния „смразяващ ефект“ на дори относително лека наказателна санкция или задължение за плащане на обезщетение за понесени вреди или направени разноски ...

56. При теза обстоятелства Съдът стига до заключение, че чл. 10 от Конвенцията е бил нарушен, тъй като решението, с което Върховният съд е потвърдил виновността на жалбоподателката и я е осъдил да заплати обезщетение за вреди и разноски, не е било пропорционално на преследваната законна цел.

📄 *Kyprianou v. Cyprus* [GC], 73797/01, 15 декември 2005 г.

178. Лимасолският съд за тежки престъпления е осъдил жалбоподателя на пет дни лишаване от свобода, което следва да се счита за сурово наказание, особено като се има предвид, че е било приведено в изпълнение незабавно. Впоследствие то е било потвърдено от Върховния съд.

179. Поведението на жалбоподателя би могло да се разглежда като проява на известно неуважение към съдиите от съда за тежки престъпления. Въпреки това, макар и неучтиви, забележките му са били насочени към и са се ограничавали до начина, по който съдиите са водели делото, и по-специално до разпита на свидетел на обвинението, който той е провеждал, докато е защищавал клиента си по обвинение за убийство.

180. С оглед на горното Съдът не е убеден от аргумента на правителството, че наложеното на жалбоподателя наказание лишаване от свобода е било пропорционално на сериозността на деянието, особено като се отчете, че жалбоподателят е адвокат, и като се имат предвид възможните алтернативи ...

181. Следователно Съдът преценява, че това наказание е било непропорционално сурово за жалбоподателя и е могло да има „смразяващ ефект“ върху изпълнението на задълженията на адвокатите като защитници ... Установената от Съда несправедливост на бързото производство за неуважение към съда ... засилва тази непропорционалност. С оглед на това Съдът счита, че съдът за тежки престъпления не е намерил правилния баланс между необходимостта да бъде защитен авторитетът на правосъдието и необходимостта да бъде защитено правото на жалбоподателя на свобода на изразяване. Фактът, че жалбоподателят е изтърпял само част от лишаването от свобода, ... не променя това заключение.

183. Съответно Съдът приема, че чл. 10 от Конвенцията е нарушен поради непропорционалното наказание, наложено на жалбоподателя.

📄 *Saday v. Turkey*, 32458/96, 30 март 2006 г.

35. В настоящия случай не може да се отрече, че в пледоарията си жалбоподателят е направил особено язвителни коментари, като „държавата иска ние да бъдем убити от палачи, облечени в тоги“ или „сега фашистката диктатура ... иска да ме съди пред съд за държавна сигурност“, които придават на изказването силно враждебно значение. Съдът не подценява изявлението, в което е бил упрекнат жалбоподателят, чрез свеждането му просто до структурна критика на съдилищата за държавна сигурност. Всъщност жалбоподателят е имал пълната възможност да оспори състава или работата на съда за държавна сигурност, без да атакува лично заседаващите съдии. В подкрепа на това заключение са и сериозността и общият характер на обвине-

нията, отправени от жалбоподателя, както и избраният за тази цел тон, които могат да доведат до подронване на авторитета на правосъдието чрез създаване на атмосфера на несигурност в ущърб на правилното функциониране на правораздаването.

36. Като се имат предвид коментарите на жалбоподателя, пряко засягащи авторитета на магистратите, Съдът може да приеме факта, че националният съд е намерил за необходимо да наложи съответната санкция. Той отбелязва в тази връзка, че характерът и тежестта на наложените санкции са също фактори, които следва да се вземат предвид при преценката на пропорционалността на намесата ... В настоящия случай жалбоподателят е бил осъден от съда по сигурността на лишаване от свобода за срок от шест месеца, т.е. на максималното наказание по чл. 23, ал. 3 от Закон № 2845, като първите два месеца е следвало да бъдат изтърпени при режим на изолация в единична килия. Въпреки че съдът по сигурността е решил да отложи изпълнението на оставащите четири месеца, тежестта и сериозността на наказанието, което жалбоподателят е трябвало да изтърпи, а именно изолация в единична килия за първите два месеца, се явяват непропорционални на преследваните цели и следователно не са „необходими в едно демократично общество“.

37. Ето защо е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Присъствие на заседанията

 Balliu v. Albania, 74727/01, 16 юни 2005 г.

35. Съдът отбелязва, че тъй като жалбоподателят не е желаел да се защитава лично и избраният от него адвокат не е изпълнил задълженията си, за албанските власти са съществували различни възможности. Те са могли или да задължат избрания от жалбоподателя адвокат г-н Лели да изпълни задълженията си, или да го заменят със служебен защитник. Не е било възможно обаче – с оглед на независимостта на адвокатурата – да принудят адвоката на жалбоподателя да действа, а освен това жалбоподателят е отказал да бъде защитаван от служебно назначен адвокат. Поради това националните съдилища са избрали трети вариант, а именно отлагане на заседанията и след това процедуране в отсъствие на адвоката на жалбоподателя, макар и в присъствието на самия жалбоподател.

36. Съдът отбелязва още, че жалбоподателят никога не е информирал Районния съд на Дуръс за евентуалните пропуски от страна на процесуалния си представител или на служебно назначения адвокат, нито пък е поискал друг такъв.

37. При това положение Съдът намира, че властите са изпълнили по подходящ начин задължението си да осигурят правна помощ – както като са отложили заседанието с цел да дадат

възможност на защитника на жалбоподателя да изпълни дълга си, така и като са назначили адвокат по реда на правната помощ.

38. Като се има предвид и задължението на властите по силата на чл. 6, § 1 от Конвенцията да гледат делото „в разумен срок“, обстоятелствата във връзка с правното представителство на жалбоподателя по време на процеса не разкриват неизпълнение на задължението за предоставяне на правна помощ, установено в чл. 6 § 3 (с) от Конвенцията, нито отказ за осигуряване на справедлив съдебен процес съгласно параграф 1 на тази разпоредба ...

44. На заседанията пред Районния съд на Дуръс както жалбоподателят, така и неговият представител са имали възможност да задават въпроси на свидетелите на обвинението, макар че те са избрали да не го направят – адвокатът на жалбоподателя чрез отсъствието си, а жалбоподателят чрез запазване на мълчание.

Заплащане на хонорар

☞ *Morris v. the United Kingdom*, 38784/97, 26 февруари 2002 г.

88. Съдът припомня, че по делото *Croissant v. Germany* ... не е намерил нарушение на чл. 6, § 3 (с) поради задължаването на дадено лице да плати определен дял от хонорара за осигурената му правна помощ, за което то разполага с достатъчно средства.

89. Съдът отбелязва, че на жалбоподателя е била предложена правна помощ, при условие че заплати вноса от 240 британски лири. Той не намира условията на предложението за произволни или неразумни, като се има предвид нетната заплата на жалбоподателя по това време, независимо от това дали му е била предоставена възможност да плати на части.

Финансови санкции за некоректно поведение

☞ *X and Y v. Austria*, 7909/74, 12 октомври 1978 г., DR15, 160

4. ... [Р]азноските по отлагането на делото ... са били възложени съгласно чл. 274 от Наказателно-процесуалния кодекс, който предвижда, че в определени случаи те следва да бъдат понесени от адвоката, отговорен за причиняването им. Тази разпоредба ..., която съответства на подобни правни норми в законите на други високодоговарящи страни, може разумно да се приеме за „необходима“ по смисъла на чл. 1, § 2 от Протокола и следователно единственият оставащ въпрос е дали нейното прилагане по конкретното дело също може да бъде оправдано ...

Оттегляне от делото

▣ *Panovits v. Cyprus*, 4268/04, 11 декември 2008 г.

96. Съдът отбелязва, че адвокатът на жалбоподателя и съдебният състав на съда за тежки престъпления са имали множество разногласия в течение на процеса срещу жалбоподателя и това е накарало адвоката му да поиска разрешение да се оттегли от производството, поради намеса от страна на съда в осъществяването на защитата. Неговата молба е била отхвърлена и той е продължил да представлява жалбоподателя.

97. Съдът отбелязва също, че при подновяването на главния процес след производството за неуважение към съда, г-н Киприану е преценил, че е необходимо друг адвокат да представлява жалбоподателя и е поискал от съда сам да се оттегли от по-нататъшното разглеждане на делото. Искането е било отхвърлено, като съдът е преценил, че никой разумен човек не би стигнал до заключение за каквото и да било възможно увреждане на правата на жалбоподателя в резултат от производството за неуважение към съда.

98. ... Въпреки че производството за неуважение към съда е било отделно от главния процес срещу жалбоподателя, осъществяването на защитата му е било накърнено поради факта, че съдиите са се почувствали обидени от адвоката му, когато той се е оплакал от начина, по който те са следели водения от него разпит на свидетел на обвинението.

99. ... [В]ъпреки че поведението на адвоката на жалбоподателя може да се счита за неуважително към съдиите от съда за тежки престъпления, неговите коментари са били насочени към и са се ограничавали до начина на водене на процеса от съдиите, и по-конкретно недостатъчното им според него внимание по време на разпита на свидетел на обвинението, който той е провеждал, осъществявайки защитата на жалбоподателя. В това отношение намесата в свободата на словото на адвоката при провеждането на защитата е нарушила чл. 10 от Конвенцията ... Съдът прие също така, че наказанието, наложено на адвоката на жалбоподателя, е могло да има „смразяващ ефект“ върху изпълнението на задълженията му, свързани с осъществяването на защитата.

100. Съдът намира, че при тези обстоятелства отхвърлянето на искането на г-н Киприану да се оттегли от производството поради факта, че смята за невъзможно да продължи да защитава ефективно жалбоподателя, е преминало границите на един пропорционален отговор, като се има предвид въздействието върху правото на защита на жалбоподателя. Освен това според Съда отговорът на наказателния съд на неучтивите критики от страна на г-н Киприану относно начина, по който съдиите са водели делото, а именно веднага да го осъдят за неуважение

към съда и да му наложат наказание лишаване от свобода, също е бил непропорционален. По-нататък, Съдът приема като свидетелство за „смразяващият ефект“ върху изпълнението на задълженията на г-н Киприану като защитник факта, че при възобновяването на производството той е настоявал друг адвокат да поддържа пред този съд искането за продължаване на производството от различен състав.

101. При тези обстоятелства Съдът стига до заключение, че начинът, по който съдът за тежки престъпления е действал при конфронтацията със защитника на жалбоподателя, е направил процеса несправедлив. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 в това отношение.

Наличност на доказателствата

▣ *Sofri and others v. Italy* (решение по допустимостта), 37235/97, 27 май 2003 г.

1. ... [И]зключително укоримо е, че доказателства по дело за убийство са били унищожени скоро след като на заподозрените са били привлечени като обвиняеми. Отговорността за унищожаването на тези доказателства, което вероятно се е дължало на административна грешка на съда в Милано, се носи от италианските власти.

Все пак това не е достатъчно на Съда, за да намери нарушение на чл. 6 от Конвенцията. Следва също така да бъде установено, че последиците от лошото администриране са поставили жалбоподателите в по-неблагоприятно положение в сравнение с прокуратурата ...

В тази връзка Съдът отбелязва, че жалбоподателите не са посочили как дрехите на старшия полицейски офицер Калаб्रेसи са могли да подпомогнат защитата. От друга страна, съдебните експертизи на колата и куршумите са могли да хвърлят светлина върху развитието на пътнотранспортното произшествие, което се е случило след убийството, и последователността, в която са били изстреляни куршумите. Ако резултатите от тези експертизи бяха в противоречие с всички или с част от твърденията на г-н Марино, неговата надеждност щеше да бъде разколебана.

Съдът отбелязва обаче, че прокуратурата е била в същото положение като жалбоподателите, тъй като невъзможността за извършване на съдебномедицински експертизи ѝ е попречила да се позове на загубените или унищожени доказателства. Следователно при тези обстоятелства страните в процеса са били в равностойно положение.

Освен това и колата, и куршумите са били описани, прегледани и заснети преди тяхното унищожаване, така че жалбоподателите са били в състояние да упражнят своите права на защита по отношение на тези доказателства. По-специално, те са получили експертиза и компютърна презентация на снимките,

който са им помогнали да постигнат решение за допустимост на подадената от тях жалба. На последно място, в различни етапи на състезателното съдебно производство те са имали възможност да оспорят редица други аспекти на версията на обвинението относно събитията.

При тези обстоятелства Съдът не може да приеме, че загубването или унищожаването на споменатите по-горе доказателства е засегнало справедливостта на процеса ...

Следователно това оплакване е явно неоснователно и трябва да бъде отхвърлено по силата на чл. 35, §§ 3 и 4 от Конвенцията.

Виж също „Достъп до делото“ по-горе, на стр. 237.

Присъствие

📄 *Ensslin, Baader and Raspe v. the Federal Republic of Germany*, 7572/76, 7586/76 и 7587/76, 8 юли 1978 г., DR14, 64

22. ... Въпросното решение е било взето на 40-ия ден от съдебния процес, който е продължил 191 дни. Впоследствие, с известни прекъсвания, жалбоподателите отново са участвали в производството, най-малкото до 8 май 1976 г. – датата на смъртта на Ю. Майнхоф. Каквито и да са били съображенията им да откажат традиционната форма на участие в процеса, те са имали възможността да обяснят своите мотиви и отношение и да отправят критики към легитимността на системата, създадена да ги съди, което е било и основната линия на собствената им защита. Причината за решението е била тяхната медицински удостоверена неспособност да участват в заседанията повече от три часа на ден, в продължение на период от най-малко шест месеца. Решението се е позовало на изявления на обвиняемите, показващи тяхното желание да направят невъзможно започването на процеса, по-конкретно чрез прибегване до гладни стачки. При тези обстоятелства съдията е имал законното основание да използва единственото средство, с което е разполагал, за да предотврати постоянното прекъсване на производството, без обаче да постави защитата в неизгодно положение, тъй като техните адвокати са присъствали и са имали практически неограничени възможности да се свързват с клиентите си. Следователно в светлината на всички посочени фактори не може да се счита, че продължаването на заседанията без участието на обвиняемите е довело до нарушение на правата и свободите, гарантирани от Конвенцията, по-специално чрез посочените по-горе разпоредения.

📄 *Zana v. Turkey*, 18954/91, 25 ноември 1997 г.

69. В настоящия случай Съдът отбелязва, че г-н Зана не е участвал в заседанието пред Диарбекирския съд за национална сигурност, който го е осъдил на дванадесет месеца лишаване от свобода ... В съответствие с чл. 226, ал. 4 от Наказателно-проце-

Възможност подсъдимият да бъде изслушан и да представи доказателства

суалния кодекс, от Айдънския съд за тежки престъпления е било поискано да изслуша обясненията му в негова защита по делегация от съда за национална сигурност ...

71. С оглед на засегнатия интерес на г-н Зана, който е бил осъден на дванадесет месеца лишаване от свобода, съдът за национална сигурност не би могъл да постанови присъда при условията на справедлив процес, без директна преценка на обясненията на жалбоподателя, дадени лично ... По-специално, ако жалбоподателят беше присъствал на съдебното заседание, той щеше да има възможност да уточни какви са били намеренията му, когато е направил изявлението си, и при какви обстоятелства е било взето интервюто, както и да призове журналисти като свидетели или да поиска представяне на записа.

72. Нито „индиректното“ изслушване от Айдънския съд за тежки престъпления, нито присъствието на адвокатите на жалбоподателя в съдебното заседание пред Диарбекирския съд за национална сигурност могат да компенсират отсъствието на подсъдимия.

73. Съответно Съдът счита, ... че подобна намеса в правото на защита не може да бъде оправдана, като се има предвид важното място, което правото на справедлив съдебен процес, по смисъла на Конвенцията, заема в едно демократично общество.

Необходимост от изслушване

▣ *Constantinescu v. Romania*, 28871/95, 27 юни 2000 г.

58. В настоящия случай Съдът отбелязва, че след като е отменил първоинстанционната оправдателна присъда, Букурещкият окръжен съд е направил пълна преценка на наказателното обвинение срещу жалбоподателя и го е осъдил за клевета, без да го изслуша. Съдът не приема аргумента на правителството, според което фактът, че подсъдимият е имал правото да се обърне последен към съда, е достатъчен в настоящия случай. Той отбелязва най-напред, че правителството и жалбоподателят спорят по въпроса дали той в действителност е имал последната дума пред съда. На второ място Съдът подчертава, че правото на подсъдимия да се обърне последен към съда несъмнено е от значение, но то не може да се приравни на правото лицето да бъде изслушано по време на съдебния процес.

59. Съответно Съдът намира, че Букурещкият окръжен съд е направил пълна преценка на наказателното обвинение срещу жалбоподателя и го е признал за виновен за клевета, без той да е имал възможност да даде обяснения и да се защитава. Той счита, че Букурещкият окръжен съд е трябвало да изслуша жалбоподателя, по-специално като се има предвид, че това е бил първият съд, който го е осъдил в производство по основателността на наказателното обвинение срещу него.

Възможност за представяне на доказателства

📖 *Georgios Papageorgiou v. Greece*, 59506/00, 9 май 2003 г.

37. ... Настоящият случай не се отнася за укриване на доказателства, а за отказ да се нареди представянето на оригиналите на документи, използвани като доказателство в подкрепа на обвинението. На никой етап от производството съдилищата, гледали делото, не са били в състояние да се запознаят с извадки от регистъра в банковия компютър или с оригиналните чекове, нито да проверят дали представените им копия съответстват на оригиналите. Освен това първоинстанционният съд е разпоредил унищожаване на чековете, за които се е предполагало, че са фалшифицирани, и които са били решаващото доказателство в процеса срещу жалбоподателя. Също така, осъждането на жалбоподателя за измама е било основано до голяма степен на фотокопията от въпросните чекове. От решението на апелативния съд се вижда и че средствата, използвани за извършване на измамата, са били чековете и компютърът, който е бил необходим, за да се променят данни от централния компютър на банката. При тези обстоятелства Съдът счита, че представянето на оригиналните чекове е било от съществено значение за защитата на жалбоподателя, защото – както е изтъкнал самият той – те са щели да му помогнат да докаже, че инструкциите за плащане в случая са били дадени от служители на банката, а не от самия него, което е щяло да доведе съдиите до заключение, че обвинението за измама е неоснователно ...

39. Като има предвид факта, че въпреки неколкостепенните искания на жалбоподателя, доказателства от съществено значение не са били надлежно представени и разгледани по делото в негово присъствие, Съдът стига до заключение, че производството в случая, взето като цяло, не е отговаряло на изискванията за справедлив съдебен процес.

40. Следователно е налице нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 (d) от Конвенцията.

📖 *Perna v. Italy* [GC], 48898/99, 6 май 2003 г.

31. ... Съдът се съгласява с италианските съдилища, че дори и приемането на двете статии по делото и изслушването на г-н Казели да биха могли да хвърлят светлина върху политическите му убеждения и отношенията му с трети лица, тези действия не биха доказали, че той не е спазил принципите на безпристрастие, независимост и обективност, присъщи на служебните му задължения. В този решаващ аспект жалбоподателят в нито един момент не се е опитал да докаже действителното наличие на поведение, противоречащо на въпросните принципи. Напротив, според неговата теза е ставало дума за критични оценки, чието доказване не се налага.

32. Поради горните съображения Съдът счита, че оставянето на доказателствените искания на жалбоподателя без уважение

от страна на националните власти не противоречи на чл. 6, тъй като той не е доказал, че исканията му за представяне на документи и разпит на засегнатото лице и на свидетелите биха могли да доведат до установяване на твърдяното поведение на г-н Казели. От тази гледна точка не може да се приеме, че производството за клевета, иницирано от г-н Казели срещу жалбоподателя, е било несправедливо заради начина, по който са били събрани доказателствата ... В заключение, не е налице нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 (d) от Конвенцията.

Необходимост от предписана процедура

☞ *Solme v. Belgium*, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 и 33210/96, 22 юни 2000 г.

99. ... Няма съмнение, че Касационният съд, който по белгийското право е бил единствено компетентен да съди г-н Коеме, е „съд, създаден в съответствие със закона“ ...

100. Съдът отбелязва, че по времето на водения от Касационния съд процес срещу жалбоподателите не е съществувал закон за прилагането на чл. 103 от Конституцията ... И все пак чл. 103, ал. 2 е изисквал парламентът да определи процедурата пред Касационния съд, а чл. 139 от Конституцията от 7 февруари 1831 г. е изисквал това да се направи колкото е възможно по-скоро ... Когато процесът е започнал на 5 февруари 1996 г., ... председателят на Касационния съд сам е потвърдил, че ще бъде следвана процедурата пред обикновените наказателни съдилища, като е обявил, че делото ще бъде гледано в съответствие с разпоредбите на чл. 190 от Кодекса за наказателното разследване.

101. Правителството признава обаче, че процедурата пред обикновените наказателни съдилища не може да бъде следвана, когато Касационният съд заседава в пленум. В своето предварително решение от 12 февруари 1996 г. ... Касационният съд е обявил, че правилата, регулиращи процедурата пред обикновените наказателни съдилища, ще бъдат приложени само до толкова, доколкото са съвместими „с разпоредбите, уреждащи процедурата, когато Касационният съд заседава в пленум“. В резултат на това страните не са могли да се запознаят предварително с всички особености на процедурата, която е предстояло да бъде следвана. Те не са могли да предвидят по какъв начин Касационният съд ще измени или адаптира разпоредбите, регламентиращи провеждането на нормален наказателен процес, приети от белгийския парламент.

По този начин Касационният съд е въвел елемент на несигурност, като не е уточнил кои именно правила има предвид при така приетото ограничение. Дори и той да не беше прибегнал до възможността, която си е запазил, да направи известни изменения в правилата относно процедурата пред обикновените наказателни съдилища, задачата на защитата е станала особено

трудна, понеже не ѝ е било предварително известно дали дадено правило ще бъде приложено в хода на процеса или не.

102. Съдът подчертава, че принципът правилата на наказателното производство да бъдат определени от закона е основен принцип на правото. Той стои наравно с изискването правилата на материалното наказателно право също да бъдат установени от закона и е изразен в максимата „*nullum iudicium sine lege*“. Той налага някои специфични изисквания по отношение на хода на процедурата, с оглед на това да се гарантира справедлив съдебен процес, което предполага зачитане на равнопоставеността на страните ... Съдът отбелязва също, че основната цел на процесуалните правила е да защитят подсъдимия срещу всякаква злоупотреба с власт и поради това защитата е тази, която най-вероятно ще страда от пропуски и липса на яснота в тези правила.

103. Следователно Съдът счита, че несигурността заради липсата на предварително установени процедурни правила е поставила жалбоподателя в съществено по-неблагоприятно положение спрямо обвинението и това е лишило г-н Коеме от справедлив съдебен процес по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

📄 *Claes and others v. Belgium*, 46825/99 и 6 други, 2 юни 2005 г.

35. Както отбелязва правителството, по настоящото дело без съмнение съществува нов елемент – основните повдигнати по него въпроси вече са били поставени във връзка със следваната по делото „Inusor“ процедура, която е била предмет на делото *Coxme et autres* пред Съда, ... и са били решени от компетентните власти, по-специално от Касационния съд в предварителното му решение от 12 февруари 1996 г. Процедурните решения, приети от Касационния съд по това дело, явно са създали правен прецедент и тъй като предходният съдебен процес „Inusor“ е бил предмет на мащабно медийно отразяване и много доктринални анализи, в съдебния процес „Agusta-Dessault“ защитата е била наясно с основните особености на процедурата, която ще бъде следвана. Ето защо първите двама жалбоподатели – г-н Клаес и г-н Коеме, вече не могат да поддържат, че – както Съдът е констатирал по цитираното по-горе дело *Coxme et autres* – „несигурността заради липсата на предварително установени процедурни правила е поставила жалбоподателя в съществено по-неблагоприятно положение спрямо обвинението“. Това заключение е още по-оправдано като се има предвид, че г-н Коеме е бил страна и в двата съдебни процеса и че именно един от адвокатите на г-н Клаес е представлявал г-н Коеме през целия процес по делото Inusor, а в момента представлява и двамата жалбоподатели пред Съда. Понятието за предвидимост зависи до голяма степен от съдържанието на текста, за който става въпрос, от областта, която той урежда, и от броя и качеството на

адресатите му ... Следователно първите двама жалбоподатели са били в състояние – най-малкото посредством своя адвокат или благодарение на информиранияте му съвети – да се възползват „in media res“ от разясненията на юриспруденцията, дадени в хода на процеса Inusor.

36. При това положение не изглежда първите двама жалбоподатели в настоящия случай да са били в неравностойно положение спрямо обвинението. Оплакванията им остават теоретични и абстрактни, като те не излагат никакви конкретни обстоятелства относно трудностите да организират защитата си заради твърдяното непознаване на прилаганата процедура или тяхната несигурност и съмнения в тази връзка. Следователно в настоящия случай нищо не показва равнопоставеността на страните да не е била зачетена.

37. ... Съдът намира, че преценката на оплакването не разкрива никакви признаци за нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

Използване на средства за физическо ограничаване

 Gorodnischev v. Russia, 52058/99, 24 май 2007 г.

103. В настоящия случай Съдът отбелязва най-напред, че жалбоподателят, който е бил задържан, се е явил с белезници на 5 и 22 февруари 1999 г. пред Кировския съд. Между страните не се спори, че не е била използвана сила. Жалбоподателят не поддържа и носенето на белезници да се е отразило на психическото му състояние.

104. Съдът припомня също, че по отношение на справедливия процес правителство и националните съдилища са признали в своите решения, че спорното носене на белезници не е било в съответствие с правото на защита на жалбоподателя, гарантирано от чл. 46 от НПК ... Това води Съда до заключение, че използването на белезници в този случай не е било обичайно поведение, свързано със задържането на жалбоподателя ...

105. ... От своя страна Съдът не вижда в материалите по делото нищо, от което да може да се предположи, че явяването на жалбоподателя пред Кировския съд без белезници е могло да създаде опасения, че съществува риск от насилие, вреди, бягство или засягане на надлежното осъществяване на правосъдието. Следователно той не намира, че използването на белезници е имало за цел да ограничи жалбоподателя по един разумен начин, ... и смята, че тази мярка е била непропорционална с оглед на изтъкнатите от правителството нужди на сигурността ...

106. Що се отнася до публичността на мярката, страните застават на диаметрално противоположни позиции. Според правителството заседанията от 5 и 22 февруари 1999 г. са били отложени и следователно жалбоподателят не е бил изложен на показ за дълго време. Жалбоподателят оспорва тази версия на събитията и твърди, че въпросните заседания са били проведени.

107. Съдът счита, че документите по делото, включително и представените от правителството, подкрепят твърдението на жалбоподателя. Следва да се отбележи, че заместник-председателят на Върховния съд на Руската федерация в искането си за преглед по реда на надзора от 16 януари 2001 г. и Президиумът на Новосибирския окръжен съд в своето решение от 8 февруари 2001 г. потвърждават, че „по време на заседанията на 5 и 22 февруари 1999 г. жалбоподателят е носел белезници“ и е помолил те „да бъдат свалени, така че да може да си води бележки за целите на защитата си“ ... Според заместник-председателя на Върховния съд „протоколите от заседанията не разкриват причините за такава мярка“. Според Съда тези документи, изхождащи от националните съдилища, опровергават тезата на правителството и потвърждават, че спорните заседания са били проведени. Освен това, ако те наистина бяха отложени, би било трудно да се разбере загрижеността на властите да защитят обществеността от жалбоподателя, както твърди правителството.

108. Така, макар и да не е доказано въпросната мярка да е целяла да засегне или унижи жалбоподателя, ... Съдът намира, че държането му с белезници по време на публичните заседания на 5 и 22 февруари 1999 г. ..., без тази мярка да е била разумно необходима за обществената сигурност или за надлежното осъществяване на правосъдието, представлява унизително отнасяне по смисъла на чл. 3 от Конвенцията.

109. Поради това е налице нарушение на тази разпоредба.

Права на жертвите

▣ *Perez v. France* [GC], 47287/99, 12 февруари 2004 г.

70. Съдът счита, че в подобни случаи приложимостта на чл. 6 достига своите предели. Той отбелязва, че Конвенцията не гарантира нито претендираното от жалбоподателката право на „частно възмездие“, нито *actio popularis*. От това следва, че правото трети лица да бъдат обвинени или осъдени за престъпление не може да се отстоява самостоятелно – то задължително трябва да е свързано с упражняването на правото на жертвата да инициира предвидените от националното законодателство граждански по естеството си производства, дори и само за да получи символична компенсация или да защити свое гражданско право, като правото на „добра репутация“ ...

▣ *Jankovic v. Croatia*, 38478/05, 5 март 2009 г.

48. ... [A]ктовете на насилие от страна на частни лица са забранени от множество отделни разпоредби на Наказателния кодекс. Съдът отбелязва също, че хърватският наказателен закон разграничава престъпления, преследвани от прокуратурата по

Не съществува право да се предизвика наказателно преследване на трето лице

нейна инициатива или въз основа на подадени до нея тѣжби на частни лица, и престѣпления, преследвани по тѣжба на пострадалия, отправена до съда. Последната категория се отнася за престѣпления от по-лек характер. Съдът взема предвид и твърденията на жалбоподателката, че актовете на насилие, извършени спрямо нея, осъществяват съставите, *inter alia*, на престѣпленията насилствено поведение и отправяне на заплахи. Преследването и на двете престѣпления се извършва от прокуратурата – по нейна собствена инициатива в първия случай и при наличие на тѣжба във втория случай.

49. ... При престѣпленията, преследвани от прокуратурата по нейна инициатива или по тѣжби на частни лица, когато тя откаже да осъществи наказателното преследване по някакви причини, пострадалото лице може да го осъществи вместо нея като субсидиарен обвинител. За разлика от този случай, преследването по частен наказателноправен ред се започва от пострадалото лице още от самото начало. Освен това при престѣпление, преследвано по частен ред, подадената в срок тѣжба до прокуратурата следва да бъде третирана като тѣжба по частен ред ...

50. ... Съдът не може да приеме аргументите на жалбоподателката, че правата ѝ по Конвенцията биха били осигурени само ако нападателите бяха преследвани от държавата и че Конвенцията изисква преследване с помощта на държавата ... Съдът констатира, че в настоящия случай националното право е предоставяло на жалбоподателката възможност да осъществи наказателното преследване срещу нападателите ѝ или по частен наказателноправен ред, или като пострадала страна в качеството ѝ на субсидиарен обвинител, и че Конвенцията не изисква преследване с помощта на държавата във всички случаи ...

52. ... [Р]ешението на жалбоподателката да не заведе дело от частен характер за престѣплението причиняване на телесни повреди от по-лек характер, а вместо това да поиска разследване срещу нападателите ѝ по обвинения за насилствено поведение и отправяне на сериозни заплахи, е било в съответствие с правилата на Наказателния кодекс относно ролята на пострадалия като субсидиарен обвинител.

53. ... [В] първоначалното си искане за разследване жалбоподателката вече е била изяснила, че търси разследване, *inter alia*, по твърденията си, че на 6 юни 2003 г. е била нападната от три лица. Посочила е имената и адресите на въпросните лица и е твърдяла, че актовете на насилие срещу нея съставляват, *inter alia*, престѣпленията отправяне на заплахи и насилствено поведение. Представила е и относима медицинска документация в подкрепа на твърденията си. Въпреки това националните органи са обявили искането ѝ за недопустимо като непълно, без да посочат точно какви формални изисквания не са спазени.

54. Може да е вярно, че изложението на жалбоподателката не е следвало точната форма, предвидена за искания до прокуратурата в наказателното производство. В тази връзка Съдът отбелязва, че във въпросното производство жалбоподателката не е била представявана от адвокат. Тя е безработна и очевидно няма средства да заплати за адвокат. Освен това съгласно относимите разпоредби на Наказателно-процесуалния кодекс ... жалбоподателката не е имала право на безплатна правна помощ, тъй като за твърдените престъпления не се предвижда наказание лишаване от свобода над три години.

55. Съдът отбелязва също така, че вече е имало полицейски доклад относно инцидента, който също е описвал актовете на насилие срещу жалбоподателката, и че прокуратурата на община Сплит също е представила описание на въпросния случай. Поради това е трудно да се приеме заключението на съдия-следователя при Окръжния съд на Сплит, че искането на жалбоподателката за разследване не може да бъде допуснато, тъй като е неразбираемо и непълно. Напротив, Съдът намира, че жалбоподателката е уточнила ясно, че иска разследване на действия на насилие спрямо нея. Тя е показала съществен интерес по отношение на случая и е направила сериозни опити нападателите ѝ да бъдат преследвани. Изложеното от нея е било достатъчно, за да даде възможност на компетентния съдия-следовател да предприеме действия по искането ѝ. То е съдържало цялата необходима съгласно чл. 188, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс информация, а именно самоличност на лицето, срещу което е направено искането, описание и правна квалификация на въпросното престъпление, обстоятелствата, водещи до разумно подозрение за извършване на престъплението от въпросното лице, и съществуващите доказателства.

56. Що се отнася до твърдението на правителството, че жалбоподателката не е осъществила наказателно преследване по частен път, Съдът отбелязва, че тя е подала в срок тужба пред прокуратурата на община Сплит ... На 11 ноември 2003 г. тази прокуратура е решила да не образува наказателно производство, тъй като въпросното деяние представлява престъпление, което се преследва по частен ред от пострадалото лице ... По силата на чл. 48, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс при тези обстоятелства тужбата на жалбоподателката до прокуратурата е следвало да се третира като тужба за преследване по частен ред ... Въпреки това компетентните органи напълно са пренебрегнали това правило и не са предприели действия по искането ѝ.

57. Горният анализ показва най-напред, че компетентните държавни органи са решили да не преследват посочените извършители на акт на насилие срещу жалбоподателката. Освен това те не са уважили опитите ѝ да осъществи обвинение по частен ред. Накрая, що се отнася до твърдението на правителс-

твото, че на жалбоподателката е била предоставена адекватна защита в отделното производство за малозначителни престъпления, Съдът отбелязва, че това производство е било прекратено поради изтичане на законовата давност и така не се е стигнало до окончателно решение относно вината на нападателите. С оглед на тези констатации Съдът приема, че решенията на националните власти в случая разкриват неефективност и бездействие от страна на хърватските съдебни органи.

58. По мнението на Съда, при обстоятелствата на настоящото дело въпросните практики не са предоставили на жалбоподателката адекватна защита срещу посегателство върху нейната физическа неприкосновеност и показват, че начинът, по който съществуващите наказателноправни механизми са били приложени в случая, е бил несвършен до степен да съставлява нарушение на позитивните задължения на държавата по чл. 8 от Конвенцията.

Не съществува право на конституиране като граждански ищец

 Ernst and others v. Belgium, 33400/96, 15 юли 2003 г.

49. Съдът отбелязва, че както Брюкселският първоинстанционен съд, така и Касационният съд е трябвало да се произнесат по процедурните правила и че жалбоподателите са имали достъп до Касационния съд само доколкото той е приел за недопустимо конституирането им като граждански ищци, с мотива, че искът е насочен срещу магистрат, ползващ се от привилегирован режим на наказателно преследване ...

54. В тази връзка Съдът отдава значение на факта, че по белгийското право конституирането на граждански ищец от съдия-следователя е едно от средствата за осъществяване на гражданска претенция и че жертвите по принцип разполагат и с други средства, за да реализират гражданските си права. Тъй като в настоящия случай тяхното оплакване е било насочено и срещу лица, различни от магистратите, те са могли да предявят иск срещу тези лица пред гражданския съд.

Що се отнася до предявяването на иск срещу магистрат, изглежда, че то е подчинено на ограничителните условия, които Съдебният кодекс поставя относно иск за вреди срещу магистрат (чл. чл. 1140 и 1147). Става въпрос за извънредно средство, което може да се използва само в изключителни случаи. Съдът се съмнява, че е било възможно то да се използва в настоящия случай. Той отбелязва, че правителството не му е обърнало специално внимание в становището си.

55. Жалбоподателите не са пробвали да предявят граждански иск срещу отделните лица, а вместо това, заедно с искането си за конституиране като граждански ищци, на 21 ноември 1995 г. са подали иск за вреди срещу белгийската държава пред гражданския съд, като са се позовали на същите факти, на които са основали и искането си за конституиране като граждански ищци ...; това производство е все още висящо. По принцип фак-

тите показват, че недопустимостта на искането им за конституиране като граждански ищци и отказът на прокурора към апелативния съд да предприеме наказателно преследване по повод оплакването им не са довели до лишаването им от всякаква възможност за обезщетение.

56. При тези обстоятелства Съдът, ограничавайки се до това да признае особеностите, свързани с привилегирания режим за магистратите, намира, че наложените рестрикции не са засегнали съществото на правото на жалбоподателите на достъп до съд, нито са били непропорционални по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Sottani v. Italy* (решение по допустимостта), 26775/02, 24 февруари 2005 г.

Възможност за участие в разследването

2. Жалбоподателят се оплаква и по чл. 6, § 1 и чл. 13 от Конвенцията от това, че прокурорът не е наредил извършването на аутопсия по време на първоначалното разследване ... Вярно е, че съгласно италианското законодателство пострадалата страна не може да се присъедини към производството като граждански ищец до провеждането на предварителното съдебно заседание ..., но на фазата на досъдебното производство тя може да упражнява правата, които изрично са й признати от закона ... Тези права включват например възможността да иска от прокурора да отправи до съдия-следователя искане за незабавно събиране на доказателства ... и възможността да посочи законен представител за упражняване на правата, от които се ползва пострадалото лице ... Освен това упражняването на тези права може да се окаже от решаващо значение за ефективното участие в производството като граждански ищец, особено когато, както в настоящия случай, има вероятност някои доказателства да бъдат унищожени с течение на времето и събирането им на покъсен етап от производството да бъде невъзможно. Освен това пострадалото лице има право да представя становища на всички етапи на производството и, освен в касационното производство, може да поиска включването на доказателства по делото...

Съответно Съдът счита, че с оглед на горното чл. 6, § 1 от Конвенцията е приложим в настоящия случай.

Все пак ... жалбоподателят е трябвало да поиска от прокурора да подаде до съдия-следователя искане за незабавно събиране на доказателства, а именно извършване на аутопсия. Тъй като той не се е възползвал от средството, което е имал на разположение съгласно вътрешното право, Съдът счита, че това оплакване следва да бъде отхвърлено поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита ...

▣ *Menet v. France*, 39553/02, 14 юни 2005 г.

48. В настоящия случай Съдът отбелязва, че жалбоподателят, който не е бил представляван от адвокат в никой момент ..., не е имал каквато и да било възможност да се запознае с документите по делото. Следователно той приема, че е било възможно

представянето на тезата му пред националния съд да бъде засегнато от обстоятелството, че достъпът до делото по разследването е бил ограничен само до адвокатите.

49. Въпреки това Съдът отбелязва, че съгласно френското право обвиняемите и гражданските ищци като частни лица не са подчинени на професионална тайна, за разлика от адвокатите. Фактът, че достъп до делото по разследването имат само адвокатите – било пряко, било чрез техен посредник, и че като последица от това жалбоподателят не е могъл да се запознае с него, произтича именно от необходимостта да се запази поверителният характер на разследването.

50. Съдът припомня, че тайната на разследването може да бъде оправдана от съображения за защита на личния живот на страните в процеса и на интересите на правосъдието по смисъла на второто изречение на чл. 6, § 1 от Конвенцията и че тази разпоредба може да изиграе роля преди началото на съдебния процес, но условията за прилагането ѝ в досъдебната фаза зависят от спецификата на процедурата и обстоятелствата по случая ...

52. Като взема предвид всички обстоятелства и като отчита интересите в случая, Съдът смята, че ограничението на правата на жалбоподателя не представлява непропорционална намеса в правото му на справедлив съдебен процес.

Прекратяване или оправдателна присъда и произнасянето по граждански права

▣ *Cordova v. Italy (No. 1)*, 40877/98, 30 януари 2003 г.

49. В настоящия случай Съдът отбелязва, че жалбоподателят, който се е смятал за оклеветен от поведението на г-н Косига, е подал оплакване срещу него и се е присъединил към последващото наказателно производство като граждански ищец. От този момент нататък това производство е засягало и гражданско право – а именно правото на защита на репутацията – което жалбоподателят е могъл да твърди на защитими основания, че има ...

50. Съдът отбелязва още, че в своята резолюция от 2 юли 1997 г. Сенатът е декларирал, че поведението на г-н Косига се покрива от имунитета, даден му по силата на чл. 68, ал. 1 от Конституцията ..., което е направило невъзможно по-нататъшното водене на всякакви наказателни или граждански производства, имащи за цел да установят отговорност или да осигурят обезщетение за понесени вреди ...

63. Съдът е на мнение, че липсата на някаква ясна връзка с парламентарната дейност изисква от него да приеме стеснително тълкуване на понятието за пропорционалност между разследваната цел и използваните средства ...

64. Следователно Съдът намира, че в настоящия случай решението, че г-н Косига не следва да бъде съден и че никакви по-нататъшни производства не могат да бъдат инициирани, за да

осигурят защита на репутацията на жалбоподателя, не са успели да постигнат справедлив баланс между обществения интерес и необходимостта да се защитят основните индивидуални права.

65. Съдът отдава известно значение и на факта, че резолюцията на Сената от 2 юли 1997 г. е оставила жалбоподателя без всякаква разумна алтернатива за ефективна защита на неговите права по Конвенцията ...

66. В светлината на горното Съдът намира, че е налице нарушение на правото на жалбоподателя на достъп до съд, гарантирано от чл. 6, § 1 от Конвенцията.

 Gorou v. Greece (No. 2) [GC], 12686/03, 20 март 2009 г.

38. ... Съдът отбелязва, че в случай на оправдателна присъда, по принцип гражданският ищец няма право по националния закон да подаде пряко касационна жалба или да търси защита от прокурора при Касационния съд. Въпреки това Съдът прие, че съществуването на установена съдебна практика не може да бъде пренебрегнато в този случай и че с оглед на специфичните особености на искането на жалбоподателя до прокурора при Касационния съд, чл. 6, § 1 от Конвенцията е приложим. Въпросната практика трябва да се вземе предвид и при преценката до каква степен прокурорът трябва да мотивира отговорите си по такива искания.

39. Както Съдът вече отбеляза, прокурорите имат традиция да дават отговори, макар и кратки, по отправени им от граждански ищци искания да подадат касационна жалба. На практика гражданският ищец привлича вниманието на прокурора върху определени аспекти на делото, а прокурорът е свободен да прецени какво решение да вземе, след разглеждане на изложените аргументи.

40. Освен това следва да се отбележи, че съгласно чл. 50б от Наказателно-процесуалния кодекс, когато прокурорът реши да уважи искането, това негово решение не се адресира до гражданския ищец, а става повод за касационна жалба, която самият прокурор подава срещу решението. По същия начин отхвърлянето на молбата означава, че самият прокурор се отказва да подаде касационна жалба ...

41. Най-накрая Съдът отбелязва, че по отношение на предварителната процедура по разглеждане и допускане на касационното обжалване от орган, функциониращ в рамките на Касационния съд, Съдът вече е приемал, че върховният съд не е задължен да излага по-детайлни мотиви, когато просто прилага определена разпоредба, за да отхвърли касационна жалба като лишена от изгледи за успех, без да дава допълнителни обяснения ... Съдът счита, че същият принцип е приложим и по отношение на прокуратурата при Касационния съд, която е сезирана с молба от граждански ищец да подаде от свое име касационна жалба.

42. Съдът стига до заключение, че написаната на ръка резолюция върху молбата на жалбоподателката само предоставя информация относно дискреционното решение на прокурора. Погледнато от този ъгъл, и като се има предвид съществуващата национална съдебна практика, прокурорът няма задължение да обосновава своето решение, а само да даде отговор на гражданския ищец. Да се изисква по-детайлно мотивиране ще означава на прокурора при Касационния съд да се възложи допълнителен товар, което не е наложително предвид характера на молбата на гражданския ищец до него да подаде касационна жалба срещу оправдателната присъда по делото. Поради това Съдът счита, че прокурорът е мотивирал достатъчно решението си да отхвърли молбата, като е посочил, че „[н]яма правни или солидни основания за обжалване пред Касационния съд“.

С оглед на изложеното, не е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Ограничаване на участието в производството

▣ *Berger v. France*, 48221/99, 3 декември 2002 г.

35. ... Съгласно наказателното право обжалването пред Касационния съд е достъпно за всяка страна в наказателното производство, която има интерес от касационно обжалване. Въпреки че допустимостта на жалбата на гражданския ищец, освен в седемте изчерпателно изброени случая, зависи от наличието на обжалване от страна на прокуратурата, това ограничение произтича от вида на решенията, постановявани от съдебните отделения с компетентност по разследването, както и от ролята, предоставена на гражданските иски в наказателното производство. Съдът се съгласява с правителството, че гражданските ищци не следва да имат неограничено право да обжалват пред Касационния съд решенията за прекратяване на производството ...

38. ... [П]равото на съд, гарантирано на жалбоподателката от чл. 6, § 1 от Конвенцията, не е било нарушено в резултат на наложените ѝ условия за допустимост на нейната жалба пред Касационния съд. Като взема предвид ролята, предоставена на гражданските иски в рамките на наказателния процес и допълващите се интереси на гражданските ищци и прокуратурата, Съдът не може да приеме, че принципът за равенство на страните е бил нарушен в конкретния случай. В това отношение Съдът се съгласява с правителството, че гражданският ищец не може да бъде възприеман като противник – или по този въпрос непрямо като съюзник – на прокуратурата, тъй като техните роли и цели са очевидно различни.

Запазване в тайна на становища

▣ *Chesnay v. France*, 56588/00, 12 октомври 2004 г.

20. Жалбоподателят се оплаква, че нито той, нито неговият адвокат са получили доклада на съдията-докладчик преди заседанието, въпреки че този документ е бил предоставен на генералния адвокат.

21. Съдът припомня, че въпросът за неизпращането на доклада на съдия-докладчика на страна по делото повдига проблем по чл. 6 само доколкото този доклад е бил изпратен на генералния адвокат преди заседанието... Такъв е конкретният случай.

22. Съдът припомня също, че докладът се състои от две части: първата съдържа изложение на фактите, процедурата и касационните основания, а втората - правен анализ на делото и становище по основателността на касационната жалба... По мнението на Съда тази втора част на доклада, която е предназначена за съдебните разисквания, може (също както и проектът за решение) да остане поверителна по отношение на страните и на генералния адвокат, първата част, която не попада в приложното поле на тайната, но на разискванията, трябва да бъде изпратена при еднакви условия на страните и на генералния адвокат.

23. Поради това е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

📄 *Tomasi v. France*, 12850/87, 27 август 1992 г.

125. ... Видно от решенията, постановени в производството, ... делото не е било особено сложно. Освен това, като е обжалвал отказа за наказателно преследване пред обвинителното съдебно отделение* в Бордо и е искал да бъде разпоредено допълнително разследване, жалбоподателят почти не е допринесъл за забавянето на производството ... Отговорността за установеното забавяне е главно на съдебните органи. По-конкретно, прокурорът на Бастия е позволил да измине повече от година и половина преди да поиска от Касационния съд определяне на органа, компетентен да извърши разследването ... Съдия-следователят на Бордо е изслушал г-н Томази само веднъж и не личи да е предприел каквито и да било следствени действия между март и септември 1985 г., както и след това, между януари 1986 г. и януари 1987 г. ... Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 ...

📄 *Calvelli and Ciglio v. Italy* [GC], 32967/96, 17 януари 2002 г.

65. В настоящия случай Съдът отбелязва, че въпросното производство безспорно е било сложно. Освен това, след първоначалното конституиране на жалбоподателите като граждански ищци на 7 юли 1989 г., в първоинстанционното производство са били допуснати укорими забавяния (особено между предаването на Е.С. на съд на 12 юни 1991 г. и първото заседание, проведено година по-късно – на 2 юли 1992 г. ...), но впоследствие не е имало други значими периоди на бездействие по вина на властите (освен отлагането на първото заседание поради стачка на адвокатите ...)

* Виж бележката под линия на стр. 64. (Бел.прев.)

Прекомерно забавяне

66. При тези обстоятелства Съдът намира, че период от шест години, три месеца и десет дни за производство пред четири съдебни инстанции не може да се счита за прекомерен.

67. Следователно не е извършено нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Процес *in absentia*

Отказ от право на участие

📖 *Colozza v. Italy*, 9024/80, 12 февруари 1985 г.

28. ... Съдът не е изправен пред случай на обвиняем, който е бил уведомен лично и който, след като по този начин е бил информиран за основанията за обвинението, изрично е отказал да упражни правото си да присъства и да се защитава. Италианските власти са извлекли наличието на такъв отказ от статута на „*latitante*“, за какъвто са приели г-н Колоца, позовавайки се единствено на една презумпция ...

Според Съда тази презумпция не е съставлявала достатъчно основание. Фактите по делото не сочат жалбоподателят да е имал каквато и да е представа, че срещу него е образувано наказателно производство; просто е било презумирано, че той знае за него по силата на уведомленията, депозираните първоначално в деловодството на съдия-следователя, а впоследствие в деловодството на съда. Освен това направените опити да бъде открит са били недостатъчни: те са се ограничили до апартамента, в който е бил търсен напразно през 1972 г. (*via Longanesi*), и до адреса, посочен в Регистъра на населението (*via Fonteiana*), макар да е било известно, че той вече не живее там. ... Тук Съдът обръща особено внимание на факта, че служби на римската прокуратура и полиция са успели да открият новия адрес на г-н Колоца по друго наказателно производство ...; следователно е било възможно той да бъде намерен, въпреки липсата на база данни, която правителството изтъква като оправдание. Така установената от Съда фактическа обстановка трудно може да се съчетае със старанието, което договарящите държави трябва да полагат, за да осигурят ефективно упражняване на правата, гарантирани от чл. 6. ...

В заключение, материалите по делото не сочат г-н Колоца да се е отказал от упражняването на правото си да присъства и да се защитава или да се е опитвал да се укрие от правосъдието. Поради това не е необходимо да се разглежда въпросът дали обвиненият в престъпление, който действително се укрива, по този начин се отказва да упражни въпросните права.

📖 *Somogyi v. Italy*, 67972/01, 18 май 2004 г.

70. ... [Ж]албоподателят многократно е оспорвал автентичността на приписвания му подпис, който е бил единственото доказателство, годно да установи, че обвиняемият е уведомен за образуването срещу него производство. Не може да се прие-

ме, че твърденията на жалбоподателя са били *prima facie* неоснователни, особено с оглед на разликата между подписите, предоставени от него, и подписа на обратната разписка, потвърждаващ получаването, както и разликата между презимето на жалбоподателя (Tamas) и на лицето, подписало разписката (Thamas). Освен това грешките в адреса са такива, че могат да породят сериозни съмнения относно мястото, на което е било доставено писмото.

71. В отговор на твърденията на жалбоподателя, италианските власти са отхвърлили всички негови опити да потърси средство за защита на национално ниво и са отказали да възобновят производството или да възстановят срока за обжалване, без да изследват въпроса, който по мнение на Съда е в сърцевината на делото, а именно самоличността на лицето, подписало обратната разписка. По-конкретно, не е било наредено разследване на спорните факти и, въпреки многократните искания на жалбоподателя, не е било извършено сравнение на подписите чрез почеркова експертиза.

72. Съдът счита, че с оглед на важното място, което правото на справедлив процес заема в едно демократично общество ..., чл. 6 от Конвенцията налага на всеки национален съд задължението да проверява дали обвиняемият е имал възможността да узнае за образуваното срещу него производство, когато – както е в настоящия случай – това се оспорва с аргументи, които на пръв поглед не изглеждат явно лишени от основание ...

73. В настоящия случай Апелативният съд в Болоня и Касационният съд не са направили подобна проверка, като по този начин са лишили жалбоподателя от възможността да поправи ситуация, противоречаща на изискванията на Конвенцията, ако се докаже, че това е необходимо. Така не е имало задълбочена проверка, която да установи извън разумно съмнение, че осъденият недвусмислено се е отказал от правото си да участва в процеса срещу него.

74. Следователно в настоящия случай използваните от националните власти средства не са постигнали резултата, изискван от чл. 6 на Конвенцията.

75. Накрая, що се отнася до твърденията на правителството, че жалбоподателят във всички случаи е разбрал за производството от интервюирания го журналист или от местната преса, Съдът подчертава, че уведомяването за образувано срещу някого наказателно производство е юридическо действие от такова значение, че следва да се извършва в съответствие с процесуални и материални изисквания, годни да гарантират ефективното упражняване на правата на обвиняемия, както при това се вижда ясно и от чл. 6, § 3 (а) на Конвенцията; неопределено и неофициално узнаване не е достатъчно ...

▣ *Mariani v. France*, 43640/98, 31 март 2005 г.

41. В конкретния случай ... г-н Мариани не е отказал да присъства. Той е бил в обективна невъзможност да се яви поради наказанието, което е излежавал в Италия. В тази връзка Съдът отбелязва, че макар в решението на Парижкия съд за тежки престъпления да е бил посочен като обявен за избягал, френските власти са познавали наказателното му положение, тъй като преди това решението за изправянето му пред съда за тежки престъпления му е било съобщено на мястото, където е бил задържан ...

42. Следователно е налице нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 с), d) и е) от Конвенцията, взети в тяхната връзка.

Защита от адвокат

▣ *Van Geyselghem v. Belgium* [GC], 26103/95, 21 януари 1999 г.

34. ... Правото на всеки обвинен в престъпление да бъде защитаван ефективно от адвокат е една от основните характеристики на справедливия процес. Обвиняемият не губи това право поради простия факт, че не се е явил в съдебно заседание. Законодателят трябва да има възможност да обезкуражава неоправдани отсъствия, но той не може да ги санкционира чрез създаване на изключения от правото на правна помощ. Легитимното изискване подсъдимите да присъстват в съдебните заседания може да бъде удовлетворено чрез други средства, различни от лишаването им от правото да бъдат защитавани. Съдът отбелязва, че съгласно чл. 185, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс ... във всички случаи наказателният съд може да разпорежи даден обвиняем да се яви и това разпореждане не подлежи на обжалване.

35. ... Макар че г-жа Ван Гайзегем е имала няколко възможности да се защитава, Брюкселският апелативен съд е бил длъжен да позволи на защитника ѝ – който е присъствал в заседанието – да я защитава, дори в нейно отсъствие.

Това се е отнасяло с особена сила за настоящия случай, тъй като защитното средство, което г-н Верстретен е възнамерявал да използва, е било свързано с правен въпрос ... Както поддържа правителството, апелативният съд е бил длъжен да разгледа въпроса за давността служебно, но това не променя факта, че помощта на адвокат е належаща за разрешаването на противоречия и неговата роля е необходима за упражняването на правото на защита. Освен това от присъдата от 4 октомври 1993 г. не личи да е имало произнасяне по този въпрос.

36. В заключение, налице е нарушение на чл.6, §1 (с) от Конвенцията.

▣ *Krombach v. France*, 29731/96, 13 февруари 2001 г.

90. В настоящия случай Съдът отбелязва, че текстът на чл. 630 от френския наказателно-процесуален кодекс забранява по абсолютно начин обвиняем, съден задочно, да бъде представяван

от адвокат, както и че съдът за тежки престъпления, пред който е висящ процесът срещу такъв обвиняем, няма възможност да се отклони от това правило.

Съдът счита обаче, че съдът за тежки престъпления, в състав без жури, е трябвало да даде на адвокатите на жалбоподателя – които са присъствали на заседанието – възможност да изложат защитната си теза дори и в отсъствието на жалбоподателя, тъй като в настоящия случай аргументите, които те са възнамерявали да изгъкнат, са касаели правен въпрос ..., а именно основано на правовия ред възражение за наличие на пречки поради *res judicata* и принципа *non bis in idem* ... Правителството не твърди, че съдът за тежки престъпления не би бил компетентен да разгледа въпроса, ако бе разрешил на адвокатите да пледират. Накрая Съдът отбелязва, че на адвокатите на жалбоподателя не е било позволено да представляват клиента си пред съда за тежки престъпления и по гражданските искиове. Явно непропорционално е невявяването на жалбоподателя да бъде санкционирано чрез такава абсолютна забрана за всякаква защита.

91. В заключение, извършено е нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията във връзка с чл. 6, § 3 (с).

📄 *Medenica v. Switzerland*, 20491/92, 14 юни 2001 г.

57. Вярно е, че чл. 331 от Женевския наказателно-процесуален кодекс по принцип позволява на задочно осъдените лица да искат възобновяване на производството и да си осигурят преразглеждане както на фактическите, така и на правните въпроси по делото. В настоящия случай обаче Женевският кантонален съд е оставил без уважение молбата на жалбоподателя за отмяна на присъдата, като се е мотивирал с това че той не е посочил основателна причина за отсъствието си, както изисква тази разпоредба, и че по делото му няма данни, налагащи извод че е отсъствал по причини, за които не може да бъде държан отговорен ... Това решение е било потвърдено от Женевския касационен съд и Федералния съд. Според Съда нищо не сочи швейцарските съдилища да са действали произволно или да са се основали на очевидно погрешни предпоставки ...

58. ... Съдът намира също така, че жалбоподателят до голяма степен е допринесъл за възникването на ситуацията, която му е попречила да се яви пред Женевския наказателен съд. Той се позовава по-конкретно на мнението, изразено в решението на Федералния съд от 23 декември 1991 г., че жалбоподателят е заблудил американския съд чрез двусмислени и дори умишлено неверни твърдения – особено относно швейцарския процес – с цел да си осигури решение, което да направи невъзможно явяването му по делото.

59. В светлината на горното и тъй като настоящият случай не касае обвиняем, който не е получил призовките да се яви ... или на когото е била отказана адвокатска помощ ..., Съдът на-

Необходимост от повторно разглеждане на делото

мира, че като се отчита свободата на преценка, с която са разполагали швейцарските власти, осъждането на жалбоподателя *in absentia* и отказът делото му да бъде разгледано повторно, с негово участие, не представлява непропорционална санкция.

📖 *Sejdovic v. Italy* [GC], 56581/00, 1 март 2006 г.

100. ... Установяването на вината на жалбоподателя в съответствие със закона е било целта на наказателно производство, което към момента, когато той е бил обявен за беглец, се е намирало във фазата на предварително разследване.

101. При тези обстоятелства Съдът счита, че не е доказано жалбоподателят да е бил достатъчно наясно относно предприетото наказателно преследване и обвиненията срещу него. Следователно не може да се заключи, че той се е опитал да избегне правосъдието или че недвусмислено се е отказал от правото си да се яви в съда ...

103. Що се отнася до твърдението на правителството, че жалбоподателят е имал възможност да поиска възстановяване на срока за обжалване, ... то той би срещнал сериозни затруднения при доказването на една от законовите предпоставки за удовлетворяване на такова искане, а именно че не е отказал умишлено да се осведоми за процесуалните действия и че не се е опитал да избегне процеса. Съдът намери също така, че може да е съществувала несигурност относно разпределението на доказателствената тежест във връзка с тази предпоставка ... Следователно възникват съмнения дали е било зачетено правото на жалбоподателя да не трябва да доказва, че не е имал намерение да избегне правосъдието ... Освен това жалбоподателят, за когото скоро след ареста му в Германия е могло да се счита, че „действително знае за присъдата“, е имал само 10 дни за да подаде молба за разрешение да обжалва. Няма данни да е бил уведомен за възможността да получи възстановяване на срока за обжалване на присъдата и за краткия предвиден срок, в който може да се опита да използва това средство за защита. Тези обстоятелства, заедно с трудностите, които едно задържано в чужда страна лице би имало да се свърже спешно с адвокат, добре запознат с италианския закон, на когото да даде прецизна информация за фактите и подробни инструкции, са създали обективни пречки за жалбоподателя да използва средството, предвидено в чл. 175, ал. 2 от НПК ...

104. Следователно предвиденото в чл. 175 от НПК средство за защита не е гарантирало с достатъчна сигурност, че жалбоподателят ще има възможността да се яви в нов процес, за да се защитава ...

105. В светлината на изложеното Съдът счита, че жалбоподателят, който е бил съден задочно и за когото не е доказано, че се е опитал да избегне правосъдието или че по несъмнен начин се е отказал от правото си да се яви в съда, не е имал възможност-

та да получи ново произнасяне по основателността на обвиненията срещу него от съд, който да го изслуша при зачитане на правото му на защита.

106. Следователно в настоящия случай е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията.

☒ *Stoichkov v. Bulgaria*, 9808/02, 24 март 2005 г.

57. В настоящия случай жалбоподателят е бил осъден задочно ... Няма данни – нито отговорното правителство твърди – той да се е отказал изрично или мълчаливо от правото си да се яви и да се защитава. Поради това, за да не представлява производството, довело до неговото осъждане, „отказ от правосъдие“, той е трябвало да има възможността да предизвика възобновяване и разглеждане по същество на повдигнатото му обвинение за изнасилване, в негово присъствие. От 1 януари 2000 г. българският закон изрично предвижда такава възможност ... Но когато през февруари 2001 г. (около година след ареста му) жалбоподателят е поискал възобновяване на производството на основание новоприетия чл. 362а от НПК, Върховният касационен съд е отказал, с основния мотив, че преписката по делото е била унищожена през 1997 г., което според съда правело повторното разглеждане практически невъзможно ... В тази връзка е необходимо да се отбележи, че впоследствие жалбоподателят е поискал възстановяване на делото от Пернишкия районен съд, но изглежда не е получил отговор на молбата си ... Така жалбоподателят е бил лишен от възможност да получи от съд, пред който да се яви лично, ново произнасяне по основателността на обвиненията, по които е бил осъден.

58. Поради това Съдът счита, че наказателното производство срещу жалбоподателя, съчетано с невъзможността да получи ново произнасяне по обвиненията срещу него от съд, който да го изслуша, е било в явно противоречие с принципите на чл. 6. Следователно, въпреки че първоначалното му лишаване от свобода през февруари 2000 г. може да се счита за оправдано по чл. 5, § 1 (а), тъй като е извършено с цел изпълнение на законна присъда, то е престанало да бъде такова след 19 юли 2001 г., когато Върховният касационен съд е отказал да възобнови наказателното производство. Това заключение прави ненужно разглеждането на въпроса дали жалбоподателят е бил лишен от свобода въпреки изтичането на давностния срок за изпълнение на присъдата му.

59. Ето защо е извършено нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

Виж също „Право на обжалване“ по-долу, на стр. 307.

☒ *B. v. France*, 10291/83, 12 май 1986 г., DR47, 59

... [П]равото на гледане на делото, а оттам и конкретните права на защитата няма да бъдат засегнати по начин, който да ги лиши от всякакъв практически ефект, ако подсъдимият бъде осъден *in absentia* без неговото изрично съгласие и по-късно,

Отсъствие при осъждането

когато научи за присъдата, може да си осигури възобновяване на производството. Комисията счита, че такъв проблем би възникнал, ако при конкретните обстоятелства по делото се докаже, че подсъдимият, който е осъден *in absentia*, не е знаел за производството срещу него на нито един от етапите му и по този начин е бил лишен от възможността да участва във фазата му, в която се осъществява разследването. Настоящият случай не е такъв и този въпрос не може да се постави, защото – както и жалбоподателят признава – той е участвал в цялото производство по разследването. От чл. 627 във връзка с чл. 639 на Наказателно-процесуалния кодекс е видно, че повторното разглеждане на делото след осъждане *in absentia* автоматично обезсилва присъдата, но производството до решението за предаване на обвиняемия на съд не се обезсилва. В заключение, с оглед на фактите в случая и по-конкретно предвид обстоятелството, че жалбоподателят е участвал в производството по разследването и е отказал да получи съобщението за решението, с което е предаден на съд, Комисията е на мнение, че жалбата следва да бъде отхвърлена като явно необоснована ...

Присъда

Установяване на вината

Необходимост от мотиви

▣ *Rapon v. France* (решение по допустимостта), 54210/00, 15 ноември 2001 г.

6. ... Изискването за мотивиране на присъдата следва да държи сметка и за особени процедурни характеристики, по-специално що се отнася до съдилищата за тежки престъпления, в които членовете на журито не са длъжни да излагат мотиви за личното си убеждение.

Съдът отбелязва, че в настоящия случай постановената присъда преpraща към отговорите, дадени от съдебните заседатели на всеки един от 768-те въпроса, поставени от председателя на съда, а също и към описанието на приетите за установени факти и приложимите разпоредби на Наказателния кодекс. Макар че съдебните заседатели са могли да отговорят само с „да“ или „не“ на всеки един от въпросите, поставени от председателя, тези въпроси формират рамката, в която журито взема решението си. Съдът намира, че прецизността на въпросите компенсира достатъчно факта, че отговорите на съдебните заседатели не са мотивирани.

Следователно Съдът приема, че присъдата на съда за тежки престъпления е била достатъчно мотивирана от гледна точка на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Salov v. Ukraine*, 65518/01, 6 септември 2005 г.

92. ... Съдът намира, че жалбоподателят не е получил справедлив съдебен процес, тъй като националните съдилища не са

дали мотивиран отговор на въпроса защо Куйбишевският районен съд на Донецк първоначално е приел, че липсват достатъчно доказателства за осъждане на подсъдимия по повдигнатите му обвинения и на 7 март 2000 г. е върнал делото за допълнително разследване, но въпреки това на 6 юли 2000 г. е намерил жалбоподателя за виновен в накърняване на правата на избирателите. Липсата на мотиви е възпрепятствала жалбоподателя и да постави тези въпроси пред въззивната инстанция ...

▣ *Boldea v. Romania*, 19997/02, 15 февруари 2007 г.

31. Съдът отбелязва, че Тимишоарският първоинстанционен съд е осъдил жалбоподателя да заплати административна глоба, след като е установил фактите и е преценил, че по делото е налице умисъл и фактите са от публичен ред. Но съдът не се е позовал на никакви конкретни фактически обстоятелства, които биха могли да обосноват заключението за виновността на жалбоподателя и за публичния характер на фактите. Той се е задоволил да посочи, че тези условия са налице.

32. ... [П]о настоящото дело Съдът отбелязва, че първоинстанционният съд не е разгледал всички съставни елементи на престъплението и не е анализирал представените от жалбоподателя доказателства, което би му позволило, ако трябва, мотивирано да отхвърли онези от тях, за които прецени, че не са относими.

33. Нещо повече, съдът, който се е произнесъл по жалбата на жалбоподателя, въобще не е отговорил на изложените в нея съображения, свързани по-специално с липсата на мотиви на първоинстанционното решение. Вярно е, че задължението за мотивиране на съдебните актове, което чл. 6 § 1 налага на съдилищата, не следва да се разбира като изискване да се отговори подробно на всяко твърдение ..., но трябва е да се подчертае, че в случая Тимишоарският окръжен съд единствено е препратил към мотивите на първоинстанционния съд. Дори това да представлява мотивиране чрез инкорпорирането на мотивите на по-долния съд във въззивното решение..., в този случай първоинстанционното решение е трябвало да бъде подробно и пълно мотивирано, за да може процесът срещу жалбоподателя да се определи като справедлив. В случая, както се установи по-горе, това не е било сторено.

34. Тези аргументи са достатъчни на Съда, за да направи извода, че жалбоподателят основателно твърди, че решенията на Тимишоарския първоинстанционен съд и на Тимишоарския окръжен съд не са били мотивирани в достатъчна степен и че делото му, по което е бил осъден да заплати административна глоба, не е била разгледана справедливо.

▣ *Gradinar v. Moldova*, 7170/02, 8 април 2008 г.

109. В настоящия случай, макар че Г. е починал преди повторното разглеждане на делото срещу него, той е бил признат за виновен в извършването на престъплението, за което е бил об-

винен. Съдът има сериозни резерви относно правна система, която позволява съденето и осъждането на починали, тъй като те очевидно не могат да се защитават. В конкретния случай обаче обстоятелствата са много специални – самият жалбоподател, като роднина на починалия и негов представител в процеса, е поискал производството да продължи, за да се докаже невинността му...

111. Съдът отбелязва, че редица установени от Кишиневския окръжен съд факти не са били опровергнати от заключенията на по-горните съдилища, поради което следва да се считат за доказани ... Такъв е фактът, че Г. и другият обвиняем са били задържани заради изфабрикувано административно нарушение и по време на задържането са били разпитвани и са направили уличаващи ги изявления при липсата на каквито и да било процедурни гаранции ... Не е обсъдена констатацията, че на Г. незаконно е бил показан видеозаписът на показанията на Д.С. от мястото на престъплението ... с цел да бъдат получени съгласувани показания от всички обвиняеми ...

112. Съдът отбелязва освен това, че по-горестоящите съдилища не са обсъдили извода на по-долустоящия съд, че Г. и другият обвиняем имат алиби за предполагаемото време на извършване на престъплението ... и че редица сериозни процедурни нарушения са довели до ненадеждност на повечето от експертните заключения ...

113. По-горните съдилища също са се позовали на многобройните свидетелски показания по делото на Г. Съдът обаче отбелязва, че не е коментиран изводът на долустоящия съд, че част от тези показания са изфабрикувани от полицията ...

114. Съдът стига до заключение, че националните съдилища са приели за „решаващо доказателство“ ... самоуличаващите изявления, направени от обвиняемите, но в същото време са избрали просто да запазят мълчание по отношение на редица сериозни нарушения на закона, констатирани от долустоящия съд, както и по някои основни въпроси, като например факта, че обвиняемият е имал алиби за предполагаемото време на убийството. Съдът не откри обяснение за такъв пропуск в съдебните решения, а и правителството не даде никакво пояснение.

115. В светлината на горните разсъждения и отчитайки производството като цяло Съдът намира, че националните съдилища не са мотивирали достатъчно осъждането на Г. и така не са удовлетворили изискванията за справедливост на чл. 6 от Конвенцията.

116. Съдът напомня извода си, че наказателното производство срещу Г. засяга пряко правата на самия жалбоподател ... В заключение приема, че осъждането на Г., при липсата на достатъчно мотиви, неминуемо накърнява и правото на жалбоподателя на справедлив процес.

Последващо производство за същите факти

📄 *Sergey Zolotukhin v. Russia* [GC], 14939/03, 10 февруари 2009 г.

70. Видно от практиката на Съда, натрупана в течение на прилагането на чл. 4 от Протокол № 7, съществуват няколко подхода към въпроса дали даден жалбоподател е бил преследван за едно и също престъпление.

71. Първият подход, при който фокусът е върху „същото поведение“ на жалбоподателя, без значение как законът квалифицира това поведение (*idem factum*), е илюстриран в решението *Gradinger* ... [където] наименованието, естеството и целта на двете правонарушения са били различни, но е намерено нарушение на чл. 4 от Протокол № 7, тъй като и двете съдебни решения са се основавали на едно и също поведение на жалбоподателя ...

72. И вторият подход тръгва от предпоставката, че довелото до наказателно преследване на лицето поведение е същото, но приема, че едно и също поведение може да осъществява съставите на няколко правонарушения (*concoures idual d'infractions*), които могат да бъдат предмет на няколко отделни производства. ... [П]о делото *Oliveira* ... фактите ... са типичен пример за едно деяние, с което са извършени *различни* престъпления, а чл. 4 от Протокол № 7 забранява единствено повторното осъждане за *същото* престъпление. Съдът е приел, че постановяването на присъда за двете престъпления от един и същи съд в рамките на едно производство би съответствало по-точно на принципа за добро правораздаване, но провеждането на две производства в конкретния случай не е от решаващо значение. Фактът, че отделните престъпления са били разгледани от различни съдилища, макар да са част от едно престъпно деяние, не води до нарушение на чл. 4 от Протокол № 7, особено щом по-малкото наложено наказание е било приспаданото от по-голямото ...

73. Третият подход поставя ударението върху „съществените елементи“ на двете престъпления. Във *Franz Fischer v. Austria* (№ 37950/97 ...) Съдът потвърждава, че чл. 4 от Протокол № 7 толерира наказателното преследване за няколко престъпления, извършени с едно престъпно деяние (*concoures idual d'infractions*). Въпреки това обаче, тъй като би било несъвместимо с тази разпоредба жалбоподателят да бъде съден или наказан отново за престъпления, които са просто „различно наименовани“, Съдът е приел, че следва да провери допълнително и дали въпросните престъпления имат еднакви „съществени елементи“ ...

78. Съдът счита, че съществуването на различни подходи за да се установи дали престъплението, за което жалбоподателят е преследван, е наистина същото като онова, за което вече е бил осъден или оправдан с влязла в сила присъда, предизвиква

правна несигурност, несъвместима с едно основно право, а именно правото никога да не бъде преследван два пъти за едно и също престъпление ...

79. Анализът на международните актове, в които по един или друг начин е инкорпориран принципът *non bis in idem*, разкрива многообразие на използваните формулировки. ... Съдът на Европейските общности и Интер-американският съд по правата на човека са постановявали, че разликата между понятията „същите деяния“ или „същата причина“ (*“mêmes faits”*), от една страна, и понятието „[същото] престъпление“ (*“[même] infraction”*) от друга, е важен аргумент в полза на възприемането на подхода, който се основава стриктно на идентичността на фактическите действия и не отчита правната квалификация, като ирелевантна. И двете съдилища подчертават, че този подход би бил в полза на извършителя, който ще знае, че веднъж оправдан или осъден и изтърпял наказанието си, няма защо да се страхува от последващо наказателно преследване за същото деяние ...

80. Съдът счита, че употребата на думата „престъпление“ в текста на чл. 4 от Протокол № 7 не може да оправдае възприемането на един по-ограничителен подход ...

81. Съдът отбелязва също, че подходът, който слага ударението върху правната характеристика на двете престъпления, е прекалено рестриктивен за правата на индивида, защото ако Съдът се ограничи да установи, че лицето е било преследвано за престъпления, които имат различна правна квалификация, той рискува по-скоро да подкопае гаранцията на чл. 4 от Протокол № 7, отколкото да я направи практическа и ефективна, както изисква Конвенцията ...

82. Следователно Съдът възприема възгледа, че чл. 4 от Протокол № 7 трябва да се разбира като забраняващ наказателното преследване или съденето за второ „престъпление“, ако то произтича от идентични факти или факти, които са еднакви по същество.

83. Гаранцията на чл. 4 от Протокол № 7 има практическо значение при започването на ново наказателно преследване, когато едно предишно оправдаване или осъждане вече е придобило силата на *res judicata*. На този етап материалите по делото по необходимост ще включват решението, с което е приключило първото „наказателно производство“, и списъка с обвиненията, отправени срещу жалбоподателя в новото производство. По правило тези документи биха съдържали изложение на фактите – и по отношение на нарушението, за което жалбоподателят вече е осъден, и по отношение на това, в което е обвинен. По мнение на Съда такива изложения на фактите са подходяща отправна точка за преценката му дали фактите в двете производства са идентични или еднакви в същността си.

Съдът подчертава, че е без значение кои части от новото обвинение в крайна сметка са били възприети или отхвърлени в последвалото производство, тъй като чл. 4 от Протокол № 7 гарантира никой да не бъде съден или да подлежи на съдено повторно в едно ново производство, а не никой да не може да бъде осъден или оправдан повторно ...

84. Следователно Съдът трябва да съсредоточи изследването си върху онези факти, които съставляват съвкупност от конкретни фактически обстоятелства, касаещи един и същи нарушител и неразривно свързани по време и място, чието съществуване следва да бъде доказано, за да се стигне до осъждане или образуване на наказателно производство ...

97. Жалбоподателят е бил обвинен в административно нарушение въз основа на факти, за които е било прието, че съставляват нарушаване на обществения ред – ругаел полицаяте г-жа Й. и капитан С. и блъснал последния. Същите факти са основният елемент на обвинението по чл. 213 от Наказателния кодекс, че жалбоподателят е нарушил обществения ред като е изрекъл неприлични думи, заплашвал е капитан С. с насилие и му се е съпротивлявал. Така фактите в двете производства се различават само по едно, а именно заплахата с насилие, която не е била спомената в първото производство. В съответствие с това Съдът намира, че наказателното обвинение по чл. 213, ал. 2, б. „б“ обхваща всички факти на нарушението по чл. 158 от Кодекса за административните нарушения и обратното – нарушението „маловажни хулигански прояви“ не съдържа никакви елементи, които да не се включват в престъплението „хулиганство“. Следователно фактите на двете правонарушения трябва да се приемат за еднакви по съществуването си от гледна точка на чл. 4 от Протокол № 7. Както Съдът подчерта по-горе, той сравнява двете престъпления само с оглед на фактите и аргументът на правителството, че има разлика в тежестта на предвиденото наказание, е без значение за неговата проверка ...

109. В настоящия случай административното решение от 4 януари 2002 г. е било отпечатано на стандартен формуляр, в който е посочено, че то не е обжалвано и е влязло в сила веднага ... Дори обаче да се приеме твърдението на правителството, че решението подлежи на обжалване в десетдневен срок от постановяването му, то е придобило силата на *res judicata* след изтичането на този срок. Страните не са разполагали с други редовни средства за съдебна защита. Решението по административното дело, следователно, е било „окончателно“ в автономния смисъл на този термин по Конвенцията, считано от 15 януари 2002 г., а наказателното производство е започнало на 23 януари 2002 г. ...

110. ... Съдът напомня, че чл. 4 от Протокол № 7 не се ограничава до правото никой да не бъде наказан два пъти, а обхваща

и правото никоой да не бъде преследван или съден два пъти ... Член 4 от Протокол № 7 се прилага дори когато срещу лицето само е било образувано производство, което не е приключило с осъждане. Съдът повтаря, че чл. 4 от Протокол № 7 съдържа три различни гаранции и предвижда, че никоой не трябва 1) да подлежи на съдене, 2) да бъде съден или 3) да бъде наказван, за едно и също престъпление ...

111. Жалбоподателят в настоящия случай е бил осъден с окончателно решение за маловажна хулиганска проява и е изтърпял наложеното му наказание. След това той е бил обвинен в хулиганство и е бил задържан под стража. Производството е продължило повече от десет месеца, през които жалбоподателят е трябвало да участва в разследването и в съдебен процес. Следователно фактът, че в крайна сметка е бил оправдан, няма отношение към оплакването му, че е бил обект на наказателно преследване и е бил съден за втори път по това обвинение ...

116. Като се връща към фактите по настоящото дело, Съдът не намира данни руските власти да са признали в който и да било момент от производството, че е извършено нарушение на принципа *non bis in idem*. Жалбоподателят е бил оправдаван по обвинението по чл. 213, ал. 2 от Наказателния кодекс не заради факта, че вече е бил съден за същото деяние по Кодекса за административните нарушения. Препращането към административно-наказателното производство от 4 януари 2002 г. в текста на решението от 2 декември 2002 г. е просто едно отбелязване, че е имало такова производство. От друга страна, от текста на присъдата става ясно, че районният съд е обсъдил доказателствата срещу жалбоподателя и е приел, че те не задоволяват стандарта на доказване по наказателното право. Следователно той е бил оправдан на основание по съществуващото, а не на процедурно основание ...

121. В светлината на изложеното Съдът намира, че образуването срещу жалбоподателя производство по чл. 213, ал. 2, б. „б“ от Наказателния кодекс по същество касае същото нарушение като онова, за което той вече е бил осъден с окончателно решение по чл. 158 от Кодекса за административните нарушения.

122. Следователно е налице нарушение на чл. 4 от Протокол № 7.

Прекратяване

 Panteleyenko v. Ukraine, 11901/02, 29 юни 2006 г.

70. ... начинът, по който са формулирани съдебните решения за прекратяване на наказателното производство срещу жалбоподателя, не оставя съмнение в убеждението на съда, че жалбоподателят е извършил престъплението, за което е обвинен. По-конкретно, според решението на Деснянския съд следственото дело съдържащо достатъчно доказателства, че жалбоподателят е подправил нотариален документ и умишлено е извършил

нищожно нотариално действие, като единственият мотив за прекратяване на производството е, че маловажността на деянието не налага наказателно преследване ... По мнение на Съда изразите, използвани от Деснянския съд, сами по себе си представляват нарушаване на презумпцията за невиновност. Фактът, че искът на жалбоподателя за обезщетение е бил отхвърлен въз основа на изводите, достигнати в наказателното производство, само влошава положението. Въпреки че Деснянският съд е постановил решението си след открито съдебно заседание, в което жалбоподателят е участвал, производството пред него не е било наказателно по своето естество и са му липсвали редица ключови елементи, свойствени на наказателния процес. В това отношение не може да се направи извод, че производството пред този съд е довело или е следвало да доведе до „доказване на вината (на жалбоподателя) в съответствие със закона.“ При тези обстоятелства Съдът счита, че мотивите, изложени от Деснянския съд и потвърдени от въззивния съд, съчетани с отхвърлянето на иска на жалбоподателя за обезщетение въз основа именно на тези мотиви, представлява нарушение на презумпцията за невиновност.

▣ *Marziano v. Italy*, 45313/99, 28 ноември 2002 г.

29. ... В този контекст Съдът отбелязва, че като е достигнал до същия извод за прекратяване, съдия-следователят не е споделил предложената от прокуратурата юридическа обосновка. По-специално, той не е приел нейната преценка на разпита на X, както и на различните изявления на X, които той е направил по време на наказателното производство и съпътстващите го граждански процедури. Следователно напълно разумно съдия-следователят, който е трябвало да постанови мотивирано решение, обяснява защо, като се присъединява напълно към искането на прокуратурата, е решил да прекрати производството. Като се има предвид, че разминаването му с прокуратурата е било по-скоро по отношение на фактите и тяхната оценка, отколкото по тяхната правна квалификация, е било естествено съдия-следователят да посочи тези факти в решението си.

Като е сторил това, съдия-следователят е направил прогноза – въпреки, както сочи правителството, предвидена в чл. 125 от разпоредбите за прилагане на Наказателно-процесуалния кодекс – за вероятния резултат на производството, в случай че делото бъде изпратено в съда. Съдията се е ограничил да отбележи, че независимо от наличието на основателни причини жалбоподателят да бъде подозиран в извършването на въпросното престъпление, други данни навеждат на заключение, че пред съда обвинението би имало малки шансове за успех. Освен това той не се е ограничил да вземе предвид последиците, които процесът би могъл да има спрямо X, а е отчел неправдоподобността на някои описани от нея подробности. Накратко, съдията е изтъкнал, че достоверността на показанията на X може да се постави под съмнение.

30. При това положение Съдът установява, че съдия-следователят, който впрочем е бил в течение на всякия съдебен спор между жалбоподателя и бившата му съпруга, е имал право да прецени по вътрешно убеждение по какъв начин да изрази мнението си, като се имат предвид причините и последиците на делото. Наистина, може да се постави въпросът дали използваните в крайна сметка формулировки са били от такова естество и степен, че да съставляват твърдение за вина. Въпреки употребените в определението от 17 април 1998 г. изрази обаче, Съдът преценява, че то описва „състояние на подозрение“ и не съдържа констатация за вина.

31. Трябва да се прави разграничение между актовете, които отразяват вътрешно убеждение, че засегнатото лице е виновно и тези, които се ограничават да описват съществуващо подозрение. Първите нарушават презумпцията за невиновност, докато другите многократно са били преценявани като съобразни с духа на чл. 6 от Конвенцията...

32. При тези обстоятелства Съдът не може да направи извод, че в случая презумпцията за невиновност е била нарушена.

Осъждане

▣ *E.K. v. Turkey*, 28496/95, 7 февруари 2002 г.

54. За Съда тълкуването на относимото вътрешно право, което е направил съдът за държавна сигурност, за да осъди жалбоподателката през втората фаза от производството, потвърдено и от Касационния съд, не е надхвърлило това, което би могло разумно да се предвиди с оглед на обстоятелствата по делото. Съдът прави извод, че осъждането на жалбоподателката по чл. 8 от закона от 1991 г. не е нарушило принципа „*nullum crimen sine lege*“, прогласен от чл. 7 от Конвенцията.

55. От друга страна, жалбоподателката се оплаква, че ѝ е било наложено наказание лишаване от свобода съгласно чл. 8, ал. 2, която се прилага изрично по отношение на главните редактори, а издателите се наказват единствено с глоба. В тази връзка правителството поддържа, че прилагането на чл. 8, ал. 2 спрямо издателите се обяснява с по-лекото наказание, което той предвижда спрямо чл. 8, ал. 1. Възможно е да е така, но изглежда, че по-скоро чл. 8, ал. 2 представлява *lex specialis*, който се прилага спрямо главните редактори и издателите на периодични издания, и че осъждането на жалбоподателката в качеството ѝ на издател на непериодично издание в случая се е основавало на разширително тълкуване по аналогия на посочената разпоредба в същата алинея, която е приложима за наказанието на главните редактори...

56. При тези условия, Съдът смята, че осъждането на жалбоподателката на лишаване от свобода е несъвместимо с принципа « *nulla poena sine lege* », прогласен от чл. 7.

57. Поради това е налице нарушение на чл. 7 от Конвенцията.

▣ *Wichter v. Germany*, 37568/97, 3 октомври 2002 г.

61. На първо място Съдът отбелязва, че на основание чл. 56 от Наказателния кодекс изпълнението на наказанието лишаване от свобода се отлага, ако може да се очаква, че присъдата ще служи като предупреждение за осъденото лице и то няма да извърши друго престъпление в бъдеще, дори и без въздействието, упражнявано от изтърпяването на наказанието. За да направи това предвиждане, наказателният съд следва да прецени личността на осъдения, предишните му прояви, обстоятелствата по случая, поведението му след извършването на престъплението, условията му на живот и очаквания ефект от отлагането на изпълнението.

62. Съдът е готов да приеме ..., че отмяната на отлагането на наказанието е просто коригиране на първоначалното предвиждане, доколкото решението се основава на една преценка от позицията на времето, че осъденият не е отговорил на очакванията, с оглед на които е било постановено отлагането.

63. Член 56f (1) от Наказателния кодекс обаче изисква съдът да основе тази преценка на констатация, че в изпитателния срок лицето е извършило престъпление.

64. В тази правна ситуация апелативният съд не се е ограничил в мотивите на решението си до преценка на личността на жалбоподателя или до позоваване на „подозрение“, че той е извършил престъпление в изпитателния срок.

65. Съдът е на мнение, че апелативният съд в качеството си на съд, контролиращ изпълнението на наказанията, е иззел функциите на Хамбургския районен съд – компетентният първоинстанционен съд, и недвусмислено е обявил жалбоподателя за виновен в извършването на престъпление. Това се вижда от ясният израз, че се е „убедил“ в извършването на измама от страна на жалбоподателя ... Този извод се подкрепя и от факта, че апелативният съд е избрал да събере доказателства по реда на чл. 308 от Наказателно-процесуалния кодекс и в решението си е направил оценка на доказателствената стойност на свидетелските показания по същество и в подробности ...

69. При тези обстоятелства Съдът намира, че мотивите на решението на Хамбургския апелативен съд от 14 октомври 1996 г. са нарушили презумпцията за невинност, която е конкретен аспект на изискванията за справедлив процес.

▣ *Geerings v. the Netherlands*, 30810/03, 1 март 2007 г.

43. ... Щом виновността на подсъдимия в извършването това престъпление е била доказана по надлежния ред, чл. 6, § 2 вече не може да се приложи във връзка с твърдения относно характера и поведението му като част от процеса по определяне на наказанието, освен ако подобни обвинения по естеството и сте-

пента си представляват повдигане на ново „обвинение“ в автономния смисъл на това понятие по Конвенцията ...

44. В редица дела Съдът е бил готов да третира производството по конфискация в резултат на осъждането като част от процеса по определяне на наказанието и поради това като попадащо извън приложното поле на чл. 6 § 2 (виж по-конкретно *Phillips ...* и *Van Offeren v. the Netherlands* (решение по допустимостта), № 19581/04 ...). Общото между тези дела е, че жалбоподателят е бил осъден за престъпления, свързани с наркотици; че жалбоподателят е продължавал да бъде заподозрян за други такива престъпления; че жалбоподателят явно е имал имущество, чийто произход не е бил установен; че е имало обосновано предположение за придобиването на това имущество по незаконен начин; че жалбоподателят не е дал задоволително алтернативно обяснение.

45. Настоящото дело има допълнителни характеристики, които го отличават от *Phillips* и *Van Offeren*.

46. Първо, апелативният съд е приел, че жалбоподателят е придобил незаконна облага от въпросните престъпления, макар че в настоящия случай никога не е било доказано той да притежава каквото и да било имущество, за чийто произход не може да даде адекватно обяснение. Апелативният съд е достигнал до този извод като е приел една почиваща на предположение екстраполация на основата на смесица от факти и оценки, съдържащи се в полицейски доклад.

47. Съдът счита, че „конфискацията“ като последица на осъждането – или, ако се използва изразът от холандския наказателен кодекс, „лишаване от незаконно придобити облаги“ – е мярка (*maatregel*), неподходяща за имущество, за което не се знае дали някога е било притежавано от засегнатото лице, още повече ако въпросната мярка се отнася за престъпно деяние, за извършването на което засегнатото лице всъщност не е било намерено за виновно. Ако не е установено извън разумно съмнение, че засегнатото лице наистина е извършило престъплението, и ако не може да се докаже, че наистина е получена облага, незаконна или не, такава мярка може да се основава единствено на презумпция за вина. Това трудно може да се приеме за съобразно с чл. 6, § 2 ...

48. На второ място, за разлика от делата *Phillips* и *Van Offeren* оспорваната заповед се е отнасяла за същите престъпления, за които жалбоподателят всъщност е бил оправдан.

49. ... [В] чл. 6, § 2 е утвърдено едно общо правило – че след като обвиняемият е бил окончателно оправдан, е недопустимо дори изразяването на съмнения относно невинността му.

50. Решението на апелативния съд обаче отива по-далече от изразяването на просто съмнение. То съставлява произнасяне

по вината на жалбоподателя, без тя да е била доказана „в съответствие със закона“ ...

51. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 2.

Ефект

Оправдаване

▣ *Guisset v. France*, 33933/96, 26 септември 2000 г.

68. Съдът отбелязва, че в настоящия случай жалбоподателят е бил оправдан с решението на Съда за дисциплинарни нарушения (бюджет и финанси) от 12 април 1995 г., но в мотивите му изрично се посочва, че той е „нарушил Правилата за държавните приходи и разходи и подлежи на санкциите, предвидени в чл. 5 от Закона от 25 септември 1948 г. в изменената му редакция“. В тази връзка Съдът отбелязва, че мотивите на решението формират едно цяло с диспозитива и не могат да бъдат отделени от него ...

69. Така жалбоподателят е бил приет за виновен и подлежащ на глоба. Освен това Съдът за дисциплинарни нарушения (бюджет и финанси) изрично е оставил без уважение оплакванията му за нарушения на Конвенцията. Следователно не може да се приеме за поправка на твърдяното нарушение фактът, че в крайна сметка, с оглед на конкретните обстоятелства, при които е било извършено деянието, на жалбоподателя не е било наложено предвиденото наказание.

70. Ето защо, като отчита както мотивите, така и диспозитива на решението на Съда за дисциплинарни нарушения (бюджет и финанси) от 12 април 1995 г., Съдът намира, че жалбоподателят не е престанал да бъде „жертва“ по смисъла на чл. 34 от Конвенцията ...

▣ *Vassilios Stavropoulos v. Greece*, 35522/04, 27 септември 2007 г.

38. ... Според съдебната практика, след като оправдателната присъда влезе в сила, даже и да става въпрос за оправдаване при наличие на съмнение относно вината в съответствие с чл. 6, § 2, изразяването на съмнения за виновност, включително и такива, които могат да бъдат основани на мотивите на оправдателната присъда, не са съвместими с презумпцията за невиновност ...

39. Съдът смята, че в съответствие с принципа « *in dubio pro reo* », който представлява особен израз на презумпцията за невиновност, не трябва да съществува никаква качествена разлика между освобождаване, което се дължи на липса на доказателства, и освобождаване, което е резултат от несъмненото установяване на невиновността на лицето. Всъщност оправдателните присъди не се разграничават в зависимост от мотивите, изложени от наказателния съдия. Точно обратно, в рамките на чл. 6, § 2 от Конвенцията диспозитивът на оправдателната

присъда трябва да бъде задължителен за всеки друг държавен орган, който се произнася пряко или косвено относно наказателната отговорност на лицето.

40. В случая Съдът отбелязва, че административните юрисдикции ясно и безрезервно са подчертали обстоятелството, че жалбоподателят е оправдан само поради недоказване на вината, за да оправдаят извода си, че пропусъкът му е бил умишлен. Както Държавният съвет, така и апелативният административен съд са използвали формулировки, които излизат извън административната рамка на спора и не оставят никакво съмнение в предполагаемия умисъл да жалбоподателя да не включи в декларацията си всички недвижими имоти, с които е разполагал... С оглед на изложеното, мотивите на Държавния съвет и на апелативния административен съд са несъвместими със зачитането на презумпцията за невиновност.

41. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

Задължение за изпълнение

 Assanidze v. Georgia [GC], 71503/01, 8 април 2004 г.

172. В настоящия случай жалбоподателят е бил задържан от аджарските власти с посочените в чл. 5 § 1 (с) цели, считано от 11 декември 1999 г. – датата, на която му е било повдигнато новото обвинение... Това положение обаче е приключило с оправдането му на 29 януари 2001 г. от Върховния съд на Грузия, който на същата дата е разпоредил незабавното му освобождаване... От този момент насетне жалбоподателят е останал в ареста, въпреки че делото му не е било възобновено и не е имало допълнителни нареждания за неговото задържане. Така за лишаването му от свобода след 29 януари 2001 г. не е имало законово или съдебно основание. Следователно то не може да бъде оправдано на нито едно от основанията по чл. 5, § 1 от Конвенцията...

174. Както се вижда от представените по делото документи, самите централни власти неведнъж са подчертавали, че няма основание за задържането на жалбоподателя. Централните съдебни и административни органи директно са заявявали на аджарските власти, че продължаващото лишаване от свобода на жалбоподателя е произволно от гледна точка на националния закон и чл. 5 от Конвенцията. Многобройните им напомняния и настоявания за освобождаването на жалбоподателя обаче са останали без отговор ...

175. Според Съда задържането на едно лице за неопределен и непредвидим срок, без то да се основава на конкретна законова разпоредба или на съдебно решение, е несъвместимо с принципа за правна сигурност... и произволно и е в противоречие с основните аспекти на върховенството на закона.

176. В съответствие с това Съдът намира, че след 29 януари 2001 г. жалбоподателят е бил задържан произволно, в нарушение на разпоредбите на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

Последващо гражданско производство

Ringvold v. Norway, 34964/97, 11 февруари 2003 г.

38. ... [Ф]актът, че едно действие, което може да даде основание за предявяване на иск за обезщетение по правилата за непозволено увреждане, се припокрива с обективните елементи на даден престъпен състав, не може – независимо от тежестта му – да бъде достатъчна причина за да се счита, че лицето, за което се твърди, че носи отговорността за действието в контекста на производството за непозволено увреждане, е „обвинено в извършването на престъпление“. Такъв извод не може да се направи и от факта, че събраните в наказателното производство доказателства се използват при определяне на гражданскоправните последици на деянието ...

... [М]акар че освобождаването от наказателна отговорност би трябвало да се съобрази в производството по търсене на обезщетение, то не следва да преклудира установяването на възникваща от същите факти гражданска отговорност за заплащане на обезщетение, при по-малка тежест на доказване ...

В настоящия случай в оспорваното решение на националните съдилища за присъждане на обезщетение, което е отделно от оправдателната присъда, не се твърди – нито изрично, нито по същество – да са налице всички условия за ангажиране на наказателната отговорност на жалбоподателя по отношение на обвиненията, за които е бил оправдан ... Последвалото гражданско производство не е несъвместимо с оправдателната присъда, нито я „отменя“.

39. Освен това основната цел на установяването на гражданска отговорност за заплащане на обезщетение е била, за разлика от тази при установяването на наказателна отговорност, главно да предостави обезвреда за причинените на жертвата вреди и страдания. Размерът на обезщетението – 75 000 норвежки крони – може да се приеме за оправдан с оглед на причинените вреди. Ясно е, че нито целта на обезщетението, нито неговият размер са придали на мярката характера на наказателна санкция от гледна точка на чл. 6, § 2.

40. На този фон Съдът не намира, че предявяването на иск за обезщетение е равнозначно на повдигане на друго „наказателно обвинение“ срещу жалбоподателя, след неговото оправдаване.

41. ... Съдът припомня, че изходът на наказателното производство не е бил решаващ по въпроса за обезщетяването. В конкретния случай ситуацията е била обърната: въпреки оправ-

даването на жалбоподателя, е било юридически възможно да се присъди обезщетение. Така делото за обезщетение не е било пряко продължение на наказателното производство, независимо от достигнатия в последното извод. В това отношение настоящото дело очевидно се различава от онези ..., по които Съдът е приемал, че разглежданото производство е било последица и спътник на наказателното производство и че чл. 6, § 2 е приложим към първото.

42. Накратко, Съдът стига до заключение, че чл. 6, § 2 не е бил приложим към производството по иска за вреди срещу жалбоподателя и че следователно тази разпоредба не е нарушена в настоящия случай.

Прецизност на регистрите

▣ *Cemalettin Canli v. Turkey*, 22427/04, 18 ноември 2008 г.

40. Съдът взема предвид този правилник и отбелязва, че той регламентира детайлно обстоятелствата, при които полицията може да пази и предаде на други държавни институции лична информация и пръстови отпечатьци на лица, обвинени и осъдени за престъпление. От особена важност по настоящото дело е, че правилникът дава на полицията право да съхранява в регистрите си такава информация за лица, обвинени в извършването на тежки престъпления, включително членство в нелегална организация – престъплението, за което жалбоподателят е бил обвинен, но впоследствие оправдан през 1990 г.

41. Правилникът регламентира и поправянето и актуализирането на съдържащите се в полицейските регистри данни. Той задължава полицията да отразява в регистрите си цялата информация относно изхода на всяко наказателно производство по обвиненията ...

42. Въпреки това, както бе посочено по-горе, не само че информацията в доклада е била невярна, но и е пропуснато да се споменат оправдаването на жалбоподателя и прекратяването на наказателното производство. При това постановените през 1990 г. решения не са били приложени към доклада, когато той е бил представен на съда в Анкара през 2003 г. Тези пропуски, по мнение на Съда, са в нарушение на ясните разпоредби на полицейския правилник и са отнели редица предвидени от националния закон съществени процедурни гаранции за защита на правата на жалбоподателя по чл. 8 от Конвенцията ...

43. В съответствие с това Съдът намира, че изготвянето и представянето на въпросния полицейски доклад пред съда в Анкара не е било „предвидено в закона“ по смисъла на чл. 8, § 2 от Конвенцията ...

▣ *Z v. Finland*, 22009/93, 25 февруари 1997 г.

111. Що се отнася до оплакването, че въпросните медицински данни ще станат обществено достъпни от 2002 г. нататък, Съдът отбелязва, че определеният от съда десетгодишен срок, в който документите по делото да останат конфиденциални, не е бил съобразен с желанията или интересите на страните в производството, които единодушно са искали да бъде определен по-дълъг срок ...

112. Съдът не е убеден, че като са определили срок от десет години, националните съдилища са отдали достатъчно значение на интересите на жалбоподателката. Не бива да се забравя, че с предоставянето на въпросната информация по делото без нейното съгласие жалбоподателката вече е била подложена на сериозна намеса в правото ѝ на зачитане на личния и семейния живот. Допълнителната намеса, която тя би претърпяла ако медицинската информация стане обществено достояние след десет години, не е обоснована със съображения, за които може да се приеме, че са достатъчни за да натежат спрямо интереса ѝ данните да останат конфиденциални по-дълго време. Ако бъде изпълнено, решението на съда материалите да станат достъпни още през 2002 г. ще съставлява непропорционална намеса в правото на жалбоподателката на зачитане на личния и семейния ѝ живот, в нарушение на чл. 8 ...

▣ *Craxi v. Italy (No. 2)*, 25337/94, 17 юли 2003 г.

75. В настоящия случай Съдът напомня, че е имало разкриване на информация от личен характер, несъобразно с чл. 8 от Конвенцията ... От това следва, че властите не са изпълнили задължението си да осигурят опазването на депозираните в регистратурата записи, което би гарантирало правото на жалбоподателя на зачитане на личния му живот. Освен това Съдът отбелязва, че явно в настоящия случай не е било проведено ефективно разследване за да се установят обстоятелствата, при които журналистите са получили достъп до записите на разговорите на жалбоподателя и, ако е необходимо, да се санкционират лицата, отговорни за допуснатите нарушения ...

Достъп до материалите по съдебните дела

Обжалване

Жалба

Право на обжалване

▣ *Ross v. the United Kingdom*, 11396/85, 11 декември 1986 г., DR50, 179

3. ... Член 6 ... не гарантира право на жалба в наказателното производство, но когато националният закон предвижда възможност за подаване на жалба срещу произнасянето по основателността на наказателно обвинение, гаранциите на чл. 6 ... продължават да се прилагат и към производството по разглеждането ѝ, тъй като то е част от цялото производство по установяване на основателността на въпросното наказателно обвинение ...

▣ *Krombach v. France*, 29731/96, 13 февруари 2001 г.

96. Съдът отново подчертава, че по принцип договарящите държави разполагат с широка свобода на преценка по въпроса как ще се упражнява правото, гарантирано от чл. 2 на Протокол № 7 към Конвенцията. Така контролът от по-висшестоящ съд върху присъдата в частта ѝ, в която лицето е било признато за виновно, или в частта ѝ, в която то е било осъдено, може да обхваща както фактическите, така и правните въпроси, или пък да бъде ограничен само до правните въпроси. Също така в някои страни може да се изисква понякога подсъдимият, който желае да обжалва, да получи предварително разрешение за това. Но всяко предвидено в националното законодателство ограничение на правото на обжалване, визирано от тази разпоредба, трябва – по аналогия с правото на достъп до съд, което се съдържа в чл. 6, § 1 от Конвенцията – да преследва легитимна цел и да не накърнява самата същност на това право ... Посоченото правило е съвместимо само по себе си с изключенията, регламентирани в параграф 2 на чл. 2, и е се подкрепя от френската декларация относно тълкуването на разпоредбата, която гласи: „...[П]о смисъла на чл. 2, § 1 прегледът от по-горен съд

може да бъде ограничен до контрол за прилагането на закона, както е при касационната жалба”.

97. ... [В] разглеждания период ... единственото предвидено средство е била касационната жалба. Следователно на пръв поглед разпоредбите на френското наказателно-процесуално право изглеждат съобразни с чл. 2 от Протокол № 7 ...

98. Съдът отбелязва обаче, че френската декларация относно тълкуването на протокола не се отнася за чл. 636 от Наказателно-процесуалния кодекс, който изрично предвижда, че задочно осъдените нямат право на жалба пред Касационния съд. Следователно жалбоподателят не е имал „средство за защита“ пред съд, в обикновения смисъл на тази дума, срещу задочното си осъждане от една съдебна инстанция ...

99. Оплакването на жалбоподателя по настоящото дело е, че не е имал право на жалба до Касационния съд относно недостатъците на самата процедура за съд *in absentia*. Според Съда фактът, че обвиняемият има възможност да постигне анулиране на присъдата като се предаде, за да бъде задържан, не е решаващ в това отношение ..., защото въпреки че това може да му осигури пълно преразглеждане на делото от съда с негово участие, позитивното задължение, наложено на държавата в случай на задържане, цели главно да гарантира състезателен процес и зачитане на правото на защита на обвинения в извършването на престъпление.

100. В настоящия случай обаче жалбоподателят е искал както да се защити по повдигнатите му обвинения, така и да направи предварително процедурно възражение. Съдът отдава значение на факта, че жалбоподателят не е имал възможност да постигне осъществяването на контрол, поне от Касационния съд, относно законността на отказа на първоинстанционния съд да разреши на адвокатите му да пледират ...

По силата на чл. 630, във връзка с чл. 639 от Наказателно процесуалния кодекс, ... от една страна жалбоподателят не е имал право и в действителност не е бил представляван от адвокат пред първоинстанционния съд ..., а от друга не е имал право на обжалване пред Касационния съд, тъй като е бил подсъдим *in absentia*. Следователно той не е имал реална възможност да бъде защитаван пред първата инстанция или присъдата му да бъде подложена на контрол от висшестоящ съд.

Ето защо е налице и нарушение на чл. 2 от Протокол № 7 към Конвенцията.

 Gurepka v. Ukraine, 61406/00, 6 септември 2005 г.

60. Съдът е разгледал извънредното производство за преглед, регламентирано от Кодекса за административните нарушения. То може да бъде започнато само с протест от прокурор или по инициатива на председателя на по-горния съд... Като се има предвид, че това производство не е пряко достъпно за страните

по делото и не зависи от искането и аргументите им, Съдът намира, че то не е било достатъчно ефективно правно средство за защита от гледна точка на Конвенцията.

61. Що се отнася до довода на правителството, че върху решението за задържане на жалбоподателя като административна санкция всъщност е бил упражнен контрол от по-горен съд, Съдът не намира доказателства, че инициативата за преглед е била поета от прокуратурата по искане на жалбоподателя. Освен това протестът отразява становището на прокуратурата, а не на жалбоподателя. В рамките на това производство на последния не е била дадена възможност да изложи каквито и да било аргументи, а предмет на разглеждане е бил спорът между прокуратурата и съда кой е компетентен да наложи санкция на жалбоподателя. Според Съда фактът, че инициатираният от прокуратурата преглед е имал известно положително, макар и временно отражение върху положението на жалбоподателя, а именно спиране изпълнението на наказанието, сам по себе си не е достатъчен за да обоснове извод, че извънредното производство за преглед е било ефективно средство за защита, което може да удовлетвори изискванията на чл. 2 от Протокол № 7.

▣ *Greco v. Romania*, 75101/01, 30 ноември 2006 г.

82. ... В случая престъплението, за което жалбоподателят е бил виновен според властите, се наказва с лишаване от свобода от шест месеца до пет години... Следователно тук не става въпрос, както твърди правителството, за несъществуващо престъпление, което би обосновало едноинстанционност на наказателното производство. Изключението от правото на двуинстанционност на производството при несъществените престъпления, предвидено в ал. 2 на посочената разпоредба, не е приложимо в случая.

83. ... Единственият независим и безпристрастен съдебен орган, който се е произнесъл по предполагаемата вина на жалбоподателя, е Букурещкият окръжен съд с решението си от 25 април 2000 г.

84. Еwentуалната жалба на жалбоподателя срещу това решение е изглеждала неминуемо обречена на неуспех. Както посочва правителството, през този период не е съществувала законова норма, уреждаща механизъм, с който лице, което обжалва постановление на прокуратурата, би разполагало, за да може при случай да атакува първоинстанционното съдебно решение пред по-горна инстанция; доколкото правителството препраща към общите правила, от относимите вътрешни практики е очевидно, че през този период националните контролни съдилища, и по-специално Върховният съд, са приемали за недопустима всяка жалба срещу решение, с което първоинстанционният съд е разгледал законосъобразността или основателността на акт на прокуратурата ...

85. Съдът отбелязва, че наистина въпросът за липсата на национална правна уредба на ред за обжалване на първоинстанционно решение, постановено от компетентния да разгледа жалба срещу постановление на прокуратурата съд, е бил решен с приемането на новия чл. 278 от Закон № 281 от 26 юни 2003 г....

86. Като взема предвид съществуващото законодателство и относимите вътрешни практики през процесния период, както и отражението им върху наказателното производство срещу жалбоподателя, Съдът преценява, че в нарушение на чл. 2 от Протокол № 7 той е бил лишен от правото наказателното му дело да бъде разгледано от две съдебни инстанции.

▣ *Zaicevs v. Latvia*, 65022/01, 31 юли 2007 г.

55. Правителството поддържа, че правонарушението, за което е бил осъден жалбоподателят, се квалифицира като несъществено по смисъла на чл. 2, § 2. В това отношение Съдът се основава на обяснителния доклад към Протокол № 7, в който изрично е посочено, че важен критерий при определянето на дадено престъпление като несъществено е обстоятелството дали то се наказва с лишаване от свобода или не ... В случая, чл. 201-39 от Кодекса за административните нарушения предвижда за процесното нарушение наказание лишаване от свобода до петнадесет дни. Предвид целта на чл. 2 и гаранциите, които той предвижда, Съдът е убеден, че нарушение, за което законът предвижда лишаване от свобода като основно наказание, не може да бъде квалифицирано като „несъществено“ по смисъла на § 2 от този член. Колкото до квалификацията на нарушението по вътрешното право, Съдът вече посочи, че тя може да има само относителна стойност. Следователно твърдяното от правителството изключение не е приложимо по това дело.

56. На последно място Съдът отбелязва, че с решение от 20 юни 2002 г. Конституционният съд е обявил, че чл. 279, ал. 2 от Кодекса за административните нарушения противоречи и на чл. 2 от Протокол № 7, наред с други норми, и го е отменил. Тази промяна обаче по никакъв начин не е засегнала положението на жалбоподателя, който е понесъл в пълна степен последиците от въпросната разпоредба и който следователно остава „жертва“ на твърдяното нарушение.

57. Ето защо е налице нарушение на чл. 2 от Протокол № 7.

▣ *Galstyan v. Armenia*, 26986/03, 15 ноември 2007 г.

124. Съдът отбелязва на първо място, че жалбоподателят е бил осъден по реда на Кодекса за административните нарушения („КАН“), който предвижда наказания за нарушения, непопадащи в наказателноправната сфера по националния закон. Това може да постави въпроса дали нарушението, за което е бил осъден жалбоподателят, е било несъществено по смисъла на чл. 2 § 2 от Протокол № 7 и дали следва да се приложи изключе-

нието, предвидено в тази разпоредба. Съдът напомня, че Комисията е приела за „несъществено по характер“ например престъплението „нарушаване на реда в съдебната зала“, за което австрийският Наказателно-процесуален кодекс е предвиждал максимално наказание от 10 000 австрийски шилинга или, ако е належащо с цел запазване на реда, задържане за срок не по-дълъг от осем дни ... В настоящия случай жалбоподателят е бил осъден на три дни лишаване от свобода. Но предвидената максимална санкция по чл. 172 от КАН, по който е било наложено наказанието, е до 15 дни лишаване от свобода. Съдът намира, че наказание от 15 дни лишаване от свобода е достатъчно тежко, за да не се счита за „несъществено по характер“ по смисъла на чл. 2, § 2 от Протокол № 7.

125. Съдът отново подчертава, че по принцип договарящите държави разполагат с широка свобода на преценка по въпроса как ще се упражнява правото, гарантирано от чл. 2 на Протокол № 7 към Конвенцията. В някои страни може да се изисква понякога подсъдимият, който желае да обжалва, да получи предварително разрешение за това. Но всяко предвидено в националното законодателство ограничение на правото на обжалване, визирано от тази разпоредба, трябва – по аналогия с правото на достъп до съд, което се съдържа в чл. 6, § 1 от Конвенцията – да преследва легитимна цел и да не накърнява самата същност на това право ...

126. Съдът държи сметка за извода, който направи по-горе, че производството за преглед, уредено в чл. 294 от КАН, не гарантира на индивида недвусмислено и достъпно право на жалба ... Съгласно тази разпоредба председателят на по-висшия съд има правомощие за преглед на решението – със или без молба на засегнатия, като при това липсва ясно разписана процедура или срокове, както и единна съдебна практика. По мнение на Съда възможността за такъв контрол не съответства на чл. 2 от Протокол № 7. Следователно жалбоподателят не е имал на разположение производство за обжалване, което да удовлетвори изискванията на тази разпоредба.

📖 *Hajiye v. Azerbaijan*, 5548/03, 16 ноември 2006 г.

39. Съдът счита, че разбирането на жалбоподателя за системата следва да се оцени към момента, когато се е опитал да се възползва от въпросното правно средство за защита ... Преходният закон е предвиждал право делото му да бъде преразгледано от „апелативния съд или от Върховния съд“. Тази формулировка ... не е давала на жалбоподателя разумна възможност да разбере ясно, че жалбата му е в компетентността на Върховния съд като касационна инстанция, като по този начин се пропусне въззивната инстанция, до която други осъдени обикновено са имали достъп съгласно въведената от новия наказателно-процесуален кодекс процедура.

40. Жалбоподателят е подал въззивната си жалба на 7 март 2002 г. Въпреки че след това я е подал отново още няколко пъти, тя не е била разгледана по същество, нито е било постановено решение за оставянето ѝ без разглеждане поради липса на компетентност на апелативния съд. Освен това, след множество запитвания от страна на жалбоподателя, той на два пъти с писма от 24 октомври и 27 ноември 2002 г. е бил уверяван от деловодителя на апелативния съд, че делото му скоро ще бъде разгледано. До 31 март 2004 г. – повече от две години след подаване на жалбата, жалбоподателят не е бил уведомен изрично от апелативния съд, че жалбата му е в компетентността на Върховния съд, а не на апелативния съд. Напротив, бил е насочен да вярва, че всъщност делото му предстои да бъде разгледано от апелативния съд, макар и със значително закъснение.

41. Съдът отбелязва още, че през този период делата на три други лица, които явно са били в сходна ситуация от процесуална гледна точка, действително са били разгледани по реда на въззивното производство от апелативния съд въз основа на същата разпоредба на Преходния закон ...

42. Съдът не е убеден от аргумента на правителството, че тези три дела са се различавали от делото на жалбоподателя в значителна степен ...

43. При тези обстоятелства Съдът намира, че предвид неяснотата на Преходния закон и липсата на недвусмислено съдебно тълкуване на приложимите разпоредби, както и наличието на поне три национални решения, с които преразглеждането на дела на основание Преходния закон е било извършено от апелативния съд, жалбоподателят е имал разумно основание да вярва, че апелативният съд следва да разгледа въззивната му жалба.

44. Съдът отбелязва освен това, че съгласно чл. 391.1 и чл. 391.2 от НПК, дори ако жалбата не е в компетентността на апелативния съд или е недопустима на друго основание (напр. подадена след изтичане на срока за обжалване), апелативният съд е длъжен да проведе предварително заседание в 15-дневен срок от получаване на въззивната жалба и да се произнесе дали съгласно приложимия закон е в неговата компетентност да я разгледа. Нещо повече, съгласно чл. 391.3 от НПК, ако апелативният съд намери, че не е компетентен, той следва да постанови решение за отказ да приема жалбата за разглеждане и/или да я препрати на компетентния съд. Следователно, дори ако апелативният съд е установил, че не е в неговата компетентност да разгледа жалбата на жалбоподателя по същество, по националния закон той все пак е бил длъжен да проведе предварително заседание и в 15-дневен срок от получаването на въззивната жалба да постанови решение по допустимостта ѝ.

45. Въпреки това обаче повече от две години апелативният съд нито е образувал въззивно производство по жалбата на жалбоподателя, нито с нарочно решение я е оставил без разглеждане поради липса на компетентност. Както бе отбелязано по-горе, писмото от 31 март 2004 г., подписано от деловодителя на апелативния съд, не представлява официално решение на този съд по смисъла на националния закон.

46. ... Към момента на подаване на жалбата и през следващия период от най-малко две години, на жалбоподателя не са били предоставени достатъчно гаранции, за да се предотврати едно неразбиране на производството, до което е имал достъп по реда на Преходния закон, и той е бил насочен да вярва, че делото му ще бъде разгледано от апелативния съд. С оглед на спецификата на този казус Съдът намира, че апелативният съд е бил длъжен да предприеме действия, които да гарантират, че жалбоподателят ще се възползва ефективно от правото, което е имал съгласно Преходния закон. Апелативният съд обаче не го е направил. Съдът намира също така, че при тези обстоятелства жалбоподателят не е бил длъжен да обжалва пред Върховния съд.

47. В светлината на изложените съображения Съдът намира, че жалбоподателят е жертва на ограничаване на правото му на достъп до съд, а следователно и на правото му на справедлив процес.

Съответно Съдът отхвърля предварителното възражение на правителството и по съществуващото на оплакването постановява, че е налице нарушение на чл. 6, § 1.

▣ *Patsouris v. Greece*, 44062/05, 8 януари 2009 г.

36. Съдът отбелязва, че според събраните по делото доказателства Закон № 3346/2005 г. принципно облагодетелства лицата, осъдени на първа или втора инстанция на наказания до шест месеца лишаване от свобода, доколкото тези наказания не са изпълнявани, нито са отбелязвани в свидетелствата им за съдимост. По отношение на последното Съдът отдава особено значение на съгласуваното мнение на прокурорите в страната, че вписването в свидетелството за съдимост на осъждане като това на жалбоподателя е забранено (виж параграф 26 по-горе). В допълнение Съдът приема, че новият закон преследва легитимна цел, а именно ускоряване на наказателните производства чрез разтоварване на съдилищата от по-малозначителни случаи.

37. Що се отнася до конкретния случай, Съдът трябва само да определи дали прекратяването на наказателното дело срещу жалбоподателя е имало други отрицателни последици, което би могло да породи за него легитимен интерес делото му да бъде разгледано отново от по-висша инстанция.

38. Вярно е, че поддържането – макар и при определени условия – на възможността за подновяване на делото при извършване на ново нарушение ... създава съмнения за правата на обвиняемия. Все пак Съдът напомня, че по делата, образувани въз основа на индивидуална жалба, той няма за задача да осъществява абстрактен контрол на вътрешното законодателство. Той трябва да се ограничи, доколкото е възможно, с въпросите, повдигнати по конкретното дело... В случая Съдът констатира, че жалбоподателят не е извършил правонарушение осемнадесет месеца след обнародването на новия закон, поради което наказателното му дело не би трябвало по никакъв начин да бъде подновявано и вземано предвид.

39. Вярно е, че осъждането на жалбоподателя от първоинстанционния съд е било отчетено във висящото към момента дисциплинарно производство. Съдът обръща внимание обаче, че то не е изиграло значителна роля при вземане на решението. Той отбелязва, че за да мотивират решенията си, дисциплинарите състави в действителност са обсъдили множество доказателства – свидетелски показания и документи, представени на открити заседания в присъствието на жалбоподателя и неговия адвокат. Освен това, доколкото жалбоподателят изглежда твърди, че изправянето му пред дисциплинарите органи е „странична вреда“ от прилагането на закон № 3346/2005 г. в неговия случай, Съдът смята, че това твърдение се основава на хипотезата, че жалбоподателят би бил окончателно оправдан от висшите наказателни съдилища, ако делото му не беше прекратено след решението на първата инстанция; дори и в такъв случай, Съдът посочва, че предвид вътрешното законодателство и относимата практика, на дисциплинарите органи би било позволено да наложат санкция на жалбоподателя, ако установят, че неговото поведение е накърнило честта му и репутацията на гръцката полиция...

40. Нещо повече, да се възприеме твърдението на жалбоподателя, че за да може прекратяването на производството да се счита за съобразно с чл. 2 от Протокол № 7, дисциплинарите инстанции е трябвало въобще да не вземат предвид воденото срещу него наказателно дело, според Съда ще означава да се поставят под въпрос правомощията на дисциплинарите органи, овластени от вътрешното право и практика да съобразят акта на наказателния съд и да преценят фактите, за които се е отнасяло наказателното производство... Съдът напомня, че спорът, с който е сезиран в случая, не е за справедливостта на дисциплинарното производство, което във всеки случай все още не е завършило, а за ограничаването на правото на жалбоподателя да обжалва осъждането си пред горестоящ съд.

41. С оглед на изложеното Съдът преценява, че предвид особите обстоятелства по делото, прилагането на разпоредбите на

Закон № 3346/2005 г. е имало последици, които могат да бъдат сравнени с оневиняване. Ето защо Съдът прави извод, че прекратяването на наказателното производство на жалбоподателя поради влизането в сила на новия закон не поражда никакви проблеми във връзка с правото на двуинстанционно разглеждане на делото, макар и на един първоначален етап жалбоподателят да е бил осъден за нарушение, наказуемо с лишаване от свобода....

42. Ето защо не е налице нарушение на чл. 2 от Протокол № 7.

Отказ

 Khalfaoui v. France, 34791/97, 14 декември 1999 г.

43. ... [3]адължението да се предаде, за да бъде задържано, принуждава лицето, което желае да обжалва, да се подложи предварително на лишаването от свобода, на което е осъдено с оспорваното решение, въпреки че по френския закон касационната жалба има суспензивен ефект и решението, срещу което има подадена такава жалба, не е окончателно. Следователно присъдата подлежи на изпълнение само ако и когато касационната жалба бъде оставена без уважение.

44. Макар че грижата да се осигури изпълнение на съдебните решения е легитимна сама по себе си, Съдът отбелязва, че властите разполагат с други средства, чрез които могат да установят контрол над осъденото лице – преди ... или след разглеждането на касационната му жалба. На практика задължението за предаване за задържане цели да замести касаещи упражняването на полицейски правомощия процедури със задължение, което е възложено на самите подсъдими и чието изпълнение, освен това, е гарантирано със страха от лишаването им от право на касационна жалба.

45. На последно място Съдът отбелязва, че задължението за предаване за задържане не е оправдано и с оглед на особеностите на касационното производство; производството пред Касационния съд, пред който могат да се излагат единствено аргументи, свързани с прилагането на правото, ... е предимно писмено и не се твърди присъствието на подсъдимия в съдебното заседание да е било необходимо ...

46. В настоящия случай, съгласно разпоредбите на чл. 583 от Наказателно-процесуалния кодекс, жалбоподателят е бил санкциониран с лишаване от право на касационна жалба заради това, че не е изпълнил задължението си да се предаде за задържане. В тази връзка, обратно на поддържаното от правителството, Съдът не вижда съществена разлика между автоматичното обявяване на касационната жалба за недопустима, каквато е практиката на наказателното отделение на Касационния съд, ... и изрично предвиденото от чл. 583 лишаване от право на жалба ...

47. Като отчита значимостта на окончателния контрол, осъществяван от Касационния съд в наказателната материя, както и залога в касационното производство за онези, които са били осъдени на продължително лишаване от свобода, Съдът намира, че се касае за особено тежка санкция, накърняваща правото на достъп до съд, гарантирано от чл. 6 на Конвенцията ...

53. ... Съдът е на мнение, че възможността да се поиска освобождаване от задължението за предаване за задържане не е достатъчна, за да елиминира непропорционалността на санкцията лишаване от право на касационна жалба.

54. В заключение, като отчита всички обстоятелства по делото, Съдът намира, че правото на достъп до съд на жалбоподателя, а следователно и правото му на справедлив процес, е било ограничено прекомерно.

📄 *Eliazar v. Netherlands*, 38055/97, 16 октомври 2001 г.

33. В настоящия случай ... жалбоподателят не е имал задължение да се предаде за задържане, като условие за провеждане на процедурата по възражение пред Общия съд*. Той е избрал да не се явява в това производство, поради риска да бъде задържан. Освен това, ... ако беше избрал да се яви, пътят му за касационно обжалване щеше да бъде отворен ...

34. При тези обстоятелства Съдът намира, че в настоящия случай интересът на държавата да гарантира възможно най-много дела да бъдат гледани в присъствието на подсъдимия, преди да даде достъп до касационното производство, натежава в сравнение със загрижеността на обвиняемия да избегне риска от задържане, ако се яви на процеса ...

35. За да достигне до това заключение, Съдът държи сметка за производството в неговата цялост и в частност за факта, че адвокатът на жалбоподателя е бил изслушан във въззивното производство пред Общия съд, макар самият жалбоподател да не се е явил, ... както и че от жалбоподателя е зависело да си осигури достъп до Върховния съд, като инициира процедура, която би довела до повторно разглеждане на повдигнатите му обвинения, при условие че се яви по делото. По мнение на Съда подобна система, която има за цел да балансира конкретните засегнати интереси, не може да се приеме за несправедлива.

36. По тази причина решението, с което касационната жалба на жалбоподателя е обявена за недопустима, не може да се счита за непропорционално ограничение на правото му на достъп до съд или за лишаване от справедлив процес. Следователно не е налице нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 от Конвенцията.

* Лице, осъдено от Общия съд (Joint Court of Justice of the Netherlands Antilles and Aruba) *in absentia*, може да подаде възражение срещу това осъждане и, ако се яви в заседанието, в което съдът се занимава с възражението, делото му се преразглежда изцяло, а присъдата подлежи на касационно обжалване. (Бел.прев.)

▣ *Osu v. Italy*, 36534/97, 11 юли 2002 г.

29. На първо място Съдът отбелязва, че жалбоподателят, който е напуснал Италия скоро след като е бил оправдан на първа инстанция, е пропуснал да уведоми властите за промяната на адреса си, което е било задължително съгласно приложимите норми на националния закон. След това италианските власти са се опитали да връчат всички книжа, касаещи въззивното производство, на посочения от жалбоподателя адрес в Италия. Тъй като тези опити са останали без успех, жалбоподателят не е знаел за въззивното производство, иницирано от прокуратурата към Районния съд на Арезо.

30. Съдът отбелязва освен това, че жалбоподателят е бил уведомен за присъдата, произнесена от Апелативния съд на Флоренция, най-късно на 19 август 1995 г. – датата, на която е бил задържан. На 22 септември 1995 г. той е поискал от Касационния съд възобновяване на срока за обжалване ...

34. ... [И]скането на жалбоподателя ... е било обявено за недопустимо, тъй като е било подадено след изтичането на десетдневния срок, предвиден в чл. 175 от Наказателно-процесуалния кодекс ...

36. ... Съдът отбелязва, че съгласно чл. 1 от Закон № 742 от 7 октомври 1969 г. всяка година в периода 1 август – 15 септември процесуалните срокове спират автоматично и ако даден срок започва да тече през този период, началната му дата се премества автоматично в края на периода. Всъщност жалбоподателят е подал искането си на 22 септември, т.е. в десетдневния срок, считано от 16 септември 1995 г.

37. Касационният съд обаче не е приложил разпоредбите на Закон № 742 и е отхвърлил искането като несвоевременно подадено. Нито в решението на Касационния съд, нито в становището на правителството има обяснение защо чл. 1 от Закон № 742 не е бил приложен в случая на жалбоподателя, въпреки ясната му формулировка ...

38. В светлината на изложеното Съдът намира, че жалбоподателят е имал разумно основание да очаква спирането на процесуалните срокове да бъде приложено и в неговия случай и че с оглед на приложимото национално законодателство решението на Касационния съд от 30 януари 1996 г. не е било предвидимо.

39. Не може да се приеме, че жалбоподателят е проявил небрежност, като е внесъл искането си за възобновяване на срока за обжалване седем дни след края на периода, в който процесуалните срокове не текат. При тези обстоятелства Съдът намира, че неприлагането на чл. 1 от Закон 747/69, без да бъдат изложени каквито и да било мотиви, е лишило жалбоподателя от правото му на достъп до съд, пред който да обжалва осъждането си *in absentia*.

40. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1.

☞ *AEPI SA v. Greece*, 48679/99, 11 април 2002 г.

24. Съдът отбелязва, че видно от чл. 505, ал. 2 и 479, ал. 2, срокът за подаване на касационна жалба от прокурора е трийсетдневен и започва да тече от произнасянето на обжалваното решение. Член 473, ал. 3 съдържа специална норма относно началния момент на срока, когато решението не подлежи на въззивно обжалване. Тогава той започва да тече от вписването на окончателното решение в регистъра на съда.

25. В конкретния случай дружеството-жалбоподател, двацет дни след като се е запознало с вписания текст на решението на наказателния съд, е иницирирало касационно обжалване чрез заместник-главния прокурор към Касаационния съд, който е подал касационна жалба с твърдението, че съдът е тълкувал и приложил неправилно чл. 70 от Закона за интелектуалната собственост. Касаационният съд обаче е оставил жалбата без разглеждане като просрочена; приел е, че решението е подлежало на въззивно обжалване и съответно срокът за касационно обжалване е започнал да тече от момента на произнасянето, а не на вписването му в регистъра.

26. Съдът отбелязва, че независимо от съществуващата възможност за въззивно обжалване на решението на наказателния съд, дружеството-жалбоподател е пожелало да се възползва от правото си на касационна жалба, за да оспори решението не от фактическа страна, а от гледна точка на някои правни аспекти, съдържащи се в мотивите. При това положение пълният текст на решението безспорно е бил необходим, за да се формулират с яснота и прецизност касационните основания.

27. Преди всичко обаче Съдът напомня, че дружеството-жалбоподател е иницирирало касационно обжалване чрез прокуратурата. А ако приложимата правна уредба е описана от правителството коректно, прокуратурата вероятно е щяла да откаже съдействие, предвид твърде усложнените процедурни въпроси.

28. При това положение Съдът приема, че като е отхвърлил касационната жалба поради просрочване, с мотива, че е трябвало да бъде подадена в срок, започващ да тече от произнасянето на решението, а не от вписването му в регистъра, Касаационният съд е лишил дружеството-жалбоподател от правото на достъп до съд. В заключение, налице е нарушение на чл. 6, § 1.

☞ *Didier v. France* (решение по допустимостта), 58188/00, 27 август 2002 г.

Орган

3. ... „[С]ъд“ има едно и също значение по смисъла на чл. 6 и по смисъла на чл. 2 от Протокол № 7 ... Накрая Съдът отбелязва, че при прегледа на решенията на БФП [Борда на финансовите пазари] *Conseil d'Etat** е компетентен да разгледа всички аспекти на делото, така че в това отношение той също е „съдебен орган с пълна компетентност“ и следователно е „съд“ ... При това положение Съдът счита, че на жалбоподателя е било предоставено

* Виж бележката под линия на стр. 105. (Бел. прев.)

право на обжалване в наказателното производство, в съответствие с първия параграф на чл. 2 от Протокол № 7 ...

Безпристрастност

▣ *Bonazzi v. Italy*, 7975/77, 13 декември 1978 г., DR15, 169

9. ... Що се отнася до поведението на съдиите Комисията отбелязва, че жалбоподателят не е представил пред Касационния съд доказателства за тяхната предубеденост. В настоящия случай фактът, че апелативният съд е изменил обвинението и е увеличил наложеното наказание (от около 11 години на около 14 години) не може да се приеме като доказателство за предубеденост.

▣ *Oberschlick v. Austria*, 11662/85, 23 май 1991 г.

50. ... Член 489, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс, който предвижда в такива случаи съставът на апелативния съд да не включва съдии, които са участвали в разглеждането на делото в първото производство..., показва загрижеността на националния законодател да избегне всякакво разумно съмнение в безпристрастността на този съд. Съответно несъобразяването с това правило означава, че жалбата на жалбоподателя е била разгледана от съд, за чиято безпристрастност националното право признава, че буди съмнение.

51. ... В случая не само председателят, но и другите двама членове на състава на апелативния съд е трябвало да се отведат *ex officio* в съответствие с чл. 489, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс. Каквото и да е било положението по отношение на председателя, нито жалбоподателят, нито адвокатът му са знаели до един момент доста след заседанието на 17 декември 1984 г., че другите двама съдии също са участвали при постановяването на решението от 31 май 1983 г.

Следователно не е доказано, че жалбоподателят се е отказал от правото си делото му да бъде разгледано от „безпристрастен“ съд.

▣ *Borgers v. Belgium*, 12005/86, 30 октомври 1991 г.

28. Освен това и най-вече, неравнопоставеността е била засилена още повече от факта, че *avocat général** е участвал в разискванията на съда в качеството на съветник. Подпомагане от такъв характер, предоставено с пълна обективност, може да е полезно при изготвянето на решенията, макар че тази задача е преди всичко на самия Касационен съд. Трудно е да се разбере обаче как такава помощ може да остане ограничена до стилистични съображения, които във всички случаи често са неразривно свързани с въпросите по същество, след като освен това тя има за цел – както потвърждава и правителството – да допринесе за поддържане на последователността на съдебната практика. Дори в настоящия случай помощта да е била така ограничена, има разумно основание да се мисли, че разискванията в срока

* Генералният адвокат (Бел. прев.)

за постановяване на решението са предоставили на *avocat général* една допълнителна възможност да защити, без страх от противопоставянето на жалбоподателя, становището си, че жалбата следва да бъде оставена без уважение.

29. В заключение, като се имат предвид изискванията на правото на защита и на принципа за равенство на страните, както и значението на външното впечатление при преценката дали те са били накърнени, Съдът намира нарушение на чл. 6, § 1 ...

▣ *Daktaras v. Lithuania*, 42095/98, 10 октомври 2000 г.

33. ... Съдът отбелязва, че по искане на първоинстанционния съдия, който не е бил доволен от решението на апелативния съд, председателят на Наказателното отделение на Върховния съд е внесъл молба до съдиите в това отделение за отмяна на решението. Предложил е решението на апелативния съд да бъде отменено и да бъде потвърдено първоинстанционното решение. След това същият председател е определил съдията докладчик и е сформирал състава, който да разгледа делото. В съдебното заседание молбата на председателя е била подкрепена от обвинението и в крайна сметка е била уважена от Върховния съд ...

35. ... Съдът счита, че от гледна точка на страните такова мнение не може да се приеме за неутрално. Като препоръчва възприемането или отмяната на конкретно решение, председателят неминуемо се превръща в съюзник или опонент на подсъдимия...

С настоящата молба председателят всъщност е заел позицията на обвинението, тъй като в съдебното заседание жалбоподателят е възразил срещу искането му, а обвинението го е подкрепило, макар да не е обжалвало въззивното решение ...

36. Освен това, макар да е вярно, че председателят не е бил в състава на съда, произнесъл се по искането, той е посочил съдията докладчик и членовете на състава сред съдиите от Наказателното отделение, което е ръководел ...

... [К]огато председателят на Наказателното отделение не само заема страната на обвинението, но също така – освен административните и ръководните му функции – сформира състава на съда, обективно не може да се приеме, че има достатъчно гаранции, за да се изключи всяко легитимно съмнение в отсъствието на неуместен натиск. Фактът, че намесата на председателя е била по искане на първоинстанционния съдия, само утежнява положението ...

▣ *Chmelný v. the Czech Republic*, 64935/01, 7 юни 2005 г.

60. ... [Т]ака Съдът отбелязва, че М. В., в качеството му на председател на състава, на който е била разпределена жалбата на г-н Хмелир, е станал ответник по иск за защита на личността, предявен от жалбоподателя на 7 февруари 2000 г. След това, на 15 февруари 2000 г. М. В. е наложил на жалбоподателя дисципли-

плинарна глоба за неуважение към съда, защото направил неверни твърдения в искането си за отвод от 3 декември 1999 г., които представлявали нагла и безпрецедентна атака спрямо неговата личност и имали за цел да забавят производството. И накрая, на 1 март 2000 г. Висшият съд е оставил без уважение второто искане на жалбоподателя за отвод на М. В., направено след предявяването на иска му срещу съдията за защита на личността.

67. ... [И]скането за отвод е законово средство за защита, с което страните в процеса разполагат по силата на Наказателно-процесуалния кодекс. Освен това мотивите на въпросното решение показват, че председателят на състава не е успял да се дистанцира достатъчно от коментарите на жалбоподателя по негов адрес в първото му искане за отвод. По мнение на Съда, би било теоретично да се твърди, че съдията е действал без наличието на какъвто и да било личен интерес и просто е защитавал авторитета и статута на съда. Всъщност съдилищата не са безлични институции и функционират посредством съдиите, включени в състава им. Тъй като в настоящия случай неуважението към съда е било окачествено като нагла и безпрецедентна атака спрямо председателя на състава, явно засегнатият съдия, който се е почувствал лично нападнат и оскърбен, е оценил поведението на жалбоподателя с оглед на своето лично разбиране, своите усещания и чувството си за достойнство, както и с оглед на своите стандарти на поведение. Така в процеса на взимане на решение дали в конкретния случай е проявено неуважение към съда са били въввлечени личното му възприятие и преценка за фактите и личното му мнение.

В този контекст следва да се подчертае и тежестта на наложеното наказание (максимално предвидената по Наказателно-процесуалния кодекс глоба) и на предупреждението към жалбоподателя, че всяка подобна бъдеща нападка може да бъде квалифицирана като престъпление. Всички тези елементи показват, по мнение на Съда, че съдията е реагирал пресилено на поведението на жалбоподателя ...

69. За Съда тези елементи са достатъчни да оправдаят обективното съществуване на страхове у жалбоподателя, а именно че М.В., като председател на състава на Висшият съд, не е безпристрастен в изискваната степен.

Уведомяване за съдебно заседание

 Vacher v. France, 20368/92, 17 декември 1996 г.

25. По чл. 585 и чл. 588 от Наказателно-процесуалния кодекс ... осъденият, който е подал касационна жалба, има право на избор между това да упълномочи член на Адвокатската колегия към *Conseil d'Etat** и Касационния съд или да се защитава сам. Съдията докладчик обаче дава срок за внасяне на писмена

* Виж бележката под линия на стр. 152. (Бел. прев.)

защита само в първата хипотеза. В настоящия случай г-н Ваше, подпомаган от г-н Рикар (който не е член на Адвокатската колегия към *Conseil d'Etat* и Касационния съд) е могъл да представи писмената си защита до деня на съдебното заседание.

27. Въз основа на информацията, представена от правителството, срокът за разглеждане на делата от Касационния съд е около три месеца, считано от датата на внасяне на жалбата – два месеца за внасяне на делото в Касационния съд и един месец за постановяването на решението. В настоящия случай жалбата е била оставена без уважение в по-кратък срок, без жалбоподателят да е бил уведомен за деня на съдебното заседание. Г-н Ваше може да е останал изненадан от факта, че производството е било придвижено по-бързо от обикновено, и следователно, като е вярвал, че е в обичайния срок за внасяне на писмената си защита, не е виждал причина да се притеснява относно датата на заседанието.

28. Съдът подчертава, че държавите трябва да обезпечат на всеки обвинен в извършването на престъпление гаранциите, предвидени в чл. 6, § 3 ... Да се поставя в тежест на осъдените, подали касационна жалба, да установяват кога започва да тече или изтича определен срок, е несъвместимо с „грижата“, която договарящите държави трябва да полагат, за да осигурят ефективното упражняване на правата, гарантирани от чл. 6 ...

30. В заключение, тъй като не е имало фиксирана дата за внасяне на писмена защита и на Касационния съд е отнело по-малко от обичайното време за разглеждане на жалбата, без г-н Ваше да е бил предупреден от деловодството за това обстоятелство или да е могъл да го предвиди, той е бил лишен от възможността да изложи тезата си пред Касационния съд по един реален и ефективен начин.

Следователно е налице нарушение на чл. 6 ...

▣ *Wynen v. Belgium*, 32576/96, 5 ноември 2002 г.

35. ... В настоящия случай датата на заседанието на Касационния съд е била обявена в деловодството и в съдебната зала на Касационния съд на 8 януари 1996 г. – шестнадесет дни преди заседанието. Жалбоподателите са били представлявани от четирима адвокати, всичките членове на Брюкселската адвокатска колегия ... [Д]ори приложимите правила да са били необичайни или старомодни, те са били посочени в НПК и следователно са били достъпни и достатъчно стройни и ясни, така че адвокатите, които са професионално запознати със съдебното производство, не могат да твърдят легитимно, че не са им били известни ...

Освен това, а и преди всичко, е имало практика страните и техните представители да поискат от деловодството на Касационния съд да бъдат уведомени писмено за датата на заседанието или да получат необходимата информация по телефона ...

Съдът счита, че не е неразумно да се изисква от касационните жалбоподатели, които желаят да бъдат уведомени лично за датата на насроченото заседание по делото им пред Касационния съд, да използват тези допълнителни възможности за уведомяване ...

При това положение жалбоподателите не могат да твърдят, че властите са направили невъзможно присъствието им на заседанието на Касационния съд. В заключение, в това отношение не е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Hermi v. Italy* [GC], 18114/02, 18 октомври 2006 г.

90. ... [С]поред Голямото отделение от материалите по делото става ясно, че жалбоподателят е владеел италиански език в достатъчна степен, за да разбере съдържанието на съобщението за датата на заседанието пред апелативния съд. ... Освен това ... към момента на апелативното производство жалбоподателят е живеел в Италия поне от 10 години и когато е бил арестуван през 1999 г. е бил в състояние да даде на *carabinieri* подробни обяснения по фактическите основания за обвиненията срещу него ...

91. Според Съда тези обстоятелства са давали достатъчно основание на националните съдебни органи да приемат, че жалбоподателят е способен да разбере значението на съобщението за датата на заседанието и че не е необходимо да осигуряват превод или тълкуване. Освен това Съдът отбелязва, че няма данни жалбоподателят да е информирал затворническите власти за евентуални затруднения да разбере съдържанието на въпросния документ.

▣ *Zaytsev v. Russia*, 22644/02, 16 ноември 2006 г.

22. Доколкото жалбоподателят се оплаква, че не е бил уведомен за заседанието пред въззивния съд на 26 октомври 2001 г., Съдът отбелязва, че въззивното решение е било отменено именно на това основание и делото е било върнато за ново разглеждане във въззивната инстанция. Съдът отново подчертава, че когато наказателното производство бъде възобновено след влизане в сила на осъдителната присъда, решението за отмяна на осъждането не е достатъчно само по себе си да лиши лицето от статута му на „жертва“, освен ако националните власти не признаят нарушението на Конвенцията, било изрично, било по същество, и не предоставят обезвреда ...

23. В настоящия случай на 27 юни 2005 г. Президиумът на Тулския окръжен съд е отменил окончателната осъдителна присъда, с мотиви че разглеждането на жалбата на жалбоподателя в негово отсъствие, без да е бил надлежно уведомен за заседанието, е нарушило правото му на защита. Следователно президиумът изрично е признал, че правото на жалбоподателя на справедлив процес е било нарушено.

▣ *Pelissier and Sassi v. France* [GC], 25444/94, 25 март 1999 г.

61. ... Съдът констатира също така, че помагачеството и подбудителството не са представлявали част от първоначалното обвинение, известно на жалбоподателите от началото на производството...

62. Следователно Съдът намира, че като се е възползвал от несъмненото си право да преквалифицира факти, които безспорно попадат в компетентността му, Апелативният съд в Екс-ан-Прованс е следвало да предостави на жалбоподателите възможността да упражнят правото си на защита по този въпрос по един практически и ефективен начин и, по-конкретно, своевременно. Нищо от материалите по настоящото дело не може да обясни например защо съдебното заседание не е било отложено за излагане на допълнителни аргументи или, алтернативно, защо на жалбоподателите не е било указано да представят писмени становища в срока за постановяване на решението на Апелативния съд. Обратно, от материалите по делото е видно, че на жалбоподателите не е била дадена възможност да подготвят защитата си срещу новото обвинение, тъй като те са научили за новата правна квалификация на фактите едва от решението на Апелативния съд. Очевидно тогава е било твърде късно.

63. В светлината на горното Съдът стига до заключение, че правото на жалбоподателите да бъдат информирани в подробности за характера и основанието на повдигнатите им обвинения и правото им да разполагат с достатъчно време и условия за подготовка на защитата си са били нарушени.

▣ *Dallos v. Hungary*, 29082/95, 1 март 2001 г.

48. В настоящия случай Съдът отбелязва, че жалбоподателят наистина не е знаел, че окръжният съд може да преквалифицира деянието като измама. Това обстоятелство определено е намалило шансовете му да се защити по отношение на обвиненията, за които в крайна сметка е бил осъден.

49. Въпреки това обаче ... тук Съдът придава решаващо значение на последвалото производство пред Върховния съд.

52. ... [Ж]албоподателят е имал възможността да изложи защитата си по измененото обвинение пред Върховния съд. Преценявайки справедливостта на производството като цяло, както и с оглед на характера на осъществявания от Върховния съд контрол, Съдът се увери, че евентуални недостатъци в производството пред окръжния съд са били поправени пред Върховния съд.

Следователно Съдът е убеден, че правото на жалбоподателя да бъде уведомен в подробности за характера и основанието на повдигнатите му обвинения и правото му да разполага с достатъчно време и условия за подготовка на защитата си не са били нарушени.

▣ *Böckström and Andersson v. Sweden* (решение по допустимостта), 67930/01, 5 септември 2006 г.

В настоящия случай Съдът отбелязва, че с обвинителния акт от 11 февруари 2000 г. жалбоподателите са били ... обвинени в опит за квалифициран грабеж ... С присъда от 17 април 2000 г. на районния съд жалбоподателите са били осъдени за посоченото престъпление, като съдът е приел, че описаните от прокурора факти се подкрепят от събраните доказателства.

На 19 юни 2000 г., към края на заседанието пред апелативния съд и след намеса от страна на председателя на състава, прокурорът е изменил обвинението в довършен квалифициран грабеж. В решението си от 4 юли 2000 г. въззивният съд е намерил, че прокурорът не е повдигнал допълнително обвинение за кражба на моторното превозно средство, а след уточняването на обвинението е поддържал, че грабежът е бил извършен чрез отнемането на моторното превозно средство. Съдът се е съгласил с този довод и е приел, че самото отнемане от жалбоподателите на владението на автомобила с намиращите се в него пари означава, че престъплението е било довършено.

Според Съда от това следва, че жалбоподателите са били уведомени за всички фактически обстоятелства по престъплението, което още в обвинителния акт се е твърдяло, че са извършили. Въведеният на 19 юни 2000 г. нов елемент е бил дали действията им са достигнали до етап, в който може да се счита, че престъплението е довършено ... [Т]рябва да се прецени дали жалбоподателите са били информирани своевременно за вероятността да бъдат осъдени за довършеното престъпление и дали им е била предоставена адекватна възможност да подготвят защитата си.

В това отношение Съдът отбелязва, че жалбоподателите са научили за въпросната вероятност едва на 19 юни 2000 г., в предпоследния ден на заседанието пред въззивния съд. Толкова кратък срок поражда известно безпокойство, но Съдът отбелязва, че всички факти, обосноваващи измененото обвинение, са били известни на жалбоподателите от много по-рано. Нещо повече, адвокатът на втория жалбоподател е бил на мнение, че обвинението за квалифициран грабеж може да се счита за обхванато от първоначалния обвинителен акт. Освен това адвокатът на двамата жалбоподатели е заявил становището им по измененото обвинение в деня на самото изменение. На следващия, последен ден от съдебното заседание те не са изложили допълнителни аргументи по въпроса, макар да са имали възможност да го направят. Не са поискали и отлагане на заседанието, за да имат време да го обсъдят ... Съдът намира, че по делото няма нищо, което да подкрепя твърдението на жалбоподателите, че евентуално искане за отлагане очевидно би било оставено без уважение от апелативния съд.

Според Съда намесата от страна на председателя на състава е имала за цел да доведе до знанието на страните, че деянията,

за които са били обвинени жалбоподателите, могат да се квалифицират като довършено престъпление грабеж. Така на жалбоподателите е била дадена възможност да изложат аргументите си по въпроса. Освен това, тъй като дадената от прокурора правна квалификация на фактите не е обвързвала съда и следователно изменението на обвинението не е било необходимо условие за признаване на жалбоподателите за виновни в довършеното престъпление, не може да се приеме, че намесата на председателя на състава е нарушила принципа за равенство на процесуалните права.

При тези обстоятелства Съдът счита, че всъщност адвокатът на жалбоподателите е имал достатъчна възможност да изложи подробно пред апелативния съд позицията на подзащитните си по измененото обвинение. Нещо повече, въззивният съд е могъл да приеме разумно и оправдано, че това е станало в действителност.

Накрая, Съдът намира, че настоящият случай може да бъде разграничен от делото *Miroux v. France*, разгледано от Съда по същото време [виж по-горе стр. 144] ..., по което е било намерено нарушение на чл. 6, § 1 и § 3. По това дело един нов фактически елемент – проникване – е бил въведен в производството когато председателят на съда, след изслушването на пledoариите на страните, е поставил на съдебните заседатели допълнителния въпрос дали обвиняемият не е виновен по-скоро в изнасилване, отколкото в опит за изнасилване. За разлика от това, в настоящия случай фактите, по които жалбоподателите е трябвало да вземат отношение, са останали едни и същи през цялото производство; като е изменил обвинението в грабеж, прокурорът не е променил описанието на фактите, а само правната квалификация на престъплението. Освен това, докато на подсъдимия във френското дело не е била дадена възможност да вземе становище по новите фактически елементи, тук адвокатът на жалбоподателите е имал възможност да изрази позицията им по измененото обвинение и го е направил. Следва да се отбележи също така, че френското дело е било за сексуално престъпление и е било гледано със съдебни заседатели, а в такива случаи се изисква особена предпазливост заради деликатното естество на тези престъпления и възможността съдебните заседатели да бъдат разколебани от предположението, че извършеното деяние представлява по-тежко квалифицирано престъпление. Настоящото дело не поставя подобни специални проблеми.

Така, като преценява производството в настоящия случай в цялостта му, Съдът намира, че предоставената на жалбоподателите информация относно обвиненията срещу тях е била достатъчно своевременна и че те са разполагали с достатъчно време и възможности, за да подготвят защитата си, по смисъла на чл. 6, § 3 (а) и (b) от Конвенцията.

☒ *Mattei v. France*, 34043/02, 19 декември 2006

39. ... Съдът не намира за установено жалбоподателката да е била запозната с възможността за преквалифициране на фактите от опит за изнудване в съучастие в опит за изнудване. Във всеки случай, като държи сметка за „необходимостта от полагане на максимална грижа заинтересуваното лице да бъде информирано за повдигнатите обвинения“, както и като има предвид определящата роля на обвинителния акт в последващото наказателно производство..., Съдът приема, че нито един от аргументите на правителството, взети заедно или поотделно, не е в състояние да даде гаранция, че чл. 6, § 3 а) от Конвенцията е бил спазен.

40. От друга страна, Съдът се отнася с внимание към аргумента на правителството, че след 2001 г. Касационният съд се позовава на чл. 6, § 1 и се мотивира с принципа, „че наказателните съдии могат да дадат на фактите, с които са сезирани, действителната им правна квалификация, но при условие, че на подсъдимия се осигури възможността да се защитава съобразно променената квалификация“; в конкретния случай обаче Касационният съд е приел, че „промяната на квалификацията от опит за изнудване в съучастие в същото престъпление по същество не е изменило основанието или естеството на повдигнатото обвинение и подсъдимите са били информирани в пълна степен за това при предаването им на съд“.

41. Относно характера на преквалификацията Съдът напомня, че съучастие не може да се разглежда просто като една от степените на участие в извършване на деянието... Като подчертава значимостта на принципа за стриктно тълкуване на наказателното право, Съдът не може да приеме да бъдат пренебрегвани специфичните елементи на съучастие. От тази гледна точка той обръща внимание ..., че няма за задача да преценява по същество какви способности за защита жалбоподателката би използвала срещу обвинението в съучастие в опит за изнудване, ако ѝ беше предоставена такава възможност, като се задоволява да отбележи правдоподобността на твърдението, че те биха били различни от способите, избрани за оспорване на повдигнатото обвинение.

42. По отношение на наложените на жалбоподателката наказания Съдът не споделя аргументите на правителството. Той намира на първо място, че всъщност значението на изменението на обвинението за произнесената присъда не може да се отрича с аргумента, че във всички случаи жалбоподателката е била осъдена за участие в сговор за подготовка на терористични актове; това би било спекулативно, тъй като не може да се прецени какво наказание би било наложено, ако на жалбоподателката беше дадена възможност да се защитава ефективно по новата определена квалификация съучастие в опит за изнудване. Освен това Съдът отбелязва, че действително след изменението на обвинението апелативният съд е постановил по-лека присъда в сравнение с първоинстанционната, като е намалил

наказанието от четири години лишаване от свобода на три години, една от които условно. Съдът подчертава обаче, че произнесената от апелативната инстанция присъда се е основавала на „настоящото здравословно състояние жалбоподателката“ и на чистото ѝ съдебно минало, тъй като „през последните пет години [тя] не е била осъждана на лишаване от свобода за тежко престъпление или правонарушение от общ характер“.

43. Предвид изложеното Съдът смята, че е нарушено правото на жалбоподателката да бъде подробно информирана за характера и причините за обвинението срещу нея, както и правото ѝ да има достатъчно време и възможности за подготовката на своята защита.

▣ *Brandstetter v. Austria*, 11170/84, 12876/87 и 13468/87,
28 август 1991 г.

Несъобщаване на становища

67. ... В настоящия случай не се спори, че на жалбоподателя не е било изпратено копие от становището на главния прокурор и дори не е бил уведомен, че такова е представено. Аргументът на правителството е ..., че становището – т. нар. „сcoquis“ ..., е било депозирано съгласно установена практика, позволяваща на главния прокурор да депозира такива бележки, когато намери за уместно. Според правителството тази практика трябва да е била известна на адвоката на жалбоподателя, който съответно е могъл да проверява дали по делото на жалбоподателя са депозирани бележки. В такъв случай той е могъл да поиска разрешение да прегледа делото на основание чл. 82 от Наказателно-процесуалния кодекс и да вземе становище. Видно от текста на чл. 82 обаче тази разпоредба не предоставя безусловно право на запознаване с пълното досие по делото, а само възможност да се иска разрешение за това ...

Съдът отбелязва, че очевидно бележките на прокурора са от съществено значение и че твърдяната практика налага бдителност и усилия от страна на защитата; при това положение Съдът не е убеден, че въпросната практика гарантира в достатъчна степен въззивните жалбоподатели да узнават, когато главният прокурор е внесъл бележки по делото и те трябва да вземат становище.

68. ... Една непряка и чисто хипотетична възможност за подсъдимия да вземе становище по аргументите на обвинението, отразени в текста на решението, трудно може да бъде приета за адекватен заместител на правото му да се запознае с доводите на обвинението и да им отговори пряко ...

69. Ето защо Съдът намира, че във въззивното производство по делото за клевета е извършено нарушение на чл. 6, § 1 ... от Конвенцията.

▣ *Reinhardt and Slimane-Kand v. France*, 23043/93 и 22921/93,
31 март 1998 г.

105. Не се спори, че много преди заседанието генералният адвокат е получил доклада и проекта за решението, подготвени от

съдията докладчик. Както сочи правителството, докладът е бил в две части: първата е съдържала описание на фактите, процедурата и основанията на жалбата, а втората – правен анализ на случая и становище по съществуващото на жалбата.

Тези документи не са били съобщени нито на жалбоподателите, нито на техните адвокати. ... [А]двокатите на г-жа Райнхард и на г-н Слимман-Каид биха могли да изложат устни становища, ако бяха поискали; в заседанието те биха имали правото да се обърнат към съда след съдията докладчик, което означава, че биха могли да чуят първата част на доклада и да я коментират. Втората част на доклада и проектът за решение – които легитимно не подлежат на разкриване, защото съставляват част от разискванията – при всички положения не са могли да получат; така в най-добрия случай те биха могли да научат за препоръчаното в доклада на съдията докладчик няколко дни преди заседанието.

Обратно, целият доклад и проектът за решение са били представени на прокурора. Прокурорът не е член на съдебния състав, който разглежда жалбата. Неговата роля е да следи законът да се прилага правилно, когато е ясен, и да се тълкува правилно, когато е двусмислен. Той „съветва“ съдиите за разрешението, което следва да се възприеме във всеки конкретен случай, и чрез авторитета на своя пост може да въздейства върху решението им по начин, който е в интерес или против тезата на жалбоподателите ...

Предвид значимостта на доклада на съдията докладчик (и поспециално на втората му част), ролята на прокурора и последиците от изхода на производството за г-жа Райнхард и г-н Слимман-Каид, дисбалансът, причинен поради липсата на еднакъв достъп на адвокатите на жалбоподателите до доклада, противоречи на изискванията за справедлив процес.

106. Фактът, че становището на прокурора не е било предоставено на жалбоподателите, също повдига въпроси ...

107. Следователно с оглед на изложените по-горе обстоятелства е налице нарушение на чл. 6, § 1.

☞ *Guз v. Turkey* [GC], 36590/97, 11 юли 2002 г.

57. ... Правителството поддържа, че адвокатът на жалбоподателя трябва да е знаел, че практиката позволява да се правят справки по делата. Въпреки това Съдът счита, че да се задължава адвокатът на жалбоподателя да вземе инициативата и периодично да се информира дали по делото има представени нови документи, би означавало да му се наложи непропорционална тежест, а и това не би му гарантирало непременно реална възможност да коментира становището, тъй като той никога не е бил уведомяван за графика за придвижване на жалбата ... В тази връзка Съдът отбелязва, че становището е било изготвено на 17 октомври 1996 г. и депозирано в Касационния съд на 21 октомври 1996 г., заедно с цялото дело. Съдът е постановил решението си на 7 ноември 1996 г.

58. С оглед на горните съображения Голямото отделение намира, подобно на отделението, че чл. 6 § 1 е нарушен, тъй като становището на главния прокурор не е било съобщено на жалбоподателя.

 Verdu Verdu v. Spain, 43432/02, 5 февруари 2007 г.

25. Според Съда основният въпрос, който се поставя в случая, е дали обстоятелството, че аргументираното искане на гражданския ищец за присъединяване към жалбата на прокуратурата не е било предоставено на жалбоподателя, е могло да наруши справедливостта на съдебния процес, тъй като от принципа на състезателността следва, че страните имат „правото да се запознаят с всяко доказателство или твърдение, представено пред съда“, или следва да се приеме становището на Конституционния съд, че важното в случая е дали в резултат на това за жалбоподателя е било невъзможно да се защити ефективно, т.е. дали непредоставянето на въпросното искане е имало отражение върху изхода на процеса.

26. В настоящия случай Съдът отбелязва, че съдебният състав, който е осъдил жалбоподателя при обжалването, се е ограничил с посочването на различна квалификация за установените в първоинстанционното производство факти, без да излиза извън рамките на писмените бележки и жалбата на прокуратурата, както и без да се е основал на обстоятелства извън посочените в обвинителния акт.

27. При това положение Съдът констатира, че уведомяването на жалбоподателя относно искането за присъединяването към жалбата на прокуратурата и наличието на възможност той да представи становище и по това искане са били без никакво значение за изхода на делото пред *Audiencia provincial**. Съдът действително не вижда как липсата на такова уведомяване би могло да засегне правата му или да ограничи възможностите му да представи пред *Audiencia provincial* всички необходими аргументи за защитата си, след като самият той признава в жалбата си, че аргументите в искането на гражданския ищец за присъединяване са съвпадали с тези в жалбата на прокуратурата.

28. Поради това осъждането на жалбоподателя от *Audiencia provincial*, впоследствие потвърдено от Конституционния съд, не е могло да повдигне какъвто и да било въпрос от тази гледна точка. Следователно при конкретните обстоятелства жалбоподателят не може да поддържа, че като не е могъл да възрази срещу аргументите в искането за присъединяване, тъй като то не му е било предоставено, е бил поставен в невъзможност да се защити, в нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията; това би означавало да му се признае право без реално съдържание ... Освен

* Провинциалният съд. Такива има във всички испански провинции, със седалища в административните им центрове (Бел. прев.)

това жалбоподателят е пропуснал да посочи по какъв начин непредоставянето на становището за присъединяване му е причинило вреда ...

29. Съдът констатира, че правото на страните да се защитават и да оспорват аргументите на противната страна е застъпено в константната практика на Конституционния съд относно правото на защита. В светлината на особените обстоятелства по настоящото дело и съобразно субсидиарната си роля Съдът стига до заключение, че изложените в решението на Конституционния съд мотиви относно непредоставянето на искането за присъединяване не са нито неразумни, нито произволни.

Подходящ срок и условия

📖 *Melin v. France*, 12914/87, 22 юни 1993 г.

19. ... [Жалбоподателят] поддържа, че когато Наказателното отделение на Касационния съд е постановило решението си на 27 май 1996 г., той все още е чакал да му бъде изпратен поисканият препис от решението на апелативния съд. Без да знае мотивите на апелативния съд, той не можел да изготви писмено изложение на основанията за жалбата си. Той се нуждаел от препис от решението, въпреки че присъствал на произнасянето му, защото председателят прочел само диспозитива ...

24. ... Г-н Мьолен е имал практика като адвокат и е работил за адвокат към *Conseil d'Etat* и Касационния съд. Следователно той е знаел, че съгласно действащото законодателство властите не са имали задължение да му връчат решението, постановено на 15 януари 1986 г., на чието произнасяне той е присъствал. ... [3]а това би могло разумно да се очаква, че той ще възприеме една от следните три линии на поведение. Първо, макар законът да не го е задължавал, той е могъл да се запознае с оригинала на решението в деловодството на Версайския апелативен съд. Второ, ако се допусне, че молбата му за препис от решението е останала без успех, както твърди, е следвало да направи ново искане през четирите месеца и половина, изтекли след постановяването на решението. Разполагал е и с една последна възможност – да се осведоми в деловодството на Касационния съд за датата, на която съдът ще постанови решението си, и да поиска отлагане, за да бъде в състояние да представи своевременно писмената си защита и да има възможност да изложи устно тезата си. Като човек, рутиниран в съдебните процедури, той следва да е знаел, че процесуалните срокове са относително кратки, особено като се има предвид, че приложимите правила са били достатъчно стройни и ясни ...

25. В заключение, жалбоподателят не може да се оплаква, че властите са му попречили да представи писмена защита. Тъй като съзнателно се е отказал от правото си да бъде представяван от адвокат, той е бил длъжен сам да прояви усърдие. Следователно той не е претърпял намеса във връзка с ефективното упражняване на гарантираните от чл. 6 права ...

📄 *Zoon v. the Netherlands*, 29202/95, 7 декември 2000 г.

37. ... Независимо дали адвокатът на жалбоподателя е бил наясно с посочената политика, остава безспорният факт, че присъдата, в съкратена форма, е била на разположение за справки 48 часа след произнасянето ѝ.

38. Следователно Съдът трябва да заключи, че жалбоподателят не само е знаел диспозитива на присъдата, но той и адвокатът му са могли да се запознаят и с текста ѝ в съкратена форма много преди да изтече 14-дневният срок за обжалване, т.е. са разполагали с достатъчно време за подаване на жалба. Ответната държава не може да бъде държана отговорна за това, че не са го направили ...

47. Вярно е, че отделните доказателства, на които се е основавало осъждането, не са описани в присъдата. Жалбоподателят обаче никога не е отричал, че е извършил деянията, за които е бил обвинен, и никога не е оспорвал уличаващите го доказателства като такива. Освен това той не твърди, а и не личи, осъждането му да е въз основа на доказателства, които нито се намират в досието по делото, нито са били представени в заседанието на окръжния съд.

48. ... [В] Холандия предмет на въззивното наказателно производство не е първоинстанционната присъда, а повдигнатите срещу подсъдимия обвинения. Така във въззивното производство фактите се установяват наново и наново се преценява приложимият закон. От това следва, по мнение на Съда, че въз основа на присъдата в съкратена форма и на доказателствата по делото жалбоподателят и неговият адвокат са имали възможност да направят информирана преценка за евентуалния изход от една жалба ...

50. При обстоятелствата по настоящото дело, следователно, не може да се каже, че правата на защитата на жалбоподателя са били засегнати неправомерно от липсата на пълния текст на присъдата или от това, че в съкратения ѝ вариант не са били изброени подробно доказателствата, на които е основано осъждането му.

📄 *Husain v. Italy* (решение по допустимостта), 18913/03, 24 февруари 2005 г.

В заповедта за изпълнение на присъдата са били посочени датата на осъждането, наложеното наказание, правната квалификация на деянието, в извършването на което жалбоподателят е бил намерен за виновен, и относимите разпоредби на Наказателния кодекс и на приложимото специално законодателство.

При тези обстоятелства Съдът счита, че жалбоподателят е получил на разбираем за него език достатъчна информация относно обвиненията и присъдата. Когато му е била връчена за-

поведта, жалбоподателят е бил в Италия и е имал възможност да се обърне към назначения да го представлява по делото адвокат, чието име е било посочено в заповедта, или към друг юрист, за съвет относно процедурата по обжалване пред Апелативния наказателен съд на Генуа и за подготовка на защитата му по обвиненията ...

В съответствие с това Съдът не открива каквото и да било нарушение на правото на справедлив процес.

▣ *Kremzow v. Austria*, 12350/86, 21 септември 1993 г.

48. Съдът отбелязва, че ... *scquīs** в обем от 49 страници е било връчено на адвоката на 9 юни 1986 г. – около три седмици преди датата, за която е било насрочено съдебното заседание. Според Съда този срок е бил достатъчен за жалбоподателя и адвоката му да формулират отговора си своевременно за откритото заседание на 2 юли 1986 г.

49. Правителството не спори, че Върховният съд не е отговорил на молбите на жалбоподателя от 18 септември и 2 октомври 1985 г. да му бъде предоставено *scquīs*, получено в съда още на 2 август 1985 г. ... Адвокатът на жалбоподателя обаче е могъл да поиска от съда разрешение за достъп до делото, за да се запознае с *scquīs* преди то да му бъде връчено официално. Няма данни той да е направил това ... Няма основание да се предполага, че ако такова искане бе отпавено, то не би било уважено.

50. При тези обстоятелства Съдът счита, че макар донякъде жалбоподателят да е бил в неблагоприятна позиция при подготовката на защитата си, той все пак е разполагал с „достатъчно време и възможности“ да формулира отговора си на *scquīs*.

Допускане на нови доказателства

▣ *Vaturi v. France*, 75699/01, 13 април 2006 г.

58. Всъщност на никой етап от производството жалбоподателят не е имал възможността да разпита или да поиска разпит на който и да било свидетел. Въпреки сложността на делото поради икономическия мащаб на обвинението и големия брой юридически и физически лица, свързани с фактите в случая, прокурорът към Парижкия окръжен съд е разпоредил провеждането на обикновена полицейска проверка и съобразно изхода от нея е решил да повдигне обвинение пред съда. По този начин, без да е образувано съдебно разследване и без да е назначен съдия-следовател, обвиняемият не е бил в състояние да поиска извършването на действия по разследването, нито да се изправи срещу обвинението в условията на състезателност. В последвалата съдебна фаза, единственото искане на жалбоподателя за открито съдебно заседание и състезателен процес е било отхвър-

* Становището на главния прокурор (Бел.прев.)

лено от Парижкия апелативен съд с твърде лаконични мотиви. В резултат на това защитната стратегия на жалбоподателя е била компрометирана, тъй като се е основавала на открито съдебно заседание, в което при условия на състезателност да бъдат разпитани призованите свидетели – както на обвинението, така и на защитата. При тези обстоятелства Съдът не намира за необходимо да разсъждава какво значение по същество биха имали исканите от жалбоподателя изслушвания, тъй като смята, че при конкретните условия те във всички случаи биха допринесли за баланса и справедливостта, които би следвало да властват между обвинението и защитата в течение на целия процес. Общият процесуален ред е изисквал на жалбоподателя да се предостави възможността да разпита или да изиска разпит на свидетел по свой избор. В резултат на това на жалбоподателя не е била предоставена подходяща и достатъчна възможност да упражни правото си на защита.

59. В заключение, като се има предвид, че в наказателния процес спазването на правото на защита е особено важно, Съдът приема, че жалбоподателят не се е ползвал от справедлив съдебен процес. При това положение е извършено нарушение на чл. 6, §§ 1 и 3 d) от Конвенцията.

▣ *Oyston v. the United Kingdom* (решение по допустимостта), 42011/98, 22 януари 2002 г.

Съдът отбелязва, че жалбоподателят е получил от апелативния съд разрешение да подаде жалба, тъй като доказателството, макар и строго погледнато недопустимо, е могло да послужи за оспорване на достоверността на показанията на жертвата и е следвало да се прецени дали това не прави осъждането на жалбоподателя необосновано. След като е изслушал аргументите на жалбоподателя по жалбата, апелативният съд е потвърдил становището, че съгласно чл. 2 от Закона от 1976 г. доказателствата относно въпросната връзка не би следвало да се допуснат. Изтъкнал е обаче, че не би бил склонен да позволи едно техническо правило да вземе връх, ако доказателствата поставят под съмнение достоверността на показанията на жертвата. Поради това съдът е обсъдил доказателството и е стигнал до заключение – с мотиви, които настоящият съд намира за убедителни – че то няма отношение към въпроса дали жертвата е била изнасилена от жалбоподателя.

Жалбоподателят твърди, че въпросът за достоверността на показанията на Дж. е бил решаващ, тъй като основната задача пред съдебните заседатели е била да решат дали лъже Дж. или Л. При тези обстоятелства той поддържа, че апелативният съд не е следвало да се опитва да гадае какъв ефект би имало това допълнително доказателство върху мнението на съдебните заседатели чии показания да кредитират ... Освен това той твърди, че при преценката си дали новото доказателство не прави осъждането необосновано, апелативният съд не е взел предвид изискването за справедливост.

... Съдът счита, че фактите по настоящото дело са по-сходни с тези по делото *Edwards v. the United Kingdom*, където, както и тук, апелативният съд е разгледал доказателства, станали известни след постановяване на присъдата. Там Съдът е намерил, че правата на защитата са били гарантирани от производството пред апелативния съд, в което адвокатът на жалбоподателя е разполагал с възможността да се опита да убеди съда, че с оглед на новите материали присъдата на жалбоподателя не следва да бъде потвърдена, и че апелативният съд е бил в състояние да оцени сам стойността на новите доказателства и да прецени дали, ако тази информация е била известна по време на процеса, тя би променила решението на съдебните заседатели.

Съдът не вижда основание да стигне до различно заключение по настоящата жалба.

Разпит на свидетели

▣ *Vidal v. Belgium*, 12351/86, 22 април 1992 г.

34. Първоначално, след изслушването на няколко свидетели, жалбоподателят е бил оправдан. Когато апелативните съдии са заменили оправдателната присъда с осъдителна, те не са разполагали с нови доказателства; извън обясненията на двамата подсъдими (в Лиеж) и на останалия единствен подсъдим (в Брюксел), те са мотивирали решението си изцяло с документите по делото. Освен това Брюкселският апелативен съд не е изложил мотиви за отхвърлянето, което е направено просто имплицитно, на исканията да бъдат призовани като свидетели г-н Скои, г-н Бодар, г-н Дофен и г-н Дозен.

Със сигурност не е функция на Съда да изразява мнение по относимостта на така поисканите и недопуснати доказателства, нито – по-общо погледнато – по вината на г-н Видал, но пълното мълчание на присъдата от 11 декември 1985 г. по разглеждания въпрос не съответства на концепцията за справедлив процес, която е основата на чл. 6 ... Това е още по-вярно с оглед на обстоятелството, че Брюкселският апелативен съд е увеличил размера на наказанието, наложено с присъдата от 26 октомври 1984 г., като е заменил три години с четири години и не е отложил изпълнението на наказанието, както е направил Лиежският апелативен съд.

35. Накратко, в настоящия случай правата на защитата са били ограничени до такава степен, че процесът срещу жалбоподателя не е бил справедлив. Следователно е налице нарушение на чл. 6 ...

▣ *Destrehem v. France*, 56651/00, 18 май 2004 г.

44. От друга страна Съдът отбелязва, че първоинстанционният наказателен съд е приел по-голямата част от доказателствата, събрани в резултат на полицейското разследване наред със свидетелските показания, за недостатъчни да установят категорично авторството на деянието.

45. ... От решението от 31 март 1999 г. се вижда, че апелативният съд е основал осъдителната присъда главно на различната ин-

терпретация на свидетелски показания, които той не е изслушал, въпреки искането на жалбоподателя в този смисъл. Ситуацията се е развила като че ли апелативният съд, съмнявайки се в надеждността на ангажираните от защитата свидетели, ги е „отстранил“ *a priori*, без да ги изслуша, и се е задоволил с това впечатление, за да постанови присъда, противоположна на постановената от първоинстанционния съд, който е оправдал подсъдимия именно въз основа на техните показания. Без съмнение апелативната инстанция е разполагала с правомощия да прецени събраните доказателства, както и относимостта на тези, чието събиране е било поискано от защитата. Това обаче не променя факта, че жалбоподателят е бил осъден въз основа на същите свидетелски показания, които са довели първоинстанционния съд до достатъчно сериозни съмнения в основателността на обвинението срещу него, за да постанови оправдателна присъда. При тези обстоятелства отказът на апелативния съд да изслуша въпросните свидетели преди да признае жалбоподателя за виновен, въпреки искането на последния в тази насока, е предизвикал сериозно нарушение на правата на защитата ...

46. Това е още по-важно като се има предвид, че Апелативният съд на Реймс е наложил на жалбоподателя наказание, определено от самия съд като „строго“.

47. Ето защо, като взема предвид по-особените обстоятелства в случая, Съдът приема, че правото на защита е било подложено на ограничение по начин, довел до несправедлив съдебен процес. При това положение е било извършено нарушение на член 6, §§ 1 и 3 d) на Конвенцията.

 Borgers v. Belgium, 12005/86, 30 октомври 1991 г.

27. В настоящия случай заседанието на Касационния съд на 1 юни 1985 г. е приключило с излагане на становището на генералния адвокат, според което жалбата на г-н Боргерс е следвало да бъде оставена без уважение ... Последният не е имал възможност да отговори на това становище в нито един момент: преди да го чуе в заседанието, съдържанието на становището не му е било известно, тъй като то не му е било предоставено предварително; след това законът не му е давал такова право. Член 1107 от Съдебния кодекс забранява дори депозирането на писмени бележки след изказването на члена на прокуратурата ...

Съдът не може да види оправданието за такива ограничения на правата на защитата. След като прокурорът е изразил неблагоприятното си за жалбоподателя становище, последният е имал очевиден интерес да може да изложи своите бележки по него преди края на съдебните прения. Фактът, че компетентността на Касационния съд е ограничена до въпросите по прилагането на правото, не променя нещата в това отношение ...

Равенство на процесуалните права на страните

☞ *Wynen v. Belgium*, 32576/96, 5 ноември 2002 г.

32. ... В настоящия случай Съдът отбелязва, че чл. 420 *bis* от НПК изисква лицата, които обжалват пред Касационния съд, да представят писмените си бележки в двумесечен срок от датата, на която делото е вписано в общия списък на делата, но ответната страна не е ограничена от подобен срок и в настоящия случай ѝ е отнело близо пет месеца да депозираща своите бележки*.

Това е довело и до лишаване на жалбоподателите от възможност да отговорят писмено на аргументите на ответната страна – допълнителните им бележки не са били допускани, като подадени след изтичането на срока. Такава възможност обаче може да бъде от съществено значение, тъй като правото на състезателно производство означава, че на всяка страна трябва да се даде възможност да се запознае с представените от другата страна становища или доказателства и да вземе отношение по тях ...

Съдът е чувствителен към подчертаната от правителството необходимост да се гарантира, че производството няма да бъде бавено ненужно чрез допускане на поредица от писмени отговори на внесените становища, но принципът за равенство на страните не пречи на постигането на подобна цел, стига една от страните да не бъде поставена в явно по-неблагоприятно положение. Това условие не е било изпълнено в настоящия случай. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията в това отношение ...

38. Съдът отбелязва, че становището на генералния адвокат е било изложено устно за пръв път в откритото заседание на Касационния съд ... Както страните, така и съдиите и присъствалите в залата са научили съдържането му и направените в него предложения в този момент. Следователно не е било извършено нарушение на принципа за равенство на страните, тъй като жалбоподателите не могат да извлекат от него право да получат преди заседанието становища, които не са били предоставени нито на другата страна в производството, нито на съдията докладчик, нито на съдебния състав ...

☞ *M.S. v. Finland*, 46601/99, 22 март 2005 г.

31. Съдът отбелязва, че в настоящия случай писмото от 26 ноември 1996 г. не е било съобщено на страните в наказателното производство – нито на жалбоподателя, нито на прокурора. Не е имало нарушение на принципа за равенство на страните, тъй като никоя от тях не е била поставена в по-неблагоприятно положение спрямо противната страна ...

32. Понятието за справедлив процес обаче по принцип включва и правото на страните в процеса да бъдат запознати с всички доказателства и становища, представени с цел да повлияят на решението на съда, и да вземат отношение по тях ...

* В случая като страна по делото е участвала и белгийската държава. (Бел.прев.)

33 ... [С]ъдържането на писмото от 26 ноември 1996 г. е било пряко свързано с въпроса за надеждността на свидетел – въпрос, който е съставлявал съществена част от защитата на жалбоподателя пред апелативния съд. Вярно е, че показанията на бившата съпруга на жалбоподателя не са били единственото доказателство за възможността на жалбоподателя да извърши деянията, за които е бил обвинен. Въпреки това писмото от 26 ноември 1996 г., свързано с предишните показания на бившата съпруга на жалбоподателя, е било от значение, тъй като явно е било годно да повлияе на решението на апелативния съд ...

34. ... [С]амо страните са могли да преценят дали е наложително да вземат отношение по писмото от 26 ноември 1996 г. От особено значение тук е доверието на страните по наказателното дело във функционирането на правосъдието, което се основа, *inter alia*, на убедеността, че са имали възможността да изразят становището си по всеки документ в кориците на делото ...

36. Съдът намира, че зачитането на правото на справедлив процес, гарантирано от чл. 6, § 1 на Конвенцията, е изисквало жалбоподателят да бъде уведомен, че апелативният съд е получил писмото от 26 ноември 1996 г. от бившата му съпруга, и да му се даде възможност да вземе отношение по него.

▣ *Corcuff v. France*, 16290/04, 4 октомври 2007 г.

30. Според жалбоподателя фактът, че генералният адвокат, натоварен с обвинението срещу него, е присъствал на заседанието за информиране на съдебните заседатели, го е поставило в по-неблагоприятно положение, в нарушение на принципа за равенство на страните ...

32. Съдът смята, че в случая присъстващите на това информационно заседание магистрати не са давали никакви указания на съдебните заседатели ... От друга страна, безпристрастността при провеждането му е била осигурена от председателя на съда за углавни престъпления, ръководил заседанието. Неговата мисия е била именно да контролира естеството на обменяната информация и в частност да следи да не се правят никакви коментари относно делото, личността на подсъдимия и евентуалната му вина. При това въпросното заседание е имало основно технически характер, като целта е била само съдебните заседатели да бъдат информирани относно развитието на производството пред съда за углавни престъпления. В това отношение Съдът отбелязва ползата от подобно заседание за членовете на журито, съставено не от професионални юристи, а от обикновени граждани, често слабо запознати със съдебната дейност. Несъмнено този тип заседания могат да се провеждат без присъствието на генерален адвокат. Съдът смята обаче, че присъствието на представител на прокуратурата, както и на представител на адвокатурата, е от определен интерес с това, че като участници в процеса те са в най-добра позиция да отговорят на въпросите на съдебните заседатели относно съответните им фун-

кции. От друга страна, участието в тези информативни заседания на всички съдебни заседатели, призовани за съставите по различните дела на съответната сесия на съда, прави сложно да се посочи като представител прокурор, който след това няма да трябва да се явява по никое от делата, насрочени за разглеждане на тази сесия. По същия начин присъствието на всички адвокати, които ще се явяват във всеки от предстоящите процеси, само би утежило една практика, която не цели нищо повече от представяне на процедурата и обсъждане на общи въпроси, без по никакъв начин да се коментират конкретните обстоятелства по отделните дела или личността на подсъдимите. В този смисъл прилаганото от ръководството на съда компромисно решение да се кани само един представител на адвокатите – защитници по тези дела, изглежда задоволително. Така Съдът констатира, че участието в информационните заседания на един представител на прокуратурата и един на адвокатите постига подходящ баланс що се касае до обясненията, давани на съдебните заседатели. По отношение на оплакването на жалбоподателя, че прокурорът е поставен в привилегировано положение във връзка с правото му на отхвърляне на съдебен заседател, липсват каквито и да било данни провеждането на въпросното заседание, чиято цел е да разясни процедурата, да дава възможност за изграждане на впечатления за личността на отделните заседатели, особено като се има предвид, че към момента на заседанието прокурорът не знае кои от присъстващите съдебни заседатели в крайна сметка ще бъдат определени чрез тегленето на жребий, нито по кое дело ще участват в журито. Поради това в случая не личи прокуратурата да се е сдобила с реално преимущество пред жалбоподателя във връзка с упражнението на правото на отхвърляне на съдебен заседател.

33. В съвкупността си изложените обстоятелства са достатъчни на Съда, за да заключи, че в настоящия случай не е налице нарушение на принципа на равенство на страните...

 Botmeh and Alami v. the United Kingdom, 15187/03, 7 юни 2007 г.

42. В настоящия случай Службата за сигурност на Обединеното кралство е разполагала, преди и по време на процеса срещу жалбоподателите, с доказателство от „агентурен източник“, че терористична организация, несвързана с жалбоподателите, е събирала информация за възможността да бъде взривно израелското посолство. Според свързана с това информация, получена след взрива, той всъщност не е бил дело на тази терористична организация. Документът, съдържащ информацията, („първият документ“) не е бил показан на прокурорите по делото срещу жалбоподателите и поради това не е бил представен от обвинението на съдията, който да се произнесе дали е необходимо да бъде разкрит на защитата. Единият от други два документа от същия източник, в който обаче не се е спо-

менавала информацията от първия документ, е бил представен на съдията за преценка.

43. Неразкритият на защитата материал е бил разгледан за пръв път в *ex parte* заседание от състав на апелативния съд, преди допускането на обжалване. В началото на разглеждането на въззивната жалба друг състав на апелативния съд е изслушал *inter partes* становищата на страните относно процедурата за разглеждане на искането на Короната информацията да бъде запазена в тайна в обществен интерес, преди да реши да разгледа материалите в *ex parte* заседание. Жалбоподателите не са били представявани в това заседание нито от своя адвокат, нито от нарочно назначен адвокат с право на достъп до класифицирана информация ... След като е разгледал материала обаче, и доста преди да поднови разглеждането на жалбата, апелативният съд е предоставил на жалбоподателите в резюме информацията, съдържаща се в първия документ, както и описание на събитията, довели до това неразкритият материал да не бъде представен на първоинстанционния съдия. В решението си от 1 ноември 2001 г. апелативният съд е посочил, че с изключение на материала, чието съдържание е било предоставено на жалбоподателите в резюме, няма нищо друго, което да е от значение и да не е било представено на първоинстанционния съдия ... На жалбоподателите е била дадена пълна възможност да изложат становището си относно материала, който са получили в резюме, и относно неговото значение за предмета на делото. След като е изслушал становищата на страните, апелативният съд е намерил, че спрямо жалбоподателите не е била извършена несправедливост чрез лишаването им от достъп до неразкрития материал по време на процеса, тъй като съдържанието му не е допринасяло с нищо съществено към представените в процеса доказателства и тъй като защитата не е направила никакъв опит да използва разкритият и сходен материал, като се позове на него пред съдебните заседатели под каквато и да е форма.

44. Като отчита степента, в която апелативният съд е довел до знанието на жалбоподателите съдържанието на неразкрития документ, както и факта, че съдът е имал възможността да прецени въздействието на новия документ върху обосноваването на осъждането на жалбоподателите в светлината на изложените от техния адвокат подробни аргументи, а също така и факта, че според съда неразкритият материал не е допринасял нищо съществено към вече изнесеното пред първоинстанционния съд, Съдът счита, че ... при конкретните обстоятелства пропусъкът неразкритият документ да бъде представен на първоинстанционния съд е бил поправен в последващото производство пред апелативния съд.

▣ *Poitrimol v. France*, 14032/88, 23 ноември 1993 г.

35. Явяването на подсъдимия е от съществено значение – както заради неговото право на открито съдебно заседание, така и заради необходимостта да бъде проверена точността на обяс-

Представителство от адвокат

ненията му и те да бъдат съпоставени с показанията на жертвата – чийто интереси трябва да бъдат защитени – и на свидетелите. Следователно законодателната власт трябва да може да възпира неоправданите отсъствия. В настоящия случай обаче не е нужно да се преценява дали по принцип е допустимо такова отсъствие да се санкционира чрез игнориране на правото на правна помощ, тъй като във всички случаи засягането на това право е било непропорционално при конкретните обстоятелства. Г-н Поатримол, който не е имал право да поиска от апелативния съд да отмени решението си и да преразгледа делото, е бил лишен от единствения му шанс да изложи пред втора инстанция своите фактически и правни аргументи относно повдигнатото му обвинение ...

37. Съгласно съдебната практика на Наказателното отделение на Касационния съд, приложена и в настоящия случай, осъденото лице, което не се е подчинило на съдебната заповед за задържане, не може бъде представлявано от адвокат при подготовката на касационна жалба. Жалбоподателят не е могъл да подаде валидно такава жалба, без да се предаде в място за лишаване от свобода ...

38. Като отчита изключителната важност на правата на защитата и на принципа за върховенство на закона в едно демократично общество, Съдът счита, че недопустимостта на касационна жалба на основания, свързани с укриването на жалбоподателя, представлява и непропорционална санкция. Вярно е, че въпросното правно средство за защита е било извънредно, тъй като е било свързано с прилагането на закона, а не със съществуването на делото. Въпреки това, във френския наказателен процес възможността обвиняемият, който не се е явил пред съда, да изложи пред втора инстанция своите правни и фактически доводи относно повдигнатото му обвинение зависи до голяма степен от това дали е дал добре обосновано обяснение за отсъствието си. Следователно е от съществено значение да има възможност за контрол върху правните основания, на които апелативният съд е отхвърлил такава обяснение.

39. В светлината на всички тези съображения Съдът намира, че е извършено нарушение на чл. 6 ... както пред апелативния, така и пред Касационния съд.

 Boner and Maxwell v. the United Kingdom, 18711/91 и 18949/91, 28 октомври 1994 г.

41. ... Правният въпрос в конкретния случай може да не е бил особено сложен. Въпреки това, оспорването в производството по жалбата на начина, по който съдията е упражнил дискреционните си правомощия по време на процеса, ... изисква определени правни умения и опит. Това че г-н Бонър е бил способен да разбира основанията на жалбата си и че адвокатът не е проявил готовност да го представлява ... не променя факта, че без помощта на практикуващ адвокат той не е бил в състояние да изложи компетентно правния въпрос пред съда и така да се защити ефективно ...

Освен това, както бе посочено, второинстанционният съд е имал широки правомощия при разглеждането на жалбата и решението му е било окончателно. От още по-голямо значение обаче е, че жалбоподателят е бил осъден на осем години лишаване от свобода. Следователно интересът на г-н Бонер е бил изключително важен.

43. ... Положението в случай като настоящия, в който става въпрос за тежко наказание и жалбоподателят е оставен да се защитава сам, без компетентна помощ, пред най-високата апелативна инстанция, не е в съответствие с изискванията на чл. 6 ...

44. Като се отчетат характерът на производството, широките правомощия на Висшия съд, ограничените възможности на непредставявания жалбоподател да изложи правни аргументи и, преди всичко, значимостта на въпроса с оглед на тежестта на наказанието, Съдът намира, че интересите на правосъдието са изисквали на жалбоподателя да бъде предоставена безплатна правна помощ, за да бъде представляван при разглеждането на жалбата му.

 Twalib v. Greece, 24294/94, 9 юни 1998 г.

53. Допълнителен фактор е сложността на касационното производство. То е включвало оспорване на справедливостта на процеса, за което е следвало да се изложат правни аргументи, годни да убедят Касационния съд, че са налице пороци във връзка с правата на защитата. Следва да се отбележи, че сложността на касационното производство се потвърждава и от изискването в заседанието пред Касационния съд страните да бъдат представлявани от адвокат ... Освен това подготовката на жалба също трябва да се счита за изискваща юридически познания и опит, и в частност познаване на касационните основания. За отбелязване е, че жалбоподателят – чужденец, който не владее гръцки език и не познава гръцката правна система – не е могъл да посочи в жалбата си нито едно касационно основание и това е довело до обявяването ѝ за недопустима ...

54. При тези обстоятелства Съдът намира, че интересите на правосъдието са изисквали на жалбоподателя да бъде предоставена безплатна правна помощ във връзка с жалбата, която е възнамерявал да подаде до Касационния съд ...

55. Съдът веднага отбелязва, че съгласно чл. 513, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс касаторът трябва да бъде представляван от адвокат в заседанието пред Касационния съд ... Кодексът обаче не предвижда предоставяне на безплатна правна помощ във връзка с касационната жалба ... Правителството твърди, че адвокатската колегия може да предоставя безплатна правна помощ на касационни жалбоподатели на основание чл. 201, ал. 6 от Кодекса на адвокатите ..., но не е представило нито един конкретен пример за начина, по който системата функционира на практика. Във всички случаи нищо не сочи,

че съществуването на тази възможност е било доведено до знанието на г-н Туалиб, нито пък че молбата му от 8 юни 1993 г. би била препратена на Съвета на адвокатската колегия и би била удовлетворена.

56. При тези обстоятелства Съдът трябва да заключи, че гръцкият закон не е предвиждал предоставяне на безплатна правна помощ на лица като жалбоподателя във връзка с касационните им жалби. Следователно в настоящия случай е без значение фактът, че жалбоподателят е направил искане за такава помощ след изтичането на срока за обжалване – не е имало възможност то да бъде удовлетворено ...

57. ... [Н]алице е нарушение на чл. 6, § 1 във връзка с параграф 3 (с) от Конвенцията.

▣ *Czekalla v. Portugal*, 38830/97, 10 октомври 2002 г.

68. ... [Р]ешаващият момент е пропусъкът на служебно назначения адвокат да изпълни едно просто и чисто формално правило при подаването на касационната жалба до Върховния съд. По мнение на Съда това е бил „очевиден пропуск“, който е налагал предприемането на позитивни мерки от страна на съответните власти. Върховният съд, например, е могъл да покани служебно назначения адвокат да допълни или да поправи изложението си, вместо да обявява жалбата за недопустима.

70. Съдът ... не вижда как независимостта на адвокатурата би била засегната с една проста покана от страна на съда за поправка на формална грешка. На второ място, по негово мнение не може да се каже *a priori*, че такава ситуация неминуемо би накърнила принципа за равенство на страните, тъй като по естеството си това би било по-скоро проява на правомощието на съдията да ръководи производството, упражнено с оглед на доброто правораздаване ... Като се има предвид как стоят нещата в Португалия в момента, изглежда, че в резултат на скорошното произнесяне на Конституционния съд вече не би било възможно постановяването на решение, подобно на това на Върховния съд от 10 юли 1996 г.

71. Следователно обстоятелствата в случая са налагали на компетентния съд позитивното задължение да гарантира практическо и ефективно зачитане на правото на жалбоподателя на справедлив процес. Тъй като това не е станало, Съдът може само да констатира несъобразяване с изискванията на параграфи 1 и 3 (с) на чл. 6 от Конвенцията, разгледани заедно. Следователно е налице нарушение на тези разпоредби.

▣ *Hermi v. Italy* [GC], 18114/02, 18 октомври 2006 г.

97. В настоящия случай жалбоподателят в никакъв момент не е сигнализирал властите за трудности, срещнати при подготовката на защитата му. Освен това, според Съда пропуските на адвокатата на жалбоподателя не са били очевидни. Ето защо на-

ционалните власти не са били задължени да се намесят или да предприемат мерки за да гарантират, че обвиняемият ще получи подходящо представителство и защита ...

98. В допълнение на това Съдът отбелязва, че Апелативният съд в Рим по същество е възприел пропуската на жалбоподателя да поиска да бъде отведен в съдебната зала като ясен, макар и мълчалив, отказ от правото му да присъства на заседанието по жалбата ... При конкретните обстоятелства в случая Съдът счита, че това заключение е било разумно и не е било произволно.

▣ *Bulut v. Austria*, 17358/90, 22 февруари 1996 г.

42. В настоящия случай Съдът отбелязва, че пред първата инстанция е било проведено открито заседание. Той отбелязва също, че Върховният съд е отхвърлил жалбата на г-н Булут на основание чл. 285д, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс ... Съгласно тази разпоредба Върховният съд може, в едно съкратено производство, да откаже по-нататъшното разглеждане на жалба, която единодушно счита за явно неоснователна. Следователно по своя характер контролът може да бъде сравнен с този, който се извършва в производството по допускане на обжалването. Освен това Съдът не е убеден, че основанията за нищожност по чл. 281, ал. 1 (4) и (5) от Наказателно-процесуалния кодекс, така както са били формулирани от жалбоподателя, ... са повдигали въпроси по фактите, които да са били от значение за преценката относно вината или невинността му и които да са налагали провеждането на съдебно заседание. Оспорването е касало основно преценката на наличните доказателства, извършена от първоинстанционния съд – оспорване, което Върховният съд е приел за недопустимо.

Следователно Съдът не намира нарушение поради непровеждането на открито заседание от Върховния съд.

▣ *Botten v. Norway*, 16206/90, 19 февруари 1996 г.

49. ... Съдът не е убеден ..., че жалбата на прокуратурата е повдигала единствено въпроси по прилагането на закона. Установените от Градския съд факти от значение за вината са били безспорни и Върховният съд е бил обвързан от тях, но той е следвало в някаква степен да извърши собствена преценка, за да реши дали те съставляват достатъчна основа за осъждане на жалбоподателя; ако не са били достатъчни, съдът е трябвало да отмени присъдата на Градския съд и да върне делото за ново разглеждане ... Освен това ... твърдението, че жалбоподателят е имал нормативно задължение да използва плоскодънна лодка при спасителната операция и че пропусъкът му да го направи е престъпление по чл. 78, ал. 1, е поставяло сериозни въпроси, ... свързани не само с тълкуване на понятията в приложимите инструкции, но и с преценка дали деянието е било извършено поради небрежност или поради самонадеяност с оглед на конкретните обстоятелства на мястото на спасителната операция към онзи момент ...

Присъствие на подсъдимия

50. ... С оглед на естеството на престъплението, определянето на наказанието – без значение какви мотиви е изложил Върховният съд – е могло да повдигне въпроси, свързани например с личността и характера на жалбоподателя ... Когато е определял наказанието обаче, Върховният съд дори не е разполагал с преценка по тези въпроси, извършена преди това от по-долустоящия съд, който е изслушал жалбоподателя лично.

51. Освен това, като отчита характера на въпросното престъпление, Съдът не вижда причина да се съмнява, че изходът от процеса е могъл се отрази неблагоприятно върху професионалното развитие на жалбоподателя ... Осъждане по наказателно дело за небрежно изпълнение на служебни задължения може да представлява сериозен проблем за всеки държавен служител.

52. Като има предвид какъв е бил залогът за жалбоподателя, Съдът не счита, че от гледна точка на справедливия процес е било възможно надлежно разглеждане на въпросите, които Върховният съд е следвало да разреши при осъждането и определянето на наказанието на жалбоподателя – отменяйки оправдателната присъда на Градския съд – без непосредствена оценка на обясненията, дадени лично от жалбоподателя.

53. С оглед на цялото производство пред норвежките съдилища, на ролята на Върховния съд и на характера на разрешените въпроси, Съдът стига до заключението, че не е имало особени обстоятелства, които да обяснят факта, че Върховният съд не е призовал жалбоподателя и не го е изслушал лично преди да постанови присъдата си съгласно чл. 362, ал. 2 ... от Наказателно-процесуалния кодекс ...

Накратко, Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 ... от Конвенцията.

▣ *Tierce and others v. San Marino*, 24954/94, 24971/94 и 24972/94, 25 юли 2000 г.

99. По делото срещу г-н Тиерс въззивният съдия е трябвало да преценява както правни, така и фактически въпроси.

Първият жалбоподател е твърдял, че не следва да носи наказателна отговорност. Следователно задачата на въззивния съдия е била да извърши пълна преценка по въпроса за вината или невиновността му. Вярно е, че съдията не е имал право да увеличи наказанието, наложено от първата инстанция, но основният въпрос пред него е бил дали първият жалбоподател е виновен или не. Той е обсъдил правната квалификация на поведението на жалбоподателя и, без непосредствена оценка на личните му обяснения, е потвърдил, че с действията си той е извършил измама, а не само присвояване, макар че разликата между двете престъпления е главно в субективния елемент (в намерението да се въведе в заблуждение). Освен това, по искане на тъжителя съдията дори е разгледал и друго престъпление, за което се е твърдяло, че е извършено от първия жалбоподател, и след това

е сезирал *Commissario della Legge*. Въпросът за запорирането на имущество на първия жалбоподател като обезпечителна мярка също е бил на преден план във въззивното производство.

100. Следователно жалбоподателят е трябвало да бъде изслушан лично от въззивния съдия ...

▣ *Hermi v. Italy* [GC], 18114/02, 18 октомври 2006 г.

92. Може само да се съжалява, че уведомлението не е посочвало изискването жалбоподателят не по-късно от пет дни преди датата на заседанието да заяви, че желае да се яви в съдебната зала ... От държавата обаче не може да се изисква да излага подробно, във всяка фаза на производството, правата и възможностите на обвиняемия. Адвокатът на обвиняемия е този, който трябва да информира своя клиент за развитието на производството срещу него и стъпките, които трябва да се предприемат за упражняване на неговите права.

93. В настоящия случай жалбоподателят е бил уведомен за датата на заседанието пред въззивния съд на 1 септември 2000 г., т.е. повече от два месеца преди заседанието. По същия начин е бил уведомен и адвокатът, упълномощен от жалбоподателя ... През този период адвокатите на жалбоподателя не са сметнали за нужно да влязат в контакт със своя клиент... Нищо по делото не показва жалбоподателят да се е опитал да се свърже с тях ...

101. Вярно е, че по време на въззивното заседание г-н Марини е възразил срещу провеждането на производството в отсъствие на клиента му ... Според Съда обаче това възражение, направено на късен етап и неподкрепено с изявление, изходящо от самия подсъдим, не е могло да натежи спрямо възприетото от жалбоподателя поведение.

102. В светлината на горното и по-специално като се вземе предвид поведението на адвокатите на жалбоподателя, Съдът счита, че италианските съдебни власти са имали основание да приемат, че жалбоподателят се е отказал – мълчаливо, но недвусмислено – от правото си да се яви в съдебното заседание на 3 ноември 2000 г. пред Римския апелативен съд. При това жалбоподателят е могъл да упражни въпросното право без необходимост от прекомерни формалности.

▣ *Marcello Viola v. Italy*, 45106/04, 5 октомври 2006 г.

72. ... Съдът приема, че участието на жалбоподателя в съдебните заседания във въззивното производство чрез видеоконферентна връзка е преследвало легитимни цели от гледна точка на Конвенцията – защита на обществения ред, предотвратяване на престъпления, защита на правата на живот, свобода и сигурност на свидетелите и жертвите на престъпленията, както и спазване на изискването за „разумен срок“ на съдебния процес. Остава да се прецени дали условията на осъществяване на процедурата не са нарушили правата на защитата.

73. Съдът отбелязва, че ... жалбоподателят се е ползвал от аудиовизуална връзка със съдебната зала, която му е позволила да вижда присъстващите на процеса лица, както и да слуша изказванията. Той също е бил виждан и чуван от другите страни, съдията и свидетелите, и е имал свободата да прави изявления пред съда от мястото на задържането си.

74. ... Несъмнено е възможно връзката между съдебната зала и затвора да не е идеална поради технически проблеми, което е в състояние да причини трудности при предаването на звука или картината. В случая обаче в нито един момент на въззивното производство жалбоподателят не се е опитал – лично или чрез защитниците си – да информира съда за проблеми да вижда или да чува.

75. Накрая Съдът подчертава, че защитникът на жалбоподателя е имал правото да присъства при клиента си и да разговаря с него в условия на конфиденциалност. Тази възможност е била призната и на защитника, присъстващ в съдебната зала ... Няма данни в конкретния случай правото на жалбоподателя да комуникира с адвоката си извън обсега на слуха на трето лице да било е нарушено.

76. При тези условия Съдът намира, че участието на жалбоподателя във въззивните заседания по второто му наказателно дело чрез видеоконферентна връзка не е поставило защитата в съществено по-неблагоприятна позиция в сравнение с останалите страни в процеса и че той е могъл да упражни правата и да се възползва от възможностите, присъщи на понятието за справедлив съдебен процес по чл. 6 от Конвенцията.

77. От изложеното следва, че не е налице нарушение на тази разпоредба.

Публично гледане на делото

 Hermi v. Italy [GC], 18114/02, 18 октомври 2006 г.

78. Съдът отбелязва обаче, че липсата на публичност на заседанията е била резултат от следваното съкратено производство – опростена процедура, чието прилагане самият жалбоподател е поискал по своя воля. Съкратеното производство без съмнение носи предимства за подсъдимия: ако бъде осъден, той получава значително намалено наказание и прокуратурата не може да обжалва осъдителна присъда, с която не е изменена правната квалификация на деянието. ... За сметка на това, съкратеното производство е свързано с ограничаване на предвидените от националното право процедурни гаранции, най-вече по отношение на публичността на заседанията и възможността да се иска допускане на доказателства, които не се намират в прокурорската преписка.

79. Съдът счита, че жалбоподателят, който е бил подпомаган от двама избрани от самия него адвокати, несъмнено е бил в състояние да разбира последиците от искането си за провеждане на съкратено производство. Освен това не личи спорът да

е поставял каквито и да било въпроси от обществен интерес, които да не позволяват отказ от посочените по-горе гаранции. ...

80. ... Въвеждането на съкратеното производство в Италия изглежда изрично е целяло опростяването, а оттам и ускоряването на наказателния процес ...

81. В светлината на изложеното фактът, че заседанията по време на първо- и второинстанционното производство са били провеждани без присъствието на публика, не може да се счита за влизащ в противоречие с Конвенцията ...

📄 *Hummato v. Azerbaijan*, 9852/03 и 13413/04, 29 ноември 2007 г.

142. Съдът отбелязва, че редица специфични обстоятелства разграничават настоящия случай от обикновеното наказателно производство. По-конкретно, жалбоподателят е бил осъден от първоинстанционния съд ... и в разглеждания период не е имал право на обжалване. Той е получил право да обжалва ... едва след приемането на новия Наказателно-процесуален кодекс и на преходния закон ... Съдът не може да приеме за факт и това, че към момента на разглеждане на делото на жалбоподателя от апелативния съд изискването за публично гледане вече е било изпълнено пред първата инстанция. Основната причина за възобновяване на делото на жалбоподателя е била да се поправи твърдяната липса на справедливо гледане от първата инстанция, тъй като жалбоподателят е бил признат за „политически затворник“ след присъединяването на Азербайджан към Съвета на Европа и Азербайджан сам е поел задължението да осигури „повторен процес“ на всички политически затворници, включително на жалбоподателя. Нещо повече, апелативният съд е бил съдебен орган с пълна компетентност, тъй като е бил компетентен да преразгледа делото и от фактическа, и от правна страна, както и е имал правомощието да прецени пропорционалността на наложеното наказание спрямо извършеното престъпление. По тези причини Съдът намира, че за да се удовлетворят изискванията на чл. 6, § 1, в настоящия случай е било необходимо апелативният съд да гледа делото публично.

143. В случая не се спори, че формално обществеността не е била изключена от процеса пред апелативния съд. Самият факт, че делото се е гледало в сградата на затвора Гобустан, не води автоматично до извода, че производството не е било публично. Фактът, че всеки потенциален присъстващ е следвало да премине през определена проверка на самоличността и през евентуална проверка за сигурност, сам по себе си също не е лишил гледането на делото от публичния му характер ...

145. Вярно е, че различни заседания на апелативния съд действително са били посетени от известен брой наблюдатели, макар да не е ясно дали това се е отнасяло за всяко заседание. Този

факт обаче не означава сам по себе си, че властите са взели всички необходими компенсиращи мерки, за да гарантират публичността на процеса и свободния достъп на всички потенциални наблюдатели по време на цялото производство.

146. Съдът отбелязва, че апелативното производство е продължило от януари 2002 г. до юли 2003 г. и са били проведени повече от двадесет заседания. Видно от протоколите, част от насрочените заседания са били отлагани за други дати. Правителството не е представило никакви доказателства в подкрепа на твърдението си, че обществеността и медиите са били надлежно информирани за времето и мястото на заседанията. Не е дало подробности по какъв начин, в какъв вид и с каква честота тази информация е била съобщавана официално на обществеността. Отделно от това няма данни някога официално да са били давани указания как да се стигне до затвора Гобустан или информация за условията за достъп.

147. ... [Б]ез значение колко отдалечен е бил всъщност, не може да се спори, че затворът се е намирал далеч от каквото и да било населено място, че не е бил лесно достъпен с превозно средство и че в района е нямало редовен обществен транспорт ... Според Съда обстоятелството, че за разлика от посещаването на обичайната съдебна зала на Апелативния съд в Баку, е било нужно да се организира скъп превоз и да се пътува до отдалечено място, безспорно е действало обезкуражаващо на потенциалните зрители, желаещи да присъстват на процеса срещу жалбоподателя.

148. Съдът взема предвид и твърдението на жалбоподателя, подкрепено от заслужаващи доверие доклади на наблюдатели, че за някои заседания журналистите и зрителите са били подбирани предварително, а за други не им е бил осигуряван достъп ...

149. В обобщение Съдът намира, че апелативният съд не е предприел адекватни компенсаторни мерки за неутрализиране на негативните последици, които провеждането на процеса срещу жалбоподателя в закрития район на затвора Гобустан е имало за публичния му характер.

150. ... Простият факт, че към момента на разглеждане на жалбата му жалбоподателят вече е бил затворник, изтърпяващ доживотна присъда, не води автоматично до необходимост делото да бъде гледано в мястото, където излежава присъдата си, вместо в нормална съдебна зала ... В настоящия случай не е доказано да е имало никакви ... съображения, свързани със сигурността. Освен това, дори и да е имало такива, апелативният съд явно не ги е намерил за достатъчно сериозни, за да ги спомене в определенията си ... или да приеме, че налагат постановяването на формално решение ..., изключващо публичността. При тези обстоятелства Съдът не намира оправдание за липсата на публичност на заседанията на апелативния съд.

151. Съдът отбелязва също така, че последващото разглеждане на касационната жалба на жалбоподателя от Върховния съд, макар да е било публично, не е било достатъчно да поправи липсата на публичност на заседанията във въззивното производство, тъй като компетентността на Върховния съд е ограничена до въпросите по прилагането на правото и той не е имал правомощие да преразгледа делото изцяло...

152. В съответствие с това Съдът заключава, че заради липсата на публично гледане, което е една от основните характеристики на правото на справедлив процес, е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *Bazo González v. Spain*, 30643/04, 16 декември 2008 г.

35. В конкретния случай *Audiencia Provincial** на Биская, като инстанция по жалбите срещу първоинстанционната присъда, е имала възможност да постанови ново решение по същество, каквото е и произнесла на 18 декември 2002 г. В това отношение тя е могла да потвърди оправдателната присъда на жалбоподателя или да го признае за виновен, след като направи преценка по въпроса за неговата виновност или невинност.

36. Обхватът на преценката, осъществена от *Audiencia* в случая, води Съда до заключение за липса на необходимост от провеждане на открито съдебно заседание. Съдът констатира, че всъщност въпросите, които *Audiencia* е трябвало да анализира, за да се произнесе по вината на жалбоподателя, са били от преобладаващо правен характер: от самото й решение е очевидно, че не е имала правомощия да извърши нова преценка на представените доказателства, тъй като това е било задача на съда *a quo*. Ето защо тя се е задоволила да интерпретира по различен начин въпроса за поведението, депенализирано по силата на Закон 13/1998 за търговията с тютюн. Освен това е изложила и съображения относно правните предпоставки за валидността на съставения от полицията протокол, без въобще да се произнася по фактически въпроси. Следователно, за разлика от положението по други дела..., инстанцията по жалбите срещу първоинстанционната присъда не е трябвало да разгледа случая от фактическа и от правна страна. Тъкмо обратното – анализирани от *Audiencia Provincial* аспекти на делото са имали чисто правен характер, без да се засягат фактите, приети за доказани в първоинстанционното производство.

37. Във връзка с оплакването на жалбоподателя, че поради оправдаването му не е могъл да оспорва установените в първата инстанция факти, Съдът констатира, че действително националното право не е предвиждало такава възможност за оправданите подсъдими. Той обръща внимание обаче, че процесът пред първи наказателен състав на Баракалдо (Биская) се е раз-

* Виж бележката под линия на стр. 330. (Бел.прев.)

вил в открито съдебно заседание, и в него жалбоподателят е разполагал с възможността да изложи аргументите, които е смятал за необходимо да противопостави във връзка с оспорваните факти. По отношение на производството по обжалването Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил запознат с доводите на прокуратурата и на представителя на държавата във връзка с подадените от тях жалби, и е ползвал услугите на адвокат, на когото е бил даден срок за отговор, и той го е депозирал. Така жалбоподателят се е ползвал от състезателна процедура, в съответствие с чл. 6, § 1.

38. Тези обстоятелства са достатъчни на Съда за да приеме, че открито съдебно заседание не е било необходимо. Предвид естеството на въпросите, изследвани от *Audiencia Provincial* в производството по обжалване, и възможността на жалбоподателя за представяне на писмени аргументи във всеки един стадий на процеса, липсата на открито съдебно заседание не е нарушила правото му на справедлив съдебен процес.

▣ *Igual Coll v. Spain*, 37496/04, 10 март 2009 г.

33. Съдът констатира, че жалбоподателят е оправдан от първата инстанция след провеждането на открито съдебно заседание, в което са представени редица доказателства и той е изслушан. След това заседание съдът е приел, че въпреки липсата на установено плащане, не е доказано жалбоподателят умишлено да не е изпълнил задължението си. Този извод съдът е основал на преценката си за имущественото състояние на жалбоподателя, което му е попречило да го стори, като се е позовал главно на неговата декларация.

34. От своя страна *Audiencia Provincial* е достигнала до обратния извод и е приела, че подсъдимият не само съзнателно е нарушил задължението си за плащане, което е могъл да изпълни, но и не е проявил активност да си осигури необходимите приходи и ресурси, въпреки високата си професионална квалификация.

35. Съдът констатира, че *Audiencia Provincial* не само е взела предвид обективния елемент на престъплението – в конкретния случай неплащането на издръжка, а е изследвала и намерението и поведението на жалбоподателя, както и възможността да получи по-високи доходи, предвид професионалната му квалификация. Според Съда подобна преценка трудно може да се определи като разглеждане единствено на правните въпроси. В действителност по естеството си тя е включвала взимане на становище по фактите, при това решаващо за определяне вината на жалбоподателя.

36. Обхватът на преценката, осъществена от *Audiencia Provincial* в случая, води Съда до заключение, че провеждането на открито съдебно заседание е било наложително. В действителност *Audiencia Provincial* не се е ограничила до различна от тази на

съда *a quo* правна интерпретация на съвкупност от обективни обстоятелства, а е направила нова оценка на фактите, приети за доказани от първата инстанция, и ги е преразгледала – подход, излизаш извън границите на чисто правните съображения. Следователно съдът, който се е произнесъл по жалбата, е разгледал делото от правна и от фактическа страна.

37. Предвид специфичните обстоятелства по делото, а именно оправдаването на жалбоподателя в първата инстанция след провеждане на открито съдебно заседание, в което са били представени редица доказателства – както документи като банковите извлечения от депозитната сметка, така и личната декларация на подсъдимия, Съдът приема, че осъдителната присъда, постановена от *Audiencia Provincial* при обжалването, без личното изслушване на подсъдимия, не отговаря на изискванията за справедлив съдебен процес, както той е гарантиран от чл. 6, § 1 на Конвенцията.

38. Тези аргументи са достатъчни на Съда за да заключи, че в производството по обжалване е било необходимо провеждането на открито съдебно заседание.

 Pretto and others v. Italy, 7984/77, 8 декември 1983 г.

27. ... Съдът е на мнение, че целта на чл. 6, § 1 ... в този контекст – да се осигури обществен контрол над съдебната власт, за да се гарантира правото на справедлив съдебен процес – се постига също толкова добре, поне що се отнася до касационното производство, с депозиране в деловодството, като по този начин пълният текст на решението може да бъде видян от всеки, колкото и с прочитането в открито заседание на решение, с което жалбата се оставя без уважение или се отменя предишно решение, като това прочитане понякога се ограничава до диспозитива.

28. Следователно в настоящия случай липсата на публично произнасяне на решението на Касационния съд не противоречи на Конвенцията.

 Ernst and others v. Belgium, 33400/96, 15 юли 2003 г.

69. Що се отнася до отсъствието на публично произнасяне на решението на Касационния съд, от което жалбоподателите се оплакват, без да дават допълнителни пояснения, Съдът припомня, че въпреки липсата на ограничения, изискването за публично произнасяне на съдебните решения се тълкува с известна гъвкавост. Така в досегашната си практика той е приемал, че във всеки отделен случай формата на публичност на „решението“, предвидена от вътрешното право на съответната държава, следва да се преценява в светлината на конкретните особености на процедурата и съобразно целта и предмета на чл. 6, § 1: ... По делото *Sutter c. Suisse* ... Съдът е приел, че изискването за публичност на решенията не налага непременно произнасянето да става под формата на прочитане на решението на висок глас, и е постановил, че изискванията на чл. 6 са били задоволени, тъй като всяко лице, което установи интереса си, е

Обявяване на решението

имало възможност да се запознае с пълния текст на решенията на Военния касационен съд.

70. В конкретния случай, няколко дни след произнасянето на решението в закрито заседание, жалбоподателите са се снабдили с текста му след справка в деловодството. Освен това в случая решението на Касационния съд от 1 април 1996 г. е било публикувано в официалния сборник с решения (*Pasicrisie*), придружено с обвинителния акт и становището на главния прокурор. Така това издание е направило възможно упражняването на известен обществен контрол над съдебната практика на Конституционния съд (виж *Sutter c. Suisse*). При липсата на конкретизация на оплакването на жалбоподателите и с оглед на разгледаната по-горе съдебна практика, Съдът не намира никакво нарушение на изискването за публично произнасяне на решението на Касационния съд.

71. В заключение Съдът приема, че изискванията за публичност, поставени от чл. 6, § 1 на Конвенцията, са били спазени в достатъчна степен.

Виж също „Достъп до материалите по съдебните дела“ по-горе, на стр. 306.

Несправедливост

 Wuyten v. Belgium, 32576/96, 5 ноември 2002 г.

41. На първо място Съдът повтаря, че Конвенцията не гарантира право дадено дело да бъде препратено от национален съд на друга национална или международна институция за предварително произнасяне ... В съответствие с функционирането на такъв механизъм съдът е този, който трябва да установи дали има правомощието или дали от него се изисква да отпрати преюдициален въпрос, и то след като се увери, че отговорът на този въпрос му е необходим, за да може да реши висящото пред него дело. Все пак не е напълно невъзможно при определени обстоятелства отказът на национален съд, гледащ делото като последна инстанция, да накърни принципа на справедлив процес, както той е застъпен в чл. 6, § 1 от Конвенцията, по-специално когато такъв отказ изглежда произволен ...

42. Съдът намира, че настоящият случай не е такъв. Касационният съд е отдал дължимото внимание на оплакванията на жалбоподателите за незаконност или противоконституционност на чл. 44 от Закона за болниците и на тяхното искане за отправяне на преюдициално запитване по проблема до Съда за спорове относно законодателната компетентност и процедура. След това той се е произнесъл по искането с достатъчно мотивирано решение, което не изглежда произволен. В допълнение Съдът отбелязва, че основно националните власти, и особено съдилищата, са тези, които следва да разрешават проблеми по тълкуването на националното законодателство ...

43. В заключение, отказът за изпращане на преюдициално запитване до Съда за спорове относно законодателната компетентност и процедура не е нарушил чл. 6, § 1 от Конвенцията.

📄 *Fera v. Italy*, 45057/98, 21 април 2005 г.

45. След като стигна до този извод, Съдът трябва да провери дали грешката относно процедурата, която апелативният съд за тежки престъпления и Касационният съд са допуснали при мотивирането на отказа им да редуцират наказанието с една трета, сама по себе си е накърнила справедливостта на процеса.

Съдът отбелязва, че грешката в мотивите на апелативния съд не е била изтъкната от жалбоподателя в касационната му жалба ... Във всеки случай става дума за грешка, която не е имала отражение върху крайния резултат от производството. Както Съдът отбеляза по-горе, медицинската документация, представена от жалбоподателя в подготвителното заседание, е показвала, че са необходими по-нататъшни психиатрични прегледи. По-късно, по време на процеса пред първоинстанционния съд, жалбоподателят е поискал медицинска експертиза със задача да установи дали е наказателно отговорен, и тя е била допусната. Освен това в производството по жалбата му той е направил искане за още една експертиза по друг въпрос – наличието на причинно-следствена връзка между медицинските грижи, оказани на жертвата в болницата, и смъртта ѝ. Както е отбелязано още в решението на първоинстанционния съд обаче, според приложимото право съкратената процедура не е била допустима при наличието на подобни искания.

Наистина, жалбоподателят би могъл да твърди, че справедливостта на процеса пред съдилищата, които гледат делото, може да бъде накърнена поради факта, че на обвиняемия се пречи да поиска нова експертиза, за да не загуби възможността да се ползва от редуцията на наказанието, свързана с погрешния отказ да се приложи съкратената процедура. Но като се има предвид, че жалбоподателят е поискал експертизата, този въпрос по отношение на справедливия процес не стои по настоящото дело.

От това следва, че справедливостта на процеса като цяло не е била засегната заради допуснатата грешка в мотивите на двете горни инстанции.

46. В заключение Съдът приема, че преценен в неговата цялост, разглежданият процес е бил справедлив по смисъла на чл. 6, § 1 от Конвенцията. Следователно няма нарушение на тази разпоредба.

📄 *Perlala v. Greece*, 17721/04, 22 февруари 2007 г.

27. ... Съдът припомня, че по силата на гръцката конституция Конвенцията представлява неделима част от гръцката правна система и има приоритет пред противоречащите ѝ разпоредби на вътрешното право ... Въпреки че в касационната си жалба жалбоподателят се е позовал на нарушение на чл. 6 от Конвенцията, Касационният съд е приел това оплакване за недопустимо с мотива, че в случая посочената разпоредба няма ди-

ректно приложение и за да се вземе предвид, е следвало да бъде инвокирана в съчетание с някои от касационните основания, изброени лимитативно от Наказателно-процесуалния кодекс. Съдът смята обаче, че това тълкуване е изкуствено и отслабва значително защитата на правата на страните пред върховния национален съд. Макар да приема, че условията за допустимост на касационна жалба могат да бъдат по-рестриктивни отколкото при въззивното обжалване ..., Съдът намира, че обявяването на оплакване по чл. 6 от Конвенцията за недопустимо с посочения по-горе мотив е твърде формалистичен подход, който е попречил на жалбоподателя да получи произнасяне от Касационния съд по воденето на процеса от гледна точка на тази разпоредба.

28. На практика, предвид отказа на Касационния съд да разгледа оплакванията на жалбоподателя относно събирането на доказателствата в светлината на чл. 6 от Конвенцията, Съдът логично стига до извода, че в случая гаранциите, предвидени от тази разпоредба, нито са взети предвид, нито са приложени. Становището на правителството, което се ограничава до изчерпателен анализ на процедурата по обжалването, не съдържа каквото и да е аргумент, способен да доведе до различна констатация.

30. Тези обстоятелства са достатъчни на Съда за да заключи, че Касационният съд не е осигурил на жалбоподателя правото му на справедлив съдебен процес ...

Необходимост от мотивирано решение

 Hadjianastassiou v. Greece, 12945/87, 16 декември 1992 г.

34. В тази инстанция решението, прочетено от председателя на Военния апелативен съд, не е споменавало въпросите, така както те са били записани в протокола от заседанието ... Вярно е, че то е препращало към чл. 366 и следващите от Военния наказателен кодекс ... и е описвало съобщената информация като малозначителна, но не е било постановено на същото основание като решението на Постоянния военновъздушен съд. Въпрос 1 (а) относно съобщаването на „обща информация, касаеща насочената ракета“, която е трябвало да бъде запазена в тайна, се е появил за пръв път в производството пред апелативния съд. Жалбоподателят твърди, че когато в деня след постановяването на решението поискал да получи пълния текст на въпросите, деловодителят го уведомил, че ще трябва да изчака „финализирания вариант“ на решението ... В касационната си жалба, подадена в петдневния срок по чл. 425, ал. 1 от Военния наказателен кодекс ..., г-н Хаджианастасиу е могъл да разчита единствено на онава, което е бил в състояние да чуе и разбере в съдебното заседание, и не е могъл да направи нищо повече от общо позоваване на чл. 426.

35. Според правителството жалбоподателят е имал възможност да изложи по-подробни съображения чрез допълнителни писмени бележки ...

36. Съдът не е убеден от този довод. Когато на 10 януари 1986 г. г-н Хаджианастасиу е получил копие от протокола на съдебното заседание, той вече не е имал право да излага допълнителни аргументи към касационната си жалба. Според постоянната практика допълнителните съображения могат да бъдат взети предвид само ако в първоначалната жалба е посочено поне едно основание, което се приема за допустимо и достатъчно обосновано ...

37. В заключение, правата на защитата са били подложени на такива ограничения, че жалбоподателят е бил лишен от справедлив процес. Следователно е налице нарушение на чл. 6, § 3 (b), във връзка с чл. 6, § 1. ...

 Kremzow v. Austria, 12350/86, 21 септември 1993 г.

76. Жалбоподателят поддържа, че като му е приписал вина за „финансови злоупотреби“, Върховният съд на практика го е намерил за виновен в измама, в нарушение на презумпцията за невинност. Той подчертава, че съдебните заседатели, които са изслушали всички доказателства, не са могли да установят мотив, поради наличието на „твърде много възможности“ ...

77. Съдът напомня, че жалбоподателят вече е бил намерен за виновен в извършването на убийство и че бележките на Върховния съд са касаели само въпроса за мотива на престъплението. Освен това споменаването на „финансови злоупотреби“ не може да бъде тълкувано като заключение, че жалбоподателят е виновен за извършването на конкретно престъпление. При тези обстоятелства не възниква въпрос за нарушение на презумпцията за невинност.

Обхват на произнасянето

Възобновяване на производството

 Nikitin v. Russia, 50178/99, 20 юли 2004 г.

46. Съдът отбелязва, че действащото през разглеждания период руско законодателство е допускало възобновяването на наказателно дело, приключило с окончателно решение, при наличие на нови или новооткрити доказателства или на съществен порок ... Тази процедура очевидно попада в приложното поле на чл. 4, § 2 от Протокол № 7. Съдът отбелязва обаче, че освен това е съществувала система, позволяваща преглед на основане съдебна грешка при прилагането на материални или процесуални законови разпоредби (преглед по реда на надзора ...). Предмет на това производство остава същото наказателно обвинение и законността на предишното произнасяне по него. Ако искането бъде уважено и производството бъде възобновено за по-нататъшно разглеждане, крайният ефект от прегледа по реда на надзора би бил отмяна на всички постановени по-рано съдебни актове и постановяването на ново решение по наказа-

Искане на прокуратурата

телното обвинение. В такъв смисъл последиците на прегледа по реда на надзора са еднакви с тези на възобновяването, защото и двете производства съставляват форма на продължение на предишното производство. Следователно Съдът намира, че за целите на принципа *non bis in idem* прегледът по реда на надзора може да се приеме за специфичен вид възобновяване, попадащо в приложното поле на чл. 4, § 2 от Протокол № 7.

54. ... Но простият факт, че образуването на производството по преглед, така както това е направено в настоящия случай, е било съвместимо с чл. 4 от Протокол № 7, не е достатъчен за да се установи съответствие с чл. 6 от Конвенцията.

58. ... [В] случая на жалбоподателя президиумът действително е решавал единствено дали делото да бъде възобновено или не. Евентуална отмяна на оправдателната присъда задължително е щяла да доведе до отделно състезателно производство пред компетентните съдилища, които да се произнесат по същество ... Самото искане на главния прокурор би могло да бъде критикувано като произволно и като злоупотреба с процесуални права. То обаче не е оказало решаващо влияние върху справедливостта на процедурата по възобновяване като цяло, която е била главно въпрос на обсъждане от Президиума ... Следователно произволният характер на искането на главния прокурор за възобновяването не е могъл да има – и не е имал – увреждащи последици за произнасянето по основателността на наказателните обвинения в настоящия случай.

59. Съдът стига до заключение, че не е налице неуспех на органите, провели прегледа по реда на надзора в настоящия случай, да постигнат справедлив баланс между интересите на жалбоподателя и нуждата да се осигури добро правосъдие.

▣ *Bujnita v. Moldova*, 36492/02, 16 януари 2007 г.

23. Съдът отбелязва, че основание за възобновяването на производството не са били нито нови факти, нито сериозни процесуални нарушения, а по-скоро несъгласието на заместник-главния прокурор с оценката на фактите и квалификацията на деянията на жалбоподателя от по-долните инстанции. Съдът отбелязва, че последните са обсъдили всички становища на страните и доказателства и първоначалните им изводи не изглеждат да са били явно необосновани. По мнението на Съда в настоящия случай основанията, посочени от заместник-главния прокурор в искането му за отмяна, са били недостатъчни за да оправдаят оспорването на окончателността на присъдата и използването на въпросното извънредно средство с такава цел. Следователно Съдът счита, както вече е намирал при подобни обстоятелства ..., че държавните органи не са постигнали справедлив баланс между интересите на жалбоподателя и нуждата да се осигури ефективността на системата на наказателното правосъдие.

📄 *Sejdovic v. Italy* [GC], 56581/00, 1 март 2006 г.

**Най-подходящата
форма на обезвреда**

126. В съответствие с това Съдът счита, че когато – както в настоящия случай – дадено лице е било осъдено в резултат на производство, опорочено от нарушения на изискванията на чл. 6 от Конвенцията, по принцип най-подходящата обезвреда би била нов процес или възобновяване на производството, ако това бъде поискано (виж принципите, формулирани в Препоръка R(2000)2 на Комитета на министрите ...). Все пак, ако са необходими специфични мерки, чрез които държавата да изпълни задълженията си по Конвенцията, те трябва да са съобразени с конкретните обстоятелства по съответното дело и да са определени в светлината на решението на Съда по това дело и като се отчита цитираната по-горе практика на Съда ...

Процес в разумен срок

Определяне на периода

📄 *Schumacher v. Luxembourg*, 63286/00, 25 ноември 2000 г.

27. Споделяйки тезата на правителството, Съдът приема, че периодът, който следва да се вземе предвид, за да се прецени общата продължителност на процеса от гледна точка на изискването за „разумен срок“, е започнал на 24 октомври 1991 г. – датата, на която съдия-следователят е привлякъл жалбоподателя като обвиняем.

28. Колкото до *dies ad quem*, Съдът припомня константната си практика, според която периодът от значение за прилагането на чл. 6 продължава най-малко до постановяването на осъдителна или оправдателна присъда, било то и в процедура по обжалване... В конкретния случай се вижда, че никой съд не се е произнесъл по съществуващото на делото, така че жалбоподателят не е бил окончателно осъден или оправдан. Не може да не се констатира обаче, че той е бил в състояние на очакване относно изхода на делото до произнасянето на определението, с което наказателното преследване е било прекратено поради изтекла давност. При това положение Съдът приема, че относимият период е приключил с определението от 17 ноември 2000 г.

📄 *Stoianova and Nedelcu v. Romania*, 77517/01 и 77722/01, 4 август 2005 г.

20. Съдът отбелязва, че наказателното производство срещу жалбоподателите е включвало две отделни фази. Първата е започнала на 14 април 1993 г., когато те са били арестувани и задържани под стража, и е приключила на 11 ноември 1997 г., когато прокурорът Н. О. е постановил прекратяване на производството. Втората фаза е започнала на 12 май 1999 г., когато прокуратурата е разпоредила възобновяване на производството, и е приключила на 21 април 2005 г. когато прокуратурата е постановила производството да бъде прекратено.

21. Съдът не може да приеме възражението на правителството, че първата фаза не трябва да се взема предвид за целите на чл. 6, § 1. Според него не може да се счита, че постановлението на прокурора Н. О. за прекратяване на производството от 11 ноември 1997 г. е прекратило производството срещу жалбоподателите, тъй като то не е било окончателно решение ...

... [П]рокуратурата е била свободна да възобнови наказателното разследване, без да е необходимо да иска разрешение от какъвто и да било национален съд, който да е длъжен да прецени искането в съответствие с определени критерии, включително дали възобновяването на делото е справедливо и дали не е изтекъл прекомерно дълъг срок от вземането на решение за прекратяване на разследването ... В тази връзка Съдът не може да пренебрегне факта, че прокурорите в Румъния, действащи като членове на офиса на главния прокурор, не отговарят на изискванията за независимост от изпълнителната власт ... Освен това, възобновяването на наказателното производство е било разпорежено на основание непълнота на първоначалното разследване ... Жалбоподателите не са били отговорни за тези недостатъци, вината за които е на властите, и следователно не могат да бъдат поставяни в неблагоприятно положение в резултат на тях.

На последно място, правителството по никакъв начин не е доказало, че възобновяването на обвинение, отпаднало по силата на прокурорско постановление, е било изключителна мярка...

▣ *Vaunz v. Turkey*, 18078/02, 20 юни 2006 г.

44. Що се отнася до периода, който следва да се вземе предвид, Съдът отбелязва, че производството е започнало на 9 септември 1996 г. – денят на ареста на жалбоподателя, и е все още висящо. Следователно вече са изминали повече от девет години и осем месеца за три инстанции. Съдът обаче счита, че жалбоподателят не може да се позовава на периода, през който се е укривал, опитвайки се да избегне изправянето пред правосъдието в своята страна. По мнение на Съда бягството на един обвиняем саму по себе си има определени последици за обхвата на гаранциите, предвидени в чл. 6, § 1 от Конвенцията по отношение на продължителността на производството. Когато обвиняемият избяга от държава, която зачита принципа за върховенство на закона, може да се предположи, че той няма право да се оплаква от неразумната продължителност на производството след момента на бягството си, освен ако не бъдат изложени достатъчно основания за оборване на това предположение ... [В] настоящия случай няма нищо, което да оборва предположението ...

▣ *Yağcı and Sargin v. Turkey*, 16419/90 и 16426/90, 8 юни 1995 г.

59. Доколко продължителността на дадено производство е разумна, следва да се преценява в светлината на конкретните обстоятелства по делото, като се прилагат критериите, изведени

Фактори, относими към извода за нарушение

в практиката на Съда, а именно сложността на делото, поведението на жалбоподателя и това на компетентните органи ...

63. Съдът отбелязва само, че от 22 януари 1990 г. Съдът по националната сигурност е провел двадесет заседания, шестнадесет от които са били посветени почти изцяло на четене на доказателствата. Този процес не може да се счита за сложен, дори след като се отчете количеството документи ...

66. Съдът напомня, че чл. 6 ... не изисква лицето, срещу което има повдигнато наказателно обвинение, да сътрудничи активно на съдебните власти ... Той отбелязва, че от поведението на г-н Ягчъ, на г-н Саргън и на техния адвокат по време на заседанията не личи те да са били решени да пречат по някакъв начин. Във всички случаи жалбоподателите не могат да бъдат винени за това, че са се възползвали напълно от предоставените им от националния закон възможности за защита. Дори множеството участвали в заседанията адвокати и тяхното отношение към мерките за сигурност да са забавили производството до известна степен, това не са фактори, които, взети сами по себе си, могат да обяснят продължителността на разглеждания период.

69. ... [М]ежду 22 януари 1990 г. и 9 юли 1992 г. ... съдът е провел само двадесет заседания по делото през равни интервали (по-малко от тридесет дни), като само едно от тях е продължило повече от половин ден.

Нещо повече, след влизането в сила на Антитерористичния закон от 12 април 1991 г., с който членове 141-43 от Наказателния кодекс са били отменени, ... Съдът по националната сигурност ... е изчакал близо шест месеца, преди да оправдае жалбоподателите по основанията на тези разпоредби обвинения.

70. В заключение, продължителността на разглежданото наказателното производство е в нарушение на чл. 6, § 1 ...

 Gelli v. Italy, 37752/97, 19 октомври 1999 г.

43. Съдът отбелязва от самото начало, че ... разглежданото производство е било изключително сложно; може и да е вярно, че разследването не е било главно по обвинението за клевета – това, във връзка с което жалбоподателят е подал жалбата си, но Съдът подчертава, че производството по това обвинение никога не е било отделяно от останалото. Също така, не Съдът е този, който трябва да каже дали е следвало да бъдат разделени ...

44. Съдът не констатира никакво забавяне в производството, което да се дължи на поведението на жалбоподателя, с изключение на периода от четири години и един месец, през който той е избягал от затвора и който във всички случаи не бе включен в периода, подлежащ на преценка ...

45. Що се отнася до поведението на държавните власти Съдът отбелязва, че се вижда много голямо забавяне между решението от 26 март 1985 г., с което е постановено, че компетентен да

разгледа делото е Римският районен съд, и решението на съдията по предварителното разследване от 18 ноември 1991 г. за внасяне на делото в съда. Правителството не е дало обяснение за това забавяне.

46. Съдът намира, че това забавяне, което съставлява повече от половината от целия разглеждан период, само по себе си е достатъчно за извод, че делото не е било гледано в „разумен срок“.

▣ *Vachev v. Bulgaria*, 42987/98, 8 юли 2004 г.

88. Съдът е съгласен, че наказателното производство срещу жалбоподателя е било сложно от фактическа и правна гледна точка. То е включвало няколко лица, обвинени в извършването на редица финансово свързани престъпления през продължителен период от време.

91. Съдът не е убеден, че твърдяното несвоевременно искане на жалбоподателя за отстраняване на двете вещи лица е причинило забавяне. По-скоро е било задължение на властите да се съобразят с правилата на наказателното производство от самото начало и да назначат експерти, чиято безпристрастност не би породила съмнения. Нещо повече, когато жалбоподателят е поискал отстраняването на вещите лица, следствените органи двукратно са отхвърлили искането му ... Едва когато той е поставил въпроса пред Тетевенската районна прокуратура, експертите са били сменени ...

92. Що се отнася до нуждата от замяна на адвоката на жалбоподателя, изглежда, че това не е била основната причина Тетевенската районна прокуратура да върне делото на следствието през юли 1998 г. Необходимостта от това се е породила главно защото някои факти не са били изяснени напълно, следователят е сгрешил в правната квалификация на престъпленията, в които е бил обвинен жалбоподателят, и едното от вещите лица, изготвили счетоводната експертиза, е трябвало да бъде сменено ...

93. И накрая, по отношение на другите забавяния, за които отговорността е на жалбоподателя, възлизащи общо на приблизително две седмици, ... Съдът счита, че те не са повлияли значително на продължителността на производството като цяло ...

96. Съдът отбелязва, че през целия период, който трябва да се прецени – повече от пет години и девет месеца – производството е останало на досъдебната фаза. Дори като се отчете фактът, че случаят е бил сложен от фактическа и правна страна, подобна продължителност изглежда прекомерна. Съдът отбелязва още, че е имало дълги периоди, през които не личи да са били извършвани никакви действия. Такива паузи има между 4 ноември 1998 г. и 1 юни 1999 г. ..., между 13 юни 1999 г. и 7 януари 2000 г. ..., между 14 февруари 2000 г. и 12 май 2000 г. ... и между 4 август 2000 г. и 8 юни 2001 г. ...

Накрая Съдът отбелязва, че видно от многобройните изменения на обвиненията срещу жалбоподателя, очевидно е съществувала лоша координация между различните органи, работили по случая ... Това, заедно с многото връщания на делото от прокуратурата на следствието за допълнително разследване или за поправяне на процесуални нарушения, ... е било основен фактор, допринесъл за забавянето...

97. С оглед на установените в практиката му критерии за преценка относно разумността на продължителността на производството Съдът намира, че продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателя не е удовлетворила изискването за разумен срок на чл. 6, § 1 от Конвенцията.

▣ *De Clerck v. Belgium*, 34316/02, 25 септември 2007 г.

50. Съдът отбелязва, че периодът, който следва да се вземе предвид, за да се прецени продължителността на процеса от гледна точка на изискването за „разумен срок“, е започнал на 30 ноември 1990 г. с извършените претърсвания в координационния център на групата – Центъра Болио, и N.V. Болио Вийлсбеке. Според информация, предоставена от адвоката на жалбоподателите и неоспорена от правителството, към датата 7 юни 2007 г. производството все още се намира на етапа на процедурата пред съвещателното отделение на Брюкселския първоинстанционен съд, съгласно чл. 127 от Кодекса за наказателно разследване, и е отложено *sine die* в очакване да бъдат извършени някои действия по разследването ... Според тези данни производството още е висящо и следователно към датата на настоящото решение е достигнало продължителност от около шестнайсет години и десет месеца.

56. В конкретния случай Съдът не може да не констатира сложността на делото на жалбоподателите. Той се съгласява с правителството, че задачата на съдия-следователя Б. по главното дело – № 427/90, е била трудна. Разследването по това дело е започнало на 8 ноември 1990 г. и е приключило на 18 май 2001 г. с второто обвинително постановление срещу първия жалбоподател. Предоставените от правителството данни показват, че действията по разследването са следвали без прекъсване: двайсет и шест допълнителни искания на прокурора, двайсет и три експертизи, четирийсет и девет съдебни поръчки до десет различни държави, двеста и петдесет хиляди четиристотин и девет страници досие, пет хиляди деветстотин и петдесет протокола, шестотин четирийсет и седем разпита, сто четирийсет и три претърсвания и шестотин и единайсет искания, депозиращи в деловодството ... Към това се добавят и действията по разследването, извършени по двете основни присъединени преписки – 129/97 и 197/97, както и решението на кралския прокурор от 14 април 2005 г. за присъединяване към тези три дела на още седем преписки по други разследвания, водени от други съдия-следователи ...

57. Въпреки всичко Съдът смята, че очевидната сложност на производството не може сама по себе си да оправдае продължителността на производството ...

63. Съдът констатира, че поведението на жалбоподателите не е допринесло за увеличаване на продължителността на производството ...

66. Съдът отбелязва, че на 8 март 2000 г. съдия-следователят Б. е изпратил дело № 427/90 на прокуратурата, съгласно чл. 127 от Кодекса за наказателно разследване ... Следователно той е трябвало да счита работата си по разследването му за приключена. Въпреки това, по съображения, които изглежда са били свързани със сигурността на досиетата и конфиденциалността на разследването, въпросното досие е било върнато на съдия-следователя, който го е изпратил отново на 18 май 2001 г. ... Кралският прокурор е изготвил окончателното си постановление на 24 април 2005 г. Броено от първата или от втората дата, е изминал период от пет години и един месец, съответно три години и единайсет месеца, през който действията по това дело са били крайно ограничени... В действителност последното цитирано от правителството действие е второто обвинително постановление срещу първия жалбоподател от 18 май 2001 г.

67. Съдът отбелязва още, че според предоставената от правителството информация досиетата по делото на жалбоподателите ..., с които е бил натоварен съдия-следователят Б., са съдържали пряко или косвено 360 012 страници.

68. Накрая Съдът може само да напомни това, което обвинителното съдебно отделение е подчертало в решението си от 6 декември 2005 г. ..., а именно че продължаването на срока за запознаване с присъединените на 14 април 2005 г. преписки рискува да доведе до погасяване на наказателното преследване по давност, което вече е непосредствено предстоящо ...

70. Съдът смята, че за властите е съществувало задължение за особено старание при провеждане на разследването, тъй като заложеният финансов интерес на жалбоподателите е бил много голям и е бил свързан с професионалната им дейност, както и с дейността на управляваните от тях дружества ...

71. Съдът подчертава, че през целия период, който трябва да се вземе предвид, делото срещу жалбоподателите е останало и все още се намира във фазата на разследването. На 7 юни 2007 г. адвокатът на жалбоподателите е информирал Съда, че то отново е отложено за провеждане на определени действия по разследването, поискани от съобвиняем ...

72. С оглед на всички обстоятелства по делото Съдът не може да определи като „разумен“ периодът от време, изтекъл в настоящия случай.

**Предоставяне на
ефективно вътрешно-
правно средство за
защита**

▣ *Kudła v. Poland* [GC], 30210/96, 26 октомври 2000 г.

156. ... [П]равилното тълкуване на чл. 13 е, че тази разпоредба гарантира ефективно средство за защита пред национална институция при твърдяно нарушение на поставеното от чл. 6, § 1 изискване за разглеждане на делото в разумен срок.

159. Още в самото начало Съдът отбелязва, че правителството не твърди да е имало каквито и да било специфични правни средства, чрез които жалбоподателят да е могъл да се оплаче от продължителността на производството, но поддържа, че съвкупността от няколко средства задоволява изискванията на чл. 13. То обаче не посочва дали, и евентуално как, жалбоподателят би могъл да получи удовлетворение - превантивно или компенсационно - чрез прибегване до тези средства... Не е посочено дали което и да е било от отделните средства или комбинация от тях биха могли да ускорят разглеждането на обвиненията срещу жалбоподателя или биха му предоставили обезщетение за вече настъпилите забавяния. Правителството не сочи и какъвто и да било пример от националната практика, показващ, че чрез използването на въпросните средства е било възможно жалбоподателят да получи такова удовлетворение.

Това само по себе си показва, че цитираните средства не отговарят на стандарта за "ефективност" по смисъла на чл. 13, тъй като, както Съдът вече посочи..., изискваното вътрешноправно средство трябва да бъде ефикасно както по закон, така и на практика.

▣ *Caldas Ramirez de Arrellano v. Spain* (решение по допустимостта), 68874/01, 28 януари 2003 г.

2. ... С оглед на специфичния характер на Конституционния съд като последна инстанция в националното съдебно производство – самият той гаранция срещу евентуални нарушения на основни права, закрепени в Конституцията – единственото възможно вътрешноправно средство за защита тук е искане за присъждане на обезщетение, което да компенсира адекватно жалбоподателя за вече настъпили забавяния ... Според становището на правителството това вътрешноправно средство е предвидено в чл. 292 и сл. от Закона за съдебната власт.

... [Ж]албоподателят може, ако жалбата му бъде обявена за недопустима от Съда, да се обърне с молба за обезщетение към министъра на правосъдието на основание чл. 292 и следващите от Закона за съдебната власт и има всички изгледи за успех ...

При тези обстоятелства Съдът намира, че тази част от жалбата трябва да бъде отхвърлена поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита ...

▣ *Ohlen v. Denmark*, 63214/00, 24 февруари 2005 г.

29. В решението си от 22 май 2003 г. висшият съд е постановил, че при цялостна оценка на продължителността на производ-

ството от повдигането на обвинението до постановяването на решението на Висшия съд, правото на жалбоподателя на процес в разумен срок по чл. 6 от Конвенцията е било нарушено. Освен това, като е отчел, че градският съд е освободил напълно жалбоподателя от заплащане на разноси, Висшият съд е решил, че 40 000 датски крони, предоставени под формата на намаляване на глобата, представляват адекватна обезвреда за продължителността на производството, която към онзи момент вече е била почти седем години и девет месеца ...

30. Тъй като Висшият съд е признал несъобразяването с изискването за разумна продължителност на процеса, статутът на жалбоподателя като жертва зависи от това дали обезщетението, предоставено му на национално ниво въз основа на фактите, от които той се оплаква пред Съда, е било адекватно и достатъчно от гледна точка на справедливото обезщетение, предвидено по чл. 41 от Конвенцията

31. Като сравнява обезщетението за неимуществени вреди в настоящия случай със сумите, предоставяни за сходни забавяния в практиката му, Съдът намира, че присъдената на жалбоподателя сума не може да се счита за неразумна ...

Обезщетение и разноски

Обезщетение

Арест и задържане

Изискване за установено нарушение на Конвенцията

▣ *N.C. v. Italy* [GC], 24952/94, 18 декември 2002 г.

49. Съдът отново напомня, че чл. 5, § 5 е спазен, когато има възможност да се търси обезщетение за лишаването от свобода, извършено в нарушение на параграфи 1, 2, 3 и 4 ...

61. Следователно предпоставка за закрепеното в параграф 5 право на обезщетение е установяването – било от национален орган, било от институциите по Конвенцията – на нарушение на някой от другите параграфи.

Липса на разпоредба

▣ *Sakik and others v. Turkey*, 23878/94-23883/94, 26 ноември 1997 г.

60. ... Съдът отбелязва, че по делото няма пример за ищец, на когото по силата на някоя от посочените от правителството разпоредби да е било присъдено обезщетението, предвидено в чл. 5, § 5.

Конкретно по отношение на чл. 1 от Закон № 466 Съдът отбелязва ..., че с изключение на ситуацията – каквато не е налице в настоящия случай – когато дадено лице не е било предадено на съд или е било оправдано, или е било освободено от наказателна отговорност след съдебния процес (ал. 6), във всички случаи на дължимо по силата на въпросната разпоредба обезщетение е необходимо лишаването от свобода да е било незаконно. Разглежданото задържане обаче е било в съответствие с турския закон, както признава и правителството.

В заключение, ефективното упражняване на правото, гарантирано от чл. 5, § 5 от Конвенцията, не е осигурено с достатъчна сигурност ...

61. Следователно Съдът отхвърля второто предварително възражение на правителството и намира, че е налице нарушение на чл. 5, § 5.

▣ *Caballero v. The United Kingdom* [GC], 3281/96,
8 февруари 2000 г.

18. Жалбоподателят ... се оплаква, че в това отношение не е имал изпълняемо право на обезщетение по смисъла на чл. 5, § 5 от Конвенцията ...

21. Съдът приема признанието на правителството, че в случая е налице нарушение на чл. 5, § 3 и § 5 от Конвенцията, от което следва, че е оправомощен да присъди на жалбоподателя справедливо обезщетение по чл. 41 ...

▣ *Chitayev and Chitayev v. Russia*, 59334/00, 18 януари 2007 г.

192. Съдът отново напомня, че чл. 5, § 5 от Конвенцията гарантира изпълняемо право на обезщетение на лицата, за чието задържане е прието – от националните органи или от институциите по Конвенцията – че е било в нарушение на някой от параграфите на чл. 5 ..., както и че по принцип това право е спазено, когато има възможност да се търси такова обезщетение ...

193. В настоящия случай Съдът най-напред припомня намерените по-горе нарушения на чл. 5, §§ 1 (с), 3 и 4 и отбелязва, че следователно чл. 5, § 5 е приложим.

194. По-нататък той отбелязва, че по националния закон лице, което е било задържано под стража, може да иска обезщетение след прекратяването на наказателното производство поради липса на доказателства за участието му в разследваните престъпления ... В случая наказателното производство срещу жалбоподателите е било прекратявано и възобновявано на два пъти – съответно на 9 октомври и 23 ноември 2000 г., както и на 20 януари 2001 г. и 29 октомври 2003 г. Освен това след последното възобновяване явно производството е все още висящо.

195. В тази връзка Съдът намира, че при обстоятелствата в настоящия случай жалбоподателите в действителност са били възпрепятствани да потърсят обезщетение за задържането си, тъй като съдебната система в Чечения не е функционирала поне до ноември 2000 г., както признава и правителството, а също и поради факта, че във всички случаи нито едно от решенията за прекратяване на наказателното производство срещу жалбоподателите не е било окончателно, както и защото наказателното производство все още е висящо.

196. Следователно Съдът отхвърля предварителното възражение на правителството в съответната му част и намира, че е налице нарушение на чл. 5, § 5 от Конвенцията по отношение на разглеждания период от задържането на жалбоподателите.

Отказ, основан на подозрение

▣ *Sekanina v. Austria*, 13126/87, 25 август 1993 г.

28. ... Окръжният съд в Линц, заседаващ като първоинстанционен наказателен съд, е оправдал г-н Секанина на 30 юли 1986 г. с присъда, която е влязла в сила ...

29. Въпреки това, на 10 декември 1986 г. окръжният съд в Линц е отхвърлил иска на жалбоподателя за обезщетение, на основание чл. 2 (1) (b) от Закона от 1969 г. ... Според решението му, били останали сериозни данни за вината на г-н Секанина, годни да докажат подозренията по отношение на него; съдът ги е изброил, позовавайки се на наказателното дело. По негово мнение въпросните доказателства все още могли да съставляват аргумент за вината на жалбоподателя. От протокола от съвещанието на съдебните заседатели съдът е направил извод, че те са го признали за невинен само защото са приели, че наличието на съмнения е в негова полза ...

В мотивите на решението си от 28 февруари 1987 г. Апелативният съд в Линц е отишъл още по-далече. Той е приел, че чл. 2 (1) (b) от Закона от 1969 г., според който обезщетение се дължи единствено на лица, които не само са били оправдани, но и спрямо тях няма никакви подозрения, е в съответствие с австрийската конституция и чл. 6, § 2 ... от Конвенцията. В тази връзка той не се е счел за обвързан от оправдателната присъда на наказателния съд. От друга страна, той се е позовал на своето собствено решение от 30 април 1986 г., с което е наложил мярка за неотклонение задържане под стража за срок от една година ...; приел е, че това е потвърждение за сериозността на подозренията спрямо жалбоподателя. След като е направил детайлен списък на доказателства срещу г-н Секанина, които по негово мнение не са били опровергани по време на процеса, и след като подробно е обсъдил показанията на различни свидетели, съдът е заключил: „Съдебните заседатели са застанали на становище, че подозрението не е достатъчно, за да признаят жалбоподателя за виновен; безспорно е било обаче, че това подозрение не е било разсеяно“ ...

30. Подобни твърдения – неподкрепени от оправдателната присъда на жалбоподателя или от протокола от разискванията на съдебните заседатели – оставят съмнение както относно невинността на жалбоподателя, така и относно правилността на присъдата на наказателния съд. Въпреки факта, че е имало влязла в сила присъда, оправдаваща г-н Секанина, съдилищата, които е трябвало да се произнесат по иска за обезщетение, са направили преценка на вината на жалбоподателя въз основа

на материалите, съдържащи се в наказателното дело. Изразяването на съмнения относно невинността на обвиняемия е мислимо докато наказателното производство не приключи с решение по основателността на обвинението. Недопустимо е обаче позоваването на такива съмнения след влязла в сила оправдателна присъда. Поради това мотивите на Окръжния съд на Линц и на Апелативния съд на Линц са несъобразни с презумпцията за невинност.

31. Следователно е извършено нарушение на чл. 6, § 2 ...

 Hibbert v. the Netherlands (решение по допустимостта) 38087/97, 26 януари 1999 г.

Колкото до мотивите, с които апелативният съд е отхвърлил искането на жалбоподателя по чл. 89 от Наказателно-процесуалния кодекс, Съдът отбелязва извода му, че щом свидетели са дали показания, уличаващи жалбоподателя като участник в наказуемите деяния, за които се отнася обвинението, то задържането му под стража е било напълно оправдано.

По мнение на Съда използваната от апелативния съд формулировка може да се тълкува логично като преценка, че по отношение на жалбоподателя е имало обосновано подозрение, каквато съдът е бил длъжен да направи при произнасянето си по искането на жалбоподателя по чл. 89 от НПК да бъде обезщетен за времето, през което е бил задържан под стража. Макар и жалбоподателят да счита, че препращането към изводите на апелативния съд в наказателното производство срещу него е двусмислено или незадоволително, Съдът намира, че апелативният съд по същество се е ограничил да отбележи съществуването на „обосновано подозрение“, че жалбоподателят е „извършил престъпление“ (чл. 5, § 1 (с) от Конвенцията).

Следователно Съдът не може да приеме, че решението на апелативния съд по исканията на жалбоподателя съответно по чл. 89 и чл. 591а от НПК са нарушили презумпцията за невинност, гарантирана му от чл. 6, § 2 на Конвенцията.

 Sarreau v. Belgium, 42914/98, 13 януари 2005 г.

25. Съдът отбелязва, че отказът на Апелативната комисия е бил основан единствено на факта, че в подкрепа на искането си за обезщетение жалбоподателят не е представил доказателства за своята невинност. Отказът е бил постановен по силата на чл. 28 (1) (b) от Закона от 13 март 1973 г., който предвижда изрично, че лице, спрямо което производството е било прекратено, трябва да установи невинността си като представи доказателства за факти или правни аргументи, но подобно безусловно изискване поставя под съмнение невинността на жалбоподателя. То позволява да се постави под съмнение и правилността на решенията на разследващите съдебни органи, въпреки забележката в решението на Апелативната комисия, че

когато жалбоподателят се е явявал пред тях, доказателствата срещу него са били оценени като недостатъчни за да обосноват предаването му на съд. Вярно е, че изразяването на съмнения относно невинността на обвиняемия е мислимо докато наказателното производство не приключи с решение по основателността на обвинението ... и че по белгийското право решението за прекратяване не е пречка за възобновяване на делото при наличието на нови доказателства или ново развитие. Въпреки това обаче не може тежестта на доказване просто да бъде обърната в производството по обезщетяване, образувано след едно окончателно решение за прекратяване на наказателното производство. Изискването лицето да докаже невинността си, което предполага, че съдилищата го считат за виновно, е неразумно и разкрива нарушение на презумпцията за невинност.

Отказ без изслушване или мотиви

▣ *Guз v. Turkey* [GC], 36590/97, 11 юли 2002 г.

50. Съдът отбелязва, че Наказателният съд на Кършияка е имал свобода на преценка що се отнася до размера на обезщетението, което да бъде присъдено на жалбоподателя, след като е било доказано, че случаят му попада в една от хипотезите на чл. 1 от Закон № 466 ... [Н]аказателният съд е съобразил всички оплаквания в молбата, подадена от адвоката на жалбоподателя, и е отчел редица лични фактори, а именно финансов и социален статус на жалбоподателя, и особено степента на емоционално страдание, претърпяно от него по време на задържането му ...

51. Вярно е, че фактът на задържането на жалбоподателя и периодът на лишаването му от свобода, както и неговият финансов и социален статус са могли да бъдат установени на базата на доклада на съдията докладчик и без да е необходимо да се изслуша самият жалбоподател, но по различен начин би трябвало да се преценява емоционалното страдание, което жалбоподателят твърди, че е претърпял. Съдът е на мнение, че на жалбоподателя е трябвало да бъде предоставена възможност да обясни устно пред съда моралните вреди, които задържането му е причинило под формата на терзание и тревога. Личното естество на преживяното от жалбоподателя и определянето на подходящия размер на обезщетението са изисквали той да бъде изслушан. Не може да се каже, че тези въпроси са технически по естеството си и че надлежното им решаване е било възможно и само въз основа на досието по делото. Напротив, Съдът смята, че в случая на жалбоподателя целите на правосъдието и на отговорността на държавата биха били осъществени по-добре, ако му бе предоставено правото да обясни личното си положение в подлежащо на обществен контрол съдебно заседание пред националния съд. Според Съда този аргумент е по-

сериозен от съображенията за бързина и ефикасност, на които, според правителството, се основава Закон № 466.

52. По тези причини Съдът намира, че не е имало изключителни обстоятелства, които да могат да оправдаят непровеждането на открито заседание, и следователно е налице нарушение на 6, § 1 от Конвенцията.

📄 *Fedotov v. Russia*, 5140/02, 25 октомври 2005 г.

86. Както Съдът е констатирал в решението си по допустимостта на жалбата от 23 ноември 2004 г., жалбоподателят е представил валидно претенция за обезщетение за вредите, които е претърпял в резултат на незаконното му задържане. Националните съдилища обаче са я игнорирали, въпреки усните и писмени изложения на жалбоподателя и неговия адвокат. Нещо повече, Басманийският районен съд е направил произволни фактически изводи, посочвайки в решението си, че жалбоподателят „всъщност не е бил задържан“, въпреки обилните доказателства за обратното.

87. При тези обстоятелства Съдът намира, че на жалбоподателя е било отказано изпълняемо право на обезщетение за незаконното му лишаване от свобода и е налице нарушение на чл. 5, § 5 от Конвенцията.

Оценка на вредите

📄 *Engel and others v. the Netherlands* (чл. 50), 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 и 5370/72, 23 ноември 1976 г.

10. Г-н Енгел е бил лишен от свобода при условия, които са били в разрез с чл. 5, § 1 ... от Конвенцията и освен това несъобразни с чл. 45 от споменатия по-горе Закон от 27 април 1903 г., доколкото задържането му е надхвърляло с 22 до 30 часа предвиденото в него. През този период той е търпял несгодите на режима на строг арест. Следователно е понесъл неимуществени вреди.

При оценката на вредите Съдът не може да пренебрегне кратката продължителност на задържането на г-н Енгел. Освен това той до голяма степен е бил обезщетен за тях. Всъщност, след като е бил намерен за виновен в извършването на дисциплинарното нарушение, довело до задържането му на 20 март 1971 г., той не е изтърпял наказанието двудневен строг арест, наложено му малко по-късно за това нарушение ... На 5 април 1971 г. предварителният му арест е бил приспаднал от наказанието с решение на офицера, натоварен с разглеждането на жалби, потвърдено от Върховния военен съд на 23 юни 1971 г. ... Макар да не представлява *restitutio in integrum*, това обстоятелство все пак е относимо в контекста на чл. 50 ... Като отчита тези различни фактори, Съдът намира, че в допълнение към обезвредата, която е получил в резултат на констатациите за нарушение в т. 4 и т. 5 от диспозитива на основното решение от 8 юни 1976 г.,

на г-н Енгел следва да се присъди символично обезщетение в размер на 100 холандски гулдена.

Оправдаване/прекратяване

Отказ, основан на признание за вина

☞ *Aanemersbedrijf Gebroeders van Leeuwen BV v. the Netherlands* (решение по допустимостта), 32602/96, 25 януари 2000 г.

1. ... Съдът веднага отбелязва, че сам по себе си отказът да се изплати обезщетение за вреди, причинени от държавен орган в рамките на наказателно производство, което впоследствие е било прекратено, не представлява наказание или мярка, която може да бъде приравнена на наказание ... Освен това нито чл. 6, § 2, нито която и да било друга разпоредба на Конвенцията и на протоколите към нея задължава високодоговарящите държави при прекратяване на наказателното преследване да компенсират лицето, „обвинено в извършването на престъпление“, за всяка възможна претърпяна от него вреда ...

... Съдът отбелязва, че дружеството жалбоподател е предявило срещу холандската държава иск за непозволено увреждане, като е претендирало обезщетение за вреди, причинени от мерки в рамките на наказателно производство срещу него. Като е отказал да му присъди такова обезщетение, апелативният съд е отчел недвусмисленото признание, направено от членове на управителните му органи по време на наказателното производство, че са били използвани подправени фактури. Това ясно признание за вина само по себе си е оборило презумпцията за невиновност и апелативният съд е имал достатъчно оправдание да се опре на него. При тези обстоятелства Съдът намира, че не се поставя въпрос по чл. 6, § 2 от Конвенцията.

Отказ, основан на подозрение

☞ *O. v. Norway*, 29327/95, 11 февруари 2003 г.

39. ... Той отбелязва, че в решението си от 25 януари 1995 г. Висшият съд е резюмирал обвиненията за разврат, повдигнати срещу жалбоподателя в наказателния процес, и е приповторил решението на съдебните заседатели и оправдателната присъда на съдиите. След това е продължил с проверка дали са налице условията за присъждане на обезщетение по чл. 444. Препращайки към доказателствата от наказателното дело, Висшият съд е намерил за вероятно дъщерята на жалбоподателя да е била жертва на разврат и „[п]реценявайки делото като цяло ... не [е] прие[л] за е доказано, при претеглянето на вероятностите, че [той] не е имал сексуални отношения с [нея]“ ... По мнение на Съда мотивите на Висшия съд са категоричен израз на подозрение към жалбоподателя по обвиненията за разврат, по които той е бил оправдан.

40. Съдът не изпуска от внимание факта, че като е потвърдила решението на Висшия съд, Комисията по допускане на жалбите

към Върховния съд е взела предвид и е цитирала тълкуване на чл. 444, направено от нея в решение от 1994 г., в което е било прието, че отхвърлянето на иска за обезщетение не destabilизира постановената преди това оправдателна присъда, нито я поставя под съмнение ... Съдът оценява нарочните усилия при тълкуването на въпросната законова разпоредба да се избегне всякакъв конфликт с чл. 6, § 2. Той обаче не е убеден, че дори и придружени от тази предпазлива уговорка, спорните твърдения не могат да поставят под съмнение правилността на оправдателната присъда срещу жалбоподателя по начин, несъвместим с презумпцията за невинност.

41. ... Следователно е извършено нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

▣ *Puig Panella v. Spain*, 1483/02, 25 април 2006 г.

55. Съдът констатира, че отказът на Министерството на правосъдието се е основавал единствено на липсата на доказателства, че жалбоподателят не е участвал в приписваните му деяния. От мотивите на решението е очевидно, че искането на жалбоподателя е било отхвърлено поради предполагаемата му виновност (или липсата на „пълна сигурност относно невинността му“). Въпреки че се е основавало на чл. 294, ал. 1 от Основния закон за съдебната власт (ОЗСВ), който предвижда право на обезщетение единствено за подсъдимите, получили оправдателни присъди, както и за лицата, спрямо които наказателното производство е прекратено окончателно поради липсата (от обективна и субективна страна) на престъпление, при обстоятелствата по делото подобно изискване – без нюанси, нито резерви, оставя съмнения относно невинността на жалбоподателя. Вярно е, че той не е трябвало да доказва невинността си в рамките на процедурата по искането му пред Министерството на правосъдието, нито в последвалото съдебно административно производство (виж *Sapreau c. Belgique* ...). Но решенията на министерството и на административните юрисдикции са били основани на факта, че в решението си по индивидуалната му жалба Конституционният съд е отменил постановената срещу него осъдителна присъда заради неспазване на принципа на презумпцията за невинност, но без да констатира, че той не е участвал в деянията, за които е бил обвинен.

56. ... Съдът отбелязва, че жалбоподателят, който не се е позовал на конкретна разпоредба от посочения закон в заявлението си пред министерството, е поддържал пред Конституционния съд, че чл. 294 не е приложим, тъй като той се оплаква от изтърпяното наказание лишаване от свобода, а не от задържането под стража. Съдът отбелязва също така, че Конституционният съд е приел – погрешно – че претенцията на жалбоподателя е основана на хипотезата на чл. 294 от ОЗСВ, а именно обезщетение при задържане под стража. Изглежда, че властите са проявили прекалена строгост, като са избрали да приложат тази

разпоредба, въпреки че жалбоподателят не се е оплаквал от задържането си под стража и че не е имало оправдателна присъда или прекратяване на производството. В действителност прилагането по аналогия на този текст от закона, вместо на чл. 292, който визира по-общи хипотези (съдебна грешка или лошо функциониране на правосъдието), е довело министерството и националните съдилища до изследването на въпроса дали липсата на участие от страна на жалбоподателя е достатъчно доказана, и оттам – до отхвърлянето на претенцията му.

57. Този подход поставя под съмнение невинността на жалбоподателя, въпреки решението на Конституционния съд, който е уважил жалбата му и е възстановил правото му на презумпция за невинност. Изразяването на съмнения относно невинността на обвиняем е мислимо, когато наказателното производство срещу него е било прекратено без да е постановено решение по основателността на обвинението, но позоваването на подобни подозрения не е допустимо след влязла в сила оправдателна присъда... Казаното важи *a fortiori* за разглеждания случай, в който Министерството на правосъдието се е основало на липсата на пълна сигурност относно невинността на жалбоподателя, за да отхвърли искането му за обезщетение, въпреки наличието на решение на Конституционния съд, възстановило правото му на презумпцията за невинност. При тези обстоятелства мотивите на Министерството на правосъдието, потвърдени след това и от сезираните национални съдилища, са несъвместими с презумпцията за невинност.

58. Извън това Съдът придава значение на факта, потвърден и от правителството, че осъждането на жалбоподателя фигурира в регистъра за съдимост повече от тринайсет години, въпреки окончателната му отмяна от Конституционния съд.

57. При това положение е налице нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

▣ *Taliadorou and Stylianou v. Cyprus*, 39627/05 и 39631/05, 16 октомври 2008 г.

26. Съдът отбелязва, че второто дело пред националните съдилища е било заведено от жалбоподателите, които са претендирали обезщетение за вреди, причинени от обявено за нищожно административно решение, с което е било прието, че те са отговорни за причинено насилие, и са били уволнени. Върховният съд е обявил административното решение за нищожно, защото, *inter alia*, е нарушило презумпцията за невинност, гарантирана в Конституцията и в чл. 6, § 2 от Конвенцията. Като се има предвид, че второто производство е било по иск за обезщетение в качеството му на средство за защита срещу акт, противоречащ на гаранцията на чл. 6, § 2, Съдът е съгласен със страните, че тази разпоредба е приложима ... В тази връзка той напомня, че една от функциите на чл. 6, § 2 е да защитава репутацията на оправданото лице от изявления или действия след оправдателната присъда, които създават впечатление, че я опровергават.

27. Съдът отбелязва обаче, че Върховният съд не е поставил под въпрос невинността на жалбоподателите и оправдаването им нито изрично, нито мълчаливо. Макар и да е отменил решението на районния съд относно присъденото им обезщетение за неимуществени вреди, Върховният съд не се е мотивирал с каквото и да било подозрение, че жалбоподателите всъщност са били виновни в извършването на престъпленията, за които са били оправдани, а е обосновал решението си с причинно-следствената връзка ...

28. Следователно Съдът намира, че не е налице нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

 Barbera, Messeguei and Jabardo v. Spain, 10590/83 (чл. 50),
13 юни 1994 г.

Погрешно осъждане

16. ... [Л]ишаването от свобода на жалбоподателите е било пряка последица от процеса, за който Съдът е намерил, че е проведен при нарушение на Конвенцията. Освен това, в светлината на окончателното решение на Audiencia Nacional* от 30 октомври 1993 г. не може да се предположи, че дори първият процес да беше проведен в съответствие с Конвенцията, изходът така или иначе нямаше да бъде по-благоприятен за жалбоподателите. Във всички случаи те наистина са били лишени от възможността да се защитят в съответствие с изискванията на чл. 6 ... и така да си осигурят по-благоприятен изход. Ето защо Съдът е на мнение, че е налице очевидна причинно-следствена връзка между претендираните от тях вреди и нарушението на Конвенцията. Поради естеството на нещата последващото освобождаване и оправдаване на жалбоподателите не могат сами по себе си да предоставят *restitutio in integrum* или пълно възстановяване на вредите, причинени от лишаването им от свобода ...

18. Що се отнася до претендираните суми за пропуснати доходи и перспективи за кариерно развитие, Съдът не може да възприеме метода на изчисление, посочен от жалбоподателите през 1993 г. и основан на сумите, които могат да бъдат претендирани в Испания при нетрудоспособност, тъй като такъв метод няма връзка с обстоятелствата в случая. Въпреки липсата на писмени доказателства и противоречията в твърденията на жалбоподателите какво са работили преди лишаването им от свобода ..., Съдът намира, че по това перо следва да им присъди обезщетение, изчислено въз основа на цифрите, представени от тях през 1987 г.

19. Както констатацията на Европейския съд за нарушение на Конвенцията, така и решенията на испанските съдилища, постановени след главното решение, предоставят на жалбоподателите известна компенсация за неимуществените вреди. Те обаче не могат да поправят напълно вредите, претърпени от тях в това отношение.

20. Като преценява по справедливост в съответствие с чл. 50 ... и като отчита посочените по-горе обстоятелства, Съдът

* Виж бележката под линия на стр. 105. (Бел. прев.)

присъжда на г-н Барбера 8 000 000 песети, на г-н Месере 8 000 000 песети и на г-н Хабардо 4 000 000 песети, които включват вредите по всички пера.

☞ *Shilyayev v. Russia*, 9647/02, 6 октомври 2005 г.

19. Жалбоподателят твърди, че обезщетението, присъдено му с решението от 20 юли 2001 г., е недостатъчно. Той се позовава на чл. 5 от Конвенцията и на чл. 3 от Протокол № 7 ...

20. Съдът напомня, че посочените разпоредби гарантират право на обезщетение на лицата, чието лишаване от свобода е прието за извършено в нарушение на някой от параграфите на чл. 5 от Конвенцията, ... и право на обезщетение за съдебни грешки, когато жалбоподател е бил осъден за престъпление с окончателна присъда, в резултат на което е понесъл наказание ... Текстът на Конвенцията обаче нито забранява на договарящите държави да поставят присъждането на обезщетение в зависимост от това дали засегнатото лице е успяло да докаже, че нарушението му е причинило вреди, нито сочи никакви конкретни суми ...

21. С оглед на фактите Съдът отбелязва, че националните съдилища са признали съдебната грешка, допусната по наказателното дело на жалбоподателя, отменили са като незаконосъобразна присъдата му от 24 октомври 1997 г., обжалвана от него и потвърдена на 19 февруари 1998 г., и са му присъдили обезщетение за вреди в размер на 70 000 рубли (около 2 740 евро). Това обезщетение не изглежда произволно или неразумно, тъй като две съдебни инстанции задълбочено са изследвали всички относими обстоятелства във връзка с личното положение на жалбоподателя, включително естеството на воденото срещу него наказателно дело, общото време, през което е бил лишен от свободата си, и произтеклите лични последици за него, и са постановили мотивирано решение относно размера на обезщетението. Жалбоподателят е имал пълната възможност да вземе участие в производството, а обезщетението не изглежда непропорционално дори и по местните стандарти.

22. С оглед на изложеното Съдът намира, че в тази си част жалбата е явно необоснована по смисъла на чл. 35, § 3 от Конвенцията.

☞ *Matveyev v. Russia*, 26601/02, 3 юли 2008 г.

40. ... [Ж]албоподателят е бил намерен за виновен с окончателна присъда от 25 септември 1981 г. и осъден на две години лишаване от свобода, което наказание е изтърпял. На 6 октомври 1999 г. присъдата му е била отменена при преглед по реда на надзора от Президиума на Архангелския окръжен съд. Съдът обръща внимание, че съобразно обяснителния доклад към чл. 3 от Протокол № 7 е без значение по реда на каква процедура националните съдилища са отменили присъдата.

41. Съдът отбелязва също, че страните спорят по въпроса дали присъдата на жалбоподателя е била отменена на основание

„ново или новооткрито обстоятелство“. Жалбоподателят твърди, че към момента на осъждането му нито страните, нито съдилицата са разполагали с Ценоразпис № 125 „Пощенски тарифи и услуги“, въз основа на който на 6 октомври 1999 г. Президиумът на Архангелския окръжен съд е отменил присъдата му. Правителството изразява несъгласие и поддържа, че не само ценоразписът е бил наличен, но и Ломоносовският районен съд изрично го е цитирал в решението си от 11 август 1981 г.

42. Съдът отбелязва, че самият жалбоподател се е позовал на Ценоразпис № 125 „Пощенски тарифи и услуги“ в производството пред Ломоносовския районен съд. Твърдял е, че не е можел да използва пощенската марка, защото съгласно ценоразписа тя е била невалидна. Районният съд е отхвърлил този аргумент, като е приел, че към момента на кражбата жалбоподателят не е бил запознат с ценоразписа и е имал намерението да използва незаконно пощенската марка. От тук следва, че по време на наказателното производство както районният съд, така и жалбоподателят са били запознати със съдържанието на ценоразписа.

43. Освен това Съдът отбелязва, че на 6 октомври 1999 г. Президиумът на Архангелския окръжен съд е отменил присъдата на жалбоподателя на основание, че съгласно ценоразписа в разглеждания период пощенската марка е била невалидна и използването ѝ за получаване на незаконна печалба не е било възможно. Следователно осъждането не е било отменено въз основа на „ново или новооткрито обстоятелство“, а заради направена от Президиума преоценка на доказателствата, използвани в наказателното производство срещу жалбоподателя.

22. С оглед на изложеното и на обяснителния доклад към чл. 3 от Протокол № 7 Съдът намира, че не са налице условията за приложимост на чл. 3 от Протокол № 7.

Възстановяване на разноски

📄 *Masson and Van Zon v. the Netherlands*, 15346/89 и 15379/89, 28 септември 1995 г.

Не съществува общо гарантирано право

49. С оглед на статута на Конвенцията в правния ред на Холандия, Съдът отбелязва, на първо място, че Конвенцията не предоставя на лице, „обвинено в извършването на престъпление“, което впоследствие е било оправдано, нито право на възстановяване на направените в наказателното производство срещу него разноски, колкото и необходими да са били те, нито право на обезщетение за законосъобразно ограничаване на свободата му. Такова право не може да бъде изведено нито от чл. 6, § 2 ..., нито от която и да е друга разпоредба на Конвенцията или нейните протоколи. Следователно на въпроса дали такова право съществува във всеки конкретен случай, трябва да се отговори само въз основа на националния закон.

Отказ и презумпцията за невинност

▣ *Leutscher v. the Netherlands*, 17314/90, 26 март 1996 г.

29. Съдът отбелязва отсъствието на спор между страните по факта, че чл. 6, § 2 ... не предоставя на лице, „обвинено в извършването на престъпление“, право на възстановяване на направените разноски по делото, когато започнатото срещу него производство е било прекратено...

Съдът ... би искал да напомни и установената си практика, че сам по себе си отказът след прекратяването на наказателното производство на бившия обвиняем да бъдат присъдени направените от него необходими разноски не представлява наказание или мярка, която може да бъде приравнена на наказание...

Такова решение обаче може да повдигне въпрос по чл. 6, § 2 ..., ако мотивите му, които не могат да бъдат отделени от диспозитива, по същество представляват произнасяне по вината на бившия обвиняем, без преди това тя да е била доказана в съответствие със закона, и по-конкретно без той да е имал възможност да упражни правата си на защита ...

31. Съгласно чл. 591а от НПК във връзка с чл. 90 от НПК апелативният съд е имал правомощие да разпорежи направените разноски да бъдат възстановени на жалбоподателите от обществени фондове, ако намери, че за това съществуват „съображения за справедливост“. При упражняването на широката свобода на преценка, предоставена му от тези разпоредби, апелативният съд е имал право – и по Конвенцията, и по холандския закон – да отчете подозрението, което все още е съществувало срещу жалбоподателя, тъй като присъдата му е била отменена единствено защото делото е било внесено в съда след изтичането на законоустановения давностен срок. Съдът е дал да се разбере, че е извършил такава преценка, като е посочил, че „нито материалите от следственото дело, нито тези, относими към настоящото искане, поставят под съмнение правилността на осъждането“ ...

От апелативния съд не се е изисквало при прилагането на чл. 591, ал. 2 от ПНК да преразгледа въпроса за вината на жалбоподателя, нито да изрази мнение дали присъдата би била потвърдена в производството по жалбата му. Нито пък, ако се погледне в светлината на тази разпоредба, както и трябва да бъде, решението му от 16 март 1990 г. може да бъде тълкувано като извод в подобен смисъл.

32. Следователно с оглед на фактите по настоящото дело не е налице нарушението на чл. 6, § 2 ...

▣ *Baars v. the Netherlands*, 44320/98, 28 октомври 2003 г.

28. Настоящото дело е подобно на делото *Lutz* с това, че наказателните производства и по двете дела са приключили без произнасяне по същество, тъй като е бил изтекъл давностният срок за наказателно преследване. По делото *Lutz* в последвалото

производство относно възстановяването на разносните германският първоинстанционен съд е отбелязал ...

Съдът е стигнал до заключение, че по този начин германските съдилища са искали да посочат – а и за целите на решението те са били длъжни да го направят – че срещу жалбоподателя все още има сериозни подозрения. Съдът е добавил, че дори и използваните термини да са могли да създадат впечатление за двусмислие и неяснота, националните съдилища по същество са се ограничили да отбележат наличието на „обосновано подозрение“, че подсъдимият е „извършил престъпление“. Позовавайки се на доказателствата, и по-конкретно на по-ранните обяснения на г-н Лутц, решенията са описвали едно „състояние на подозрение“ и не са съдържали констатация за вина. В това отношение Съдът е отбелязал, че има разлика с по-подробните и навлизащи в същевото решения, които Съдът е разгледал по споменатото по-горе дело *Minelli*.

29. В настоящия случай обаче апелативният съд е мотивирал решението си да не присъди нищо на жалбоподателя, който е бил обвинен за подправка на документ, със становището си, че „[ф]актурата [е била] подправена от жалбоподателя“, и е изброил подробно доказателствата, въз основа на които е направил този извод.

30. При тези обстоятелства не може да се каже, че апелативният съд само е посочил, че по отношение на жалбоподателя все още има сериозни подозрения.

31. По същността си мотивите на апелативния съд представляват произнасяне по вината на жалбоподателя, без той да е бил „признат за виновен в съответствие със закона“. Те са били основани на решението по делото срещу друго лице – г-н Б. Жалбоподателят е участвал в другото производство само като свидетел, без гаранциите, които чл. 6 предоставя на защитата.

32. Следователно Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 6, § 2 от Конвенцията.

 Wolfmeyer v. Austria, 5263/03, 26 май 2005 г.

24. Оплакванията на жалбоподателя се отнасят за чл. 209 от Наказателния кодекс и за наказателното производство, водено срещу него по тази разпоредба. Като се позовава на чл. 8 от Конвенцията самостоятелно и във връзка с чл. 14, той твърди, че е било нарушено правото му на зачитане на личния живот и че въпросната разпоредба е дискриминационна, тъй като хетеросексуалните или лесбийските връзки между възрастни или младежи на същата възраст не са наказуеми.

31. Съдът ... отбелязва, че нито оправдателната присъда на жалбоподателя, нито последвалата заповед относно разносните съдържат каквото и да било признание, поне по същество, за нарушението на правото на жалбоподателя да не бъде дискри-

Отказ, когато обявяването за престъпление противоречи на Конвенцията

миниран в сферата на личния си живот по признак сексуална ориентация. А дори и да го има, Съдът намира, че и двете не предоставят адекватна обезвреда, каквато неговата практика изисква.

32. В тази връзка за Съда е от съществено значение, че в настоящия случай действието на чл. 209 от Наказателния кодекс само по себе си е в нарушение на Конвенцията ..., а следователно и воденето на наказателно дело по тази разпоредба.

33. Срещу жалбоподателя е бил проведен съдебен процес и той е бил осъден от първоинстанционния съд. При тези обстоятелства е трудно да си представим как една оправдателна присъда, непридружена от обезщетение за вреди и съчетана с решение за възстановяване на минимална част от необходимите за защита разноски, би могла да предостави адекватна обезвреда ... Още повече, самият Съд е присъждал значителни суми като обезщетение за неимуществени вреди по сходни дела, обръщайки особено внимание на обстоятелството, че съдебният процес, при който подробности от най-интимния живот на жалбоподателите са станали обществено достояние, следва да се приеме за силно дестабилизиращо събитие в техния живот ...

34. В заключение Съдът намира, че оправдаването на жалбоподателя, с което не е било признато твърдяното нарушение на Конвенцията и което не е било съчетано с адекватна обезвреда, не лишава жалбоподателя от статута му на жертва по смисъла на чл. 34 от Конвенцията.

Проблеми, свързани с деца

Задържане под стража 📄 *Asenov v. Bulgaria*, 24760/94, 28 октомври 1998 г.

155. Съдът напомня, че в двата случая, когато законността на задържането на г-н Асенов е разглеждана от съд, освобождаването му е било отказано на основание на това, че е бил обвинен в извършването на няколко тежки престъпления и че престъпната му дейност е била упорита, което обуславяло опасност, че ако бъде освободен, ще продължи да извършва престъпления ...

156. ... При тези обстоятелства Съдът счита, че опасенията на националните власти, че жалбоподателят може отново да извърши престъпление, ако бъде освободен, не са били лишени от основание.

157. Съдът обаче напомня, че жалбоподателят е бил непълнолетен, поради което според българския закон е следвало да бъде задържан под стража само в изключителен случай Ето защо е било по-важно, отколкото в обикновените случаи, властите да проявят особено старание, за да осигурят делото му да бъде гледано в разумен срок.

Правителството твърди, че изминалите две години преди делото да бъде внесено в съда са били необходими, тъй като случаят бил сложен и изисквал продължително разследване. От предоставената на Съда информация обаче е видно, че през една от тези две години – от септември 1995 г. до септември 1996 г. – всъщност не са били извършвани следствени действия: не са били събирани доказателства, а г-н Асенов е бил разпитан само веднъж, на 21 март 1996 г. ... Нещо повече, предвид значимостта на правото на лична свобода и възможността, например, за изготвяне на копия на съответните документи, вместо делото всеки път да се изпраща на съответния орган, не е следвало да се позволява многобройните молби на жалбоподателя за изменение на мярката му за неотклонение да доведат до

спиране на разследването и по този начин до забавяне на съдебното производство ...

158. При това положение Съдът намира, че г-н Асенов е бил лишен от правото на „гледане на неговото дело в разумен срок“, в нарушение на чл. 5, § 3.

📖 *Boiatar v. Belgium*, 9106/80, 29 февруари 1988 г.

50. ... Съдът отбелязва, че държането на непълнолетен в затвор за задържане под стража не нарушава задължително буква (d) ..., дори и само по себе си да не е от естество да предостави „надзор с възпитателна цел“. Както се вижда от думите „с цел да“ („for the purpose of“ и „pour“), „лишаването от свобода“, за което се отнася текстът, е средство за осигуряване въпросното лице да бъде поставено под „надзор с възпитателна цел“, но не е задължително поставянето да е незабавно. Както чл. 5, § 1 признава – в букви (c) и (a) ... – разграничението между задържането под стража и лишаването от свобода след осъждане, така и буква (d) ... не изключва едно временно задържане да служи като предварителна мярка по отношение на режима на надзор с възпитателна цел, без самата тя да включва възпитателен елемент. При такива обстоятелства обаче задържането бързо трябва да бъде последвано от действителното прилагане на такъв режим в място (от открит или закрит тип), нарочно предназначено и разполагащо с достатъчно ресурси за целта.

51. В настоящия случай жалбоподателят е бил подмятан, така да се каже, между затвора в Лантен и семейството си. Само през 1980 г. съдилищата за непълнолетни са разпоредили задържането му девет пъти и след това са го освобождавали при или преди изтичането на законовия срок от петнадесет дни; за период от 291 дни – от 18 януари до 4 ноември 1980 г., той е бил лишен от свобода общо 119 дни ...

52. ... Белгийската държава е избрала система за възпитателен надзор, чрез която да реализира политиката си по отношение на младежката престъпност. Следователно тя е била длъжна да изгради подходящи институции, които да отговарят на изискванията за сигурност и на образователните цели, дефинирани в Закона от 1965 г., за да бъде в състояние да удовлетвори изискванията на чл. 5, § 1 (d) ... от Конвенцията ...

Нито едно от доказателствата обаче не показва, че това е било направено. Към момента на разглежданите събития Белгия не е разполагала – поне във френскоезичния регион, където е живеел жалбоподателят – с нито една затворена институция, подходяща за младежи със сериозни отклонения ... Не може да се приеме, че задържането на младеж в затвор за задържане под стража при условия на реална изолация и при липсата на педагогически компетентен персонал преследва каквато и да било образователна цел ...

53. В съответствие с това Съдът стига до заключение, че деветте заповеди за задържане, разгледани съвместно, не са съобразни с буква (d) ... В резултат на безплодното им повтаряне, те са ставали все по-малко „законни“ по смисъла на буква (d) ..., особено с оглед на факта, че прокурорът така и не е започнал наказателно производство срещу жалбоподателя за твърдените престъпления.

▣ *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, 13178/03, 12 октомври 2006 г.

99. Втората жалбоподателка е била задържана на основание чл. 74-5 от Закона за влизането, пребиваването, установяването и експулсирането на чужденци от 15 декември 1980 г. – първоначално в очакване на решение по молбата ѝ за убежище, а впоследствие в очакване на депортирането ѝ. По това време законът не е съдържал специални разпоредби за непълнолетни. Така фактът, че засегнатият чужденец е непълнолетен, е бил ирелевантен за приложението на разпоредбите, регламентиращи задържането му.

100. Съдът не е съгласен с твърдението на втората жалбоподателка, че б. (d) на чл. 5, § 1 от Конвенцията е единствената разпоредба, позволяваща задържане на непълнолетен. Всъщност тя съдържа един специфичен, но не и изчерпателно посочен пример за обстоятелства, при които могат да бъдат задържани непълнолетни, а именно за да се осигури надзор с възпитателна цел или за отвеждането им пред предвидената в закона институция, която да постанови решение.

101. В настоящия случай основаниято за задържането на втората жалбоподателка е било незаконното ѝ влизане в страната, тъй като не е имала необходимите документи. Задържането ѝ следователно попада в хипотезата на б. (f) на чл. 5, § 1 от Конвенцията, който позволява „законосъобразен арест или лишаване от свобода на дадено лице, с цел да се предотврати незаконното му влизане в страната, или на лице, против което се предприемат действия за неговото депортиране или екстрадиране“.

102. Но фактът, че задържането на втората жалбоподателка попада в приложното поле на б. (f) на чл. 5, § 1, не означава непременно, че то е законно по смисъла на тази разпоредба, тъй като практиката на Съда изисква да има определено съответствие между изтъкнатото основание за допустимо лишаване от свобода и мястото и условията на задържане ...

103. Съдът отбелязва, че втората жалбоподателка е била задържана в затворен център, предназначен за нелегални имигранти, при същите условия като възрастните; следователно тези условия не са били съобразени със състоянието ѝ на изключителна уязвимост в резултат на положението ѝ на непридружаван непълнолетен чужденец.

104. При тези обстоятелства Съдът счита, че белгийската правна система, каквато е била през разглеждания период и както е функционирала в настоящия случай, не е защитила в достатъчна степен правото на свобода на втората жалбоподателка.

▣ *Nart v. Turkey*, 20817/04, 6 май 2008 г.

30. В настоящия случай Съдът отбелязва, че периодът, който подлежи на разглеждане, е започнал на 28 ноември 2003 г. с ареста на жалбоподателя и е приключил на 16 януари 2004 г. с освобождаването му по време на първото заседание пред Измирския съд за непълнолетни. Следователно той е продължил четиридесет и осем дни.

31. При разглеждането на това дело Съдът взема предвид изобилието от важни международни текстове, цитирани по-горе ..., и напомня, че задържането под стража на непълнолетни трябва да се използва само като крайна мярка, да бъде колкото е възможно по-кратко, а в случаите, когато е абсолютно необходимо, непълнолетните следва да бъдат държани отделно от възрастните.

32. Съдът отбелязва, че когато жалбоподателят е обжалвал задържането си под стража, Измирският апелативен съд е отхвърлил жалбата му въз основа на материалите по делото, характера на престъплението и състоянието на доказателствата ... Макар по принцип „състоянието на доказателствата“ да е относителен фактор за наличието и продължаващото съществуване на сериозни индикации за вина, в настоящия случай само той не може да оправдае продължителността на задържането, от която се оплаква жалбоподателят ...

33. Съдът отбелязва също така, че макар адвокатът на жалбоподателя да е обърнал внимание на властите, че клиентът му е непълнолетен, явно възрастта на жалбоподателя не е била отчетена при налагането на мярката за неотклонение. Освен това, видно от материалите по делото, по време на задържането жалбоподателят е бил в затвор заедно с възрастни ...

34. В светлината на изложеното и особено като се има предвид фактът, че през разглеждания период жалбоподателят е бил непълнолетен, Съдът намира, че продължителността на задържането му под стража противоречи на чл. 5, §3 от Конвенцията.

▣ *Gyvez v. Turkey*, 70337/01, 20 януари 2009 г.

106. Правителството поддържа, че общественият интерес е изисквал продължаващото задържане на жалбоподателя, който е бил обвинен в тежко престъпление. Съществувал и сериозен риск той да избяга или да унищожи уличаващите го доказателства ...

108. Съдът отбелязва, че освен аргумента, че задържането на жалбоподателя е било оправдано с оглед на престъплението, за което е бил обвинен, правителството не твърди преди това да са били обмислени алтернативни методи и задържането му

да е било използвано като последна възможна мярка, в съответствие със задълженията, установени в националното законодателство и в множество международни актове ... По делото няма и документи, които да показват, че първоинстанционният съд, разпоредил няколкократно продължаване на задържането на жалбоподателя под стража, в който и да е момент е проявил загриженост относно продължителността на това задържане. Впрочем липсата на такава загриженост у националните власти в Турция по отношение на задържането на непълнолетни е видна и от цитираните по-горе доклади на международни организации ...

109. В поне три решения срещу Турция Съдът е изразявал опасенията си относно практиката на задържане под стража на деца ... и е намирал нарушения на чл. 5, § 3 от Конвенцията за периоди, значително по-кратки от този, през който е бил задържан жалбоподателят в случая ... В настоящия случай жалбоподателят е бил задържан на петнадесетгодишна възраст и е останал под стража повече от четири години и половина.

110. В светлината на горното Съдът намира, че продължителността на задържането на жалбоподателя под стража е била прекомерна и в нарушение на 5, § 3 от Конвенцията.

📄 *X v. the Federal Republic of Germany*, 8819/79, 19 март 1981 г., DR 24, 158

Разпит

... [К]олкото и осъдителна и неподходяща обаче да е била разглежданата полицейска акция, сама по себе си тя не представлява нечовешко и унижително отнасяне. Макар че децата не са наказателно отговорни до достигането на определена възраст (обикновено четиринадесет), в интерес на надлежното функциониране на правосъдието, както и на защитата на правата на другите е оправдано спрямо тях да бъдат извършвани действия по разследването, като например разпит от полицията в случаите, когато има обосновано подозрение, че са замесени в дейности, които биха били наказуеми, ако можеха да носят наказателна отговорност.

Необходимо е, разбира се, разпитите на деца да се провеждат по начин, съобразен с тяхната възраст и чувствителност. Настоящата жалбоподателка не твърди никакви нередности във връзка с полицейския разпит. Тя се оплаква само от това, че е била държана за кратко в незаключена килия. Нищо обаче не показва това да я е засегнало особено. Комисията взема предвид и факта, че жалбоподателката е била заедно с двама свои съученици ...

... [В] тази си част жалбата е явно необоснована ...

📄 *Panovits v. Cyprus*, 4268/04, 11 декември 2008 г.

84. Като се връща към обстоятелствата по настоящото дело, Съдът повтаря констатацията си за нарушение на правата на жалбоподателя, свързани със защитата му по време на досъдеб-

ното производство, поради факта, че макар и да е бил непълнолетен, разпитът му е бил проведен в отсъствие на натовареното с грижите за него лице и без да му бъде достатъчно разяснено правото да ползва адвокат или правото да запази мълчание. Съдът отбелязва, че самопризнанията на жалбоподателя, направени в тези условия, са били решаващ за обвинението срещу него елемент, който съществено е пречатвал шансовете му за защита в процеса, и това не е било поправено в последващото производство.

85. Съдът отбелязва, че освен на самопризнанията на жалбоподателя, осъждането му се е основавало на негови следващи обяснения, че е ритнал жертвата, на показанията на свидетел, чул го да казва, че с жертвата са се сбили сериозно, и на различни свидетелски показания, потвърждаващи, че жалбоподателят е пил с жертвата вечерта на смъртта ѝ и че в ранните часове на следващата сутрин дрехите му са били покрити с кал. Имало е и медицински доказателства, потвърждаващи, че причина за смъртта са многобройни и силни удари. Съдът няма за задача да проверява дали доказателствата по делото са били оценени правилно от националните съдилища, но счита, че решаващо значение за обосноваване на осъждането са имали самопризнанията на жалбоподателя, подкрепени до голяма степен от второто му изявление. Съдът смята, че решаващият съд не е анализирал до каква степен нарушаването на правото на защита на жалбоподателя в резултат на обстоятелствата, при които са били получени самопризнанията му, е опорочило второто му обяснение, и така това обстоятелство е останало неизяснено. Съдът отбелязва също, че за жалбоподателя явно е било безсмислено да оспорва допустимостта на второто си изявление, след като наказателният съд е приел първото му признание.

86. В светлината на тези съображения Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 6 от Конвенцията, заради използването в процеса на самопризнанията, получени от жалбоподателя при обстоятелства, които са в нарушение на правото му на справедлив процес и поради това непоправимо са накърнили правото му на защита.

Виж също „Право на адвокатска помощ“ по-горе, на стр. 137 и „Самопризнания, направени без ползването на адвокатска помощ“ на стр. 219.

Запазване на доказателства

Виж „Запазване на доказателства след приключване на разследването“ по-горе, на стр. 136.

Осигуряване на справедлив процес

▣ *T. v. the United Kingdom [GC], 24724/94, 16 декември 1999 г.*
86. Съдът отбелязва, че процесът срещу жалбоподателя е бил проведен в течение на три седмици, публично пред Съда на Короната. С оглед на ниската възраст на жалбоподателя и за да му се помогне да разбира производството, са били взети специални мерки: например, била му е обяснена съдебната процедура; бил е заведен предварително да види съдебната зала; заседанията са били по-кратки, за да не се натоварват преко-

мерно обвиняемите. Въпреки това формалността и церемониалността на Съда на Короната сигурно понякога са изглеждали неразбираеми и притесняващи за едно единадесетгодишно дете и има доказателства, че някои от промените в съдебната зала – по-специално повдигнатата скамейка на подсъдимите, която е трябвало да им позволява да виждат какво се случва – всъщност са засилвали неудобството на жалбоподателя по време на процеса, тъй като се е чувствал изложен на показ пред пресата и присъстващите в залата. Процесът е бил обект на изключително голямо внимание от страна на медиите и обществото – както в залата, така и извън нея – до такава степен, че в резюмето си съдията е изтъкнал проблемите, причинени на свидетелите от подобна публичност, и е помолил съдебните заседатели да съобразят това обстоятелство, когато оценяват показанията им ...

87. ... [Т]рябва да се отбележи, че според заключението на д-р Визард от 5 ноември 1993 г. пост-травматичното стресово разстройство, от което е страдал жалбоподателят, съчетано с липсата на каквато и да било терапевтична дейност след извършването на деянието, е ограничило способността му да инструктира адвокатите си и да дава адекватни обяснения в своя защита ... Освен това в становището си жалбоподателят твърди, че заради условията, при които е бил поставен по време на процеса, не е можел да следи делото или да взима най-добрите решения в свой интерес ...

88. При тези обстоятелства Съдът не счита, че представянето на жалбоподателя от квалифицирани и опитни адвокати е било достатъчно за целите на чл. 6, § 1. Настоящото дело е различно от това на Станфорд ..., където Съдът е намерил, че невъзможността подсъдимият да чуе част от показанията, дадени по време на процеса, не е довела до нарушение, тъй като адвокатът му, който е бил в състояние да чува всичко казано и да получава инструкции от клиента си по всяко време, е решил по тактически съображения да не иска подсъдимият да бъде настанен по-близо до свидетелите. В настоящия случай, макар представителите на жалбоподателя да са седели, по думите на правителството, на „разстояние, позволяващо да си шепнат с него“, много малко вероятно е жалбоподателят да се е чувствал достатъчно свободно в напрегнатата съдебна зала и наблюдаван от всички, за да комуникира с тях по време на процеса, а всъщност и да им съдейства извън залата или да им дава информация, която да ползват за защитата му, като се има предвид неговата незрялост и разстроеното му емоционално състояние.

89. В заключение Съдът намира, че жалбоподателят не е могъл да участва ефективно във воденото срещу него наказателно производство и че в резултат на това е бил лишен от справедливо гледане на делото му, в нарушение на чл. 6, § 1.

☒ *S.C. v. the United Kingdom*, 60958/00, 15 юни 2004 г.

30. ... [М]акар че процесът срещу жалбоподателя е бил публичен ..., са били предприети мерки процедурата да бъде доколкото е възможно неформална; например юристите не са носели перуки и тоги и на жалбоподателя е било позволено да седи до социалния работник. За разлика от положението в *T. ... v. the United Kingdom*, цитирано по-горе, задържането на жалбоподателя и процесът срещу него не са били обект на силен обществен и медиен интерес, не е имало обществена враждебност и няма доказателства атмосферата в съдебната зала да е била особено напрегната или притесняваща ...

32. Според Съда обаче трябва да се отбележи, че двамата експерти, прегледали жалбоподателя преди заседанието, са изказали становище, че интелектуалното му развитие е много ниско за възрастта му ... Д-р Бренан ... е препоръчал съдебният процес да му бъде обяснен внимателно, по начин, съобразен с интелектуалните му затруднения.

33. Макар да изглежда, че това е било направено – поне от социалния работник, който е бил заедно с жалбоподателя в Съда на Короната, в показанията си той си припомня: „Въпреки моите усилия да му обясня ситуацията, [жалбоподателят] не схващаше положението, в което се намира“ ... Изглежда например, че жалбоподателят слабо е разбирал ролята на съдебните заседатели в производството или колко е важно да им направи добро впечатление. Нещо повече, той изглежда не е схващал, че рискува да бъде осъден на лишаване от свобода, и дори след като наказанието му е било наложено и е бил отведен долу в килиите, той е изглеждал объркан и е очаквал, че може да си отиде вкъщи с приемния си баща.

34. В светлината на тези доказателства Съдът не може да приеме, че жалбоподателят е бил в състояние да участва ефективно във водения срещу него процес в смисъла, описан в параграф 29 по-горе.

35. Съдът счита, че когато властите решат да водят наказателно производство срещу дете като жалбоподателя, за което съществува опасност да не може да участва ефективно в него заради ниската си възраст и ограничените си интелектуални способности, вместо да приложат някаква друга форма, която да е насочена главно към определяне на най-добрите интереси на детето и на общността, е важно детето да бъде съдено от специализиран съд, компетентен да прецени цялостно и да съобрази надлежно по-неблагоприятните условия, при които се намира детето, и да адаптира процедурата си в съответствие с това.

36. Вярно е, че по време на националното производство не е било правено възражение от името на жалбоподателя, че не е годен да се защитава ... Съдът обаче не е убеден, че при

обстоятелствата в настоящия случай от това следва, че жалбоподателят е бил в състояние да участва ефективно в делото срещу него в степената, в която го изисква чл. 6, § 1 от Конвенцията.

Виж също „Самопризнания, направени без ползване на адвокатска помощ“ по-горе, на стр. 219.

📄 *T. v. the United Kingdom* [GC], 24724/94, 16 декември 1999 г.

Влияние на процеса

73. Вторият аспект на оплакването на жалбоподателя по чл. 3 относно процеса срещу него е свързан с обстоятелството, че наказателното производство е било проведено в течение на три седмици, публично, пред неспециализирания за деца Съд на Короната със съответната му формалност, и че след постановяването на осъдителната присъда е било разрешено публикуване на името му ...

76. Съдът признава, че наказателното производство срещу жалбоподателя не е било водено от държавните органи с намерение да го унижат или да му причинят страдание. В действителност са били взети нарочни мерки процедурата пред Съда на Короната да се адаптира, за да може с оглед на ниската възраст на подсъдимите да се смекчи суровостта на един съдебен процес, предназначен за възрастни ...

77. Макар да съществуват доказателства, че може да се очаква производство като това, в което е участвал жалбоподателят, да има негативни последици за едно единадесетгодишно дете ..., Съдът счита, че всяко производство или разследване за установяване на обстоятелствата относно действията на В. и жалбоподателя, без значение дали е публично или при закрити врати, дали е съпроводено от формалността на Съда на Короната или е неформално пред Съда за младежи, би предизвикало у жалбоподателя чувства на вина, безпокойство, терзание и страх. От показанията на д-р Визард се вижда, че преди започването на процеса Т. е проявявал симптоми на посттравматично стресово разстройство с постоянно съсредоточаване върху събитията около престъплението, общо високо ниво на тревожност, както и смущения в храненето и съня. ... Публичният характер на производството вероятно е изострил донякъде тези чувства у жалбоподателя, но Съдът не е убеден, че конкретният начин, по който е бил воден процесът срещу него, му е причинил в значителна степен страдания, надхвърлящи нивото, което би било достигнато неизбежно, независимо от подхода на властите към него след извършването на въпросното престъпление ...

78. В заключение, следователно, Съдът не смята, че процесът срещу жалбоподателя е довел до нарушение на чл. 3 от Конвенцията.

Индекс на делата

А

Aanemersbedrijf Gebroeders van Leeuwen BV v. the Netherlands (по допустимостта), 32602/96	373
Accardi and others v. Italy (по допустимостта), 30598/02	153, 203
Adamiak v. Poland, 20758/03	108
AEPI SA v. Greece, 48679/99	318
Akpinar and Altun v. Turkey, 56760/00	123
Aksoy v. Turkey, 21987/93	51
Aleksandr Makarov v. Russia, 15217/07	65, 68, 70-71
Aleksanyan v. Russia, 46468/06.	100, 119
Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom, 26766/05 и 22228/06	197
Allan v. the United Kingdom, 48539/99	208
Andre and others v. France, 18603/03	118
Arap Yalgin and others v. Turkey, 33370/96	170
Asenov v. Bulgaria, 42026/98	80
Assanidze v. Georgia (GC), 71503/01	303
Assenov v. Bulgaria, 24760/94	382

В

B. v. France, 10291/83	290
Baars v. the Netherlands, 44320/98	379
Вадкстрим and Andersson v. Sweden (по допустимостта), 67930/01	325
Balliu v. Albania, 74727/01	266
Balsyte-Lideikiene v. Lithuania, 72596/01	204
Baranowski v. Poland, 28358/95	81
Barbera, Messegué and Jabardo v. Spain, 10590/83	170, 174, 245
Barbera, Messegué and Jabardo v. Spain, 10590/83 (Article 50)	376
Bazo Gonzalez v. Spain, 30643/04	350
Benham v. the United Kingdom, 19380/92	247
Berger v. France, 48221/99	283
Berliński v. Poland, 27715/95 и 30209/96	246
Birutis and others v. Lithuania, 47698/99 и 48115/99	195
Bogumil v. Portugal, 35228/03	254
Витмер v. Germany, 37568/97	300
Boicenco v. Moldova, 41088/05	59, 60, 72
Boldea v. Romania, 19997/02	292
Bonazzi v. Italy, 7975/77	319
Boner and Maxwell v. the United Kingdom, 18711/91 и 18949/91	341
Витнисч v. Austria, 8658/79	201-202
Bonnechaux v. Switzerland, 8224/78	73, 74
Bonzi v. Switzerland, 7854/77	256
Borgers v. Belgium, 12005/86	319, 336
Botka and Paya v. Austria, 15882/89	124
Botmeh and Alami v. the United Kingdom, 15187/03	339

Botten v. Norway, 16206/90	344	Brozicek v. Italy, 10964/84	227
Bouamar v. Belgium, 9106/80	383	Buck v. Germany, 41604/98	113
Brandstetter v. Austria, 11170/84, 12876/87 и 13468/87	201, 328	Bujnita v. Moldova, 36492/02	357
Brennan v. the United Kingdom, 39846/98	139, 219, 256	Bulut v. Austria, 17358/90	344
Brogan and others v. the United Kingdom, 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/84	37, 50	Bykov v. Russia (GC), 4378/02	61, 127, 211, 217

C.G. v. the United Kingdom, 43373/98	165	Claes and others v. Belgium, 46825/99 и 6 други	274
Caballero v. the United Kingdom (GC), 32819/96	72, 368	Солме v. Belgium, 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 и 33210/96	153, 273
Calabro v. Italy (по допустимостта), 59895/00	129	Colozza v. Italy, 9024/80	285
Caldas Ramirez de Arrellano v. Spain (по допустимостта), 68874/01	365	Constantinescu v. Romania, 28871/95	271
Calvelli и Ciglio v. Italy (GC), 32967/96	284	Contrada v. Italy, 27143/95	105
Campbell and Fell v. the United Kingdom, 7819/77 и 7878/77	178	Cooper v. the United Kingdom (GC), 48843/99	169
Čančody v. Slovakia, 53371/99	173	Corcuff v. France, 16290/04	338
Capeau v. Belgium, 42914/98	183, 370	Cordova v. Italy (No. 1), 40877/98	281
Celejewski v. Poland, 17584/04	86	Cornelis v. the Netherlands (по допустимостта), 994/03	199
Cemalettin Canli v. Turkey, 22427/04	305	Correia de Matos v. Portugal (по допустимостта), 48188/99	244
Chesnay v. France, 56588/00	283	Cottin v. Belgium, 48386/99	204
Chitayev and Chitayev v. Russia, 59334/00	368	Craxi v. Italy (No. 2), 25337/94	175, 306
Chmelný v. the Czech Republic, 64935/01	320	Craxi v. Italy, 34896/97	32, 166, 189
Chraidi v. Germany, 65655/01	106, 111	Croissant v. Germany, 13611/88	248, 250
Ciancimino v. Italy, 12541/86	77	Cuscani v. the United Kingdom, 32771/96 ..	225
		Czekalla v. Portugal, 38830/97	343

D

Dabrowski v. Poland, 18235/02	181	Demiray v. Turkey, 27308/95	125
Daktaras v. Lithuania, 42095/98	31, 320	Destrehem v. France, 56651/00	335
Dalan v. Turkey, 38585/97	44	Devrim Turan v. Turkey, 879/02	123
Dallos v. Hungary, 29082/95	324	Didier v. France (по допустимостта), 58188/00	152, 318
Daud v. Portugal, 22600/93	253	Dikme v. Turkey, 20869/92	48, 49
De Clerck v. Belgium, 34316/02	363	Dogmoch v. Germany (по допустимостта), 26315/03	23
De Jong, Baljet and Van Den Brink v. the Netherlands, 8805/79, 8806/79 и 9242/81	54	Domenichini v. Italy, 15943/90	261
De Salvador Torres v. Spain, 21525/93	228	Doorson v. the Netherlands, 20524/92	190-191, 199
Değerli and others v. Turkey, 18242/02	110	Dupuis and others v. France, 1914/02	182
Demicoli v. Malta, 13057/87	161	Dzieciak v. Poland, 77766/01	99

E

E.K. v. Turkey, 28496/95	299	Engel and others v. the Netherlands (Article 50), 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 и 5370/72	372
Edwards and Lewis v. the United Kingdom (GC), 39647/98 и 40461/98	212	Ensslin, Baader and Raspe v. the Federal Republic of Germany, 7572/76, 7586/76 и 7587/76.	249, 270
Egmez v. Cyprus, 30873/96	83	Erdoğan Yağız v. Turkey, 27473/02	44
Ekeberg and others v. Norway, 11106/04	157	Ergi v. Turkey, 23818/94	29
Elci and others v. Turkey, 23145/93	57, 147	Ergin v. Turkey, 47533/99	168
Elezi v. Germany, 26771/03	164	Ernst and others v. Belgium, 33400/96	176, 279, 352
Eliazer v. Netherlands, 38055/97	316	Ezeh and Connors v. the United Kingdom (GC), 39665/98 и 40086/98	16
Emrullah Karagöz v. Turkey, 78027/01	38		

F

Fahriye Zalıřkan v. Turkey, 40516/98	46	Findlay v. the United Kingdom, 22107/93	168
Falk v. the Netherlands (по допустимостта) 66273/01	186	Fodale v. Italy, 70148/01	86
Farhi v. France, 17070/05	167	Foucher v. France, 22209/93	237
Fedotov v. Russia, 5140/02	372	Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom, 12244/86, 12245/86 и 12383/86	39, 48
Fera v. Italy, 45057/98	354	Funke v. France, 10828/84	112, 131
Ferrantelli and Santangelo v. Italy, 19874/92	156, 193		
Ferrari-Bravo v. Italy (по допустимостта), 9627/81	39, 60, 232		

G

G.B. v. France, 44069/98	203	Gorou v. Greece (No. 2) (GC), 12686/03	282
Galstyan v. Armenia, 26986/03	235, 245 310	Gradinar v. Moldova, 7170/02	292
Gea Catalan v. Spain, 19160/91	228	Grauslys v. Lithuania, 36743/97	82
Geerings v. the Netherlands, 30810/03	300	Grauzinis v. Lithuania, 37975/97	87
Gelli v. Italy, 37752/97	361	Grayson and Barnham v. the United Kingdom, 19955/05 и 15085/06	186
Georgios Papageorgiou v. Greece, 59506/00	272	Greco v. Romania, 75101/01	309
Giulia Manzoni v. Italy	109	Guisset v. France, 33933/96	302
Güz v. Turkey (GC), 36590/97	329, 371	Gurepka v. Ukraine, 61406/00	308
Gorodnichev v. Russia, 52058/99	275	Gusinskiy v. Russia, 70276/01	59
		Gьвез v. Turkey, 70337/01	385

H

H.B. v. Switzerland, 26899/95	48, 50	Harkmann v. Estonia, 2192/03	52
H.M. v. Turkey, 34494/97	113	Harutyunyan v. Armenia, 36549/03	207
Haas v. Germany (по допустимостта), 73047/01	222	Hauschildt v. Denmark, 10486/83.	200
Hadjianastassiou v. Greece, 12945/87	355	Heaney and McGuinness v. Ireland, 34720/97	144
Hajiyev v. Azerbaijan, 5548/03	311	Herczegfalvy v. Austria, 10533/83	83, 94

Hermi v. Italy (GC), 18114/02	177, 323, 343, 346-347	Hummatov v. Azerbaijan, 9852/03 и 13413/04	348
Hibbert v. the Netherlands (по допустимостта), 38087/97	370	Husain v. Italy (по допустимостта), 18913/03	226, 332
Hulki Gьnes v. Turkey, 28490/95	196, 205	Ньseyin Esen v. Turkey, 49048/99	61

I

I.A. v. France, 28213/95	64, 67, 71	Imakayeva v. Russia, 7615/02	114
I.I. v. Bulgaria, 44082/98	90	Irfan Bayrak v. Turkey, 39429/98	169
Igual Coll v. Spain, 37496/04	351	Isyar v. Bulgaria, 391/03	226
Иижков v. Bulgaria, 33977/96	84	Iwańczuk v. Poland, 25196/94	75

J

Jager v. the Netherlands (по допустимостта), 39195/98	148	John Murray v. the United Kingdom, 18731/91	138, 184
Jalloh v. Germany (GC), 54810/00	120, 205, 209	July and Sarl Liberation v. France, 20893/03	35
Jankovic v. Croatia, 38478/05	276	Jussila v. Finland (GC), 73053/01	24
Jecius v. Lithuania, 34578/97	59		

K

K. v. France, 10210/82	225	Khuzhin and others v. Russia, 13470/02	33
K.-F. v. Germany, 25629/94	40	Kolu v. Turkey, 35811/97	219
Kamasinski v. Austria, 9783/82	224, 226	Kunig v. Slovakia, 39753/98	79
Kandzhov v. Bulgaria, 68294/01	43, 53	Kopp v. Switzerland, 23224/94	125
Kaprykowski v. Poland, 23052/05	100	Koster v. the Netherlands, 12843/87	51
Karakas and Yesilimak v. Turkey, 43925/98	32	Krasniki v. the Czech Republic, 51277/99	190
Kauczor v. Poland, 45219/06	68	Kremzow v. Austria, 12350/86	333, 356
Kaya v. Turkey, 22729/93	28	Krombach v. France, 29731/96	287, 307
Keegan v. the United Kingdom, 28867/03	121	Kucera v. Slovakia, 48666/99	96, 116
Khalfaoui v. France, 34791/97	315	Kudřa v. Poland (GC), 30210/96	98, 365
Khan v. the United Kingdom, 35394/97	216	Kurt v. Turkey, 24276/94	56
Khudobin v. Russia, 59696/00	213	Kyprianou v. Cyprus (GC), 73797/01	161, 163, 265

L

L.M. v. Italy, 60033/00	112	Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France (GC), 21279/02 and 36448/02	159, 162
Labita v. Italy (GC), 26772/95	62, 94, 103, 107, 109-111	Luca v. Italy, 33354/96	193
Lamanna v. Austria, 28923/95	179	Љди v. Switzerland, 12433/86	125, 128, 191
Lavents v. Latvia, 58442/00	94, 154, 165	Luedicke v. the Federal Republic of Germany, 6210/73, 6877/75 и 7132/75	226
Leřnik v. Slovakia, 35640/97	34		
Letellier v. France, 12369/86	60, 66, 73, 81		
Leutscher v. the Netherlands, 17314/90	379		

M

M. v. France, 10147/82	177	McKay v. the United Kingdom (GC), 543/03	55
M.C. v. Bulgaria, 39272/98	29	Medenica v. Switzerland, 20491/92	288
M.S. v. Finland, 46601/99	337	Melin v. France, 12914/87	331
Makhfi v. France, 59335/00	234	Menesheva v. Russia, 59261/00	147
Mamedova v. Russia, 7064/05	54, 60-62, 65, 67, 74, 81, 87, 104	Menet v. France, 39553/02	280
Mancini v. Italy, 44955/98	77	Miaillhe v. France (No. 2), 18978/91	215, 237
Mangouras v. Spain, 12050/04	75	Miliniene v. Lithuania, 74355/01	131, 215
Marcello Viola v. Italy, 45106/04	346	Minjat v. Switzerland, 38223/97	89
Mariani v. France, 43640/98	287	Miroux v. France, 73529/01	230
Marziano v. Italy, 45313/99	150, 298	Mirilashvili v. Russia, 6293/04	242
Masson and Van Zon v. the Netherlands, 15346/89 и 15379/89	378	Moiseyev v. Russia, 62936/00	91, 171, 236- 238, 258, 262
Mattei v. France, 34043/02	327	Morris v. the United Kingdom, 38784/97	255, 267
Mattocchia v. Italy, 23969/94	229	Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium, 13178/03	384
Matveyev v. Russia, 26601/02	377	Muller v. France, 21802/93	70, 106
Matyjek v. Poland (по допустимостта), 38184/03	20	Murray v. the United Kingdom, 14310/88	40, 43, 49
Mayzit v. Russia, 63378/00	252		

N

N. v. the Federal Republic of Germany, 9132/80	104	News Verlags GmbH & CoKG v. Austria, 31457/96	180
N.C. v. Italy (GC), 24952/94	367	Niedbala v. Poland, 27915/95	83
N.C. v. Italy, 24952/94	63, 70, 106	Nikitin v. Russia, 50178/99	356
Nachova and others v. Bulgaria (GC), 43577/98 и 43579/98	45	Nikolova v. Bulgaria (GC), 31195/95	49, 82
Nart v. Turkey, 20817/04	385	Nikula v. Finland, 31611/96	263
Natunen v. Finland, 21022/04	239	Ninn-Hansan v. Denmark (по допустимостта), 28972/95	222
		Nortier v. the Netherlands, 13924/88	156

O

O. v. Norway, 29327/95	373	Ohlen v. Denmark, 63214/00	365
O'Halloran and Francis v. the United Kingdom (GC), 15809/02 и 25624/02	134	Osu v. Italy, 36534/97	317
Oberschlick v. Austria, 11662/85	319	Osvath v. Hungary, 20723/02	84
Цалан v. Turkey (GC), 46221/99	38, 79, 140, 233, 257	Oyston v. the United Kingdom (по допустимостта), 42011/98	334

P

P.G. and J.H. v. the United Kingdom, 44787/98	126, 209, 241	Panovits v. Cyprus, 4268/04	141, 268, 386
P.L. v. France, 21503/93	110	Panteleyenko v. Ukraine, 11901/02	120, 136, 297
P.S. v. Germany, 33900/96	194	Рапон v. France (по допустимостта), 54210/00	166-167, 291
Padin Gestoso v. Spain (по допустимостта), 39519/98	233		

Parris v. Cyprus (по допустимостта), 56354/00	223	Perry v. the United Kingdom, 63737/00	126
Patsouris v. Greece, 44062/05	313	Pham Hoang v. France, 13191/87	184
Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom, 46477/99	97	Ploski v. Poland, 26761/95	95
Peers v. Greece, 28524/95	92	Poitrimol v. France, 14032/88	340
Peev v. Bulgaria, 64209/01	117	Popov v. Russia, 26853/04	99, 189
Pelissier and Sassi v. France (GC), 25444/94	324	Posokhov v. Russia, 63486/00	152
Perez v. France (GC), 47287/99	276	Pretto and others v. Italy, 7984/77	352
Perlala v. Greece, 17721/04	354	Priebke v. Italy (по допустимостта), 48799/99	31
Perna v. Italy (GC), 48898/99	272	Puig Panella v. Spain, 1483/02	374
Perote Pellon v. Spain, 45238/99	157	Pullar v. the United Kingdom, 22399/93 ...	163
Perry v. the United Kingdom (по допустимостта), 63737/00	217	Punzelt v. the Czech Republic, 31315/96	63, 64, 74, 107

Q

Quaranta v. Switzerland, 12744/87	247
---	-----

R

R. v. the United Kingdom (по допустимостта), 33506/05	149	Reinhardt and Slimane-Kand v. France, 23043/93 и 22921/93	328
R.M.D. v. Switzerland, 19800/92	79	Reinprecht v. Austria, 67175/01	87
Radio France v. France, 53984/00	185	Ribitsch v. Austria, 18896/91	148
Raimondo v. Italy, 12954/87	78, 120	Riepan v. Austria, 35115/97	174
Ramanauskas v. Lithuania (GC), 74420/01	130, 214	Rigopoulos v. Spain, 37388/97 (по допустимостта)	53
Ramishvili and Kokhreidze v. Georgia, 1704/06	88	Ringvold v. Norway, 34964/97	304
Ramsahai and others v. the Netherlands (GC), 53291/99	29	Roemen and Schmit v. Luxembourg, 51772/99	112
Raninen v. Finland, 20972/92	37, 47	Ross v. the United Kingdom, 11396/85	307
		Rowe and Davis v. the United Kingdom (GC), 28901/95	240
		Rybacki v. Poland, 52479/99	260

S

S. and Marper v. the United Kingdom (GC), 30562/04 и 30566/04	137	Sakik and others v. Turkey, 23878/94- 23883/94	367
S. v. the Federal Republic of Germany, 8945/80	222	Sakkopoulos v. Greece, 61828/00	73
S.C. v. the United Kingdom, 60958/00	389	Salabiaku v. France, 10519/83	184
S.N. v. Sweden, 34209/96	196	Salduz v. Turkey (GC), 36391/02	140, 220
Sadak and others v. Turkey, 29900/96, 29901/96, 29902/96 и 29903/96	229	Salov v. Ukraine, 65518/01	155, 291
Sadak v. Turkey, 25142/94 и 27099/95	58	Samoila and Cionca v. Romania, 33065/03	84
Saday v. Turkey, 32458/96	265	Sannino v. Italy, 30961/03	254
		Satik and others v. Turkey, 31866/96	103

Saunders v. the United Kingdom, 19187/91	188	Smirnov v. Russia, 71362/01	115
Scavuzzo-Hager v. Switzerland, 41773/98	47, 57	Sofri and others v. Italy (по допустимостта), 37235/97	269
Schumacher v. Luxembourg, 63286/00	359	Somogyi v. Italy, 67972/01	285
Scmid v. Austria, 10670/83	78	Sottani v. Italy (по допустимостта), 26775/02	280
Sejdovic v. Italy (GC), 56581/00	289, 358	Stanford v. the United Kingdom, 16757/90	173
Sekanina v. Austria, 13126/87	369	Stefanelli v. San Marino, 35396/97	175
Selzuk and Asker v. Turkey, 23184/94 и 23185/94	122	Stepuleac v. Moldova, 8207/06	41
Selmouni v. France (GC), 25803/94	146	Stoianova and Nedelcu v. Romania, 77517/01 и 77722/01	359
Sergey Zolotukhin v. Russia (GC), 14939/03	294	Stoichkov v. Bulgaria, 9808/02	290
Serves v. France, 20225/92	132	Storbreten v. Norway (по допустимостта), 12277/04	25
Shilyayev v. Russia, 9647/02	377	Sutter v. Switzerland, 8209/78	154, 178

T

T. v. the United Kingdom (GC), 24724/94	387, 390	Tierce and others v. San Marino, 24954/94, 24971/94 и 24972/94	345
T.W. v. Malta, 25644/94 (GC)	55	Tirado Ortiz and Lozano Martín v. Spain (по допустимостта), 43486/98 ..	188
Talat Tunç v. Turkey, 32432/96	248	Tirado Ortiz and Lozano Martín v. Spain (по допустимостта), 43486/98 ..	133
Taliadorou and Stylianou v. Cyprus, 39627/05 and 39631/05	375	Tomasi v. France, 12850/87	57, 284
Tanribilir v. Turkey, 21422/93	97	Twalib v. Greece, 24294/94	342
Teixeira de Castro v. Portugal, 25829/94....	128		
Tejedor García v. Spain, 25420/94	151		

V

Vacher v. France, 20368/92	321	Van Vondel v. the Netherlands (по допустимостта), 38258/03	127, 145
Vachev v. Bulgaria, 42987/98	362	Vassilios Stavropoulos v. Greece, 35522/04	302
Van der Tang v. Spain, 19382/92	105	Vaturi v. France, 75699/01	333
Van der Velden v. the Netherlands (по допустимостта), 29514/05	136	Vaudelle v. France, 35683/97	230, 232
Van der Ven v. the Netherlands, 50901/99	92, 95	Vaynz v. Turkey, 18078/02	360
Van Geyseghem v. Belgium (GC), 26103/95	287	Verdu Verdu v. Spain, 43432/02	330
Van Mechelen and others v. the Netherlands, 21363/93, 21364/93, 21427/93 и 2056/93	192	Vidal v. Belgium, 12351/86	335
		Voskuil v. the Netherlands, 64752/01	135

W

W. v. Switzerland, 14379/88	63, 66, 74, 104	Wieser v. Austria, 2293/03	46
W. v. Switzerland, 9022/80	252	Wloch v. Poland, 27785/95	41, 85
Weh v. Austria, 38544/97	133	Wolfmeyer v. Austria, 5263/03	380
Whitfield and others v. the United Kingdom, 46387/99, 48906/99, 57410/00 и 7419/00	155	Worm v. Austria, 22714/93	180
		Worwa v. Poland, 26624/95	124
		Wynen v. Belgium, 32576/96	322, 337, 353

X

X and Y v. Austria, 7909/74	267	X v. the Federal Republic of Germany, 8819/79	386
X and Y v. the Federal Republic of Germany, 8744/79	200	X v. the Netherlands, 8239/78	122
X v. Austria, 6185/73	224	X v. the United Kingdom, 5574/72	164
X v. Norway, 5923/72	243	X v. the United Kingdom, 7306/75	223
X v. the Federal Republic of Germany, 8414/78	221	X v. the United Kingdom, 8231/78	232, 244
		X v. the United Kingdom, 8233/78	149
		X v. the United Kingdom, 8295/78	250

Y

Y.B. and others v. Turkey, 48173/99 and 48319/99	32	Yağci and Sargin v. Turkey, 16419/90 и 16426/90	360
		Yaremenko v. Ukraine, 32092/02	143, 145

Z

Z v. Finland, 22009/93	132, 135, 179, 306	Zana v. Turkey, 18954/91	270
Zagaria v. Italy, 58295/00	261	Zaytsev v. Russia, 22644/02	323
Zaicevs v. Latvia, 65022/01	310	Zoon v. the Netherlands, 29202/95	332

ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И НАКАЗАТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС

Практиката на Европейския съд по правата на човека

ДЖЕРЕМИ МАКБРАЙД

Фондация “Български адвокати за правата на човека”

ул. “Ген. Гурко” № 49, вх. А, ет. IV

София 1000

тел. 980 39 67, тел./факс 986 66 23

e-mail hrlawyer@blhr.org, интернет адрес www.blhr.org

ISBN 978-954-8094-19-1

Bulgarian Lawyers for Human Rights Foundation

49, Gurko str., Entrance A, Floor IV

1000 Sofia, BULGARIA

Tel. +3592/980 39 67, tel/fax +3592/986 66 23

E-mail hrlawyer@blhr.org, Website: www.blhr.org

Настоящият наръчник има за цел да подпомогне съдиите, адвокатите и прокурорите да вземат предвид многобройните – както изрични, така и имплицитни – изисквания на Европейската конвенция за правата на човека относно наказателното производство, когато тълкуват и прилагат наказателно-процесуалните кодекси и сходно или свързано с тях законодателство.

За тази цел той представя извадки от решения с ръководно значение, постановени от Европейския съд по правата на човека и от вече несъществуващата Европейска комисия за правата на човека, по оплаквания за нарушения на правата и свободите по Конвенцията в хода на разследването, повдигането и поддържането на обвинението и съдебния процес по твърдения за извършени престъпления, както и в производствата по обжалване и различни други процедури, свързани с наказателния процес.

Извадките са от значение не само защото самият текст на Конвенцията не е достатъчен за разкриване на цялото ѝ приложно поле като правен инструмент, но също и защото обстоятелствата по подбраните дела дават представа как изискванията ѝ следва да се прилагат в конкретни казуси.

БЪЛГАРСКИ АДВОКАТИ
ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

В Съвета на Европа членуват четиридесет и седем държави и така той обхваща почти целия континент Европа. Съветът се стреми да развие общи демократични и правни принципи на основата на Европейската конвенция за правата на човека и други актове относно защитата на лицата. От самото си основаване през 1949 г., след Втората световна война, Съветът на Европа символизира помирението.

ISBN 978-954-8094-19-1

Разпространява се бесплатно